పబ్లిక్ ఫైనాన్స్ అడ్మినిస్ట్రేషన్

M.A . ఆర్థికశాస్త్రం, Semester – II, Paper-IV

రచయిత

షేక్ అమీర్

MA (Eco), MA (DE)., MBA., M.A. (Psy), M.Phil., Ph.D

ఎకనామిక్స్‌లో అకాడెమిక్ కౌన్సెలర్

దూర విద్య కేంద్రం

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

Director

Dr. NAGARAJU BATTU

MBA., MHRM., LLM., M.Sc. (Psy).,MA (Soc)., M.Ed., M.Phil., Ph.D

CENTRE FOR DISTANCE EDUCATION
ACHARAYA NAGARJUNA UNIVERSITY
NAGARJUNA NAGAR – 522 510

Ph: 0863-2293299, 2293214, ,Cell:9848477441
0863-2346259 (Study Material)
Website: www.anucde.info
e-mail:anucdedirector@gmail.com

M.A . ఆర్థికశాస్త్రం.,

First Edition: 2022

No. of Copies:

©Acharya Nagarjuna University

This book is exclusively prepared for the use of students of M.A . Economics, **Centre for Distance Education, Acharya Nagarjuna University and this book is meant for limited circulation only.**

Published by:

Dr. NAGARAJU BATTU,

Director

Centre for Distance Education,

Acharya Nagarjuna University

Printed at:

FOREWORD

Since its establishment in 1976, Acharya Nagarjuna University has been forging aheadin the path of progress and dynamism, offering a variety of courses and research contributions. I am extremely happy that by gaining 'A' grade from the NAAC in the year 2016, Acharya Nagarjuna University is offering educational opportunities at the UG, PG levels apart from research degrees to students from over 443 affiliated colleges spread over the two districts of Guntur and Prakasam.

The University has also started the Centre for Distance Education in 2003-04 with the aim of taking higher education to the door step of all the sectors of the society. The centre will be a great help to those who cannot join in colleges, those who cannot afford the exorbitant fees as regular students, and even to housewives desirous of pursuing higher studies. Acharya Nagarjuna University has started offering B.A., and B.Com courses at the Degree level and M.A., M.Com., M.Sc., M.B.A., and L.L.M., courses at the PG level from the academic year 2003-2004 onwards.

To facilitate easier understanding by students studying through the distance mode, these self-instruction materials have been prepared by eminent and experienced teachers. The lessons have been drafted with great care and expertise in the stipulated time by these teachers. Constructive ideas and scholarly suggestions are welcome from students and teachers involved respectively. Such ideas will be incorporated for the greater efficacy of this distance mode of education. For clarification of doubts and feedback, weekly classes and contact classes will be arranged at the UG and PG levels respectively.

It is my aim that students getting higher education through the Centre for Distance Education should improve their qualification, have better employment opportunities and in turn be part of country's progress. It is my fond desire that in the years to come, the Centre for Distance Education will go from strength to strength in the form of new courses and by catering to larger number of people. My congratulations to all the Directors, Academic Coordinators, Editors and Lesson- writers of the Centre who have helped in these endeavors.

Prof. P. Raja Sekhar
Vice-Chancellor (FAC)
Acharya Nagarjuna University

PUBLIC FINANCE ADMINISTRATION

Syllabus

MODULE – 1: BUDGET

Meaning, Revenue and Capital Budget- Surplus, Deficit and Balance Budget- Preparation of India Central Budget; Concept of Deficit- Revenue, Fiscal, Primary; Deficit Financing- Meaning, Objectives and Causes; Deficit Finance since 1991, Effects of Deficit Financing.

MODULE – 2 : CENTRAL – STATE FINANCIAL RELATIONS

Sources of Income – Expenditure of the Central Government – Introduction of State finance source of revenue – Expenditure of State Governments.

MODULE – 3 : FINANCE COMMISSIONS AND RESOUCE ALLOCATION

Resource mobilization – Revenue allocation under various finance commissions – Main recommendations of finance commissions – Anamalies of Union – State financial relations – Financial autonomy – Sarkaria Commission report on financial relations.

MODULE – 4: GOVERNMENT ACCOUNTING AND AUDIT; FINANCIAL CONTROL

Nature, Purpose and Objectives of Government Accounting – Nature, Meaning and Types of Audit- Functions of Audit department- Separation of Accounts from Audit- Need of independent Audit- Controller and Auditor- General of India

MOLDULE – 5 : FISCAL POLICY AND FISCAL REFORMS IN INDIA

Tradition and modern view of fiscal policy – Instruments – Automatic stabilizer – Compensatory fiscal policy and inflation – Effectiveness of fiscal policy – fiscal policy in India – Long term fiscal policy – Impact fiscal reforms on Economic Development.

READING LIST

1 Buchanan, J.M. (1970), The Public Finances. Richard D. Irwin, Homewood.

2 Musgrave, R.A. (1959), The Theory of Public Finance. McGraw Hill, Kogakhusa, Toky

3 Musgrave, R.A. and P.B. Musgrave (1976), Public Finance in Theory and Practice. McC Hill, Kogakusha, Tokyo.

4 Buchanan, J.M. (1968), The Demand and Supply of Public Goods. Rand McNally, Chic;

5 Friedman, A. (1986), Welfare Economics and Social Choice Theory. Martins Nijhoff, Boston.

6 Premchand, A. (1966), Control of Public Expenditure in India. Allied Publishers, New Delhi.

7 Buchanan. J.M. (1958). Public Principles of Public Debt, A Defence and Restatement. Richard D. Irwin Homewood.

8 Chelliah, Raja J. (1971), Fiscal Policy in Underdeveloped Countries. George Alien and

Unwin, London.
9 Bhargava, R.N. (1967), The Theory and Working of Union Finance in India. Chaitanya Publishing House, Allahabad.
10 Bhargava, P.K. (1982), Centre State Resource Transfers in India. The Academic Press, Gurgaon.
11 Chelliah, Raja J. et. al (1981), Trends and Issues in India's Federal Finance, National Institute of Public Finance and Policy, New Delhi.
12 Gulati. I.S. (1979). Centre State Financial Relations : An Assessment of the Role of Finance Commission, M.S. University of Baroda, Baroda.
13 Lakdawala, D.T. (1967), Union State Financial Relations. Lalwani Publishing House, Mumbai.
14 Musgrave, R.A. (1977), Essays in Fiscal Federalism. Greenwood West Port.
15 Oates, W.E. (1972), Fiscal Federalism. Harcourt Brace and Johanowich, New York.
16 Reports of various Finance Commissions
17 Srivastava, D.K. (Ed.) (2000), Fiscal Federalism in India, Har-Anand Publications Ltd., New Delhi.
18 Bhargava, R.N. (1969), Indian Public Finances. B.D. Bhargava and Sons, Chandausi.
19 Bhargava, P.K. (1976), Taxation of Agriculture in India. Vora and Co. Bombay.
20 Bhargava, P.K. (1984), Some Aspects of Indian Public Finances, Uppal Publishing House, New Delhi.
21 Bhargava, P.K. (1991), India's Fiscal Crisis. Ashish Publishing House, New Delhi.
22 Chelliah, R.J. (Ed.) (1997), Towards Sustainable Growth. Oxford University Press, New Delhi.
23 Gandhi, V.P. (1970), Some Aspects of India's Tax Structure. Vora and Company, Bombay.
24 Mundle, S. (1999). Public Finance Policy : Issues for India. Oxford University Press. New Delhi.
25 Ulbrich, Public Finance in Theory and Practice, 1st Edition, 2004.

CONTENTS

	LESSON	Page No.
1	రెవెన్యూ బడ్జెట్, మూలధన బడ్జెట్, మిగులు బడ్జెట్, లోటు బడ్జెట్ మరియు సమతౌల్య బడ్జెట్ రకాలు	1.1 – 1.15
2	భారతదేశ బడ్జెట్ తయారీ-కేంద్ర బడ్జెట్	2.1 – 2.15
3	కేంద్ర బడ్జెట్ 2022-23	3.1 – 3.18
4	ద్రవ్య లోటు అర్థం, ప్రయోజనాలు, కారణాలు మరియు ప్రభావాలు	4.1 – 4.11
5	ప్రభుత్వ రాబడి మార్గాలు మరియు వర్గీకరణ	5.1 – 5.20
6	ఫైనాన్స్ కమీషన్ల ప్రతిపాదనలు - ఒక సమీక్ష	6.1 – 6.14
7	15వ ఆర్థిక సంఘం	7.1 – 7.19
8	ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ స్వభావం, ప్రయోజనం మరియు ప్రమేయాలు	8.1 – 8.14
9	ఆడిటర్ యొక్క స్వభావం, అర్థం మరియు రకాలు	9.1 – 9.13
10	ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం	10.1 – 10.11
11	భారతదేశ కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్	11.1 – 11.11
12	కోశ విధానము	12.1 – 12.18

పాఠం - 1

రెవెన్యూ బడ్జెట్, మూలధన బడ్జెట్, మిగులు బడ్జెట్, లోటు బడ్జెట్ మరియు సమతౌల్య బడ్జెట్ రకాలు

MEANING OF REVENUE, CAPITAL, SURPLUS, DEFICIT AND BALANCE BUDGETS

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

1.0. ఉద్దేశ్యాలు

1.1. పరిచయం

1.2. అకౌంట్ కీపింగ్ పుస్తకం వర్సస్ బ్రీఫ్ కేస్

1.3. బ్రిటీష్ వారసత్వం

1.4. రకరకాల ఆకారాల్లో బ్రీఫ్ కేస్

1.5. బడ్జెట్ అనగా ఏమిటి

1.6. బడ్జెట్‌ను ఎప్పుడు ప్రవేశ పెడతారు

1.7. బడ్జెట్ ఎందుకు

1.8. రెవెన్యూ బడ్జెట్

1.9. మూలధన బడ్జెట్

1.9.1. మూలధన బడ్జెట్ పద్ధతులు

1.9.2. నికర ప్రస్తుత విలువ

1.9.3. సమానమైన వార్షిక పద్ధతులు

1.9.4. ర్యాంకు ప్రాజెక్టు

1.9.5. నిధులు, మూలాలు

1.10. మిగులు బడ్జెట్

1.11. లోటు బడ్జెట్

1.11.1. లోటు బడ్జెట్ వివాదం

1.11.2. లోటు బడ్జెట్ అర్థం

1.12. ప్రాథమిక లోటు

1.13. సమతుల్య బడ్జెట్

1.14. జోరో-బేస్డ్ బడ్జెటింగ్

1.15. లింగ బడ్జెట్

1.16. కార్యాచరణ ఆధారిత బడ్జెట్

1.17 నగదు బడ్జెట్

1.18. ముగింపు

1.19. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

1.20. ఆచూకి గ్రంథాలు

1.21. సాంకేతిక పదాలు

1.0 ఉద్దేశ్యాలు :

బడ్జెట్ అను పదం ప్రస్తుతం ఆదాయ, వ్యయాల ప్రణాళికకు చిన్న కుటుంబం నుండి పెద్ద దేశం వరకు ఉపయోగిస్తూ ఉంటారు. అసలు బడ్జెట్ అనగా నిర్వచించిన కాలానికి జమ, ఖర్చులు దీనినే ఆర్థిక ప్రణాళిక అంటారు.

- రాబోయే ఆర్థిక సంవత్సరానికి ముందుగా గత సంవత్సరంలో వచ్చిన ఆదాయ, వ్యయాల ఆధారంగా తయారు అవుతుంది.
- బడ్జెట్ అనునది ఏ ఒక్కరికో సంబంధించినది కాదు. కంపెనీలు, ప్రభుత్వాలు, కుటుంబాలు, ఇతర అన్ని రకాల సంస్థల కార్యకలాపాలు లేదా సంఘటనల వ్యూహాత్మక ముందస్తు ప్రణాళికలను వ్యక్తీకరించడానికి ఉపయోగిస్తారు.
- ఇంకా వివరంగా చెప్పాలంటే ఒక నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం కేటాయించిన డబ్బు, వాటిని ఎలా తీర్చాలనే ప్రతిపాదనలతో పాటు ఉద్దేశించిన వ్యయాల సారాంశం.

1.1. పరిచయం :

అసలు బడ్జెట్ అను పదం 'Bhelgh' అను ఇండో-యూరప్ మూల పదం నుండి వచ్చింది. దీని అర్థం లావుగా, ఉబ్బెత్తుగా ఉండటం. Bulge అను పదం కూడా ఇదే మూల పదం నుండి వచ్చింది. అనగా బడ్జెట్ అనునది లావుగా ఉబ్బెత్తుగా ఉండేటటువంటి ఓ సంచి లేదా బ్యాగు అన్నమాట. బ్రిటన్‌లో ప్రతి సంవత్సరం ప్రభుత్వ ఆదాయ, వ్యయాలను పార్లమెంట్‌లో వారి ఆర్థిక మంత్రి ప్రవేశపెట్టేటప్పుడు, ఇటువంటి సంచి లోనే చాలా జాగ్రత్తగా ఆ కాగితాలు తీసుకొని వచ్చేవారు. అప్పటి నుండి ఇలాంటి ఆదాయ వ్యయాలకు సంబంధించిన పత్రాలు లేదా పుస్తకంను బడ్జెట్ అని పిలవడం మొదలుపెట్టారు.

భారతదేశంలో ఆర్థిక మంత్రులు పార్లమెంట్‌లో బడ్జెట్ ప్రవేశ పెట్టడానికి ముందు జరిగే ఫోటో కార్యక్రమాల్లో ఒక లెథర్ సూట్ పట్టుకొని కనిపించేవారు. 50 సంవత్సరాల తరువాత రెండవ మహిళా ఆర్థిక మంత్రిగా బాధ్యతలు చేపట్టిన శ్రీమతి. నిర్మాలా సీతారామన్ ఈ సూట్ కేసులు పట్టుకొనే సంప్రదాయానికి స్వస్తి పలికారు.

ఈ సూట్ కేసుల్లో బడ్జెట్‌కు సంబంధించిన పత్రాలు ఉంటాయి. అయితే నిర్మలా సీతారామన్ ఒక ఎర్రని వస్త్రంతో సంప్రదాయ తరహాలో చుట్టిన బడ్జెట్ కాగితాలతో కనిపించారు.

1.2. అకౌంట్ కీపింగ్ పుస్తకం వర్సస్ బ్రీఫ్ కేస్ :

2019వ ఆర్థిక సంవత్సరపు బడ్జెట్‌ను జులైలో ఆర్థిక మంత్రి చేతిలో కనిపించిన ఎర్రని వస్త్రంలో చుట్టిన బడ్జెట్ పత్రాల గురించి అప్పటి ప్రధాన ఆర్థిక సలహాదారుడు కృష్ణమూర్తి సుబ్రహ్మణ్యం ఈ విధంగా వివరించారు. ముఖ్యమైన పత్రాలను ఎర్రని వస్త్రంతో చుట్టడం భారతీయ సంస్కృతి అన్నారు. అంతేకాకుండా పాశ్చాత్య దేశాలకు భానిసత్వంగా ఉండే సంస్కృతికి స్వస్తి పలికారు. భారతీయ సంస్కృతిలో దీనిని బడ్జెట్ అనరు. దీనిని 'ఖాతా వహి' అని అంటారని వివరించారు.

2019వ ఆర్థిక సంవత్సరపు బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన తరువాత విలేఖరులతో మాట్లాడుతూ ఆర్థిక మంత్రి ఇలా అన్నారు.

మనం బ్రిటీష్ వారి మత్తులో నుండి బయటకు రావాల్సిన అవసరం ఉంది. ఏదైనా భారతీయ శైలిలో చేయాలి. అలాగే, వస్త్రంలో చుట్టిన వాటిని పట్టుకోవడం సులభం అని ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి నిర్మలా సీతారామన్ అన్నారు.

1.3. బ్రిటీష్ వారసత్వం :

భారతదేశం ఆర్థిక బడ్జెట్‌ను సమర్పించే ప్రక్రియను బ్రిటీష్ పాలన నుండి అందిపుచ్చుకున్నాము. బడ్జెట్ పత్రాలను సూట్‌కేసులో పెట్టుకొని పార్లమెంట్‌కు పట్టుకొని వెళ్లడం ఎప్పటి నుండో ప్రారంభమైంది. బ్రిటన్‌లో ఆర్థిక మంత్రులు

మారినా కూడా బ్రీఫ్ కేస్ మాత్రం ఒకటే ఉంటుంది. ఆర్థిక మంత్రులు మారుతున్నప్పుడు బడ్జెట్‌లో వాడే సూట్‌కేసును నూతనంగా పదవిలోకి వచ్చే మంత్రికి అందజేస్తారు. అయితే, ఈ సంప్రదాయాన్ని భారతదేశం అనుసరించింది. మన దేశంలో ఆర్థిక మంత్రులు మాత్రం పార్లమెంట్‌లో బడ్జెట్ ప్రవేశపెట్టేందుకు రకరకాల సూట్‌కేసులు తీసుకొని పార్లమెంట్‌కు వస్తారు.

1.4. రకరకాల ఆకారాల్లో బ్రీఫ్ కేస్ :

భారతదేశంలో బడ్జెట్ బ్రీఫ్ కేసు రకం, ఆకారం ఎప్పటికప్పుడు ఆర్థిక మంత్రులతో పాటు మారుతూ వస్తున్నాయి. ఆ విధంగా స్వతంత్ర భారతదేశంలో తొలిసారి బడ్జెట్‌ను ఆర్థిక మంత్రి R.K. షణ్ముఖం చెట్టి గారు 1947వ సంవత్సరంలో ప్రవేశపెట్టారు. అప్పుడు ఆయన ఒక లెథర్ పోర్ట్‌ఫోలియో సంచిని పట్టుకొని వెళ్ళారు. 70వ దశకం నుండి ఆర్థిక మంత్రులు అటాచీ కేస్ తరహా బ్రీఫ్ కేసును వాడటం మొదలుపెట్టారు.

ఆర్థిక మంత్రి యశ్వంత్ సిన్హా బడ్జెట్ బ్రీఫ్ కేసు బకిల్, స్ట్రాప్‌లతో కూడుకొని ఉండేది.

డా॥ మన్మోహన్ సింగ్ ఆర్థిక మంత్రిగా ఉన్నప్పుడు నల్లని బ్రీఫ్ కేస్‌ను వాడేవారు. ఇలాంటి బ్రీఫ్ కేస్‌ను మాజీ బ్రిటీష్ ప్రధాన మంత్రి విలియం ఎవర్ట్ గ్లాడ్ స్టోన్ కూడా వాడేవారు.

ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ. ప్రణభ్ ముఖర్జీ వాడిన ఎర్రని వెల్వెట్ బ్రీఫ్ కేసు మాత్రం ప్రధాన ఆకర్షణీయంగా ఉండేది.

1.5. బడ్జెట్ అనగా ఏమిటి ?

బడ్జెట్ అనగా ఏమిటి ? దీనికి సమాధానం మధ్య తరగతి ప్రజలను అడగాలి. వీరికి అయితే బాగా తెలిసి ఉంటుంది. ఎలా అనగా, చాలా మంది నెలవారి ఆదాయం, ఖర్చులతో ఒక రిపోర్ట్ తయారు చేసుకుంటారు. దీని ద్వారా ప్రణాళికబద్ధంగా ముందుకు వెళతారు. ప్రభుత్వాలు ప్రవేశపెట్టే బడ్జెట్ కూడా ఇలానే ఉంటుంది.

ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో (ఏప్రియల్-మార్చి) ఎంత ఆదాయం వస్తుంది ? అదేవిధంగా వ్యయాలు ఎలా ఉంటాయి ? లాంటి అంశాలతో బడ్జెట్‌ను రూపొందిస్తారు. బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వం వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరం ఆదాయ, వ్యయాల వివరాలు ఉంటాయి.

1.6. బడ్జెట్‌ను ఎప్పుడు ప్రవేశ పెడతారు ?

మన దేశంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెడుతున్న తేదీ మారుతూ వచ్చిందని చెప్పవచ్చును. కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రతి సంవత్సరం బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెడుతుంది. 2017వ సంవత్సరం నుండి కేంద్ర బడ్జెట్‌ను ఫిబ్రవరి 1 న ప్రవేశ పెడుతున్నారు. 2017 వ సంవత్సరానికి ముందు వరకు ఫిబ్రవరి చివరి పని దినం రోజున ప్రవేశ పెట్టేవారు.

1.7. బడ్జెట్ ఎందుకు ?

బడ్జెట్ వలన ప్రభుత్వం వద్ద ఉన్న నిధులు నిర్వహణ సులభతరం అవుతుంది. ఆర్థిక వ్యవహారాలు సజావుగా కొనసాగుతాయి. బడ్జెట్ లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకొనవచ్చును. వాటిని చేరుకోవడానికి కేటాయింపులు కూడా చేస్తారు. దీనితో ఎంత ఆదాయం వస్తున్నది ? ఎంత ఖర్చు పెడుతున్నారు ? లాంటి పలు అంశాలలో ప్రభుత్వానికి గందరగోళం ఉండదు. అదేవిధంగా వివిధ మంత్రిత్వ శాఖల పనితీరును కూడా పర్యవేక్షించవచ్చును.

1.8. రెవెన్యూ బడ్జెట్ :

రెవెన్యూ బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ ఆదాయం, వ్యయాల వివరాలు ఉంటాయి. అదేవిధంగా పన్ను, పన్నేతర రాబడి వివరాలు ఉంటాయి. రెవెన్యూ వ్యయం గురించి చెప్పాలంటే, ప్రభుత్వ నిర్వహణకు రోజువారి అయ్యే ఖర్చు, పౌరులకు అందించే వివిధ సేవలకు అయ్యే ఖర్చు అన్నమాట. ఒకవేళ రెవెన్యూ ఖర్చు, రెవెన్యూ ఆదాయం కంటే ఎక్కువ ఉంటే ప్రభుత్వం లోటు బడ్జెట్‌లో ఉన్నట్లుగా పరిగణించాలి.

1.9. మూలధన బడ్జెట్ (Capital Budget) :

కార్పొరేట్ ఫైనాన్స్‌లో మూలధన బడ్జెటింగ్ మరియు పెట్టుబడి మదింపు, నూతన యంత్రాలు, యంత్రాల భర్తీ, నూతన ప్లాంట్లు, నూతన ఉత్పత్తులు మరియు పెట్టుబడుల నగదు నిధులతో విలువైనవిగా ఉన్నాయో లేదో నిర్ణయించడానికి ఉపయోగించే ప్రణాళిక ప్రక్రియ. సంస్థ యొక్క కేపిటలైజేషన్ నిర్మాణాలు (రుణం, ఈక్విటి లేదా నిలుపుకొన్న ఆదాయాలు). ఇది ప్రధాన మూలధనం లేదా పెట్టుబడి ఖర్చుల కోసం వనరులను కేటాయించే ప్రక్రియ.

1.9.1. మూలధన బడ్జెట్ పద్ధతులు :

మూలధన బడ్జెట్ సాంకేతికతో సహా అనేక అధికారిక పద్ధతులు మూలధన బడ్జెట్‌లో ఉపయోగపడతాయి. అవి:

- అకౌంటింగ్ రేట్ ఆఫ్ రిటర్న్స్
- సగటు అకౌంటింగ్ రాబడి
- తిరిగి చెల్లించే కాలం
- నికర ప్రస్తుత విలువ
- లాభదాయక సూచిక
- అంతర్గత రాబడి రేటు
- సవరించిన అంతర్గత రాబడి రేటు
- సమానమైన వార్షిక వ్యయం
- నిజమైన ఎంపికల మూల్యాంకనం

ఈ పద్ధతులు, ప్రతి సంభావ్య పెట్టుబడి లేదా ప్రాజెక్ట్ నుండి పెరుగుతున్న నగదు ప్రవాహాలను ఉపయోగిస్తాయి. అకౌంటింగ్ ఆదాయాలు మరియు అకౌంటింగ్ నియమాలపై ఆధారపడిన సాంకేతికతలు కొన్నిసార్లు ఉపయోగించ బడతాయి.

1.9.2. నికర ప్రస్తుత విలువ :

సంస్థ జోడించిన నికర ప్రస్తుత విలువని అందించడానికి నగదు పారుదల మూలధన ధరలో రాయితీ ఇవ్వబడతాయి. మూలధనం నిర్బంధించబడితే లేదా ప్రాజెక్టుల మధ్య ఆధారపడి ఉంటే తప్ప, సంస్థకు జోడించిన విలువలను పెంచడానికి సంస్థ సానుకూల నికర ప్రస్తుత విలువతో అన్ని ప్రాజెక్టులను అంగీకరిస్తుంది.

1.9.3. సమానమైన వార్షిక పద్ధతులు :

నగదు ప్రవాహాలను కలిగి ఉన్న నిర్దిష్ట ప్రాజెక్టుల వ్యయాలను మాత్రమే అంచనా వేసేటప్పుడు ఇది తరచుగా ఉపయోగించబడుతుంది. దీనిని సమానమైన వార్షిక వ్యయ పద్ధతిగా పిలవబడుతుంది మరియు దాని మొత్తం జీవితకాలంలో ఆస్థిని స్వంతం చేసుకోవడం మరియు నిర్వహించడం కోసం సంవత్సరానికి అయ్యే వ్యయం.

అసమాన జీవితకాల పెట్టుబడి ప్రాజెక్టులను పోల్చినప్పుడు ఇది తరచుగా ఉపయోగపడుతుంది. ఉదాహరణకు, ప్రాజెక్ట్ A అంచనా జీవితకాలం '7' సంవత్సరాలు మరియు ప్రాజెక్ట్ B '11' సంవత్సరాలు జీవితకాలం ఉంటే ప్రాజెక్టులు పునరావృతం కానట్లయితే, రెండు ప్రాజెక్టుల యొక్క నికర ప్రస్తుత విలువలను సరిపోల్చడం సరికాదు. సమానమైన వార్షిక వ్యయ పద్ధతిని ఉపయోగించడం వలన ప్రాజెక్టు ఒకే విధమైన ప్రాజెక్టు ద్వారా భర్తీ చేయబడుతుందని సూచిస్తుంది.

1.9.4. ర్యాంకు ప్రాజెక్టు :

మూలధన బడ్జెట్ యొక్క నిజమైన విలువ ప్రాజెక్టులను ర్యాంక్ చేయడం. చాలా సంస్థలు ఆర్థికంగా, లాభదాయకంగా ఉండే అనేక ప్రాజెక్టులను కలిగి ఉన్నాయి. ఒక నిర్దిష్ట ప్రాజెక్టు దాని అడ్డంకిని అధిగమించిందని నిర్ధారించిన తరువాత అది పిర్ ప్రాజెక్టుకు వ్యతిరేకంగా ర్యాంక్ చేయబడాలి. (ఉదాహరణ అత్యధిక లాభదాయకత సూచిక నుండి అత్యల్ప లాభదాయకత సూచిక). బడ్జెట్ మూలధనం ఖర్చు అయ్యే వరకు అత్యున్నత ర్యాంకు ప్రాజెక్టులు అమలు చేయాలి.

1.9.5. నిధులు, మూలాలు :

మూలధన బడ్జెటింగ్ పెట్టుబడులు మరియు ప్రాజెక్టుకు మూలధన రుణం, ఈక్విటి మూలధనం లేదా నిలుపుకొన్న ఆదాయాల వినియోగం ద్వారా అందించబడిన అదనపు నగదు ద్వారా తప్పనిసరిగా నిధులు సమకూర్చాలి. రుణ మూలధనం అనునది సాధారణంగా బ్యాంకు రుణాలు లేదా రుణ ధాతలకు జారీ చేయబడిన బాండ్ల రూపంలో తీసుకున్న నగదు. ఈక్విటి మూలధనం అనునది కంపెనీ స్టాక్‌లో వాటాలను కొనుగోలు చేసే వాటాదారులు చేసే పెట్టుబడులు.

1.10. మిగులు బడ్జెట్ :

ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ రాబడి అంచనాలు ఖర్చులను మించి ఉండే దానిని మిగులు బడ్జెట్ అంటారు. అనగా పన్నులు, సుంకాల ద్వారా ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ ఆదాయం సంక్రమిస్తుంది. ప్రజా సంక్షేమానికి తక్కువగా వ్యయం చేస్తారు. మిగులు బడ్జెట్ ఉన్నదంటే ఆ దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్థిరత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తున్నట్లు లెక్క. ద్రవ్యోల్బణ సమయంలో మిగులు బడ్జెట్‌ను అమలు చేస్తుంటారు.

బడ్జెట్ వ్యయాల అంచనాల కన్నా రెవెన్యూ అంచనాలు ఎక్కువగా ఉంటే దానిని మిగులు బడ్జెట్ అంటారు. అనగా ఖర్చుల కన్నా ఆదాయం ఎక్కువగా ఉంటుందనే అంచనాలు. ప్రభుత్వం ప్రజల నుండి వసూలు చేసే పన్నులు ఎక్కువగా ఉంటాయి. అదే సమయంలో ప్రభుత్వం ప్రజలపై చేసే ఖర్చు తక్కువగా ఉంటుంది. దీనినే మిగులు బడ్జెట్ అంటారు.

1.11. లోటు బడ్జెట్ (Deficit Budget) :

బడ్జెట్ ప్రక్రియలో లోటు వ్యయం అనునది ఒక నిర్దిష్ట వ్యవధిలో ఆదాయాన్ని మించి వ్యయం చేసే మొత్తం, దీనిని కేవలం లోటు లేదా బడ్జెట్ లోటు అని కూడా అంటారు. ఇది మిగులు బడ్జెట్‌కు వ్యతిరేకం. ఈ లోటు బడ్జెట్ పదం ప్రభుత్వం, ప్రైవేటు కంపెనీ లేదా వ్యక్తి యొక్క బడ్జెట్ కు వర్తించవచ్చును. గొప్ప ఆర్థిక మాంద్యం నేపథ్యంలో J.M. కీన్స్ చే ప్రభుత్వ లోటు వ్యయాన్ని మొదట అవసరమైన ఆర్థిక సాధనంగా గుర్తించారు.

1.11.1. లోటు బడ్జెట్ వివాదం :

ప్రభుత్వ లోటు వ్యయం అనునది అర్థశాస్త్రంలో వివాదానికి కేంద్ర బిందువు. ప్రధాన స్రవంతి ఆర్థిక శాస్త్ర స్థానం ఏమిటంటే కౌంటర్ సైక్లికల్ ఫిస్కల్ పాలసిలో భాగంగా లోటు వ్యయం కావాల్సినది మరియు అవసరం. కాని నిర్మాణాత్మక లోటు (శాశ్వత లోటు) ఉండకూడదు. సమిష్టి డిమాండ్‌లో లోటును భర్తీ చేయడానికి ప్రభుత్వం మాంద్యం సమయంలో లోటును అమలు చేయాలి. తద్వారా ఆర్థిక చక్రంలో నికర లోటు ఉండదు.

1.11.2. లోటు బడ్జెట్ అర్థం :

ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ రాబడిని మించి ఖర్చులు ఉంటే దానిని లోటు బడ్జెట్ అంటారు. భారతదేశం లాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు లోటు బడ్జెట్ ఇబ్బందికరమౌతుంది. ప్రతిద్రవ్యోల్బణ సమయంలో లోటు బడ్జెట్ ఉపయోగపడుతుంది. అదనపు డిమాండ్‌ను పెంచి ఆర్థిక వ్యవస్థను వృద్ధి బాట పట్టించవచ్చును. ఉపాధి కల్పించేందుకు ప్రభుత్వం కృషి చేయవచ్చు. దాని ఫలితంగా వస్తుసేవలకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థ పుంజుకుంటుంది. బాండ్ల జారీ చేయడం, అప్పులు చేయడం, రిజర్వుల ద్వారా ద్రవ్యం తీసుకోవడం ద్వారా ఈ లోటు బడ్జెట్‌ను అమలు చేయవచ్చును. ఈ విధమైన బడ్జెట్ వలన అప్పుల భారం పెరిగే అవకాశం ఉన్నది.

1.12. ప్రాథమిక లోటు (Primary Deficit) :

ప్రాథమిక లోటు అనునది బడ్జెట్‌కు సంబంధించిన పదం. ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరంలోని ద్రవ్యలోటు నుండి గడిచిన సంవత్సరపు అప్పులపై చెల్లించిన వడ్డీని తీసివేస్తే ప్రాథమిక లోటు ఎంత ఉందో తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వానికి వడ్డీ చెల్లింపులు కాకుండా ఎంత మొత్తం రుణాలు లేదా అప్పులు అవసరమో ప్రాథమిక లోటు వెల్లడిస్తుంది. ప్రభుత్వానికి సమకూరే మొత్తం ఆదాయం, మొత్తం వ్యయాలను మించి పోయినప్పుడు ఈ ప్రాథమిక లోటు ఏర్పడుతుంది. సాధారణంగా ప్రభుత్వం ఒక రుణం పొందినప్పుడు, దానికి వడ్డీ చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. తిరిగి చెల్లించే క్రమంలో వడ్డీని మినహాయించి కేవలం ప్రిన్సిపల్‌ను మాత్రమే పరిగణనలోకి తీసుకోవడాన్ని ప్రాథమిక లోటుగా చెబుతారు. దీనినే సాధారణ పరిభాషలో వడ్డీ చెల్లింపులు మినహాయించి ప్రభుత్వం తీసుకునే అప్పులను ప్రాథమిక లోటుగా చెప్పవచ్చును. సాధారణంగా ప్రభుత్వాలు అనేక అవసరాల కోసం రుణాలు తీసుకుంటాయి. అవి సంక్షేమ కార్యక్రమాల కోసం కావచ్చు లేదా అభివృద్ధి కార్యక్రమాల కోసం కావచ్చు.

ప్రజల అవసరాలు తీర్చేందుకు అవసరమైన వస్తువులు, సేవలను ప్రభుత్వం కొనుగోలు చేస్తుంది. ఇందుకోసం ప్రభుత్వ ఆదాయం సరిపోకపోయినట్లయితే, అప్పులు చేసి అయినా సరే ప్రభుత్వం ఈ పని పూర్తి చేస్తుంది. ఎందుకంటే ప్రజా క్షేమమే ప్రభుత్వ ప్రధాన కర్తవ్యంగా ఉంటుంది. మౌళిక సదుపాయాల అభివృద్ధి కోసం రుణాలు తీసుకుంటుంది. పెన్షన్‌తో సహా ఇతర సామాజిక ప్రయోజన పథకాల కోసం చెల్లింపులు జరపాల్సి ఉంటుంది. నూతనంగా పెట్టబోయే భారీ ఫ్యాక్టరీలు, ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి అయ్యే పెట్టుబడులు. తెలంగాణలో కాళేశ్వరం, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పోలవరం లాంటి భారీ నీటి పారుదల ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి వేల కోట్లు రూపాయలు పెట్టుబడులు అవసరం. అదేవిధంగా రక్షణ రంగం కోసం వెచ్చించే నిధులు, దేశాన్ని రక్షించుకునేందుకు రక్షణ రంగానికి భారీ వ్యయం చేయాల్సి ఉంటుంది. ఆర్మీ, నేవీ, ఎయిర్ ఫోర్స్ లాంటి త్రివిధ దళాల వేతనాల చెల్లింపులు, ఆయుధ కొనగోళ్ళు, యుద్ధ విమానాలు మరియు నౌకలు సమకూర్చుకోవడం కోసం ఎంతైనా వ్యయం చేయాల్సి ఉంటుంది. ఈ వ్యయాన్ని కేవలం వ్యయంగా చూడలేం. కాబట్టి ప్రభుత్వాలు ఆదాయం ఉన్నా లేకపోయినా చివరకు అప్పులు తెచ్చి అయినా సరే నిధులను సమకూర్చుతాయి. అదేవిధంగా ప్రాథమిక లోటు తక్కువగా ఉందంటే పాజిటివ్ అని, పెరుగుతూ పోతుంటే నెగిటివ్ అని అర్థం. సాధారణంగా ప్రాథమిక లోటును దేశ జీడిపి కి ఎంత పరిమాణంలో ఉందో శాతంలో సూచిస్తారు. అనగా ఇది జీడిపిలో ఎంత శాతం ఉంది అని చెప్పడం అన్న మాట.

1.13. సమతుల్య బడ్జెట్ (Balance Budget) :

సంతులిత బడ్జెట్ అనునది ఆదాయాలు, వ్యయాలు సమానంగా ఉండే బడ్జెట్. అందువలన బడ్జెట్ లోటు లేదా బడ్జెట్ మిగులు ఉనికిలో ఉండదు. సాధారణంగా, ఇది బడ్జెట్ లోటు లేని బడ్జెట్, కాని బహుశా బడ్జెట్ మిగులును కలిగి ఉంటుంది. చక్రీయ సమతుల్య బడ్జెట్ అనునది సంవత్సరానికి తప్పనిసరిగా సమతుల్యం కాకుండా ఉండే బడ్జెట్, కాని ఆర్థిక చక్రంలో సమతుల్యతతో ఉంటుంది.

సమతుల్య బడ్జెట్ మరియు లోటుల అనుబంధ అంశం అర్థశాస్త్రంలో వివాదాస్పద అంశం. కొంతమంది ఆర్థిక వేత్తలు బడ్జెట్ లోటు నుండి సమతుల్య బడ్జెట్‌కు మారడం వలన వడ్డీ రేట్లు తగ్గుతాయని, పెట్టుబడులు పెరుగుతాయని, వాణిజ్య లోటులు తగ్గుతాయని మరియు ఆర్థిక వ్యవస్థ దీర్ఘకాలంలో వేగంగా వృద్ధి చెందడానికి దోహదపడుతుందని వాదించారు. ఇతర ఆర్థిక వేత్తలు, ప్రత్యేకించి ఆధునిక ద్రవ్య సిద్ధాంతంతో సంబంధం కలిగి ఉన్న వారు, తమ సొంత కరెన్సీని జారీ చేసే అధికారం ఉన్న దేశాల మధ్య సమతుల్య బడ్జెట్‌ల అవసరాన్ని తగ్గించి, ప్రభుత్వ వ్యయం ఉత్పాదకత, ఆవిష్కరణ మరియు ప్రైవేటు రంగంలో పొదుపులను పెంచడంలో సహాయపడుతుందని వాదించారు.

ప్రధాన స్రవంతి ఆర్థిక శాస్త్రం ప్రధానంగా చక్రీయ సమతుల్య బడ్జెట్‌ను సమర్ధిస్తుంది, లోటు మారడానికి అనుమతించడం ఆర్థిక వ్యవస్థకు ఆటోమేటిక్ స్టెబిలైజర్‌ను అందిస్తుంది. బడ్జెట్ లోటులు ఆర్థిక ఉద్దీపనలను అందిస్తాయి. అయితే మిగులు బడ్జెట్ విజృంభణ సమయాలలో నిగ్రహాన్ని అందిస్తాయి. ఇప్పటికే ఉన్న ప్రభుత్వ రుణం ఇప్పటికే గణనీయంగా ఉన్నప్పుడు కినేషియన్ ఆర్థిక శాస్త్రం ఆర్థిక ఉద్దీపన కోసం సూచించదు.

1.14. జీరో-బేస్డ్ బడ్జెటింగ్ (Zero Based Budget) :

జీరో బేస్డ్ బడ్జెట్ అనునది బడ్జెట్ పద్ధతి. ఇందులో అన్ని ఖర్చులు తప్పనిసరిగా సమర్థించబడాలి మరియు నూతన బడ్జెట్ వ్యవధిని ఆమోదించాలి. 1970లో పిటర్ పైర్హె చే అభివృద్ధి చేయబడినది. సంస్థ యొక్క అవసరాలు మరియు ఖర్చులు గత బడ్జెట్‌తో సంబంధం లేకుండా ప్రతి బడ్జెట్ వ్యవధి ప్రారంభంలో "జీరో బెస్" (అనగా నిధుల కేటాయింపులు లేవు) నుండి ప్రారంభమౌతుంది.

టెక్సాస్ ఇన్‌స్ట్రుమెంట్స్‌కు అకౌంటింగ్ మేనేజర్‌గా పిటర్ పైర్హె సున్నా ఆధారిత బడ్జెట్‌ను రూపొందించారు. ఉన్నత స్థాయి వ్యూహాత్మక లక్ష్యాలను సంస్థ యొక్క నిర్దిష్ట క్రియాత్మక ప్రాంతాలతో ముడిపెట్టడం ద్వారా బడ్జెట్ ప్రక్రియలో చేర్చడానికి సహాయం చేశారు.

- ఖచితత్వం అనునది జీరో బేస్డ్ బడ్జెటింగ్ కంపెనీలకు తగిన విధంగా నిధులు సమకూరుస్తున్నాయని నిర్ధారించు కోవడానికి ప్రతి విభాగాన్ని మూల్యాంకనం చేయడానికి కంపెనీలను ప్రోత్సహిస్తుంది.
- సమర్ధత అనునది జీరో బేస్ట్ ముఖ్య అంశం, గత బడ్జెట్ అంచనాల కంటే ప్రస్తుత బడ్జెట్ సంఖ్యాలపై దృష్టి పెట్టడం ద్వారా విభాగం యొక్క వాస్తవ అవసరాలను గుర్తించడంలో సహాయపడుతుంది.
- తగ్గిన వ్యర్థాలు ముఖ్యంగా జీరో బేస్డ్ బడ్జెటింగ్ వ్యయాలను పునఃపరిశీలించడం ద్వారా అనవసరమైన వ్యయాన్ని తీసివేయగలదు.

1.15. లింగ బడ్జెట్ (Gender Budget) :

జెండర్ బడ్జెట్ అనగా బడ్జెట్‌ను తయారు చేయడం లేదా వాటిని జెండర్ కోణం నుండి విశ్లేషించడం. దీనిని

జెండర్ సెన్సిటివ్ బడ్జెట్ అని కూడా అంటారు. లింగ సోపాన క్రమాలు మరియు స్త్రీలు మరియు పురుషుల జీతాల మధ్య వ్యత్యాసాలతో సహా బడ్జెట్ లింగ అసమానత సమస్యలతో వ్యవహరించడం దీని లక్ష్యం. దీనిలో ప్రధానంగా, జెండర్ బడ్జెట్ అనునది స్త్రీవాద విధానం, ఇది ప్రభుత్వ వనరుల కేటాయింపును పునః ప్రారంభించడం, ముఖ్యమైన సమస్యలతో మహిళలకు అధునాతన నిర్ణయాధికార పాత్ర కోసం వాదించడం మరియు స్త్రీ, పురుషుల మధ్య వనరుల పంపిణిలో సమతౌల్యాన్ని పొందడం మొదలగు లక్ష్యాలతో ఉంటుంది. లింగ బడ్జెట్ అనునది విభిన్న ప్రభావాలను విశ్లేషించడం ద్వారా అలాగే సమానత్వం కోసం లక్ష్యాలు లేదా లక్షణాలను నిర్దేశించడం మరియు ఆ లక్ష్యాలను మద్దతుగా నిధులను కేటాయించడం ద్వారా ఆర్థిక విధానాల ద్వారా సమానత్వాన్ని ప్రోత్సహించడానికి ప్రభుత్వానికి అనుమతిస్తుంది.

జెండర్ బడ్జెట్ ప్రాథమికంగా లింగ అసమానతలను తొలగించడానికి సహాయపడుతుంది. ఆధునిక సమాజంలో లింగ అసమానతలు ఇప్పటికి ఉన్నాయి. వ్యవస్థాపకత అవకాశాలు, కార్మిక భాగస్వామ్యం, వేతనం, విద్య, ఆరోగ్య ఫలితాలు, పాలన మరియు ఉన్నత నిర్వహణ స్థానాలలో సిబ్బంది ప్రాతినిధ్యం స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది. లింగ బడ్జెట్ యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశ్యం ఏమిటంటే, ఆర్థిక పురోగమనానికి మహిళలను కీలక దోహదపడే వ్యక్తులుగా గుర్తించే సమ్మిళిత పద్ధతిలో ప్రభుత్వ విధానం రూపకల్పన మరియు పంపిణి చేయబడినదని నిర్ధారించడం ద్వారా అటువంటి అసమానతలను పరిష్కరించడం.

1.16. కార్యాచరణ ఆధారిత బడ్జెట్ (Activity Based Budget-ABB) :

ఒక సంస్థలో వివిధ కార్యకలాపాలకు ఖర్చు ఉంటుంది. ఉత్పాదకత కోసం అనేక కార్యకలాపాలు జరుగుతాయి. ఆ కార్యకలాపాల కోసం బడ్జెట్స్ కూడా అదేవిధంగా నిర్ణయించబడతాయి. కార్యచరణ బడ్జెట్ అనగా కంపెనీకి వివిధ ఖర్చులను తీసుకువచ్చే కార్యకలాపాలను రికార్డు చేసి, పరిశోధించే మరియు విశ్లేషించే వ్యవస్థ.

ఇది ఒక బడ్జెట్ పద్ధతి, దీనిలో కార్యకలాపాలు పూర్తిగా విశ్లేషించబడతాయి. తద్వారా వ్యయాలను అంచనా వేయవచ్చును. బడ్జెట్‌ను రూపొందించేటప్పుడు ఇది నిర్దిష్ట కార్యచరణకు సంబంధించిన చారిత్రక వ్యయాలను పరిగణలోకి తీసుకోదని గుర్తించుకోవడం ముఖ్యం.

వ్యాపారాలు ఎల్లప్పుడూ అందుబాటులో ఉన్న వనరుల నుండి మరింత లాభాన్ని పొందేందుకు మార్గాలను అన్వేషిస్తాయి. వ్యయాలను కనిష్టంగా ఉంచడం ఎల్లప్పుడూ లక్ష్యం. అయితే, అతిగా చేసే అది కొన్ని అనవసర సమస్యలకు దారితీస్తుంది. అటువంటి సమస్యలను నివారించుటకు కార్యచరణ ఆధారిత బడ్జెట్ అనునది సహాయపడుతుంది.

కార్యచరణ ఆధారిత బడ్జెటింగ్ వ్యాపారులు వారి కార్యకలాపాలను గుర్తించడంలో మరియు కంపెనీకి రాబడి మరియు వ్యయానికి సంబంధించిన విషయాలను గుర్తించడంలో సహాయపడుతుంది. అది పూర్తి అయిన తరువాత, యూనిట్‌లు లేదా వివిధ కార్యకలాపాలలో పెట్టే ప్రయత్నాలు లేదా వ్యయాన్ని అర్థం చేసుకోవడంలో ఇది వ్యాపారానికి సహాయపడుతుంది.

1.17. నగదు బడ్జెట్ (Cash Budget) :

నగదు బడ్జెట్ నిర్వచనం అది ఒక రకమైన బడ్జెట్ లేదా ఆశించిన నగదు రసీదుల ప్రణాళిక మరియు నిర్దిష్ట వ్యవధిలో చెల్లింపులు అని అంటారు. సంబంధిత నగదు ప్రవాహాలు, చెల్లించిన వ్యయాలు, సేకరించిన ఆదాయాలు, చెల్లింపులు మరియు రుణాల రసీదులను కలిగి ఉంటాయి.

ఒక కంపెనీ నిర్వహణ సాధారణంగా కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు మరియు సంబంధిత బడ్జెట్ తరువాత నగదు బడ్జెట్‌ను అభివృద్ధి చేస్తుంది. పెట్టుబడి వ్యయాలు ఇప్పటికే తయారు చేయబడినాయి. ఇచ్చిన వ్యవధిలో నగదు ఎలా ప్రభావితం అవుతుందో ఖచ్చితంగా అంచనా వేయడానికి నగదు బడ్జెట్‌ను అభివృద్ధి చేయడానికి ముందు సంబంధిత బడ్జెట్‌లను రూపొందించడం అవసరం.

ఏదైనా సంస్థ యొక్క నిర్వహణ కోసం నగదు బడ్జెట్ భావనను ఉపయోగించుకుంటుంది. నగదు ప్రవాహాలు సంస్థ లేదా కంపెనీ తన తదుపరి బిల్లులను చెల్లించడానికి తగిన నగదును కలిగి ఉన్నదని నిర్ధారించుకోవడం నిర్వహణకు అత్యవసరం. ఉదాహరణకు, ప్రతి నెలా యుటిలిటిలు చెల్లించాల్సి ఉండగా ప్రతి రెండు వారాలకు పేరోల్ చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. నగదు బడ్జెట్‌ను ఉపయోగించడం వలన చెల్లింపుల గడువు ముగిసేలోపు సమస్యలను సరి చేస్తూ, సంస్థ యొక్క సంబంధిత నగదు బ్యాలెన్స్‌లో స్వల్ప తగ్గుదలను భావించేందుకు నిర్వహణకు సహాయపడుతుంది.

1.18. ముగింపు :

భారతదేశ బడ్జెట్ భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ '112' లో వార్షిక ఆర్థిక ప్రకటన అని పిలవబడుచున్నది. 2019వ సంవత్సరపు కేంద్ర బడ్జెట్‌లో ఆర్థిక మంత్రి చేతిలో కనిపించిన ఎర్రని వస్త్రంలో చుట్టిన బడ్జెట్ పత్రాల గురించి అప్పటి ప్రధాన ఆర్థిక సలహాదారుడు శ్రీ. కృష్ణమూర్తి సుబ్రమణ్యం ఈ విధంగా వివరించారు. ఎర్రని వస్త్రంలో చుట్టడం భారతీయ సంస్కృతి అని అన్నారు. ముఖ్యంగా భారతదేశంలో బడ్జెట్ బ్రీఫ్ కేసుల రకం, ఆకారం ఎప్పటికప్పుడు ఆర్థిక మంత్రులతో పాటు మారుతూ ఉంటుంది. 2017వ సంవత్సరం నుండి బడ్జెట్ ప్రకటన తేదిని ఫిబ్రవరి 1 న ప్రవేశ పెడుతున్నారు. భారతదేశంలోని ముఖ్యమైన బడ్జెట్ రకాలను ఈ పాఠంలో వివరించడం జరిగినది.

1.19. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) బడ్జెట్ అనగానేమి ? దానిలోని ముఖ్యమైన రకాలను పేర్కొనండి ?

2) బడ్జెట్ అనగానేమి ? మూలధన బడ్జెట్, మిగులు బడ్జెట్ మరియు లోటు బడ్జెట్ గురించి వివరించండి?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) సమతుల్య బడ్జెట్ అనగానేమి ?

2) బడ్జెట్ యొక్క రకాలను వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) లోటు బడ్జెట్

2) లింగ బడ్జెట్

1.20. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. ఓ. సుల్వేన్, ఆర్థర్; షుఫిన్, స్టిమేన్, యమ్. (2003). అర్థ శాస్త్రం: సూత్రాలు చర్యలు. న్యూ జెర్సీ, P. 376.
2. ఇన్‌మాన్, ఫిలిప్ (2015). అకడమిక్ ఎటాక్ జార్జ్ ఆస్‌బార్న్ బడ్జెట్ మిగులు. ది గార్డియాన్.
3. ఖోష్, దిక్షిక (2019), భాయి ఖాతా, బ్రీఫ్ కేసు కాదు నిర్మల సీతారామన్ బ్రిటీష్ వారసత్వాన్ని ఆచారాన్ని మార్చుట.
4. అబ్దుల్-ఖాదర్, M. లూథర్, R (2006). మేనేజ్‌మెంట్ ఎకౌంటింగ్ ప్రక్టాస్ ఇన్ బ్రిటీష్ ఫుడ్ అండ్ డ్రిక్స్ ఇండస్ట్రీ. బ్రిటీష్ ఫుడ్ జర్నల్, 2006, 108(5), PP 336-357.

1.21. సాంకేతిక పదాలు :

1. Annual Financial Statement :

వార్షిక ఆర్థిక స్టేటమెంట్‌నే వార్షిక ఆర్థిక నివేదిక అని అంటారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరంలో ఆదాయం, వ్యయాల నివేదిక ఇవ్వాల్సి ఉంటుంది. ఈ నివేదికనే వార్షిక ఆర్థిక నివేదిక అంటారు. ఈ నివేదిక మూడు విభాగాలలో ఉంటుంది. కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రతి విభాగానికి ఆదాయ, వ్యయాల వివరాలు వెల్లడించాల్సి ఉంటుంది.

2. Consolidated Fund of India :

కన్సాలిడేట్ ఫండ్ ఆఫ్ ఇండియా అనగా భారత ఏకీకృత నిధి. ఇందులో కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెందిన ఆదాయ వివరాలన్నీ ఉంటాయి. తీసుకున్న అప్పులు, ఇచ్చిన అప్పుల వివరాలు కూడా ఉంటాయి. ఆకస్మిక నిధి, పబ్లిక్ అకౌంటింగ్‌లో లేని వ్యయాలన్నీ ఏకీకృత నిధిలో ఉంటాయి.

3. Contingency Fund of India :

కంటిన్‌జెన్సీ ఫండ్ ఆఫ్ ఇండియా అనగా భారత ఆకస్మిక నిధి అని అర్థం. భారతదేశ రాష్ట్రపతి మంజూరు చేయడానికి కేటాయించిన నిధి. ఏవైనా అత్యవసర ఖర్చులు వచ్చినప్పుడు ఈ నిధిని ఖర్చు చేస్తుంటారు.

4. Cut Motion :

కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన బడ్జెట్ పై చర్చలు పూర్తి అయిన తరువాత సభ్యులు కట్ మోషన్స్ ప్రవేశపెడుతుంటారు. మరికొన్ని కేటాయింపుల కోసం కట్ మోషన్స్ ప్రవేశపెట్టి వాటిపై ఓటింగ్ నిర్వహిస్తారు.

5. Fiscal Deficit :

ఫిస్కల్ డెఫిషిట్ అనగా ద్రవ్యలోటు సాధారణంగా ఏ ప్రభుత్వ బడ్జెట్ అయిన తమ ఆదాయాన్ని మించి ఖర్చులు ఉంటాయి. ఖర్చులు ఎక్కువగా ఉంటాయి కాబట్టి అప్పుల ద్వారా మొత్తాన్ని సేకరిస్తుంది. ఆదాయాన్ని మించి చేసే వ్యయాలనే ద్రవ్యలోటు అంటారు.

6. Financial Bill :

కేంద్ర బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన వెంటనే ఆర్థిక బిల్లును కూడా ప్రవేశపెడతారు. ఇందులో నూతనంగా విధించిన పన్నులు, సవరణలు, ప్రతిపాదనలు మరియు నియంత్రణలకు సంబంధించిన వివరాలు ఉంటాయి.

7. Public Account :

రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 266(1) క్రింద పబ్లిక్ అకౌంట్ ఏర్పడుతుంది. దీని ప్రకారం కేంద్ర ప్రభుత్వం బ్యాంకర్ లాగా పనిచేస్తుంది. ప్రావిడెంట్ ఫండ్, చిన్న మొత్తాల పొదుపు లాంటి పథకాల కోసం అన్నమాట. దీని ద్వారా సేకరించిన డబ్బు పై ప్రభుత్వానికి ఎలాంటి హక్కు ఉండదు. దీనిని డిపాజిటర్లకు తిరిగి చెల్లించాల్సినదే. ఇందులో నుండి ఖర్చు చేయాలనుకుంటే పార్లమెంట్ ఆమోదం తప్పనిసరి.

8. రెవెన్యూ బడ్జెట్:

రెవెన్యూ బడ్జెట్‌లో ఆదాయ వివరాలతో పాటు ఖర్చుల వివరాలు ఉంటాయి. ఆదాయాన్ని పన్నులు, పన్నేతర అని విభజిస్తారు. రెవెన్యూ పన్నులో ఆదాయం పన్ను, కార్పొరేట్ పన్ను, ఎక్సైజ్ పన్నులు, కస్టమ్స్ పన్నులు మరియు సర్వీస్ పన్నులు అని ఉంటాయి. నాన్ ట్యాక్స్ రెవెన్యూలో రుణాలపై వడ్డీ, పెట్టుబడులపై డివిడెంట్లు ఉంటాయి.

9. రెవెన్యూ డిఫిషిట్ :

రెవెన్యూ డిఫిషిట్ అనగా రెవెన్యూ లోటు అని అర్థం. ఆదాయానికి వ్యయాలకు మధ్య ఉన్న తేడానే రెవెన్యూ లోటు అంటారు.

10. మూలధన వ్యయం :

రహదారులు, భవనాలు, ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంతో పాటు ప్రభుత్వం ఇచ్చే రుణాలను మూలధన వ్యయం అంటారు. దీనినే ఆస్తుల్ని సృష్టించడానికి చేసే వ్యయాలని అంటారు.

11. రెవెన్యూ వ్యయం :

ఏ విధమైన ఆస్తులను, ఆదాయాన్ని సృష్టించని ఖర్చులు ఇవి. అనగా ప్రభుత్వం ఇచ్చే సబ్సిడీలు, వడ్డీలు, రెవెన్యూ వ్యయంలో వస్తాయి.

12. ప్రత్యక్ష పన్నులు :

వ్యక్తులు, సంస్థలు నేరుగా ప్రభుత్వానికి చెల్లించే పన్నులను ప్రత్యక్ష పన్నులు అంటారు.

13. పరోక్ష పన్నులు :

వినియోగదారులు వస్తువులు లేదా సేవలను పొందేందుకు చెల్లించే పన్నులను పరోక్ష పన్నులు అంటారు.

ఉదాహరణ: GST, ఎక్సైజ్ డ్యూటి మరియు కస్టమ్స్ డ్యూటి మొదలగునవి.

14. బడ్జెట్ అంచనాలు :

ఓ పథకానికి లేదా శాఖకు ఆర్థిక సంవత్సరంలో ఖర్చు చేయడానికి కేటాయించిన మొత్తాన్నే బడ్జెట్ అంచనాలు అంటారు.

15. రివైజ్డ్ ఎస్టిమేట్స్ :

బడ్జెట్‌లో కేటాయించినవి కాకుండా ఆరు నెలల తరువాత బడ్జెట్ అంచనాలను సమీక్షించి కేటాయింపులు చేయడం లేదా నిధులను తగ్గించడం చేస్తారు. దీనినే రివైజ్డ్ అంచనాలు అంటారు. అనగా సవరించిన అంచనాలు అంటారు.

16. ఆర్థిక సర్వే :

ఆర్థిక సర్వే అనునది ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ ప్రధాన పత్రం. ఇది ప్రతి సంవత్సరం కేంద్ర బడ్జెట్‌కు ముందు సమర్పిస్తారు. ఆర్థిక గత సంవత్సరంలో భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ గురించి సవివరమైన సమాచారాన్ని అందిస్తుంది.

17. ఆర్థిక విధానం :

ఆర్థిక విధానం ప్రాథమికంగా అంచనా వేసిన పన్నులు ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని వివరిస్తుంది. దేశ ఆర్థిక స్థితిని పర్యవేక్షించడానికి కీలక సాధనంగా పనిచేస్తుంది. ఆర్థిక పరిస్థితులను ప్రభావితం చేయడానికి ప్రభుత్వ వ్యయం పన్నుల విధానాల వినియోగాన్ని కూడా సూచిస్తుంది. ముఖ్యంగా వస్తువుల సేవల కోసం మొత్తం డిమాండ్ ఉపాధి, ద్రవ్యోల్బణం ఆర్థిక వ్యవధి ఇవన్నీ ఆర్థిక విధానంలో ప్రతిబింబిస్తాయి. దీని ద్వారా ఆర్‌బిఐ ద్రవ్య సరఫరాను ప్రభావితం చేస్తుంది.

18. కస్టమ్స్ డ్యూటీ :

కస్టమ్స్ డ్యూటి అనునది నిర్దిష్ట వస్తువులను దేశం నుండి దిగుమతి చేసుకున్నప్పుడు లేదా ఎగుమతి చేసినప్పుడు విధించే ఒక లేవీ. చివరకు ఈ ఖర్చులు తుది వినియోగదారునకు బదిలీ అవుతాయి.

19. కరెంట్ అకౌంట్ లోటు :

కరెంట్ అకౌంట్ లోటు అనునది దేశం యొక్క వాణిజ్యం కొలమానం. ఇక్కడ దిగుమతి చేసుకున్న వస్తుసేవల విలువ ఎగుమతుల విలువ కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఇది దేశం చెల్లింపుల బ్యాలెన్స్‌లో ఒక భాగం.

20. రెవెన్యూ మిగులు :

రెవెన్యూ మిగులు అనునది రెవెన్యూ లోటుకు వ్యతిరేకం. ప్రభుత్వ నికర ఆదాయం లేదా ఆదాయ ఉత్పత్తి అంచనా వేసిన నికర ఆదాయం కంటే ఎక్కువగా ఉన్న పరిస్థితి. బడ్జెట్ అంచనాల కంటే వాస్తవ రాబడి వ్యయం ఎక్కువ.

పాఠం - 2

భారతదేశ బడ్జెట్ తయారీ-కేంద్ర బడ్జెట్

BUDGET PREPERATION OF INDIA CENTRAL BUDGET

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

2.0. ఉద్దేశ్యాలు

2.1. పరిచయం

2.2. బడ్జెట్ నిర్వచనం

2.3. భారతదేశ బడ్జెట్

2.4 బడ్జెట్ చరిత్ర

2.5. బడ్జెట్ సంప్రదాయాలు

2.5.1 హల్వా వేడుక

2.5.2. బడ్జెట్ ప్రకటన సమయం

2.5.3. బడ్జెట్ ప్రకటన తేది

2.5.4. బడ్జెట్ పత్రాలు

2.5.5. బడ్జెట్‌ను ఒక్క రోజులో ఎలా సమర్పిస్తారు

2.5.6. బడ్జెట్ అనగానేమి

2.5.7. బడ్జెట్ రూపొందించే బాధ్యత ఎవరిది

2.5.8. బడ్జెట్ తయారీ ప్రక్రియ

2.6. భారతదేశ బడ్జెట్

2.7. **బడ్జెట్ ఎందుకు**

2.8. **బడ్జెట్ పరిమాణం**

2.9. **బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ వ్యయం యొక్క రకాలు**

2.9.1. ప్రణాళిక వ్యయం

2.9.1.1. రెవెన్యూ వ్యయం

2.9.1.2. మూలధన వ్యయం

2.9.2. ప్రణాళికేతర వ్యయం

2.10. **ఆర్థిక మంత్రులు-ప్రత్యేకతలు**

2.11. **ముగింపు**

2.12. **మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు**

2.13. **ఆచూకి గ్రంథాలు**

2.14. **సాంకేతిక పదాలు**

2.0. ఉద్దేశ్యాలు :

- ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో (ఏప్రిల్-మార్చి) ఎంత ఆదాయం వస్తుంది ? అలాగే వ్యయం ఎలా ఉంటుంది ? ఎలాంటి అంశాలతో బడ్జెట్‌ను రూపొందిస్తారు. బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వానికి వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరం ఆదాయం, వ్యయం వివరాలు ఉంటాయి.

- మన దేశంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెడుతున్న తేది మారుతూ వస్తుంది. ప్రభుత్వం ప్రతి సంవత్సరం బడ్జెట్ ప్రవేశ పెడుతుంది. అయితే 2017వ సంవత్సరం నుండి కేంద్ర బడ్జెట్‌ను ఫిబ్రవరి ఒకటిన బడ్జెట్‌ను మార్చారు.

- బడ్జెట్ వలన ప్రభుత్వం వద్ద ఉన్న నిధుల నిర్వహణ సులభతరం అవుతుంది. ఆర్థిక వ్యవహారాలు సజావుగా కొనసాగుతాయి. అదేవిధంగా బడ్జెట్‌లో లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకోవచ్చును. వాటిని చేరుకోవడానికి కేటాయింపులు కూడా చేస్తారు. దీనివలన ప్రభుత్వానికి ఎంత ఆదాయం వస్తుంది ? ఎంత వ్యయం చేస్తున్నారు ? లాంటి అంశాలపై ప్రభుత్వానికి గందరగోళం ఉండదు.

2.1. పరిచయం :

బడ్జెట్ అనునది ఒక నిర్దిష్ట కాలానికి, తరచుగా ఒక సంవత్సరానికి సంబంధించిన ఆర్థిక ప్రణాళిక. ఇది ప్రణాళిక బద్ధమైన అమ్మకాలు, కొనుగోళ్ళు, ఆదాయాలు, వనరుల పరిమాణం, ఖర్చులు, ఆస్తులు, బాధ్యతలు మరియు నగదు ప్రవాహాలను కూడా కలిగి ఉంటుంది. బడ్జెట్‌ను ప్రభుత్వాలు, కంపెనీలు, కుటుంబాలు మరియు ఇతర సంస్థల కార్యకలాపాలు లేదా ఈవెంట్ యొక్క వ్యూహాత్మక ప్రణాళికలను కొలవ గల అంశాలను వ్యక్తీకరించడానికి బడ్జెట్‌ను ఉపయోగిస్తారు. ముఖ్యంగా బడ్జెట్ అనునది ఒక నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం కేటాయించిన ఆర్థిక ప్రతిపాదనలు మరియు వాటిని ఏవిధంగా తీర్చాలనే ప్రతిపాదనలతో పాటు ఉద్దేశించిన ఖర్చుల సారంశం. ఇది బడ్జెట్ మిగులు, భవిష్యత్తు సమయంలో ఉపయోగం కోసం ద్రవ్యాన్ని అందించడం లేదా ఆదాయాన్ని మించిన లోటును కలిగి ఉంటుంది.

2.2. బడ్జెట్ నిర్వచనం :

బడ్జెట్ అనే పదం పురాతన ఫ్రెంచ్ పదం బౌగెట్ నుండి ఉద్భవించినది. దీని అర్థం "చిన్న తోలు సంచి" (పర్స్), ఇది తోలు పర్సు, పర్సు కోసం గౌలిష్ బౌజ్ యొక్క చిన్నది. ఆర్థిక ప్రణాళికలపై మన సమకాలీన అవగాహనలో దీని మొదటి ఉపయోగం విలియం పుల్టేనీచే తెరవబడిన బడ్జెట్ అనే కరపత్రం నుండి వచ్చినది, ఇది ముఖ్యంగా వైన్ మరియు పొగాకుపై ప్రభుత్వం ఆర్థిక విధానాన్ని వివరించడానికి మరియు విమర్శించడానికి బడ్జెట్ అనే పదాన్ని ఉపయోగిస్తున్నారు. బడ్జెట్ అనే పదం యొక్క సాధారణ ఉపయోగం ఒక వ్యక్తి లేదా సంస్థ వారి అంచనా వేసిన ఆదాయం మరియు వ్యయాల ఆధారంగా ఆర్థిక ప్రణాళికను సూచిస్తుంది. పొడిగింపు ద్వారా ఇది వ్యక్తి లేదా సంస్థ వ్యయం చేయడానికి అందుబాటులో ఉన్న మొత్తం అర్థంలో కూడా ఉపయోగించబడుతుంది.

2.3. భారతదేశ బడ్జెట్ :

భారతదేశ బడ్జెట్ భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 112లో వార్షిక ఆర్థిక ప్రకటన అని పిలువబడుతుంది. ప్రతి సంవత్సరం ఫిబ్రవరి ఒకటిన ప్రభుత్వం బడ్జెట్‌ను ప్రకటిస్తుంది. లోక్ సభలో చర్చల అనంతరం ఆమోదం పొంది ఏప్రియల్ 1 వ తేది నాటికి అనగా నూతన ఆర్థిక సంవత్సరం ప్రారంభానికి అమలులోకి వస్తుంది. 2016వ సంవత్సరం వరకు బడ్జెట్‌ను ఫిబ్రవరి చివరి పని రోజున ఆర్థిక మంత్రి పార్లమెంట్‌లో సమర్పించేవారు.

ఎన్నికల సంవత్సరంలో పూర్తి బడ్జెట్‌కు బదులు మధ్యంతర బడ్జెట్ ప్రకటిస్తారు. ఇది "ఖాతాపై ఓటు" (Vote on Account) వలె ఉండదు. ఖాతాపై ఓటు ప్రభుత్వ బడ్జెట్‌లోని వ్యయం వివరాలు మాత్రమే కలిగి ఉంటుంది. ఇది ఖర్చు, రశీదులతో పూర్తి వివరాలు కలిగి, పూర్తి బడ్జెట్‌తో సమానమైన ఆర్థిక నివేదికను ఇస్తుంది. దీనిలో పన్ను మార్పులను ప్రవేశపెట్టకూడదని షరతులు లేనప్పటికి, సాధారణంగా ఎన్నికల సంవత్సరంలో ప్రభుత్వాలు ఆదాయం పన్ను చట్టాలలో పెద్ద మార్పులు చేయవు.

మనదేశంలో 2022వ సంవత్సరపు బడ్జెట్ నాటికి మొరార్జీ దేశాయి 10, పి. చిదంబరం 09, ప్రణబ్ ముఖర్జీ 08, యశ్వంత్ సిన్హా 07, యశ్వంత్రావు చవాన్, సి.డి. దేశ్‌ముఖ్ 07, టి.టి. కృష్ణమాచారి, మన్మోహన్ సింగ్ 06 సార్లు బడ్జెట్‌ను పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశ పెట్టారు.

2.4. బడ్జెట్ చరిత్ర :

స్వతంత్ర భారతదేశంలో మొదటి యూనియన్ బడ్జెట్‌ను R.K. షణ్ముఖం చెట్టి 26-11-1947వ సంవత్సరంలో పార్లమెంట్‌లో సమర్పించారు. మొత్తం ఆదాయం రూ.171.15 కోట్లు, ఆర్థిక లోటు రూ.24.59 కోట్లు, రక్షణ వ్యయం రూ.92.74 కోట్లతో మొత్తం వ్యయం రూ.197.29 కోట్లుగా అంచనా వేయబడినది.

ప్రధానమంత్రి రాజీవ్ గాంధీ ప్రభుత్వంలో డాక్టర్ మన్మోహన్ సింగ్ ఆర్థిక మంత్రిగా, మధ్యంతర ఎన్నికలు తప్పనిసరి కావడంతో 1991-92వ సంవత్సరంలో తొలిసారి మధ్యంతర బడ్జెట్‌ను సమర్పించారు.

రాజకీయ పరిణామాల కారణంగా 1991, మే లో ముందస్తు ఎన్నికలు జరిగాయి. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అధికారంలోకి వచ్చింది. అప్పటి ఆర్థిక మంత్రి డాక్టర్ మన్మోహన్ సింగ్ 1991-92వ సంవత్సరపు పూర్తి బడ్జెట్‌ను సమర్పించారు.

ప్రధానమంత్రి శ్రీ పి.వి. నరసింహారావు మంత్రివర్గంలో డాక్టర్ మన్మోహన్ సింగ్ 1992 మరియు 1993వ సంవత్సరంలో తన తదుపరి వార్షిక బడ్జెట్‌లో ఆర్థిక వ్యవస్థను, విదేశీ పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించారు. గరిష్ట దిగుమతి సుంకాన్ని 300 శాతం కంటే ఎక్కువ శాతం నుండి 50 శాతం గరిష్టానికి తగ్గించారు. ప్రధాన మంత్రి శ్రీ నరేంద్రమోడీ రెండవ ప్రభుత్వంలో ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి నిర్మలా సీతారామన్ 2019-20 వ సంవత్సరపు బడ్జెట్‌ను 05-07-2019 న తన తొలి బడ్జెట్ ప్రవేశపెట్టారు. 01-02-2020న 2020-21 ఆర్థిక సంవత్సర బడ్జెట్‌ను (రెండవ బడ్జెట్) ప్రవేశపెట్టారు. ఇదే ఇప్పటివరకు నాలుగు సార్లు బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు.

2.5. బడ్జెట్ సంప్రదాయాలు :

భారతదేశం యొక్క కేంద్ర బడ్జెట్‌లోని అతి ముఖ్యమైన సంప్రదాయాలను ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

2.5.1 హల్వా వేడుక :

బడ్జెట్ ప్రకటనకు సుమారు ఒక వారం ముందు, బడ్జెట్ పత్రాల ముద్రణ పార్లమెంట్‌లో హల్వా వేడుకతో ప్రారంభమవుతుంది. ఈ హల్వాను బడ్జెట్ రూపకల్పనలో పాల్గొనే అధికారులు, సహాయ సిబ్బందికి వడ్డిస్తారు. మొత్తం సిబ్బంది బడ్జెట్ సమర్పించే వరకు నార్త్ బ్లాక్ కార్యాలయం (న్యూ ఢిల్లీ) లో బయటి ప్రపంచంతో సంబంధం లేకుండా ఉంటారు. ఈ వేడుక ఒక ముఖ్యమైన పనిని ప్రారంభించే ముందు తీపి తినాలనే భారతీయ సంప్రదాయంలో భాగంగా

జరుగుతుంది. ఈ అధికారులందరూ పార్లమెంట్‌లో బడ్జెట్ సమర్పించే వరకు వారి వారి కుటుంబాలను సంప్రదించడానికి వీలు లేదు. ఈలాంటి పరిస్థితులలో వారి కష్టానికి కృతజ్ఞతలు తెలియజేయుటకు ప్రభుత్వం హల్వా వేడుకను నిర్ణయిస్తారు.

2.5.2. బడ్జెట్ ప్రకటన సమయం :

1999వ సంవత్సరం వరకు ఫిబ్రవరి నెల చివరి రోజున సాయంత్రం 5 గంటలకు కేంద్ర బడ్జెట్ ప్రకటించబడుతుంది. ఈ పద్ధతి బ్రిటీష్ వారి పరిపాలన కాలం నాటిది. 1990వ దశకం వరకు, బడ్జెట్లన్నీ పన్నులను పెంచడం కావున, వస్తుసేవల నిర్మాతలకు, పన్ను వసూలు చేసే ఏజెన్సీలకు తగిన సవరణలు చేయడానికి ఆ రోజు రాత్రి పనిచేసి నిర్ణయించే అవకాశం ఉండేది. ప్రధాన మంత్రి శ్రీ. అటల్ బిహారీ వాజ్‌పేయి NDA ప్రభుత్వంలో అప్పటి ఆర్థికశాఖ మంత్రి శ్రీ. యశ్వంత్ సిన్హా 1999వ సంవత్సరంలో కేంద్ర బడ్జెట్‌ను ఉదయం 11 గంటలకు ప్రకటించడం ద్వారా పురాతన ఆచారాన్ని మార్చారు.

2.5.3. బడ్జెట్ ప్రకటన తేది :

ప్రధాన మంత్రి శ్రీ. నరేంద్ర మోదీ భారతీయ జనతా పార్టీ ప్రభుత్వంలో ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ. అరుణ్ జైట్లీ 01-02-2016 న బడ్జెట్ ప్రకటించారు. ఈ బడ్జెట్‌లో అతి ముఖ్యమైన మార్పు చేయబడినది. అది బ్రిటీష్ వారి కాలం నుండి దాదాపుగా 1924వ సంవత్సరం నుండి విడిగా సమర్పించబడే రైల్వే బడ్జెట్‌ను, సాధారణ బడ్జెట్ (కేంద్ర బడ్జెట్) తో విలీనం చేయడం జరిగింది.

2.5.4. బడ్జెట్ పత్రాలు :

బడ్జెట్ సంప్రదాయంలో భాగంగా 2018వ సంవత్సరం వరకు ఆర్థిక మంత్రులు బడ్జెట్ పత్రాలను తోలు పెట్టె (బ్రీఫ్ కేస్) లో పార్లమెంట్‌కు తీసుకువెళ్ళారు. ఈ సంప్రదాయాన్ని భారతదేశ మొదటి ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ. R.K. షణ్ముఖం చెట్టి ప్రారంభించారు. 05-07-2019 న శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ "బహి-ఖాతా"లో బడ్జెట్‌ను పార్లమెంట్‌కు తీసుకు వెళ్ళడంతో ఈ సంప్రదాయం మారినది. అదేవిధంగా 01-02-2021 న ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ మొట్టమొదటి సారి డిజిటల్ బడ్జెట్‌ను సమర్పించారు. ప్రపంచవ్యాప్తంగా కోవిడ్-19 మహమ్మారి కారణంగా పెనుమార్పులు సంభవించాయి. ఆవిధంగా భారతదేశంలో కూడా కోవిడ్-19 ప్రభావం వలన కాగిత రహిత బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టబడినది.

2.5.5. బడ్జెట్‌ను ఒక్క రోజులో ఎలా సమర్పిస్తారు ?

రాజ్యాంగంలో బడ్జెట్ గురించి నేరుగా ప్రస్తావించలేదు. అయితే, రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 112 వార్షిక ఆర్థిక ప్రకటన గురించి చెప్పబడినది. ఈ ఆర్టికల్ క్రింద ప్రభుత్వం ప్రతి సంవత్సరం ఆదాయ, వ్యయాల వివరాలను అందించడం తప్పనిసరి.

ఈ ఏడాది ఫిబ్రవరి 1 న కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ 2022-23 వ సంవత్సరపు బడ్జెట్‌ను పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశ పెట్టారు. అయితే కరోనా మహమ్మారి కారణంగా ఈ సారి కూడా పేపర్‌లెస్ బడ్జెట్‌ను ప్రవేశ పెట్టారు. ముఖ్యంగా బడ్జెట్‌ను సమర్పించే తేదిని ఫిబ్రవరి 1 న నిర్ణయించినప్పటికీ దాని తయారీ చాలా నెలల

ముందుగానే ప్రారంభమౌతుంది. అయితే భారతదేశ బడ్జెట్ గురించి రాజ్యాంగంలో ఏమి చెప్పబడినది. దానిని సమర్పించడానికి ప్రభుత్వం ఎలా సన్నాహాలు చేయాలో అర్థం చేసుకోవాలి ? బడ్జెట్ అంటే ఏమిటి, రాజ్యాంగంలో ఎక్కడ ప్రస్తావించారు ?

రాజ్యాంగంలో బడ్జెట్ గురించి నేరుగా ప్రస్తావించలేదు. అయితే రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 112 వార్షిక ఆర్థిక ప్రకటన గురించి చెప్పబడినది. ఈ ఆర్టికల్ 112 ప్రకారం ప్రభుత్వం ప్రతి సంవత్సరం ఆదాయ, వ్యయాల వివరాలను అందించడం తప్పనిసరి. ఈ ఆర్టికల్ ప్రకారం బడ్జెట్‌ను సమర్పించే హక్కు రాష్ట్రపతికి ఉంటుంది. కానీ రాష్ట్రపతి స్వయంగా బడ్జెట్‌ను సమర్పించారు. ఇందుకు తన తరపున బడ్జెట్‌ను సమర్పించమని ఆర్థికమంత్రిని కోరవచ్చు. ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ. అరుణ్ జైట్లీ అనారోగ్యంతో ఉన్నప్పుడు ఆర్థిక మంత్రిగా శ్రీ. పీయుష్ గోయల్ బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది. అయితే సాధారణంగా బడ్జెట్‌ను ఆర్థికమంత్రి సమర్పిస్తారు.

2.5.6. బడ్జెట్ అనగానేమి ?

బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టేముందు ఒక సర్వే చేయబడుతుంది. ఇందులో ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని అంచనా వేస్తారు. బడ్జెట్‌లో ప్రత్యక్ష పన్నులు, పరోక్ష పన్నులు, రైల్వే చార్జీలు ఇంకా వివిధ మంత్రిత్వ శాఖల ద్వారా ప్రభుత్వం ఎంత ఆదాయాన్ని పొందగలదో అంచనా వేయడం జరగుతుంది. ఈ సర్వేలో వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ వ్యయం ఎంత ఉంటుందన్నది కూడా తెలియచేయడం జరగుతుంది. దీనినే ఆర్థిక సర్వే అని అంటారు. దీనిని బడ్జెట్ కంటే ఒకరోజు ముందుగానే ఆర్థిక మంత్రి పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశపెడతారు.

ఇంకా స్పష్టంగా చెప్పాలంటే, బడ్జెట్ అనునది ఒక సంవత్సరంలో అంచనా వేయబడిన రాబడి (ఆదాయాలు), ఖర్చులు (అంచనా వేయబడిన వ్యయం) ప్రకటన. ముఖ్యంగా బడ్జెట్ ప్రసంగంలో ఆర్థిక మంత్రి ఈ ఆదాయాలు ఇంకా వ్యయాల వివరాలను తెలియజేస్తారు. దీనినే సాధారణ బడ్జెట్ లేదా ఫెడరల్ బడ్జెట్ అంటారు.

2.5.7. బడ్జెట్ రూపొందించే బాధ్యత ఎవరిది ?

భారతదేశ బడ్జెట్‌ను సిద్ధం చేయడం చాలా క్లిష్టమైనది. దీనిని ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖతో పాటు దీనిని అభివృద్ధి చేయడంలో నీతి ఆయోగ్ మరియు వ్యయ సంబంధిత మంత్రిత్వ శాఖలు పాల్గొంటాయి. ఈ వివిధ మంత్రిత్వ శాఖల అభ్యర్థన మేరకు ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ ఖర్చుల ప్రతిపాదనలను సిద్ధం చేస్తుంది. దీని తరువాత బడ్జెట్‌ను రూపొందించే పనిని ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ ఆధ్వర్యంలోని ఆర్థిక వ్యవహారాల శాఖ బడ్జెట్ విభాగం పూర్తి చేస్తుంది.

2.5.8. బడ్జెట్ తయారీ ప్రక్రియ ?

మన దేశంలో బడ్జెట్ తయారీ ప్రక్రియను ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

- బడ్జెట్ విభాగం కేంద్ర మంత్రిత్వ శాఖలు, రాష్ట్రాలు, కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలు, స్వయం ప్రతిపత్తి సంస్థలు, విభాగాలు మరియు సాయుధ బలగాలకు సర్క్యులర్‌ను జారీ చేస్తుంది. దీనిలో రాబోయే ఆర్థిక సంవత్సరానికి సంబంధించిన అంచనాలను సిద్ధం చేయాలని ఆదేశిస్తుంది.

- ఆర్థిక వ్యవహారాల శాఖ అదేవిధంగా రెవెన్యూ శాఖ, రైతులు, వ్యాపారాలు, ఆర్థిక వేత్తలు మరియు పౌర సమాజ సంస్థలు లాంటి వివిధ వాటాదారులను సంప్రదించి బడ్జెట్‌పై వారి అభిప్రాయాలను కోరుతారు. ఈ ప్రక్రియను ప్రీ-బడ్జెట్ చర్చ అని కూడా అంటారు. ఇది ప్రీ-బడ్జెట్ తయారీ ప్రక్రియ. దీని తరువాత పన్నుల విషయంలో ఆర్థిక మంత్రి తుది నిర్ణయం తీసుకుంటారు. ముఖ్యంగా బడ్జెట్ ఖరారు కాకముందే, అన్ని ప్రతిపాదనలను కూడా ప్రధానమంత్రితో చర్చించి, తదుపరి నిర్ణయాలను ప్రధానమంత్రికి తెలియజేయాలి.

- బడ్జెట్ తయారీ దశలో చివరి ప్రక్రియ. బడ్జెట్‌ను సెట్ చేయడంలో పాల్గొన్న అన్ని శాఖల నుండి ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ ఆదాయం ఇంకా వ్యయాల రసీదులను సేకరిస్తుంది. దీని తరువాత సేకరించిన డేటా వచ్చే ఏడాది అంచనా ఆదాయాలు అదేవిధంగా ఖర్చుల ప్రణాళికను సిద్ధం చేస్తుంది. అంతేకాకుండా, బడ్జెట్‌ను ఖరారు చేసేందుకు రాష్ట్రాలు, బ్యాంకర్లు, వ్యవసాయ రంగంలోని వ్యక్తులు, ఆర్థిక వేత్తలు మరియు కార్మిక సంఘాలతో ప్రభుత్వం మరోసారి సమావేశమవుతుంది. ఇందులో ఈ వాటాదారులకు పన్ను మినహాయింపు ఇంకా ఆర్థిక సహాయం లాంటి విషయాలు చర్చించబడతాయి. బడ్జెట్ ప్రక్రియలో చివరి అంశం, సవరించిన బడ్జెట్ అంచనాల ఆధారంగా ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ బడ్జెట్ ప్రసంగాన్ని సిద్ధం చేస్తుంది.

2.6. భారతదేశ బడ్జెట్ :

బడ్జెట్‌ను ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖలోని బడ్జెట్ విభాగం ఆర్థిక వ్యవహారాల విభాగం ఏటా తయారు చేస్తుంది. బడ్జెట్ తయారీ కమిటికి ఆర్థిక మంత్రి అధిపతి. బడ్జెట్‌లో అనుబంధ అదనపు గ్రాంట్లు ఉంటాయి మరియు ఒక రాష్ట్రం లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతానికి సంబంధించి రాజ్యాంగ యంత్రాంగం వైఫల్యం గురించి రాష్ట్రపతి ప్రకటన చేసినప్పుడు, అటువంటి రాష్ట్రం బడ్జెట్‌ను కేంద్రమంత్రి తయారు చేస్తారు.

2.7. బడ్జెట్ ఎందుకు ?

బడ్జెట్ వలన ప్రభుత్వం వద్ద ఉన్న నిధుల నిర్వహణ సులభతరం అవుతుంది. ఆర్థిక వ్యవహారాలు సజావుగా కొనసాగుతాయి. బడ్జెట్‌లో లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకోవచ్చును. వాటిని చేరుకోవడానికి కేటాయింపులు కూడా చేస్తారు. దీని వలన ఎంత ఆదాయం లభిస్తున్నది ? ఎంత వ్యయం చేస్తున్నాం ? లాంటి పలు అంశాలలో ప్రభుత్వానికి గందరగోళం ఉండదు. అదేవిధంగా వివిధ మంత్రిత్వ శాఖల పనితీరును కూడా పర్యవేక్షించవచ్చును.

2.8. బడ్జెట్ పరిమాణం :

భారతదేశంలోని మొట్టమొదటి బడ్జెట్ నుండి వివిధ బడ్జెట్‌లలో బడ్జెట్ వ్యయం ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును.

- మొట్టమొదటి బడ్జెట్ (1947వ సంవత్సరంలో) ఆదాయం రూ.171,15 కోట్లు, వ్యయం రూ.197.39 కోట్లుగా నికర లోటు రూ.26.24 కోట్లుగా అంచనా వేయబడినది.

  - 2015-16: బడ్జెట్ రూ.17,90,783 కోట్లు
  - 2016-17: బడ్జెట్ రూ.19,75,194 కోట్లు
  - 2017-18: బడ్జెట్ రూ.21,46,735 కోట్లు
  - 2018-19: బడ్జెట్ రూ.24,42,213 కోట్లు
  - 2019-20: బడ్జెట్ రూ.27,86,349 కోట్లు
  - 2020-21: బడ్జెట్ రూ.30,42,230 కోట్లు
  - 2021-22: బడ్జెట్ రూ.34,83,236 కోట్లు
  - 2022-23: బడ్జెట్ రూ.39,44,909 కోట్లు

2.9. బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ వ్యయం యొక్క రకాలు :

బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వం చేసే ఖర్చులను రెండు రకాలుగా వర్గీకరించారు. అవి:

2.9.1. ప్రణాళిక వ్యయం:

ప్రణాళికలో పేర్కొన్న సాధారణ పరిపాలన నిమిత్తం చేసే ఖర్చులను ప్రణాళిక వ్యయం అంటారు.

2.9.1.1. రెవెన్యూ వ్యయం:

రెవెన్యూ బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ ఆదాయ, వ్యయాల వివరాలు ఉంటాయి. అదేవిధంగా పన్ను, పన్నేతర రాబడి వివరాలు ఉంటాయి. రెవెన్యూ వ్యయం గురించి చెప్పాలంటే, ప్రభుత్వ నిర్వహణకు రోజు వారి అయ్యే వ్యయం, పౌరులకు అందించే వివిధ సేవలకు అయ్యే వ్యయం. ఒకవేళ రెవెన్యూ వ్యయం, రెవెన్యూ ఆదాయం కంటే ఎక్కువగా ఉంటే ప్రభుత్వం లోటు బడ్జెట్‌లో ఉన్నట్లుగా పరిగణించాలి.

2.9.1.2. మూలధన వ్యయం:

ఆస్తి, నూతన మౌళిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులు లేదా నూతన పరికరాలు కొనుగోలు లాంటి భౌతిక ఆస్తులను పొందడం, నిర్వహించడం లేదా పెంపొందించడం. దీనిని దీర్ఘకాలిక వ్యయంగా వర్గీకరించారు. సాధారణంగా అభివృద్ధి మౌళిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులతో సహా ఆస్తుల నిర్మాణానికి ప్రభుత్వం చేసే ఖర్చులను కలిగి ఉంటుంది. ప్రభుత్వం పెద్ద ప్రాజెక్టుల కోసం ద్రవ్యాన్ని వ్యయం చేసినప్పుడు, అయ్యే వ్యయం సాధారణంగా మూలధన వ్యయంగా వర్గీకరిస్తారు.

ఇటువంటి ఖర్చులు సాధారణంగా మూలధన వ్యయంగా వర్గీకరిస్తారు. ఇటువంటి ఖర్చులు సాధారణంగా పునరావృతం కావు. మూలధన వ్యయం అనునది అనేక కంపెనీలు ఉపయోగించే విస్తృత ఆర్థిక పదం. బడ్జెట్ సమయంలో దీనిని ప్రాముఖ్యత ఉంటుంది.

2.9.2. ప్రణాళికేతర వ్యయం:

మూలధన ఆస్తులను సమకూర్చుకోవడానికి చేసే వ్యయాన్ని ప్రణాళికేతర వ్యయం అంటారు. వ్యయం సాధారణంగా రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. అవి:

- ప్రణాళిక వ్యయం అనునది వాటాదారులందరిని లేదా మంత్రిత్వ శాఖలతో చర్చించిన తరువాత నిర్ణయించబడిన బడ్జెట్ అంచనాలను ప్రణాళిక వ్యయం అంటారు.
- ప్రణాళికేతర వ్యయం ఇందులో మూలధన వ్యయాన్ని కూడా కలిగి ఉంటుంది. అంతేకాకుండా ఎక్కువగా ఆదాయ వ్యయాలను కలిగి ఉంటుంది. ఇవి వడ్డీ చెల్లింపులు, రాష్ట్ర లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు చట్టబద్దమైన బదిలీలు, పెన్షన్ చెల్లింపులు, ఉద్యోగుల జీతాలపై ప్రభుత్వం చేసే వ్యయాలు. ప్రణాళికేతర వ్యయం ప్రభుత్వ బడ్జెట్ వ్యయంలో ప్రధాన భాగం. అప్పులు, రక్షణ వ్యయం మరియు వడ్డీ చెల్లింపుల కేటగిరీ క్రింద అతిపెద్ద వ్యయాలను కలిగి ఉంటాయి.

2.10. ఆర్థిక మంత్రులు-ప్రత్యేకతలు :

R.K.షణ్ముగం చెట్టి : (1947-49 పదవీ కాలం)

స్వాతంత్ర భారతదేశానికి తొలి బడ్జెట్‌ను ప్రవేశ పెట్టిన ఆర్థిక మంత్రి, ప్రణాళిక సంఘాన్ని 15-03-1950 వ సంవత్సరంలో ఏర్పాటు చేశారు మరియు పేదరిక నిర్మూలన లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు.

జాన్ మథాయ్ : (1949-50 పదవీ కాలం)

26-11-1950 వ సంవత్సరంలో రాజ్యాంగం అమలులోనికి వచ్చిన తరువాత బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన తొలి ఆర్థిక మంత్రి.

సి.డి. దేశ్‌ముఖ్ : (1950-57 పదవీ కాలం)

భారతదేశంలో తొలిసారి తాత్కాలిక బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు. ప్రతుల పరంగా అతి చిన్నది. ఇందులో 4,454 పదాలు మాత్రమే ఉన్నాయి.

టి.టి. కృష్ణమాచారి : (1957-58 పదవీ కాలం)

సంపద పన్నును ప్రవేశపెట్టడం, స్వచ్ఛంధ ఆదాయ వెల్లడి పథకం ప్రారంభం మరియు దామోదర్ వ్యాలీ కార్పొరేషన్‌ల ఏర్పాట్లు చేయబడినది.

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ : (1958 ప్రధానమంత్రి)

భారతదేశంలో మొట్టమొదటి ప్రధానమంత్రి 1958వ సంవత్సరంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు. ఈ బడ్జెట్‌లో బహుమతి పన్ను ప్రతిపాదన ప్రారంభించబడినది.

మొరార్జీ దేశాయ్ : (1958-63, 1967-69)

ప్రజాకోణంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు. భారతదేశంలో అత్యధిక సార్లు బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన ఆర్థిక మంత్రి. వ్యయసాయ రంగంలో పరిశోధనలకు ఇండియన్ కౌన్సిల్ ఆఫ్ అగ్రికల్చరల్ రీసెర్చ్ సెంటర్‌ను నెలకొల్పి హరిత విప్లవానికి నాంది పలికారు. ముఖ్యంగా బంగారం పై నియంత్రణ కోసం బంగారం చట్టం (Gold Act) ను ప్రవేశపెట్టారు. అంతేకాకుండా మొరార్జీ దేశాయ్ తన పుట్టిన రోజున 25-02-1964 వ సంవత్సరం మరియు 29-02-1968 వ సంవత్సరంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు.

శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ : (1970-71 ప్రధానమంత్రి)

భారతదేశంలో బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన తొలి మహిళ. పాల దిగుబడిని పెంచడానికి శ్వేత విప్లవం అను భావనకు నాంది పలికారు.

వై.బీ. చవాన్ : (1971-75 ప్రధానమంత్రి)

భీమా, బొగ్గు కంపెనీలకు జాతీయం చేయడానికి రూ.56 కోట్లు కేటాయించారు. ముఖ్యంగా రూ.550 కోట్లు లోటు ఏర్పరడంతో ఈ బడ్జెట్‌ను "బ్లాక్ బడ్జెట్" అని అంటారు.

సి. సుబ్రహ్మణ్యం : (1975-77 పదవీ కాలం)

ESI, EPAF మరియు కుటుంబ పథకాలను ప్రారంభించారు.

హెచ్.యం. పటేల్ : (1977-79 పదవీ కాలం)

ఆర్థిక మంత్రి పదవిని చేపట్టిన తొలి కాంగ్రెసేతర వ్యక్తి.

సి. చరణ్ సింగ్ : (1979 పదవీ కాలం)

వినియోగదారుల వస్తువలపై ఎక్సైజ్ డ్యూటి విధించారు.

ప్రణబ్ ముఖర్జీ : (1982-84 పదవీ కాలం)

NRI ల నుండి పెట్టుబడులను ఆకర్షించేందుకు చర్యలను చేపట్టారు.

రాజీవ్ గాంధీ : (1987 ప్రధానమంత్రి)

రాజీవ్ గాంధీ ప్రవేశపెట్టిన బడ్జెట్‌ను గాంధీ బడ్జెట్ అంటారు. కనీస వాణిజ్య పన్ను (MAT), కార్పొరేషన్ పన్నును తొలిసారిగా ప్రవేశపెట్టారు. దీనివలన తొలిసారి ప్రభుత్వ ఆధాయం పెరిగింది.

మధు దండవతే : (1989-90 పదవీ కాలం)

EBI ఏర్పాటు, బడ్జెట్‌పై అత్యధిక సమయం మాట్లాడిన మొదటి ఆర్థిక మంత్రి. 133 నిమిషాల సుదీర్ఘ బడ్జెట్ ప్రసంగం చేశారు.

డాక్టర్ మన్మోహన్ సింగ్ : (1991-93 పదవీ కాలం)

లైసెన్స్ రాజ్‌కు చరమగీతం పాడారు. లిబరైజేషన్, గ్లోబలైజేషన్, ప్రైవేటైజేషన్ లాంటి నూతన సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టారు. ఎగుమతి, దిగుమతి విధానాలలో భారీ మార్పు, కస్టమ్స్ సుంకాలను 220 శాతం నుండి 150 శాతానికి తగ్గించి దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడ్డారు. ఈ బడ్జెట్ ప్రతులపరంగా అతి పెద్దది. ఇందులో 18,520 పదాలున్నాయి.

పి. చిదంబరం : (1996-97, 1997-98 మరియు 2004-08 & 2012-14 పదవీ కాలం)

డ్రీమ్ బడ్జెట్‌ను తొలిసారిగా మధ్యంతర బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు. నల్లధనం వెలికితీతకు ఆస్తుల స్వీయ ప్రకటన పథకం ప్రవేశపెట్టారు. ఆదాయం పన్ను రేటును తగ్గించడం వలన పన్ను చెల్లించేవారి సంఖ్య పెరిగి ఆదాయం పెరిగినది.

యశ్వంత్ సిన్హా : (1990-91 పదవీ కాలం)

1999 మరియు 2000 ల సంవత్సరాల వరకు సాయంత్రం ప్రవేశపెట్టిన బడ్జెట్ విధానానికి స్వస్తి పలికి, ఉదయం 11 గంటలకు ప్రవేశపెట్టే విధానాన్ని ప్రారంభించారు. అదేవిధంగా ప్రత్యే ఆర్థిక మండళ్లను ప్రతిపాదించారు.

జశ్వంత్ సింగ్ : (1996-97 పదవీ కాలం)

అతి తక్కువ కాలం (13 రోజులు) పనిచేసిన ఆర్థిక మంత్రి. ఎలాక్ట్రానిక్ విధానంలో ఆదాయం పన్ను వివరాలను నమోదు చేసే విధానానికి స్వీకారం చుట్టారు.

అరుణ్ జైట్లీ : (2014-19 పదవీ కాలం)

సంప్రదాయానికి భిన్నంగా 01-02-2018 న బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టారు. ప్రణాళిక మరియు ప్రణాళికేతర వ్యయాల ప్రస్తావన లేకపోవడం మరియు బడ్జెట్‌ను హిందీలో ప్రసంగించడం మరియు 92 సంవత్సరాల తరువాత రైల్వే బడ్జెట్‌ను సాధారణ బడ్జెట్‌తో కలిపి ప్రవేశపెట్టారు మరియు డిజిటల్ విధానాన్ని ప్రోత్సాహించారు.

శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ : (2019 నుండి పదవిలో ఉన్నారు)

భారతదేశంలో ఆర్థికమంత్రిగా బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన రెండవ మహిళ మరియు సంపూర్ణ బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన మొదటి మహిళ ఆర్థికమంత్రి. అదేవిధంగా కాగిత రహిత బడ్జెట్‌ను ప్రవేశపెట్టిన మొదటి ఆర్థిక మంత్రి. 2019 నుండి 2022 వరకు నాలుగు బడ్జెట్ లను ప్రవేశపెట్టారు. స్వతంత్ర భారత చరిత్రలో 2020 బడ్జెట్ ప్రసంగం అతి పెద్దది గం.2.40 నిమిషాల పాటు కొనసాగినది.

2.11. ముగింపు :

50 సంవత్సరాల తరువాత మహిళ ఆర్థిక మంత్రిగా బాధ్యతలు చేపట్టిన శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ సూట్ కేసులు పట్టుకునే సంప్రదాయానికి స్వస్తి పలికారు. ఈ సూట్ కేసులతో బడ్జెట్‌కు సంబంధించిన పత్రాలు ఉంటాయి. అయితే ఈమే ఒక ఎర్రని వస్త్రంలో సంప్రదాయ తరహాలో చుట్టిన బడ్జెట్ కాగితాలతో కనిపించారు. 1950వ సంవత్సరంలో బడ్జెట్ పేపరులు లీకైన సంఘటన చోటు చేసుకున్నది. అప్పట్లో బడ్జెట్ పత్రాను రాష్ట్రపతి భవన్‌లో ముద్రించేవారు. 1950లో పత్రాల లీకేజి కారణంగా అప్పటినుండి మింటో రోడ్‌లోని సెక్యూరిటీ ప్రెస్‌కు ముద్రణ వేదికను మార్చారు. 1980వ సంవత్సరం నుండి ఢిల్లీలోని నార్త్ బ్లాక్‌లో బడ్జెట్ పత్రాలను ముద్రిస్తున్నారు. మొదటి ఆర్థిక సర్వేను 1950-51వ సంవత్సరంలో ప్రవేశపెట్టారు. 1964వ సంవత్సరం వరకు ఆర్థిక సర్వేను బడ్జెట్‌తో పాటు ప్రవేశపెట్టారు. 1964వ సంవత్సరం నుండి ఆర్థిక సర్వేను సాధారణ బడ్జెట్ కంటే ఒక రోజు ముందు పార్లమెంటులో ప్రవేశపెడతారు. బడ్జెట్ తయారీ 5 నెలల ముందుగా తయారు చేస్తారు. ఒక బడ్జెట్ అంశంలో చివరిది రాష్ట్రపతి అమోదం తప్పనిసరిగా ఉంటుంది. అనంతరం దానిని మంత్రివర్గం ముందు ఉంచుతారు. ఆ తరువాత పార్లమెంట్ ఉభయ సభలలో ప్రవేశపెడతారు. ఆ విధంగా లోక్‌సభ మరియు రాజ్యసభ్య ఆమోదించిన తర్వాతే బడ్జెట్ అమలులోకి వస్తుంది.

2.12. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) భారతదేశ బడ్జెట్ తయారీ ప్రక్రియను విశ్లేషించండి ?

2) బడ్జెట్ అనగానేమి ? బడ్జెట్ తయారీ సంప్రదాయాలను వివరించండి ?

3) కేంద్ర బడ్జెట్ అనగానేమి ? రకాలను వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) భారతదేశ బడ్జెట్ చరిత్రను వివరించండి ?

2) బడ్జెట్ సంప్రదాయాన్ని వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) బడ్జెట్‌ను ఒక్క రోజులో ఎలా ప్రవేశపెడతారు ?

2) బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ వ్యయం యొక్క రకాలు ?

3) హల్వా వేడుక అనగానేమి ?

2.13. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. ఘోష్, దిపిక్షో (2019). భాయి ఖాతా నాట్ బ్రీఫ్ కేస్ శ్రీమతి నిర్మలా సీతారామన్ బ్రిటీస్ వారసత్వాన్ని సంప్రదాయాన్ని తొలగించారు.

2. మారిన్‌చక్, యెవ్జైన్ (2019). ఒక వ్యక్తి మరియు ఒక రాష్ట్రం మధ్య ఆర్థిక సంబంధం. ప్రభుత్వ విత్తం: చట్టపరమైన అంశాలు: కలెక్టివ్ మోనోగ్రాఫ్ రిగా: బాల్టిజా పబ్లిషింగ్ P. 130.

3. Procedure in Financial Matters. (2015). Ministry of Law and Justice (India) P. 24.

2.14. సాంకేతిక పదాలు :

1. వార్షిక ఆర్థిక నివేదిక :

కేంద్ర బడ్జెట్‌ను నిర్దిష్ట ఆర్థిక సంవత్సరానికి వార్షిక ఆర్థిక నివేదిక అని కూడా పిలుస్తారు.

2. ఆర్థిక సర్వే :

ఆర్థిక సర్వే అనునది ఆర్థిక మంత్రిత్వ శాఖ ప్రధాన పత్రం. దీనిని ముఖ్య ఆర్థిక అడ్వైజర్ నేతృత్వంలోని బృందం ఈ పత్రాన్ని సిద్ధం చేస్తుంతది. దీనిని ప్రతి సంవత్సరం బడ్జెట్ ముందు సమర్పిస్తారు.

3. ద్రవ్యోల్బణం :

దీనిని సాధారణంగా శాతాలలో వ్యక్తీకరించడం జరుగుతుంది. ఇది ఒక నిర్దిష్ట కాలవ్యవధిలో ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి సేవలను పెంచే రేటుకు సంబంధించిన పరిమాణాత్మక కొలత.

4 ఆర్థిక విధానం :

ఆర్థిక విధానం ప్రాథమికంగా అంచనా వేసిన పన్నులు, ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని వివరిస్తుంది.

5 ద్రవ్యలోటు :

ప్రభుత్వ మొత్తం వ్యయం - మొత్తం ఆదాయాన్ని మించి ఉన్నట్లయితే దానిని ద్రవ్యలోటు లేదా ఆర్థిక లోటు అంటారు.

6. డిజ్ ఇన్వేస్ట్‌మెంట్ :

పెట్టుబడుల ఉపసంహారణ అనునది ఇప్పటికే ఉన్న ఆస్తుల విక్రయాన్ని (నష్టాలతో నడుస్తున్న ప్రభుత్వ సంస్థలు) కి సంబంధించిన ప్రక్రియ.

7. మూలధన వ్యయం :

ప్రభుత్వ ఆస్తులు, నూతన ప్రాజెక్టులకు లేదా పరికరాల కొనుగోలు లాంటి భౌతిక ఆస్తులను పొందటం, నిర్వహించడం.

8. కస్టమ్స్ డ్యూటి :

కస్టమ్స్ సుంకం అనునది నిర్దిష్ట వస్తువులను విదేశాల నుండి దిగుమతి చేసుకున్నప్పుడు లేదా ఎగుమతి చేసినందుకు విధించే ఒక లేవి.

9. వస్తు సేవల పన్ను (GST) :

కస్టమ్స్ సుంకంలా కాకుండా, వస్తువులు సేవల పన్ను (GST) మార్పులను బడ్జెట్‌లో ప్రకటించలేదు. GST స్లాబ్‌ల నిర్మాణంలో ఏదైనా మార్పులపై GST కౌన్సిల్ పిలుపునిస్తుంది. కాబట్టి బడ్జెట్‌లో దీనికి సంబంధించిన ఎలాంటి మార్పులు ప్రకటించే అవకాశం ఉండదు.

10. ప్రత్యక్ష పన్ను :

ప్రత్యక్ష పన్నులలో ఆదాయం పన్ను, కార్పొరేట్ పన్నులు ఉంటాయి.

11. కరెంట్ అకౌంట్ లోటు :

కరెంటు అకౌంట్ లోటు అనునది దేశం యొక్క వాణిజ్య కొలమానం. ఇందులో దిగుమతి చేసుకున్న వస్తు సేవల విలువ ఎగుమతుల విలువ కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఇది దేశం చెల్లింపుల బ్యాలెన్స్‌లో ఒక భాగం.

12. రెవెన్యూ లోటు :

ప్రభుత్వ నికర ఆదాయం లేదా ఆదాయ ఉత్పత్తి అంచనా వేసిన నికర ఆదాయం కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు రెవెన్యూ లోటు ఏర్పడుతుంది.

13. రెవెన్యూ మిగులు :

రెవెన్యూ మిగులు అనునది రెవెన్యూ లోటుకు పూర్తి వ్యతిరేకం. ప్రభుత్వ నికర ఆదాయం లేదా ఆదాయ ఉత్పత్తి అంచనా వేసిన నికర ఆదాయం కంటే ఎక్కువగా ఉన్న స్థితిని రెవెన్యూ మిగులు అని అంటారు.

14. ప్రణాళిక వ్యయం :

ప్రభుత్వం ఆదాయ వనరులను, ఆస్తులను సృష్టించుకునేందుకు చేసే వ్యయాన్ని ప్రణాళిక వ్యయం అంటారు.

15. ప్రణాళికేతర వ్యయం :

ప్రభుత్వ ఉద్యోగుల జీతభ్యతాల చెల్లింపులు, రక్షణ, పోలీస్ వ్యవస్థల నిర్వహణ, ఎన్నికల నిర్వహణ, కళలు, క్రీడలు, కుటుంబ సంక్షేమం, సమాచార ప్రసార, పర్యాటక రంగాలు, వడ్డీలు, రుణ చెల్లింపులు మరియు రాష్ట్రాలకు ఇచ్చే గ్రాంటులు కూడా ఈ ఖాతాలోనే ఉంటాయి.

16. బడ్జెట్ ఫండ్స్ :

బడ్జెట్‌లో కన్సాలిడేటెడ్ ఫండ్, కంటింజెన్సీ ఫండ్ మరియు పబ్లిక్ అకౌంట్స్ ఫండ్ అనే మూడు భాగాలుగా ఉంటాయి.

17. పబ్లిక్ డెబిట్ (ప్రభుత్వ అప్పులు) :

ప్రభుత్వం వివిధ కార్యక్రమాల కోసం అప్పులు చేస్తుంది. అది నేరుగా ప్రజలపై భారంగానే భావిస్తారు. మొత్తం ప్రభుత్వ అప్పులపు దేశ జనాభాతో భాగించగా వచ్చే దానిని దేశ ప్రజల తలసరి అప్పు అంటారు.

18. ప్రాథమిక లోటు :

ప్రాథమిక లోటు అనగా ప్రభుత్వ ఆదాయం, వ్యయాలను పోల్చి చేసే రెవెన్యూ వ్యయం. ఆదాయాల వ్యత్యాసం. ముఖ్యంగా ప్రాథమిక లోటు తగ్గుతుందంటే ప్రభుత్వ ఆదాయ వృద్ధి బాగుందని అర్థం.

19. రెవెన్యూ లోటు :

ప్రభుత్వం తన రెవెన్యూ ఆదాయం కంటే అధికంగా రెవెన్యూ వ్యయాలను చేసినప్పుడు ఏర్పడే లోటును రెవెన్యూ లోటుగా పరిగణిస్తారు. సాధారణంగా రెవెన్యూ లోటు సున్నాగా ఉండాలి.

20. వేస్ మరియు మీన్స్ అడ్వాన్స్ :

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు స్వల్పకాలిక చెల్లింపులలో తేడా వచ్చినప్పుడు RBI నుండి ఆర్థిక సహకారాన్ని పొందుతాయి. ఆ విధంగా RBI నుండి ప్రభుత్వాలు తీసుకున్న స్వల్పకాలిక రుణాలను వేస్ అండ్ మీన్స్ అడ్వాన్స్‌డ్‌గా వ్యవహరిస్తారు.

పాఠం - 3

కేంద్ర బడ్జెట్ 2022-23

CENTRAL BUDGET 2022-23

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

3.0. ఉద్దేశ్యాలు

3.1. పరిచయం

3.2. బడ్జెట్ స్వరూపం

3.3. డిజిటలీకరణ

3.4. ఏడు చోధక శక్తులు

3.5. దేశ గతిని మార్చే శక్తి

3.6. 2022-23 బడ్జెట్ వ్యయం

3.7. బడ్జెట్ కేటాయింపు-సంస్కరణలు

3.8. ఆదాయం పన్ను యధాతథం

3.8.1. సర్‌ఛార్జీ తగ్గింపు

3.8.2. రిటర్నులను సరిదిద్దుకొనే అవకాశం

3.9. విద్యారంగం

3.10. వ్యవసాయం రంగం - హైటెక్ బాటలో సాగు

3.10.1. వ్యవసాయ రంగానికి కేటాయింపులు

3.10.2. గంగానది తీరాన సేంద్రీయ సాగు

3.10.3. నూనె గింజల ఉత్పత్తి పెంచడం

3.10.4. బిందు సేద్యానికి నిధుల తగ్గింపు

3.11. కెన్ - బెట్వా నదులకు నిధుల కేటాయింపు

3.12. క్రీడలకు కేటాయింపు పెంపు

3.13. జాతీయ రహదారుల విస్తరణ

3.14. రక్షణ రంగానికి కేటాయింపులు

3.15. డిజిటల్ రూపీ

3.16. ఏకరూప రిజిస్ట్రేషన్ విధానం

3.17. పేదలకు 80 లక్షల గృహాలు

3.18. డిజిటల్ బడి

3.18.1. వన్ క్లాస్ వన్ టీవి ఛానల్

3.18.2. డిజిటల్ యూనివర్సిటి

3.18.3. సృజనాత్మకతకు వర్చువల్ ఈ ల్యాబ్స్

3.19. ఆత్మనిర్భర్ భారత దేశీయ తయారీ

3.20. టెలిమెంటర్ ఆరోగ్య పథకం

3.21. పోస్టాఫీస్ బ్యాంకులు

3.22. హర్‌ఘర్ నల్ సే జల్

3.23. ద్రవ్యలోటు అంచనా

3.24. వందే భారతం

3.25. ప్రత్యక్ష పన్నులు

3.26. RBI బ్యాంకుల నుండి డివిడెంట్లు

3.27. మహిళలు మరియు శిశువులపై వాత్సల్యం

3.28. మైనారిటి మంత్రిత్వ శాఖకు నిధులు

3.29. రూపాయి రాక-రూపాయి పోక

3.30. ముగింపు

3.31. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

3.0 ఉద్దేశ్యాలు :

బడ్జెట్ దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ సారుప్యాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. ఆధునిక కాలంలో ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలు పెరగడం వలన, సంక్షేమానికి ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం వలన ప్రభుత్వాల బాధ్యతలు పెరిగి బడ్జెట్ రూపకల్పనకు ప్రాధాన్యత ఏర్పడినది. రాబోయే సంవత్సరానికి రాబడికి సంబంధించిన మార్గాలు, వ్యయానికి సంబంధించిన వివరాలను బడ్జెట్‌లో వివరిస్తారు. అదేవిధంగా గత సంవత్సర కార్యక్రమాల అమలు దృష్టిలో ఉంచుకొని, వర్తమాన సంవత్సర రాబడి, వ్యయాల ఆధారంగా రాబోయే సంవత్సరంలో ప్రభుత్వ రాబడి, వ్యయాలను అంచనా వేసే వార్షిక నివేదికే బడ్జెట్.

- రాబోయే ఆదాయం, చేయబోయే వ్యయానికి సంబంధించిన లిఖిత పూర్వకమైన కోశ నివేదికను బడ్జెట్ అంటారు.
- Bougetti అనే ఫ్రెంచ్ పదం నుండి బడ్జెట్ అను ఆంగ్ల పదం ఉద్భవించినది. Bougetti అనగా తోలు సంచి అని అర్థం.
- ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీకి చెందిన స్కాటిష్ ఆర్థిక వేత్త జేమ్స్ విల్సన్ 07-04-1860 లో మొదటి సారిగా భారతదేశంలో బడ్జెట్‌ను బెంగాల్ రాష్ట్రంలోని ధనవంతుల కోసం ప్రవేశపెట్టారు.

3.1. పరిచయం :

ఆర్థిక చక్రం గాడితప్పకుండా, ఈ పరిస్థితులు ఇలా సాగితే చాలన్న రక్షణాత్మక ధోరణిని కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి. నిర్మలా సీతారామన్ ప్రదర్శించారు. దేశాన్ని డిజిటల్ బాట పట్టించేందుకు పలు ప్రతిపాదనలు చేశారు. 2022-23 వ ఆర్థిక సంవత్సరానికి రూ.39.45 లక్షల కోట్ల అంచనాతో కేంద్ర బడ్జెట్‌ను 01-02-2022 న లోక్‌సభలో ప్రవేశపెట్టారు. 35.0% వృద్ధితో రూ.7.5 లక్షల కోట్ల మూలధనం వ్యయం చేస్తామని ప్రకటించారు. అందులో రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు రూ. లక్ష కోట్ల వడ్డీలేని రుణం సమకూర్చనున్నట్లు భరోసా ఇచ్చారు. వచ్చే ఏడాది ఖర్చు చేయబోయే మొత్తంలో దాదాపు 42.0% మొత్తాన్ని అప్పుల రూపంలోనే సమకూర్చుకోవాల్సి రావడంతో ఆచితూచి అడుగులేశారు.

రక్షణ రంగానికి అధిక ప్రాధాన్యత ఇస్తూ రూ.5.25 లక్షల కోట్లు (ఫించన్లతో కలిపి) కేటాయించారు. గత సంవత్సరం 2021-22 కంటే ఇది దాదాపు 10.0% అదనం. ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరం (2022-23) లో వృద్ధి రేటు 9.2% ఉంటుందని అంచనా. వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరానికి (2023-24) కొంత తగ్గి 8%-8.5% మధ్య ఉంటుందని భావిస్తున్నారు. ద్రవ్యలోటు GDPలో 6.9% ఉన్నది. దానిని వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరానికి (2023-24) 6.4% 2024-25 నాటికి 4.5% కు తగ్గించుటకు ప్రభుత్వం కృషి చేస్తుంది.

3.2. బడ్జెట్ స్వరూపం :

పట్టిక - 1

బడ్జెట్ స్వరూపం

బడ్జెట్ 2022 ఇదీ బడ్జెట్ స్వరూపం (అంకెలు రూ. కోట్లలో)

	2020-2021 వాస్తవ గణాంకాలు	2021-2022 బడ్జెట్ అంచనాలు	2021-2022 సవరించిన అంచనాలు	2022-2023 బడ్జెట్ అంచనాలు
రెవెన్యూ వసూళ్లు	16,33,920	17,88,424	20,78,936	22,04,422
మూలధన వసూళ్లు	18,75,916	16,94,812	16,91,064	17,40,487
మొత్తం వసూళ్లు	35,09,836	34,83,236	37,70,000	39,44,909
రెవెన్యూ ఖర్చు	30,83,519	29,29,000	31,67,289	31,94,663
మూలధన ఖర్చు	4,26,317	5,54,236	6,02,711	7,50,246
మొత్తం ఖర్చు	35,09,836	34,83,236	37,70,000	39,44,909
రెవెన్యూ లోటు	14,49,599	11,40,576	10,88,352	9,90,241

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

కేంద్ర బడ్జెట్ 2022-23 స్వరూపం వివిధ బడ్జెట్‌లలో ఏవిధంగా ఉన్నదో వివరించబడినది. 2022-23 రెవెన్యూ వసూళ్లు రూ.22,04,422 కోట్లుగా అంచనా వేశారు. అదేవిధంగా 2020-21 వాస్తవ గణాంకాలు రూ.16,33,920 కోట్లుగా ఉన్నాయి. 2022-23 లో మూలధన వసూళ్లు రూ.17,40,487 కోట్లుగా అంచనా వేశారు. అయితే 2020-21 వాస్తవ గణాంకాలు అధికంగా ఉన్నాయి. 2022-23 లో రెవెన్యూ వ్యయం రూ.31,94,663 కోట్లుగా అంచనా వేశారు. ఈవిధంగా రెవెన్యూ వ్యయం క్రమంగా పెరుగుతున్నది. మూలధన వ్యయం కూడా 2022-23తో పోల్చినట్లయితే క్రమంగా పెరుగుతున్నది. మొత్తం బడ్జెట్ వ్యయం 2022-23 లో రూ.39,44,909 కోట్లుగా అంచనా వేశారు. రెవెన్యూ లోటు 2022-23లో రూ.9,90,241 కోట్లుగా అంచనా వేయబడినది. రెవెన్యూ లోటు కూడా గత బడ్జెట్‌లతో పోల్చుకుంటే తగ్గుతున్నట్లు తెలుస్తున్నది.

3.3. డిజిటలీకరణ :

అన్ని రంగాలను డిజిటలీకరణకు ఆర్థిక మంత్రి అత్యంత ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. విద్య, వైద్యం, ఆర్థిక, వ్యవసాయం

మొదలైన రంగాలనూ డిజిటల్ సాంకేతిక విధానంలో మళ్ళించుటకు కృషి చేయడమైనది. వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరం (2023-24) నుండి వర్చువల్ డిజిటల్ కరెన్సీని అందుబాటులోకి వస్తుంది. అంతేకాకుండా దేశంలో క్రిప్టో కరెన్సీ మార్కెట్ గణనీయంగా పెరుగుతున్న నేపథ్యంలో క్రిప్టో కరెన్సీలు NFT (నాన్ ఫంజిబుల్ టోకెన్లు) లావాదేవిలపై 01-04-2022 నుండి 30.0% పన్నును విధిస్తారు.

అంకుర సంస్థలకు పన్ను విరామం 31-03-2023 వరకు కొనసాగుతుంది. అదేవిధంగా ఈ-పాస్ పోర్ట్ విధానం అమలులో రానున్నది. దేశంలో ఎక్కడినుండియైన రిజిస్ట్రేషన్లు చేసుకోవడానికి వీలుగా ఏకీకృత రిజిస్ట్రేషన్ పథకం ప్రారంభమౌతుంది. వ్యవసాయ రంగంలో ఎరువులు, పురుగు మందుల పిచికారీకి డ్రోన్ల వాడకాన్ని ప్రోత్సహించుటకు ప్రభుత్వం సిద్ధంగా ఉన్నది. ఇంటివద్దనే నాణ్యమైన విద్యను అందించేందుకు డిజిటల్ విశ్వవిద్యాలయం ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. విద్యార్థులకు పాఠాల కోసం 200 టీవీ చానళ్ళను అందుబాటులో తేవడం జరుగుతుంది.

3.4. ఏడు చోధక శక్తులు :

ప్రగతి రథాన్ని పరుగులు పెట్టించేందుకు ఏడ చోదక శక్తుల్ని ఆర్థిక మంత్రి ప్రకటించారు. అవి:

i. రహదారులు

ii. రైల్వే

iii. విమానాశ్రయాలు

iv. ఓడరేవులు

v. ప్రజా రవాణా

vi. జల మార్గాలు

vii. రవాణా మౌళిక సదుపాయాలు

వీటితో పాటు రానున్న రోజులలో చేపట్టబోయే ప్రాధాన్య అంశాల్ని ప్రస్తావించారు. 5G స్పెక్ట్రమ్ వేలం, నదులు అనుసంధానం, వచ్చే 3 సంవత్సరాలలో 400 వందే భారత్ రైళ్ళ తయారీ లాంటి వాటిపై ప్రత్యేక దృష్టి సారించనున్నట్లు ఆర్థిక మంత్రి ప్రకటించారు.

3.5. దేశ గతిని మార్చే శక్తి :

దేశ ఆర్థిక వృద్ధి తీరును PM గతి శక్తిని జాతీయ మాస్టర్ ప్లాన్ సమూలంగా మారుస్తుందని ఆర్థిక మంత్రి ప్రకటించారు. '7' చోదక శక్తులు దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థను ఏకరీతిలో ముందుకు తీసుకెళ్తాయని తెలిపారు. వీటికి విద్యుత్ సరఫరా, ఐటి కమ్యూనికేషన్, నీటి సరఫరా, మురుగు నీటి పారుదల, సామాజిక మౌళిక వసతులు మద్దతుగా ఉంటాయన్నారు. ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరం (2021-22) లో 13, 327 కిలోమీటర్ల జాతీయ రహదారులను నిర్మించగా, 2022-23 లో 25,000 కిలోమీటర్ల మేర విస్తరిస్తాయన్నారు.

3.6. 2022-23 బడ్జెట్ వ్యయం :

కేంద్ర ప్రభుత్వ బడ్జెట్ వ్యయాన్ని ఈక్రింది పట్టిక ద్వారా వివరించవచ్చును.

పట్టిక - 2

2022-23 బడ్జెట్ వ్యయం ఇలా...

రంగం	రూ.కోట్లు	సవరించిన అంచనాలతో పోలిస్తే +/-%
వడ్డీలు	9,40,651	15.58
రక్షణ(రెవెన్యూ+మూలధనవ్యయం)	3,85,370	4.60
రవాణా	3,51,851	8.11
రాష్ట్రాలకు బదిలీ	3,34,339	17.14
పింఛన్లు	2,07,132	4.10
ఆహార సబ్సిడీ	2,06,831	−27.79
గ్రామీణాభివృద్ధి	2,06,293	−0.31
పన్ను పరిపాలన	1,71,677	−12.11
వ్యవసాయ అనుబంధ రంగాలు	1,51,521	2.54
హోంశాఖ వ్యవహారాలు	1,27,020	9.92
ఎరువుల సబ్సిడీ	1,05,222	−24.90
విద్య	1,04,278	18.49
వైద్యం	86,606	0.80
ఐటీ, టెలికం	79,887	177.80
పట్టణాభివృద్ధి	76,549	3.65
కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు	58,757	2.12
వాణిజ్యం, పరిశ్రమలు	53,116	15.89
సామాజిక సంక్షేమం	51,780	15.18
ఇంధనం	49,220	1.10
శాస్త్ర, సాంకేతిక విభాగాలు	30,571	7.22
ఆర్థికం	21,354	-58.85
విదేశాంగ వ్యవహారాలు	17,250	7.81
పెట్రోలియం సబ్సిడీలు	5,813	-10.80
ప్రణాళిక, గణాంకాలు	5,720	18.96
ఈశాన్య రాష్ట్రాలు	2,800	5.34
ఇతరత్రా	1,13,301	11.22
మొత్తం	39,44,909	

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

కేంద్ర ప్రభుత్వ బడ్జెట్ మొత్తం అంచనాలు రూ.39,44,909 కోట్లు. ఇందులో ఆదాయ వనరులు రూ.22.84 లక్షల కోట్లు. మేకిన్ ఇండియాలో భాగంగా దేశంలోని 14 రంగాలకు ఉత్పాదకతతో ముడిపడిన ఆర్థిక ప్రోత్సాహకాలు. తద్వారా 60 లక్షల నూతన ఉద్యోగాలు కల్పన లక్ష్యం.

స్థానిక సంస్థలకు నష్టం కలగకుండా కస్టమ్స్ సుంకాల హేతుబద్ధీకరణ. దేశీయం గానే తగినంత ఉత్పత్తి సాధించడానికి అవకాశమున్న వ్యవసాయ, రసాయన, వస్త్ర, వైద్య పరికరాలు మరియు ఔషధ పరిశ్రమలకు ఇస్తున్న 350 రకాల పన్ను మినహాయింపులు క్రమంగా తగ్గింపు.

నగరాలు, పట్టణాల అభివృద్ధికి నూతన పట్టణ ప్రణాళిక, నిర్మాణ రంగంలో సంస్కరణలు. నూతనంగా 400 వందే భారత్ రైళ్ళు, ఇతర రవాణా సదుపాయాలను రైల్వేలతో అనుసంధానిస్తూ రానున్న మూడేళ్ళలో 100 గతిశక్తి లాజిస్టిక్ టెర్మినల్స్ ఏర్పాటు.

25,000 కిలోమీటర్ల పొడవైన జాతీయ రహదారుల విస్తరణ. అన్ని రకాల దీర్ఘకాలిక మూలధన ఆస్తుల అమ్మకం ద్వారా వచ్చే ఆదాయంపై పన్ను 15.0 శాతానికి తగ్గింపు చేయడం.

కేంద్ర ప్రభుత్వ ఉద్యోగులతో సమానంగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు NPS (జాతీయ పెన్షన్ స్కీమ్) లో 14.0 శాతం డిడక్షన్ వర్తింపు చేయుట.

వ్యక్తులు, సంస్థల నుండి బయటపెట్టని ఆదాయం దొరికనప్పుడు చట్టాల నుండి ఎలాంటి మినహాయింపులు ఇవ్వకుండా పూర్తిగా స్వాధీనం.

3.7. బడ్జెట్ కేటాయింపు-సంస్కరణలు :

- రాష్ట్రాలకు చేయూతనిచ్చేందుకు రూ.లక్ష కోట్ల ప్రత్యేక నిధి ఏర్పాటు.
- దేశవ్యాప్తంగా మూలధన పెట్టుబడుల కోసం రూ.1.68 లక్షల కోట్ల కేటాయింపు.
- వరి, గోధుమ సేకరణకు రూ.2.37 లక్షల కోట్ల కేటాయింపు.
- ప్రతి ఇంటికి నల్లా పథకం ద్వారా రూ.3.8 కోట్ల కుటుంబాలకు కుళాయి కనెక్షన్లు ఇవ్వడానికి రూ.60,000 కోట్ల కేటాయింపు.
- ప్రధాన మంత్రి ఆవాస్ యోజన క్రింద 80 లక్షల ఇళ్ళ నిర్మాణానికి రూ.48,000 కోట్ల కేటాయింపు.
- రక్షణ రంగంలో స్వయం సంవృద్ధి సాధించేందుకు రక్షణ బడ్జెట్‌లోని 68.0 శాతం నిధులు దేశీయ సంస్థలకే ప్రత్యేకం. DRDO ఇతర రక్షణ పరిశోధన సంస్థల భాగస్వామ్యంతో ప్రైవేటు సంస్థలకు అవకాశం కల్పించినది.
- పర్వత మాల ప్రాజెక్ట్‌లో భాగంగా కొండ ప్రాంతాల అభివృద్ధికి '8' రోప్ వేల నిర్మాణం.

3.8. ఆదాయం పన్ను యధాతథం :

ఆదాయం పన్ను శ్లాబులలో ఎటువంటి మార్పు లేదు. దీనిని ఈక్రింది పట్టిక ద్వారా వివరించవచ్చును.

పట్టిక - 3

పన్నుల మినహాయింపు	మొత్తం ఆదాయం	నూతన పన్ను మినహాయింపు
లేదు	రూ.2,50,000 లక్షల వరకు	పన్ను లేదు
5%	రూ.2,50,001 - రూ.5,00,000	5%
20%	రూ.5,00,001 - రూ.7,50,000	10%
	రూ.7,50,001 - రూ.10,00,000	15%
30%	రూ.10,00,001 - రూ.12,50,000	20%
	రూ.12,50,001 - రూ.15,00,000	25%
	రూ.15,00,001 ఆపైన	30%

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

3.8.1. సర్‌ఛార్జీ తగ్గింపు :

ప్రస్తుత నిబంధనల ప్రకారం షేర్లు అమ్మినప్పుడు వచ్చిన మూలధన లాభంపై సర్‌ఛార్జీ 15.0 శాతమే విధిస్తున్నారు. ఈ నిబంధనను ఇతర ఆస్థి లావాదేవిలకు ఇప్పటివరకు వర్తింప చేయలేదు. 2022-23 బడ్జెట్‌లో అన్ని రకాల మూలధన లాభాలకు గరిష్టంగా 15.0 శాతం సర్ ఛార్జీని ప్రతిపాదించారు.

3.8.2. రిటర్నులను సరిదిద్దుకొనే అవకాశం :

ప్రస్తుత నిబంధనల ప్రకారం ఇప్పటికే సమర్పించిన రిటర్నులను సరిదిద్దుకొనేందుకు నిర్ణీత వ్యవధి మాత్రమే ఉండేది. ఈ బడ్జెట్ నుండి మదింపు సంవత్సరం ముగిసిన తరువాత రెండు సంవత్సరాల వరకు ఈ వ్యవధిని పొడిగిస్తూ ప్రత్యేక సెక్షన్ 139(8A) ని ఏర్పాటు చేశారు. ఉదాహరణకు, 2021-22 మదింపు సంవత్సరానికి (2020-21 ఆర్థిక సంవత్సరం) గాను రిటర్నులలో 31-03-2024 వరకు మార్పులు చేసుకొనేందుకు వీలవుతుంది. గతంలో వెల్లడించని ఆదాయాలను రిటర్నులలో దాఖలు చేసేందుకు మాత్రమే ఇవి వర్తిస్తుంది. నష్టాలను నమోదు చేసేందుకు, అదనపు రిఫండ్‌ను కోరేందుకు మరియు రిటర్నులలో మార్పులు చేయాలంటే ఇందులో అనుమతించరు.

పట్టిక - 4

డిజిటల్ ఆస్తులపై పన్నులు

పన్ను వర్తించే ఆదాయం	పన్నుపై సర్‌ఛార్జీ	ప్రతిపాదించినది
రూ. 50 లక్షల పైన - రూ. కోటి లోపు	10%	మార్పు లేదు
రూ. కోటి నుండి - రూ. 2 కోట్ల లోపు	15%	మార్పు లేదు
రూ. 2 కోట్ల నుండి - రూ. 5 కోట్ల లోపు	25%	మూలధన రాబడి పై 15%
రూ. 5 కోట్లు ఆ పైన	37%	మూలధన రాబడి పై 15%

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

భారతీయ, విదేశీ కరెన్సీలు కాకుండా, డిజిటల్ కరెన్సీల క్రయవిక్రయాల లావాదేవిలపై వచ్చిన లాభాలకు సెక్షన్ 115 BBH ప్రకారం 30.0 శాతం పన్ను చెల్లించాలి. అంతేకాకుండా వర్చువల్ డిజిటల్ ఆస్తులు బదిలీ చేసినప్పుడు సెక్షన్ 194 S ప్రకారం 1 శాతం TDS వర్తిస్తుంది. ఈ ఆస్తులను ఎవరికైనా బహుమతిగా ఇచ్చినా పన్ను చెల్లించాల్సి వస్తుంది.

సెక్షన్ 194 IA ప్రకారం రూ.50 లక్షల పైన విలువ ఉన్న ఆస్తి కొనుగోలు చేసినప్పుడు TDS 1 శాతాన్ని చెల్లించాలి. ప్రతిపాదిత నిబంధనల ప్రకారం ఆస్తి లావాదేవిలలో చెల్లించిన మొత్తం లేదా ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన స్టాంపు డ్యూటీ విలువపై ఏది ఎక్కువ మొత్తం ఉంటే, దానిపై TDS వర్తిస్తుంది.

3.9. విద్యారంగం :

కరోనాతో కుంటుపడిన విద్యా రంగానికి తిరిగి జవసత్వాలు చేకూర్చేందుకు డిజిటల్ విద్యను ప్రోత్సాహించాలని కేంద్రం నిర్ణయించింది. ఇందులో భాగంగా ISTE ప్రమాణాలతో కూడిన ప్రపంచ స్థాయి నాణ్యమైన విద్యను దేశంలోని విద్యార్థులకు ఇంటి వద్దే అందుబాటులో ఉంచేందుకు డిజిటల్ యూనివర్శిటిని ఏర్పాటు చేస్తారు. అదేవిధంగా PM E-VIDYA లోని ఓ తరగతి, ఓ టివి ఛానల్ కార్యక్రమాన్ని ప్రస్తుతం ఉన్న 12 ఛానళ్ల నుండి 200 ఛానళ్లకు పెంచనున్నారు. వీటి ద్వారా అన్ని రాష్ట్రాలకు చెందిన 1-12 వ తరగతి విద్యార్థులకు వారి వారి ప్రాంతీయ భాషలలో మరిన్ని విద్యా విషయాలు అందుబాటులోకి వస్తాయి.

3.10. వ్యవసాయం రంగం - హైటెక్ బాటలో సాగు :

సాంకేతికత, సేంద్రియం జోడెద్దులుగా దేశ వ్యవసాయ రంగాన్ని ముందుకు నడిపించాలని కేంద్రం ప్రతిపాదించింది. వ్యవసాయ అనుబంధ, ఆహార శుద్ధి రంగాలకు అధిక కేటాయింపులు చేసింది. సేంద్రీయ సాగు, కిసాన్ డ్రోన్స్, రైతులకు డిజిటల్, హైటెక్ సేవలను చేరువ చేసేందుకు ప్రభుత్వ - ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాలను ప్రోత్సహిస్తామని ఆర్థిక మంత్రి ప్రకటించారు. నూతనంగా అగ్రిస్టార్టప్‌లకు ఆర్థిక సహకారం అందిస్తామని వెల్లడించారు. పంటల విలువ మదింపు, సస్య రక్షణ మందుల పిచికారీ, భూ దస్త్రాల డిజిటలైజేషన్‌కు కిసాన్ డ్రోన్స్ వినియోగిస్తామని వెల్లడించారు.

3.10.1. వ్యవసాయ రంగానికి కేటాయింపులు:

అగ్రి స్టార్టప్‌లు, వ్యవసాయ ఉత్పత్తులకు అదనపు విలువ జోడించే గ్రామీణ వ్యాపార సంస్థలకు రుణాలిచ్చేందుకు మూలధనంతో కూడిన నిధిని ప్రభుత్వం సమకూరుస్తుంది. నాబార్డ్ ద్వారా సహ పెట్టుబడి విధానం క్రింద దీనిని అమలు చేస్తుంది.

పట్టిక - 5

వ్యవసాయ పథకాలకు కేటాయింపులు

క్రమ సంఖ్య	వ్యవసాయ పథకం	కేటాయింపులు (రూ. కోట్లలో)
1	ప్రధాన మంత్రి కిసాన్	68,000
2	పంటల భీమా	15,000
3	రాష్ట్రీయ కృషి వికాస్	10,433
4	మొత్తం వ్యవసాయం, రైతు సంక్షేమ శాఖ	1,32,513
5	మత్స్య, పశు సంవర్ధక, డెయిరీ మంత్రిత్వ శాఖ	6,407.31
6	ఆహార శుద్ధి పరిశ్రమలు	2,941.99
7	కృషోన్నతి యోజన	7,183
8	మద్దతు ధరల పథకం	1,500

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

పై పట్టిక ద్వారా 2022-23 వ సంవత్సరపు కేంద్ర బడ్జెట్‌లో వ్యవసాయ మరియు దాని అనుబంధ రంగాలకు కేటాయించిన నిధులను వివరించడమైనది.

3.10.2. గంగానది తీరాన సేంద్రీయ సాగు :

దేశవ్యాప్తంగా రసాయన రహిత సాగును ప్రభుత్వం ప్రోత్సహిస్తుంది. తొలి దశలో గంగానదికి ఇరువైపులా 5 కిలోమీటర్ల కారిడార్ వ్యవసాయ భూములలో ఈవిధానం అమలు చేస్తారు.

ప్రభుత్వ రంగ పరిశోధన, విస్తరణ సంస్థలు, ప్రైవేట్ అగ్రిటెక్ సంస్థలు, వ్యవసాయ ఉత్పత్తులు ప్రాసెసింగ్ సంస్థల ప్రమేయంతో రైతులకు డిజిటల్, హైటెక్ సేవలను అందించేందుకు ప్రభుత్వ-ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యంలో పథకాన్ని ప్రారంభిస్తారు.

ప్రస్తుత అవసరాలకు తగ్గట్టుగా రాష్ట్రాల వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయాలు తమ పాఠ్య ప్రణాళికలను మెరుగు పర్చుకునేందుకు ప్రోత్సాహం కల్పిస్తుంది.

3.10.3. నూనె గింజల ఉత్పత్తి పెంచడం :

దేశీయంగా నూనె గింజల ఉత్పత్తిని పెంచేందుకు హేతుబద్ధమైన, సమగ్ర పథకాన్ని అమలు చేస్తారు. తద్వారా వంట నూనెల కోసం దిగుమతులపై ఆధారపడడాన్ని తగ్గిస్తారు. పూచికత్తు లేకుండా రూ.1.6 లక్షల రుణం చిన్న మధ్య తరహా రైతులకు రుణాలను మరింత చేరువ చేసేందుకు పూచీకత్తు లేకుండా ప్రస్తుతం ఇస్తున్న రూ. ఒక లక్ష మొత్తాన్ని రూ.1.6 లక్షలకు పెంచాలని RBI నిర్ణయించింది.

3.10.4. బిందు సేద్యానికి నిధుల తగ్గింపు :

పంటలకు సాగునీటిని పొదుపుగా అందించేందుకు సూక్ష్మ సేద్య పథకం క్రింద బిందు, తుంపర్ల పరికరాలను రైతులకు రాయితీ పై ఇస్తారు. ఈ పథకానికి గతేడాది రూ.5,000 కోట్లు అదనంగా పెంచుతామని 2021-22 బడ్జెట్‌లో ప్రకటించారు. ఆ నిధులను ఇంతవరకు విడుదల చేయలేదు.

ఆపరేషన్ గ్రీన్ పథకం క్రింద టమాటా, ఉల్లిపాయలు, బంగాళదుంపలకు మాదిరిగానే 22 ఆహార పంటలకు శుద్ధి, నిల్వ సదుపాయాలు పెంచడం ద్వారా విలువ ఆధారిత ఉత్పత్తులు తయారు చేసి ఎగుమతులకు ప్రోత్సహిస్తామని గత 2021-22 బడ్జెట్‌లో ప్రకటించారు. ఇంతవరకు 19 పంటలనే గుర్తించారు. ఈ పథకాన్ని ప్రధానమంత్రి కిసాన్ సంపద పథకంలోకి మార్చారు. దీనిని 2021-22 నుండి 2025-26 వరకు అమలు చేయాలని ఆర్థిక వ్యవసాయ కమిటీ సిఫార్సు చేసింది.

జాతీయ ఎలక్ట్రానిక్ వ్యవసాయ మార్కెట్ (ఈనామ్) పథకం క్రింద నూతనంగా 1000 వ్యవసాయ మార్కెట్లను ఆన్‌లైన్ వేదికలోకి తీసుకొచ్చి పంటల క్రయవిక్రయాలు జరిగేలా చూస్తామని 2021-22 బడ్జెట్‌లో ప్రకటించారు. ఇంకా ఇంతవరకు అమలులోకి రాలేదు. దీని అమలుకు మంత్రి వర్గానికి నివేదిక పంపినట్లు నూతన బడ్జెట్‌లో ప్రకటించారు.

3.11. కెన్ - బెట్వా నదులకు నిధుల కేటాయింపు :

భారతదేశంలో నదుల అనుసంధానంలో ఓ ముందడుగు పడినది. రెండు దశాబ్దాలుగా చర్చలు, ప్రత్యేక టాస్క్‌ఫోర్స్ ఏర్పాటు, సమగ్ర ప్రాజెక్టు నివేదికల తయారీకి ఇది పరిమితం కాగా మొట్టమొదటి సారి ఉత్తర ప్రదేశ్ మరియు మధ్య ప్రదేశ్ రాష్ట్రాలకు ప్రయోజనం కలిగించే కెన్ - బెట్వా నదుల అనుసంధానానికి బడ్జెట్‌లో నిధులు కేటాయించారు.

దీనికోసం ప్రత్యేకంగా ఓ అథారిటీని ఏర్పాటు చేశారు. మొదటి దశ వలన 9.08 లక్షల హెక్టార్ల ఆయకట్టుకు ప్రయోజనం కలుగుతుంది. రూ.44,605, కోట్ల వ్యయమౌతుంది. దీని కొరకు ప్రస్తుత సంవత్సరం సవరించిన బడ్జెట్‌లో రూ.4,300 కోట్లు, వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరంం రూ.1,400 కోట్లను కేటాయించారు. ఇందులో నిర్మాణ వ్యయంలో 90.0 శాతం కేంద్రం 10.0 శాతం రాష్ట్రాలు భరించాల్సి ఉంటుంది.

3.12. క్రీడలకు కేటాయింపు పెంపు :

టోక్యో ఒలంపిక్స్ భారతదేశం మెరుగైన ప్రదర్శన బడ్జెట్‌లో క్రీడా రంగం పట్ల సానుకూల ప్రభావం చూపించింది. ప్రభుత్వం క్రీడా రంగానికి రూ.3,062.60 కోట్లు కేటాయించింది. ఖేలో-ఇండియాకు రూ.974 కోట్లు, క్రీడాకారుల ప్రోత్సాహకాల అవార్డులకు రూ.357 కోట్లు, జాతీయ క్రీడా సమాఖ్యలకు రూ.280 కోట్లను కేటాయించారు.

3.13. జాతీయ రహదారుల విస్తరణ :

దేశంలో జాతీయ రహదారులు (NH) విస్తరణకు కేంద్రం పెద్ద పీట వేసినది. 2022-23 వ ఆర్థిక సంవత్సరంలో 25,000 కిలోమీటర్ల మేర జాతీయ రహదారులను నిర్మించాలని లక్ష్యంగా నిర్దేశించినది. దేశావ్యాప్తంగా నాలుగు ప్రాంతాలలో ఏర్పాటు చేయదలచిన బహుళ విధ రవాణా పార్కుల నిర్మాణానికి సంబంధించిన కాంట్రాక్టుల అమలును 2022-23 వ సంవత్సరంలో చేపడతామని ప్రకటించారు. గ్రామీణ రహదారుల నిర్మాణానికి ఉద్దేశించిన ప్రధాన మంత్రి గ్రామీణ సడక్ యోజన క్రింద 35.0 శాతం అధికంగా రూ.19,000 కోట్లు కేటాయించారు. గ్రామీణాభివృద్ధి శాఖ పరిధిలో చేపట్టే ఉపాధి హామీ పథకంతో సహా కేంద్ర ప్రాయోజిత పథకాలకు రూ.1,35,944.29 కోట్లు కేటాయించారు. అంతేకాకుండా 2021-22 లో సవరించిన అంచనాలు రూ.1,53,558.07 కోట్లకు చేరాయి.

3.14. రక్షణ రంగానికి కేటాయింపులు :

2022-23 బడ్జెట్‌లో రక్షణ రంగానికి మెరుగైన కేటాయింపులు దక్కాయి. 2022-23 వ సంవత్సరానికి రూ.5,25,166 కోట్లను ప్రభుత్వం ప్రత్యేకంగా కేటాయించినది. ఇది GDP లో 2.0 శాతంగా ఉంటుంది. స్వదేశీ సంస్థల నుండి ఆయుధ వ్యవస్థల కొనుగోలుకు ఈ బడ్జెట్ ప్రాధాన్యం ఇచ్చినది. అదేవిధంగా రక్షణ పరిశోధన అభివృద్ధి సంస్థ (R & D) లో ప్రైవేటు సంస్థలకు చోటు కల్పించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్ణయించినది.

3.15. డిజిటల్ రూపీ :

డిజిటల్ ఎకానమీకి ఊతమిచ్చేందుకు డిజిటల్ రూపి RBI ప్రవేశ పెట్టింది. దేశావ్యాప్తంగా 75 జిల్లాలో వాణిజ్య బ్యాంకులకు చెందిన 75 డిజిటల్ బ్యాంకింగ్ యూనిట్ల ఏర్పాటు. అదేవిధంగా 1.5 లక్షల పోస్టాఫీసులలో వాణిజ్య బ్యాంకులలో మాదిరే పూర్తి లావాదేవిలకు అవకాశం. 2022 సంవత్సరం నుండే ఈ-పాస్‌పోర్ట్ విభాగాన్ని అమలు చేయబడుతుంది.

ఎలాక్ట్రానిక్ రూపంలో చెల్లింపులు పెరుగుతున్న నేపథ్యంలో బిట్ కాయిన్ లాంటి డిజిటల్ లేదా క్రిప్టో కరెన్సీలకు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ప్రైవేటు వర్చువల్ కరెన్సీలు అధికంగా వస్తున్నాయి. సాధారణ లావాదేవీల వ్యయాలతో పోలిస్తే ఈ తరహా కరెన్సీలతో జరిపే లావాదేవీల వ్యయాలు తక్కువగా ఉండడంతో వీటివైపు మొగ్గు చూపే వారి సంఖ్య పెరుగుతుంది. దీనిని కొందరు పెట్టుబడి సాధనంగా మదుపు చేస్తున్నారు. అయితే హెచ్చుతగ్గులకు గురి అవుతుండడంతో నష్ట పోతున్నా వారి సంఖ్య కూడా పెరుగుతున్నది. పైగా వీటికి చట్టబద్ధత లేకపోవడంతో మరో ప్రతికూలాంశం. దేశ భద్రత, ఆర్థిక స్థిరత్వం పై ప్రభావం చూపుతాయన్న కారణంతో ప్రైవేటు క్రిప్టో కరెన్సీలను కేంద్ర బ్యాంకులు వ్యతిరేకిస్తున్నది. ఈ నేపథ్యంలో ఆయా దేశాల ప్రభుత్వాలు అధికారికంగా డిజిటల్ కరెన్సీలను ప్రవేశపెట్టడంపై దృష్టి పెడుతున్నాయి. ఇందులో భాగంగానే మన దేశం కూడా డిజిటల్ రూపికి రూపమిచ్చింది. దీనిని సెంట్రల్ బ్యాంక్ డిజిటల్ కరెన్సీ (CBDC) గా వ్యవహరిస్తారు. RBI దీనిని జారీ చేస్తుంది. భౌతికంగా పేపర్ రూపంలో జారీ చేసే కరెన్సీ తరహాలోనే దీనికి కూడా ప్రభుత్వం నుండి గుర్తింపు ఉంటుంది. దీనిని అధికారిక పేపర్ కరెన్సీ రూపంలోకి మార్చుకోవచ్చును. బ్లాక్ చెయిన్ సాంకేతికతతో రూపొందించడం వలన లావాదేవీల విషయంలో పారదర్శకత ఉంటుంది. RBI బ్యాలెన్స్ షీటులో కూడా దీనికి చోటు కల్పిస్తారు. కాబట్టి చట్టబద్ధత ఉంటుంది. ఉదాహరణకు స్వీడన్ కేంద్ర బ్యాంక్ ఇప్పటికే ఈ తరహా "ఈ-క్రోనా" వినియోగాన్ని ప్రయోగాత్మకంగా మన దేశం పరిశీలిస్తుంది.

3.16. ఏకరూప రిజిస్ట్రేషన్ విధానం :

దేశ పౌరుల ఆస్తుల క్రయవిక్రయ దస్తావేజుల రిజిస్ట్రేషన్‌కు దేశవ్యాప్తంగా ఏకరూప విధానాన్ని ఒక ఆప్షన్‌గా అందుబాటులోకి తీసుకురానున్నట్లు కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఒకే దేశం ఒకే రిజిస్ట్రేషన్ సాఫ్ట్‌వేర్‌తో జాతీయ సార్వజనిక పత్ర రిజిస్ట్రేషన్ వ్యవస్థ (NGDRS) ను అనుసంధానించడానికి రాష్ట్రాలను ప్రోత్సహించనుంది. దీనిలో భాగంగానే భూముల రికార్డుల నిర్వహణను సమాచార సాంకేతిక ఆధారంగా చేపట్టే వ్యవస్థలను అందుబాటులోకి వస్తుంది. భూములకు, స్థలాలకు విశిష్ట గుర్తింపు సంఖ్యను జారీ చేయనున్నారు. రాజ్యాంగంలోని 8వ షెడ్యూల్‌లో పేర్కొన్న '22' భారతీయ భాషలలోకి భూమి రికార్డులను తర్జుమా చేసే సదుపాయాన్ని తీసుకోస్తామని బడ్జెట్ ప్రసంగంలో తెలిపారు.

3.17. పేదలకు 80 లక్షల గృహాలు :

దేశంలోని పట్టణ, గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని ఎంపిక చేయబడిన లబ్ధిదారులకు ప్రధానమంత్రి ఆవాస్ యోజన పథకం క్రింద 2022-23 ఆర్థి సంవత్సరంలో 80 లక్షల గృహాలను నిర్మించి ఇవ్వాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా నిర్దేశించుకున్నది. ఫలితంగా 2022-23 బడ్జెట్‌లో రూ.48,000 కోట్లను కేటాయించినది. ఈ ఆర్థిక సంవత్సరంలోనే ఈ గృహాల నిర్మాణాలను పూర్తి చేయాలని నిర్దేశించినది. అదేవిధంగా పట్టణాలలోని వలస కార్మికులు, కూలీలకు అద్దె ప్రాతిపదికపై గృహాలను కేటయించేందుకు కేంద్ర ప్రభుత్వం పచ్చ జెండా ఊపింది. ప్రధానమంత్రి ఆవాస్ యోజన పట్టణ పథకం క్రింద ఈ పాలసిని అమలు చేస్తారు.

3.18. డిజిటల్ బడి :

కరోనా వలన అస్తవ్యస్తమైన విద్యారంగాన్ని గాడిన పెట్టేందుకు కేంద్రం బడ్జెట్‌లో డిజిటల్ బాట పట్టింది. ప్రభుత్వ స్కూళ్లలో చదివే గ్రామీణ విద్యార్థులు ఎస్.సి. (SC), ఎస్.టి. (ST) మరియు బి.సి. (BC) వర్గాల పిల్లల ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం గత (2020-22) రెండు సంవత్సరాలుగా తీవ్ర ప్రభావం పడినట్లు ఆర్థిక మంత్రి పేర్కొన్నారు. విద్యార్థులందరికి ఈ కంటెంట్ అందుబాటులోకి తేనునట్లు ప్రకటించారు. 2022-23 బడ్జెట్‌లో విద్యారంగానికి రూ.1,04,000 కోట్లను కేటాయించారు.

3.18.1. వన్ క్లాస్ వన్ టీవి ఛానల్ :

ప్రధాని ఈ-విద్య కార్యక్రమంలో వన్ క్లాస్-వన్ టీవి ఛానల్ ద్వారా ప్రస్తుతం '1' నుండి '12' వ తరగతి వరకు '12' టీవి ఛానళ్లు ఉండగా, వీటిని 200 టీవి ఛానళ్లుగా విస్తరించనున్నారు. ఒక్కొక్క తరగతికి ఒక ఛానల్ ఏర్పాటుతో పాటు ప్రాంతీయ భాషలలోను టీవి ల ద్వారా బోధన చేస్తారు. ఇంటర్నెట్, మొబైల్ ఫోన్, టీవి మరియు రేడియోల ద్వారా బోధన ఉంటుంది. డిజిటల్ నైపుణ్యాలపై ఉపాధ్యాయులకు శిక్షణ ఇస్తారు.

3.18.2. డిజిటల్ యూనివర్శిటి :

ప్రపంచం స్థాయి విద్యను విద్యార్థులకు అందుబాటులోకి తెచ్చేందుకు డిజిటల్ యూనివర్శిటి ఏర్పాటు చేయనున్నారు. టాప్ యూనివర్శిటిల సహకారంతో పలు భారతీయ భాషలలో కోర్సులను అందుబాటులోకి తెస్తారు.

3.18.3. సృజనాత్మకతకు వర్చువల్ ఈ ల్యాబ్స్ :

వృత్తి విద్యా కోర్సులలో సృజనాత్మకతను పెంపొందించేందుకు సైన్స్, గణితంలో 750 వర్చువల్ ల్యాబ్‌లను ఏర్పాటు చేస్తారు. 2022-23 వ సంవత్సరంలో '75' ఈ-ల్యాబ్‌లను నెలకొల్పుతారు.

3.19. ఆత్మనిర్భర్ భారత దేశీయ తయారీ :

నూతన తయారీ కంపెనీల ఉత్పత్తి తేదిని మార్చి, 2024 వ సంవత్సరం వరకు పొడిగించడం వలన నూతన కంపెనీలు మరియు బ్యాటరీ ఎలక్ట్రిక్ వాహనాలలోని స్టార్టప్‌లకు ప్రయోజనకరంగా ఉంటుంది. రోడియం పై కస్టమ్స్ డ్యూటి తగ్గింపు 12.5 శాతం నుండి 2.5 శాతం వరకు ఇంధనంలో నడిచే వాహనాల ఎగ్జాస్ట్ గ్యాస్ ఉపయోగించబడుతుంది. కాబట్టి కార్ల ఉత్పత్తి కంపెనీల మార్జిన్‌కు ఇది సహాయపడుతుంది.

ఎలక్ట్రిక్ వాహనాల కోసం FAME-II కి రూ.29,100 కోట్లు కేటాయింపులో పెంపు. ఎలక్ట్రిక్ మోటర్ లాంటి ఎలక్ట్రిక్ వాహనం కంపోనెంట్ కోసం కస్టమ్స్ డ్యూటీ 10.0 శాతం నుండి 7.5 శాతంకు తగ్గింపు మొదలైనవి దేశీయ తయారీని ప్రోత్సహిస్తాయి.

3.20. టెలిమెంటర్ ఆరోగ్య పథకం :

దేశంలో కోవిడ్-19 వలన ఆర్థికంగా ఎన్నో ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటున్న ప్రజలు, మానసికంగా ఆరోగ్యం క్షీణించడం వలన ఆర్థికంగా నష్టపోయారు. కేంద్ర ప్రభుత్వం జాతీయ టెలిమెంటల్ ఆరోగ్య పథకం ప్రవేశపెట్టినది. ఈ పథకం ద్వారా 23 టెలిమెంటల్ ఆరోగ్య సెంటర్స్ ఆఫ్ ఎక్స్‌లెన్స్‌లను ఏర్పాటు చేశారు. అంతేకాకుండా మానసిక ఆరోగ్యంపై నాణ్యమైన కౌన్సిలింగ్ ఇచ్చేందుకు సంరక్షణ సేవలు ఆన్‌లైన్ టెలిమెడిసిన్ ద్వారా రోగులకు సహాయం చేయుటకు కేంద్ర ప్రభుత్వం దీనిని ఏర్పాటు చేసింది.

3.21. పోస్టాఫీస్ బ్యాంకులు :

దేశంలో పోస్టాఫీసు బ్యాంకుల ద్వారా ఖాతాదారులు అన్ని రకాల బ్యాంకింగ్ సేవలను పొందవచ్చును. ఆన్‌లైన్, నెట్‌బ్యాంకింగ్ మరియు మొబైల్ బ్యాంకింగ్, ఇతర బ్యాంకుల ఖాతాదారులకు నగదు బదిలీ చేయవచ్చును. ఈ ఆర్థిక సంవత్సరం చివరి నాటికి దేశంలోని రూ.1.50 లక్షల పోస్టాఫీసులను బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థకు అనుసంధానం చేస్తారని ప్రకటించారు. ముఖ్యంగా బ్యాంకులు లేని ప్రాంతాలలో ఈ పోస్టాఫీసు బ్యాంకులు గ్రామీణ ప్రాంత రైతులు, సీనియర్ పౌరులకు ఇవి ఎంతగానో ఉపయోగకరంగా ఉంటాయి.

3.22. హర్‌ఘర్ నల్ సే జల్ :

దేశ ప్రజలకు సురక్షిత త్రాగునీరు అందించే లక్ష్యంలో భాగంగా వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరంలో (2022-23) లో దేశంలో 3.80 కోట్ల గృహాలకు మంచి నీటి పంపుల కనెక్షన్లు ఇవ్వాలని కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్ణయించినది. దీని కోసం రూ.60,000 కోట్లను ప్రభుత్వం కేటాయిస్తుంది.

3.23. ద్రవ్యలోటు అంచనా :

ప్రభుత్వాలకు వచ్చే ఆదాయం చేసే వ్యయాలకు మధ్య నికర వ్యత్యాసం ద్రవ్యలోటు ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరం (2021-22) 6.8 శాతం (స్థూల దేశీయోత్పత్తి, GDP విలువలో) గత బడ్జెట్‌లో అంచనా వేశారు. 2022-23 బడ్జెట్‌లో దీనిని స్వల్పంగా 6.9 శాతానికి సవరించారు. విలువలో రూ.15,91,089 కోట్లు ఉంటుందని అంచనా వేయబడినది.

2022-23 లో 6.4 శాతం ద్రవ్యలోటును అంచనా వేశారు. విలువలో ఇది రూ.16,61,196 కోట్లు. 15వ ఆర్థిక సంఘం ప్రకారం 2021-22 లో ద్రవ్యలోటు 6.0 శాతానికి తగ్గాలి. 2022-23 నాటికి 5.5 శాతానికి 2023-24 నాటికి 5 శాతానికి, 2024-25 నాటికి 4.5 శాతానికి, 2025-26 నాటికి 4.5 శాతానికి తగ్గించాలి.

3.24. వందే భారతం :

2022-23 బడ్జెట్‌లో రైల్వేకు రూ.1,40,367.13 కోట్లను కేటాయించారు. ప్రయాణికులకు సౌకర్యంగా ఉండే, ఇంధనాన్ని తక్కువగా వినియోగించే 400 వందే భారత్ నూతన తరం రైళ్ళను తయారు చేస్తారు. ఇందులో సంప్రదాయంగా వాడే ఉక్కుకు బదులు ఈ నూతన రైళ్లను తక్కువ బరువు గల అల్యూమినియంతో నిర్మిస్తారు. దీనివలన ఒక్కొక్క రైలు సుమారు 50 టన్నుల బరువు తగ్గుతుంది.

4 ప్రాంతాలలో మల్టీమోడల్ పార్క్‌లను నిర్మిస్తారు. దీనికొరకు MSME పారిశ్రామిక వేత్తలు, చిన్న రైతులను దృష్టిలో పెట్టుకొని సమర్థవంతమైన సరకు రవాణా వ్యవస్థ, ఉత్పత్తులను రైల్వే తయారు చేస్తుంది. స్థానిక వ్యాపారులు, సరఫరాదారులకు సహాయం చేసేందుకు "వన్ స్టేషన్ వన్ ప్రోడక్ట్" అనే అంశాన్ని ప్రారంభిస్తుంది. ఇప్పటికే '44' వందే భారత్ రైళ్లను రూపొందిస్తారు. ఇవి 15-08-2023 లోగా '75' రూట్లలో ప్రయాణిస్తాయి.

3.25. ప్రత్యక్ష పన్నులు :

'3' సంవత్సరాల తదుపరి తొలిసారిగా ప్రత్యక్ష పన్ను వసూళ్లు (కార్పొరేట్, వ్యక్తిగత ఆదాయం పన్నులు కలిపి) 2021-22 బడ్జెట్ అంచనాలను మించి వసూలైనాయి. 2021-22 ఆర్థిక సంవత్సరానికి ప్రత్యక్ష పన్ను వసూలు అంచనాలు బడ్జెట్ అంచనా (BE) లో ఉన్న రూ.11.08 లక్షల కోట్ల నుండి సవరించిన అంచనా (RE) క్రింద రూ.12.5 లక్షల కోట్లకు చేర్చారు. దీని ప్రకారం కార్పొరేట్ పన్నుల రూపేణ రూ.6.35 లక్షల కోట్లు, వ్యక్తిగత ఆదాయం పన్ను క్రింద రూ.6.15 లక్షల కోట్లు వసూలౌతాయి. 2022-23 లో రూ.14.20 లక్షల కోట్లు ప్రత్యక్ష పన్ను వసూళ్ళు నమోదవుతాయి.

3.26. RBI బ్యాంకుల నుండి డివిడెంట్లు :

వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరంలో RBI తో పాటు, ప్రభుత్వ రంగ బ్యాంకుల నుండి రూ.73,948 కోట్ల డివిడెంట్ లభిస్తుందని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరం 2022-23 లో సవరించిన అంచనాల ప్రకారం RBI డివిడెంట్, మిగులు నిధులు, ప్రభుత్వ రంగ బ్యాంకులు మరియు ఆర్థిక సంస్థల నుండి రూ.1,01,353 కోట్లు ఖజానాకు చేరుతాయి.

3.27. మహిళలు మరియు శిశువులపై వాత్సల్యం :

కేంద్ర ప్రభుత్వం మహిళ శిశు సంక్షేమం పై గతం కంటే ప్రస్తుత బడ్జెట్‌లో రూ.25,172.28 కోట్లు కేటాయించింది. మహిళలు, శిశువుల లబ్ధికి ఉద్దేశించిన సక్షమ్ అంగన్ వాడీ, మిషన్ పోషన్ 2.0 కు రూ.20,263 కోట్లు కేటాయించింది. చిన్నారుల సంరక్షణ, సంక్షేమానికి ఉద్దేశించిన వాత్సల్య పథకానికి రూ.1,472 కోట్లు కేటాయించింది. అదేవిధంగా జాతీయ మహిళా కమీషన్, సెంట్రల్ అడాప్షన్ రిసోర్స్ ఏజెన్సీలకు రూ.152 కోట్లు కేటాయించారు.

3.28. మైనారిటి మంత్రిత్వ శాఖకు నిధులు :

గత బడ్జెట్‌తో పోల్చితే ఈ సారి మైనారిటీ వ్యవహారాల శాఖకు నిధులు పెరిగాయి. 2022-23 లో ఈ శాఖకు రూ.5,020.50 కోట్లు కేటాయించారు. ఇది గత ఆర్థిక సంవత్సరం సవరించిన అంచనాల కంటే రూ.674 కోట్లు అదనం. 2022-23 కేటాయింపులలో రూ.1,425 కోట్లు ప్రి-మెట్రిక్ స్కాలర్ షిప్ కొరకు, రూ.515 కోట్లు పోస్ట్ మెట్రిక్ స్కాలర్ షిప్ కొరకు ప్రతిపాదించారు. అంతేకాకుండా నైపుణ్యాభివృద్ధి, జీవనోపాధి కార్యక్రమాలు రూ.491 కోట్లు ప్రతిపాదించారు.

3.29. రూపాయి రాక - రూపాయి పోక :

పట్టిక - 6

రూపాయి రాక - రూపాయి పోక

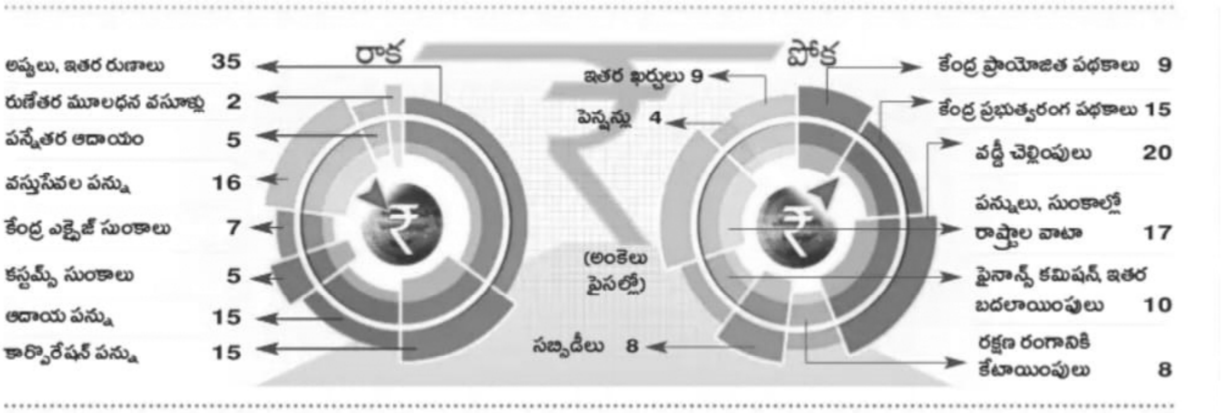

సేకరణ: బడ్జెట్ 2022-23

2022-23 బడ్జెట్‌లో ప్రభుత్వ ఖజానాకు వచ్చే ప్రతి రూపాయిలో 16 పైసలు వస్తువులు, సేవల పన్నుల నుండి వస్తున్నాయని, 15 పైసలు కార్పొరేషన్ పన్నుల నుండి వస్తున్నది. కేంద్ర ఎక్సైజ్ డ్యూటి నుండి 7 పైసలు, కస్టమ్స్ డ్యూటి నుండి 5 పైసలు, ఆదాయం పన్ను నుండి 15 పైసలు వస్తున్నాయి.

రూపాయి పోకను ప్రభుత్వం చెల్లించే వాటిలో ప్రతి రూపాయిలో 20 పైసలు వడ్డీ చెల్లింపులకే వెళ్తున్నాయి. 17 పైసలు పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా, కేంద్ర ప్రయోజిత పథకాల కోసం 9 పైసలు వ్యయం చేస్తున్నారు. ఆర్థిక సంఘం, ఇతర చెల్లింపుల కోసం 10 పైసలు, రక్షణ రంగానికి కేటాయించే వ్యయాలు ప్రతి రూపాయిలో 8 పైసలు కేంద్ర ప్రభుత్వం వ్యయం చేస్తుంది.

3.30. ముగింపు :

రానున్న 2023-24 సంవత్సరంలో ప్రైవేట్ రంగంలో పెట్టుబడులు పెరుగుతాయని, ద్రవ్య వ్యవస్థ పుంజుకొని ఆర్థిక పురోగతికి దోహద పడుతుందని బడ్జెట్ తెలియజేస్తుంది. వ్యవసాయ రంగం 2021-22లో 3.9 % వృద్ధి సాధిస్తుంది.

గత ఏడాది 3.6% వృద్ధి నమోదయ్యింది. 2020-21లో 7% గా ఉన్న పారిశ్రామిక రంగం వృద్ధి ప్రస్తుత ఆర్థిక సంవత్సరంలో 11.8% కి పెరిగింది. తయారీ, నిర్మాణ రంగాలు, గనుల త్రవ్వకం తదితర ఉపరంగాలు కూడా వృద్ధి సాధించాయి. ముఖ్యంగా PM గతిశక్తి, సమ్మిళిత వృద్ధి, ఉత్పాదన పెరుగుదుల కోసం పెట్టుబడులు, ఇంధన పరివర్తన, వాతావరణ చర్యల నిధుల కొరకు పెట్టుబడి తదితర నాలుగు ముఖ్యమైన అంశాలపై 2022-23 కేంద్ర బడ్జెట్ దృష్టి సారించింది. ఆర్థిక ప్రగతి సాధించడానికి PM గతి శక్తి పరివర్తన దృక్పథం తోడ్పడుతుంది. ముఖ్యంగా రైల్వేలు, విమానాశ్రయాలు, ఓడరేవులు, సామూహిక రవాణా వ్యవస్థ, జల మార్గాలు, సరుకు రవాణా, మౌళిక వసతుల అభివృద్ధి తదితర ఏడు రంగాల సుస్థిర అభివృద్ధి ఇంజన్లుగా సహాయపడతాయి. దేశ వ్యాప్తంగా వ్యవసాయ రంగంలో కిసాన్ డ్రోన్స్ లాంటి ఆధునిక సాంకేతికత, రసాయన ఎరువుల రహిత ప్రకృతి సేద్యం ప్రోత్సహించాలి. నూతన విద్యా విధానం ప్రకారం PM ఈ విద్యలో భాగంగా ఒక తరగతి, ఒక ఛానెల్ కార్యక్రమంలో టీవి ఛానళ్ల సంఖ్యను 12 నుండి 200 ఛానెళ్ల వరకు పెంచుతారు. ప్రపంచ స్థాయి నాణ్యమైన విద్య అందుబాటులోకి తీసుకురావాలనే లక్ష్యంతో డిజిటల్ యూనివర్శిటి ఏర్పాటు. దేశంలో వైద్య రంగం అభివృద్ధి కొరకు ఆయుష్మాన్ డిజిటల్ మిషన్ క్రింద జాతీయ డిజిటల్ ఆరోగ్య వేదిక ఏర్పాటు చేసి అందరికి అన్ని రకాల వైద్య సేవలు అందుబాటులోకి తీసుకువస్తాయి. దీనికొరకు టెలిమెంటల్ హెల్త్ పథకం ప్రారంభించారు.

3.31. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) బడ్జెట్ అనగానేమి ? భారతదేశ 2022-23 కేంద్ర బడ్జెట్ గురించి క్లుప్తంగా వివరించండి ?

2) భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థలో బడ్జెట్ 2022-23 యొక్క విశ్లేషణను వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) 2022-23 కేంద్ర బడ్జెట్ వ్యయం ?

2) కేంద్ర బడ్జెట్‌లో వ్యవసాయ రంగం పాత్రను వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) డిజిటల్ రూపి

2) జాతీయ రహదారుల విస్తరణ

3) ప్రత్యక్ష పన్నులు

4) డిజిటల్ బడి

పాఠం - 4

ద్రవ్య లోటు అర్థం, ప్రయోజనాలు, కారణాలు మరియు ప్రభావాలు

MEANING, OBJECTIVES AND CAUSES OF DEFICIT FINANCE AND EFFECTS OF DEFICIT FINANCING

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

4.0. ఉద్దేశ్యాలు

4.1. పరిచయం

4.2. లోటు ద్రవ్యం అర్థం

4.3. ద్రవ్యలోటు ఎలా వ్యవహరిస్తుంది

4.4. ద్రవ్యలోటులో ఉండే ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు

4.5. బడ్జెట్ లోటును పూడ్చినప్పుడు

4.6. లోటు ద్రవ్యం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు

4.7. ద్రవ్యలోటు యొక్క ప్రభావాలు

4.7.1. ధరల స్థాయిపై ప్రభావం

4.7.1.1. మొదటి దశ

4.7.1.2. రెండవ దశ

4.7.1.3. మూడవ దశ

4.7.2. ఉపాధిపై ప్రభావం

4.7.3. ఆదాయ పంపిణీపై ప్రభావం

4.8. ద్రవ్యలోటు పరిమితులు

4.9. ద్రవ్యోలోటు వివాదం

4.10. ప్రభుత్వ లోటు

4.11. ద్రవ్యలోటు-విమర్శ

4.12. ముగింపు

4.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

4.14. ఆచూకి గ్రంథాలు

4.0. ఉద్దేశ్యాలు :

- ఈ పాఠ్యాంశాన్ని చదివిన తరువాత మీరు లోటు ద్రవ్యం అనే పదం గురించి నేర్చుకుంటారు.
- లోటు ద్రవ్యం యొక్క అర్థం మరియు నిర్వచనం తెలుసుకుంటారు.
- లోటు ద్రవ్యం యొక్క ప్రమేయాలు గురించి నేర్చుకుంటారు.
- అదేవిధంగా లోటు ద్రవ్యం యొక్క లక్ష్యాలు తెలుసుకుంటారు.
- అలాగే లోటు ద్రవ్యం ప్రభావం ఏవిధంగా ఉంటుందో నేర్చుకుంటారు.
- అంతేకాకుండా లోటు ద్రవ్యం యొక్క ముఖ్యమైన పరిమితులను గురించి తెలుసుకోవడం జరుగుతుంది.

4.1. పరిచయం :

ద్రవ్యలోటు అనే పదం మనం బడ్జెట్ ప్రవేశపెట్టే ముందు పదే పదే వింటూనే ఉంటాం అసలు ఈ ద్రవ్యలోటు అనేది ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం. ఉదాహరణకు 2017-18 వ ఆర్థిక సంవత్సరం 2017 వ సంవత్సరం నవంబర్‌లో భారతదేశ ఆర్థిక లోటును అధిగమించింది. అయితే ఒక పౌరుడిగా ముఖ్యంగా మన భారతదేశం లాంటి ప్రజాస్వామ్యం గురించి తెలుసుకోవడం చాలా ముఖ్యం. ఆర్థిక మంత్రి తీసుకున్న నిర్ణయాలు వారి జీవితాలను ప్రభావితం చేస్తాయి. దాని గురించి తెలయకుండా ఉండకూదనేది ఉత్తమం కాదు. ప్రాధమిక అవగాహన కోసం ద్రవ్యలోటు చుట్టూ సాధారణ సందేహస్పదాల వివరణ ఉంటుంది.

4.2. లోటు ద్రవ్యం అర్థం :

ద్రవ్యలోటు అనునది మిగులు పదానికి వ్యతిరేకంగా ఉంటుంది. దీని అర్థం ఏదో కొంత ఉన్నదని అర్థం. ప్రభుత్వంచే వ్యయం చేయబడిన ఆదాయం దాని మొత్తం వ్యయం కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ద్రవ్యలోటు అని అంటారు. ఆదాయం ప్రధానంగా పన్నులు మరియు ప్రభుత్వ రంగ వ్యాపారుల నుండి ఉత్పత్తి అవుతుంది.

ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో వచ్చే మొత్తం ఆదాయం, మొత్తం వ్యయాల మధ్య నమోదయ్యే వ్యత్యాసాన్ని ద్రవ్యలోటుగా పరిగణిస్తారు. నిర్దిష్ట ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వానికి వచ్చిన ఆదాయం కన్నా

వ్యయాలు ఎక్కువగా ఉంటే ద్రవ్యలోటు పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. మూలధన వ్యయాలు పెరగడం వలన లేదా ఆదాయంలో లోటు తదితర అంశాలు ద్రవ్యలోటుకు దారితీస్తాయి. ప్రభుత్వం తన నిధులను ఎంతమేర సక్రమంగా వినియోగించు కుంటుందన్న దానికి కొలమానంగా ద్రవ్యలోటు గణాంకాలు ఉపయోగపడగలవు. ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో ప్రభుత్వం చేసిన మొత్తం వ్యయాల నుండి ప్రభుత్వానికి వచ్చిన మొత్తం ఆదాయాన్ని తీసివేయడం ద్వారా ద్రవ్యలోటును లెక్కించవచ్చును. ముఖ్యంగా ద్రవ్యలోటును స్థూల దేశీయోత్పత్తి (GDP) లో నిర్దిష్ట శాతం క్రింద లెక్కించబడుతుంది.

కోవిడ్ మహమ్మారి ఎదుర్కోవడం కోసం అదనపు నిధులు అవసమైరనప్పటికీ పెట్టుబడులు ఉపసంహరణ లాంటి ఇబ్బందులు ఎదురైనా, అత్యధిక ఆదాయ వృద్ధి, ఆర్థిక వ్యయం పై గట్టి నియంత్రణ వలన **2021-22**వ ఆర్థిక సంవత్సరానికి ద్రవ్యలోటు బడ్జెట్ స్థాయికి అనుగుణంగా GDP లో **6.9%** గా ఉన్నది. ఇది ఇంతకూ ముందు ఎన్నడూ లేని విధంగా ఒక్క ఏడాదిలో జరిగిన అత్యధిక ద్రవ్యలోటు తగ్గుదల వచ్చే ఆర్థిక సంవత్సరపు **2022-23** లో ద్రవ్యలోటు GDP లో **6.4%** ఉండవచ్చని అంచనా వేయబడినది.

సాధారణంగా ప్రతి ఆర్థిక వ్యవస్థలోనూ ద్రవ్యలోటు పరిస్థితి కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. మిగులు అనేది చాలా అరుదైన సందర్భాలలో కనిపిస్తుంది. ద్రవ్యలోటు చాలా భారీగా ఉన్నంతమాత్రాన ఆర్థిక వ్యవస్థకు అంతమంచిది కాదాని భావించవనసరం లేదు. నిధులను రోడ్లు, రైల్వేలు, విమానాశ్రయాల లాంటి అవస్థాపన సౌకర్యాలపై ఉపయోగించిన పక్షంలో ఆర్థిక వ్యవస్థకు మంచిదే. నిర్దిష్టమైన కాల వ్యవధి తరువాత ఇవి కూడా ప్రభుత్వానికి ఎంతోకొంత ఆదాయాన్ని తెచ్చిపెట్టేవి కావడం ఇందుకు కారణం. అయితే ద్రవ్యలోటు అనేది దేశ వృద్ధి, ధరల స్థిరీకరణ, ద్రవ్యోల్బణం లాంటి అంశాలపై నేరుగా ప్రభావాన్ని చూపుతాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థ మందగమనంలో ఉన్నప్పుడు లేదా మాంద్యం తలెత్తినప్పుడు డిమాండ్ మందగమనం వలన తలెత్తే ప్రతికూల ప్రభావాలను ఎదుర్కొనేందుకు ప్రభుత్వాలు మరియు ద్రవ్యలోటుకు దారితీసే చర్యలను తీసుకోవాల్సి ఉంటుంది. ప్రభుత్వం అధిక స్థాయిలో వ్యయం చేయడం వలన డిమాండ్ పెరిగి, ఆర్థిక వ్యవస్థలో పరిస్థితులు మరలా మెరుగుపడే అవకాశాలు ఉంటాయి.

4.3. ద్రవ్యలోటు ఎలా వ్యవహరిస్తుంది :

ద్రవ్యలోటు ఏర్పడినప్పుడు ప్రతి దేశం తన కేంద్ర బ్యాంకు నుండి రుణం తీసుకొని లేదా ట్రెజరీ బాండ్లు మరియు ట్రెజరీ బిల్లుల ద్వారా మరియు మూలధన మార్కెట్ల ద్వారా ద్రవ్య సరఫరాను పెంచుతుంది.

4.4. ద్రవ్యలోటులో ఉండే ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు :

కొందరు ఆర్థిక వేత్తలు ద్రవ్యలోటును మాంద్యం లేదా అంతంత మాత్రంగా నిలిపివేయడం కోసం ప్రత్యేకించి లోటు వ్యయం చేసినట్లయితే, సానుకూల ప్రభావం చూపుతాయని సూచించారు. అధిక నిరుద్యోగిత రేట్ల విషయంలో, ప్రభుత్వ వ్యయం పెరగడం అనేది వ్యాపారం కోసం ఒక మార్కెట్‌ను సృష్టిస్తుంది. ఇది ఆదాయాన్ని సృష్టిస్తుంది మరియు వ్యాపార విషయాన్ని పెంచి వినియోగదారుల వ్యయం పెరుగుతుంది. వ్యాపార ఉత్పత్తి పెరుగుదల స్థూల దేశీయోత్పత్తిని

పెంచుతుంది. మార్కెట్ పరిమాణం పెరగడంతో, అది ఆర్థిక వ్యవస్థలో అభివృద్ధికి దారి తీస్తుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రభావితం చేయడానికి ప్రభుత్వ లోటు లేదా మిగులును ఎలా ఉపయోగిస్తుందో దానిని ఆర్థిక విధానం అని అంటారు.

ద్రవ్యలోటు అనే పదం బడ్జెట్ లోటు మరియు రాబడిపై లేదా మూలధాన ఖాతాపై అయినా బడ్జెట్ లోటుల ద్వారా స్థూల జాతీయ వ్యయానికి నేరుగా జోడించడం, పన్నులు, ప్రభుత్వ సంస్థల నుండి మిగులు, దేశంలో కేంద్ర బ్యాంకు నుండి తీసుకున్న రుణాల రూపంలో ప్రభుత్వం పొందే ఆదాయానికి మించి ఖర్చు చేస్తుందని ఈ విధానం సూచిస్తుంది.

ఈ సందర్భంలో ద్రవ్యలోటు లేనప్పుడు ప్రబలంగా ఉన్నదానితో పోలిస్తే మొత్తం జాతీయ వ్యయంలో నికర పెరుగుదల ఉంటుంది.

ఉదాహరణకు USA లో ద్రవ్యలోటు అనునది ప్రస్తుత రాబడి పై ప్రభుత్వం చేసే వ్యయం కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈ లోటును ప్రభుత్వం రుణాలు తీసుకోవడం ద్వారా లేదా ప్రభుత్వం నూతన ద్రవ్యాన్ని సృష్టించడం ద్వారా పూరించబడుతుంది.

భారతదేశంలో లోటు ద్రవ్యం అనే పదం వేరే అర్థంలో ఉపయోగిస్తారు. ఆర్థికాభివృద్ధికి అదనపు వనరులను సేకరించే అత్యంత ప్రజాదరణ పొందిన పద్ధతిగా దీనిని పరిగణించబడుతుంది. భారతదేశంలో లోటు ద్రవ్యం ప్రధానంగా కరెన్సీ విస్తరణ పరంగా పరిగణించబడుతుంది.

మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక పత్రంలో, ప్రణాళిక సంఘం ఈ పదాన్ని నిర్వచించింది. ద్రవ్యలోటు బడ్జెట్ లోటు ద్వారా స్థూల జాతీయ వ్యయానికి లోటు రెవెన్యూ ఖాతాలో లేదా మూలధన ఖాతాలో ఉంటుంది.

ప్రభుత్వం తన వద్ద పేరుకుపోయిన నిల్వలను తగ్గించడం ద్వారా లేదా బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థ నుండి రుణం తీసుకోవడం ద్వారా లోటును పూడ్చుకోవచ్చును. ఇది కేంద్ర బ్యాంక్ నుండి రుణాలు తీసుకోవడం మరియు నగదు నిల్వల ఉపసంహరణను కలిగి ఉంటుంది. అంతేకాకుండా మార్కెట్ రుణాలను మినహాయిస్తుంది.

ప్రజల నుండి మరియు వాణిజ్య బ్యాంకుల నుండి రుణాలు తీసుకోవడం. ప్రజా రుణాలు ప్రజల పొదుపు నుండి సేకరించబడతాయి. ఇది మొత్తం ద్రవ్య సరఫరాకు నికర జోడింపు లేకుండా కేవలం ప్రజల చేతుల నుండి కొనుగోలు శక్తిని ప్రభుత్వానికి బదిలీ చేయడంలో ఫలితాన్నిస్తుంది.

4.5. బడ్జెట్ లోటును పూడ్చినప్పుడు :

ఈక్రింది పద్ధతులలో ఏదైనా ఒకదానిని ఉపయోగించడం ద్వారా బడ్జెట్ లోటును పూడ్చినప్పుడు అవి:

- ప్రభుత్వం తన నగదు నిల్వలను కేంద్ర బ్యాంకు నుండి ఉపసహరించుకోవచ్చును.
- ప్రభుత్వం కేంద్ర బ్యాంకు నుండి నిధులు తీసుకోవచ్చును.
- ప్రభుత్వం అదనపు కరెన్సీ ముద్రణను ఆశ్రయించవచ్చును.

4.6. లోటు ద్రవ్యం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యాలు :

ఆధునిక ఆర్థిక విధానంలో ప్రభుత్వంలోని వివిధ రంగాల ప్రజావ్యయంలో స్థిరమైన పెరుగుదల కారణంగా, లోటు ద్రవ్యం ఆర్థిక పద్ధతిగా ముఖ్యమైన పాత్ర పోషిస్తుంది. అందువలన ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యవస్థలలో, ద్రవ్యలోటు ప్రధానంగా ఈక్రింది లక్ష్యాలను సాధించడానికి ఉపయోగపడుతుంది. అవి:

- యుద్ధం లాంటి అత్యవసర పరిస్థితులలో ప్రభుత్వం యొక్క ఆర్థిక అవసరాలను తీర్చడానికి లోటు ద్రవ్యం సరళమైన మరియు సమర్థవంతమైన ఆర్థిక పరంగా ఉపయోగించబడుతుంది.
- ఆర్థిక ఒడిదుడుకులను నియంత్రించడానికి మరియు ఉపాది మరియు ఉత్పత్తి స్థాయిని పెంచడానికి J.M. కిన్స్ లోటు ద్రవ్యాన్ని సమర్థవంతమైన ఆర్థిక సాధనంగా ప్రాచుర్యం పొందినది.
- అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో, లోటు ద్రవ్యం అనునది ప్రణాళిక బద్ధమైన ఆర్థికాభివృద్ధికి వనరులను సమీకరించే పద్ధతిగా పరిగణించబడుతుంది..
- ద్రవ్యలోటు యొక్క మరొక లక్ష్యం సమర్ధవంతమైన డిమాండ్ స్థాయిని పెంచడం మరియు తద్వారా మాంద్యం ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రైవేట్ వ్యయాన్ని ప్రేరేపించడం.
- J.M. కిన్స్ ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించడం కోసం మిగులు శ్రమను మరియు ఇతర పనికిరాని మరియు ఉపయోగించని వనరులను మాంద్యం సమయంలో సమీకరించడానికి సాధనంగా ద్రవ్యలోటును సమర్థించారు.
- అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో లోటు ద్రవ్యం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం. నిరుద్యోగం, పేదరికం మరియు ఆదాయ అసమానత లాంటి ముఖ్యమైన సమస్యలను తొలగించడం.

4.7. ద్రవ్యలోటు యొక్క ప్రభావాలు :

ద్రవ్యలోటు యొక్క ప్రభావాలను ఈక్రింది విధంగా వివరించడమైనది. అవి:

4.7.1. ధరల స్థాయిపై ప్రభావం :

భారత ప్రణాళిక సంఘం నిర్వచించిన ద్రవ్యలోటు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్య సరఫరాను నికర జోడింపును కలిగి ఉంటుంది. లోటు ద్రవ్యం ద్వారా సాధ్యమయ్యే పెరిగిన ప్రభుత్వ వ్యయం, వేతనాలు, భాటకం మరియు వడ్డీ చెల్లింపుల రూపంలో ప్రజలకు అదనపు కొనుగోలు శక్తి మరియు లాభం మొదలగునవి లభించును.

ఇది వస్తువులు మరియు సేవలకు డిమాండ్‌ను పెంచుతుంది. సరిపోయినంత పెరుగుదల లేనప్పుడు వస్తువులు మరియు సేవల మొత్తం సరఫరా లోటు ద్రవ్యం అనునది ధరల స్థాయి పెరుగుదలకు దారి తీస్తుంది. ఇది ముఖ్యంగా యుద్ధ సమయంలో జరుగుతుంది.

అయితే భవిష్యత్తులో మరిన్ని వస్తువులు మరియు సేవలను ఉత్పత్తి చేసే అభివృద్ధి కార్యకలాపాలకు ద్రవ్యలోటును ఉపయోగించబడటం ఆశ్చర్యకరం. అటువంటి పరిస్థితిలో ద్రవ్యోల్బణం ప్రభావం ద్రవ్యలోటు ఉత్పత్తిలో సంబంధిత పెరుగుదల ద్వారా తటస్థీకరింపబడుతుంది. కానీ సాధారణంగా చేసిన పెట్టుబడి మరియు గ్రహించిన ఉత్పత్తి మధ్య సమయం ఆలస్యం అవుతుంది.

ఈ గ్యాప్ సమయంలో ధరలలో ద్రవ్యోల్బణ పెరుగుదల సంభవిస్తుంది. W.A. లూయిస్ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యలోటు యొక్క మూడు దశల ప్రభావాన్ని తెలియజేశారు. అవి:

4.7.1.1. మొదటి దశ :

మొదటి దశలో ద్రవ్యలోటును ఉపయోగించి మూలధన వస్తువుల పరిశ్రమ అభివృద్ధి సాధించబడుతుంది. మూలధన వస్తువుల పరిశ్రమలో పెట్టుబడికి సుదీర్ఘమైన ఫలానా కాలం ఉన్నందున ధరలు బాగా పెరుగుతాయి.

4.7.1.2. రెండవ దశ :

రెండవ దశలో ధరల పెరుగుదల, ప్రజలు తమ వినియోగాన్ని తగ్గించుకోవలసి ఉంటుంది. ఇది బలవంతంగా పొదుపు మరియు తద్వారా పెట్టుబడిని పెంచుతుంది.

4.7.1.3. మూడవ దశ :

మూడవ దశలో, ప్రారంభ మూలధన నిర్మాణం మొదటి దశలో కార్యరూపం దాల్చినది, ధరల స్థాయిని తగ్గించడంలో సహాయపడే వినియోగ వస్తువుల ఉత్పత్తిని మార్కెట్‌ను ఉత్పత్తి చేయడం ప్రారంభమౌతుంది.

అందువలన ద్రవ్యలోటు ప్రమాదకరమైనది మరియు మొదటి దశలో మాత్రమే బాధరకమైనదని W.A. లూయిస్ వాదించారు. W.A. లూయిస్ ప్రకారం ద్రవ్యలోటు అనునది ద్రవ్యల్బోణ సంభావ్యత స్వీయ విధ్వంసకరమైనది. ఇది నిజమే కావచ్చు కానీ ద్రవ్యలోటు సురక్షిత పరిమితిని దాటినప్పుడు, అది వ్యయపూరిత ద్రవ్యోల్బణానికి దారితీస్తుంది. ఇది తరచుగా ఆర్థికాభివృద్ధికి టానిక్‌లు పరిగణించబడుతుంది.

భారతదేశ మాజీ ఆర్థిక మంత్రి T.T. కృష్ణమాచారి అభిప్రాయం ప్రకారం ద్రవ్యలోటు అనునది తక్కువ మోతాదులో తీసుకోవలసిన ఔషధం, ఇది ఆర్థిక వ్యవస్థను నిలబెట్టే ఆహారం కాదు. కావున ప్రభుత్వం సరసమైన ధరల పెరుగుదలకు అవసరమైన చర్యలను తీసుకోవాలి.

4.7.2. ఉపాధిపై ప్రభావం :

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలో నిరుద్యోగానికి మూలకారణం ప్రభావవంతమైన డిమాండ్‌లో లోపమని J.M. కీన్స్ అభిప్రాయపడినారు.

అందువలన J.M. కీన్స్ ప్రభావవంతమైన డిమాండ్‌ను పెంచడానికి మరియు విక్షేపణ సమయంలో నిరుద్యోగాన్ని

తొలగించడానికి ఒక సాధనంగా లోటుద్రవ్యం నిధులను సమకూర్చే ప్రజావ్యయాన్ని సూచించారు. దీని కోసం J.M. కీన్స్ పబ్లిక్ వర్క్స్ ప్రోగ్రామ్ అమలును ప్రతిపాదింపచేస్తుంది మరియు సమర్థవంతమైన డిమాండ్ స్థాయిని పెంచుతుంది.

గుణక ప్రభావం ద్వారా, ఇది ఉపాధిని మరింత పెంచుతుంది మరియు తదనుగుణంగా సంఘం యొక్క సమర్థవంతమైన డిమాండ్‌ను పెంచుతుంది. 1930వ సంవత్సరం మాంద్యం కాలంలో U.S.A. మరియు U.K. లాంటి దేశాలలో భారీ నిరుద్యోగ సమస్యలతో పోరాడేందుకు ద్రవ్యలోటును ఆశ్రయించాయి. అయితే అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో J.M. కీన్స్ విశ్లేషణ బాగాలేదు.

J.M. కీన్స్ విశ్లేషణ రెండు షరతులపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉపాధిపై ద్రవ్యలోటు యొక్క గుణకం ప్రభావం రెండు షరతులపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అవి:

- ప్రారిశ్రామిక మరియు వ్యవసాయ రంగంలో అదనపు సామర్థ్యం, ఉనికి మరియు
- వర్కింగ్ మూలధనం యొక్క సాపేక్షమైన సప్లయ్, అయితే అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలలో ఈ రెండు పరిస్థితులు లేవు.

అందువలన ఈ రెండు షరతులు లేకపోవడం వలన అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థలు నిరుద్యోగ సమస్యలతో పోరాడడంలో ద్రవ్యలోటు అసమర్థమైనది. అంతేకాకుండా మార్కెట్ యొక్క లోపాలను మరియు వ్యవస్థాపకతల అవస్థాపనపరమైన అడ్డంకులు మొదలగునవి నిరుద్యోగంతో పోరాడటానికి సాధనంగా ద్రవ్యలోటు యొక్క ప్రభావంతమైన పనితీరును అడ్డుకుంటుంది.

4.7.3. ఆదాయ పంపిణీపై ప్రభావం :

ద్రవ్యలోటు ఆదాయ పంపిణీని ప్రతికూలంగా ప్రభావితం చేస్తుంది. ద్రవ్యలోటు ద్రవ్యోల్బణం లక్షణం. అందువలన ద్రవ్యలోటు మరియు ద్రవ్యోల్బణం సమాజంలోని వివిధ వర్గాలను విభిన్నంగా ప్రభావితం చేస్తాయి.

వ్యాపార వర్గాలు ధరల పెరుగుదల మరియు పెరిగిన లాభాల ఆదాయాల నుండి ప్రయోజనం పొందుతాయి. దీనికి విరుద్ధంగా, వేతన జీవులు మరియు స్థిర ఆదాయాల సమూహం ధరల పెరుగుదల మరియు ద్రవ్యం విలువ తగ్గుదల ఫలితంగా, కొనుగోలు శక్తి తగ్గుదల కారణంగా బాధపడుతున్నారు. దీని ఫలితంగా ఆదాయ పంపిణీలో అసమానతలు పెరుగుతాయి. ద్రవ్యలోటు ఫలితంగా ధరల పెరుగుదల కాలంలో పారిశ్రామిక మరియు వ్యాపార రంగానికి అనుకూలంగా ఆదాయ పంపిణీ సూత్రానికి ప్రాథమికంగా వ్యతిరేకం.

ఏది ఏమైనప్పటికీ ద్రవ్యలోటును మూలధన అభివృద్ధి ప్రణాళికల కోసం ఉపయోగించినట్లయితే, ఇది ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి మరియు ఉత్పాదకతను వేగవంతం చేస్తుంది. కాబట్టి దీర్ఘకాలంలో లోటు ద్రవ్యం ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఎటువంటి ప్రతికూల ప్రభావాన్ని సృష్టించదు. అందువలన ద్రవ్యలోటును తెలివిగా ఉపయోగించినట్లయితే అవి మూలధన అభివృద్ధికి ఉపయోగకరమైన పరికరం అవుతుంది.

4.8. ద్రవ్యలోటు పరిమితులు :

అభివృద్ధి చెందుతున్న ఆర్థిక వ్యవస్థల విషయంలో ద్రవ్యలోటు వివేకంతో ఉపయోగిస్తే, ఆర్థికాభివృద్ధికి సంజీవనిగా నిరూపించబడుతుంది. అయితే ఇది ఎటువంటి పరిమితి లేకుండా ఉపయోగిస్తే అన్ని దుష్ప్రభావాలను సృష్టించవచ్చును.

అనివార్య పరిస్థితులలో మాత్రమే ద్రవ్యలోటు సాధనం యొక్క ప్రస్తావన సమర్థించబడుతుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థకు ఉత్పన్నమయ్యే ప్రతికూలతల కంటే ద్రవ్యలోటు నుండి పొందిన ప్రయోజనాలు చాలా ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే దీనిని వర్తింపజేయాలి.

యుద్ధలోటు ఉన్న కాలంలో వనరులను త్వరగా సమీకరించుకోవడానికి పెట్టుబడి అనివార్యం అవుతుంది. అయితే ద్రవ్యలోటు పరిమాణం ఆర్థిక వ్యవస్థ అవసరాలు పరిమితం చేయాలి. ద్రవ్యలోటు యొక్క పరిధి మరియు పరిమితిని ఉపయోగకరమైన ఆర్థిక సాధనంగా లెక్కించడానికి ఖచ్చితమైన మార్గం లేదు. ద్రవ్యలోటు యొక్క సురక్షిత పరిమితి అనేక అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

సాధారణంగా ఈ పరిమితి దేశంలో ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువులు మరియు సేవల ఉత్పత్తి పెరుగుదల రేటుకు సంబంధించినది. వ్యవసాయ మరియు పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి పెరుగుదల ధోరణిని చూపే కాలంలో అవలంభించిన ద్రవ్యలోటు ధరలలో ద్రవ్యోల్బణ పెరుగుదలకు దారితీయదు.

ద్రవ్యలోటు యొక్క పరిమతి ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క ఉపయోగించవని సామర్థ్యంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ప్రజలు తమ పొదుపులను నగదు నిల్వలలో ఏ మేరకు నిల్వ చేసుకోవాలనుకుంటున్నారనే దానిపై కూడా ఇది ఆధారపడి ఉంటుంది.

ద్రవ్యలోటు యొక్క పరిధి ఆర్థిక వ్యవస్థలో నియంత్రణ పరికరాల సమర్థతపై కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. ద్రవ్యలోటు ద్వారా ఉత్పన్నమయ్యే ద్రవ్యోల్బణ ఒత్తిడి కూడా ప్రభుత్వ వ్యయం రూపంలో ఆధారపడి ఉంటుంది.

అయితే ప్రత్యేకంగా ద్రవ్యలోటు కోసం సురక్షితమైన పరిమితి కోసం ఎటువంటి కఠినమైన నియమాలను సూచించలేము. ద్రవ్యోల్బణం యొక్క తేలికపాటి మోతాదు ఆర్థికాభివృద్ధికి సంజీవనిగా సాధారణంగా చెబుతారు. కాబట్టి ద్రవ్యలోటును ఆశ్రయించేటప్పుడు ప్రభుత్వం మరింత జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

దేశంలోని అధికారుల అజాగ్రత్త వలన ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యోల్బణం ముంచుకొస్తుంది. కాబట్టి నియంత్రణ మోతాదులలో నిర్వహించబడుతుంది. ముఖ్యంగా ద్రవ్యలోటు సంజీవనిగా పనిచేస్తుంది. అందువలన దీనిని ఔషధంగా పరిగణించాలి, రోజువారీ రొట్టెలా కాదు.

4.9. ద్రవ్యోలోటు వివాదం :

బడ్జెట్ ప్రక్రియలో, ద్రవ్యలోటు అనునది ఒక నిర్దిష్ట వ్యవధిలో ఆదాయాన్ని మించి ఖర్చు చేసే మొత్తం. దీనిని కేవలం లోటు లేదా బడ్జెట్ లోటు అని కూడా అంటారు. అంతేకాకుండా బడ్జెట్ మిగులుకు వ్యతిరేకం. 1930వ సంవత్సరంలో ఏర్పడిన మహామాంద్యం నేపథ్యంలో J.M. కీన్స్ చేత ప్రభుత్వ లోటు వ్యయాన్ని మొదట అవసరమైన ఆర్థిక సాధనంగా గుర్తించారు. ఈక్రింద వివరించబడినట్లుగా ఇది ఆర్థిక శాస్త్రంలో వివాదానికి కేంద్రబిందువు.

ప్రభుత్వ లోటు వ్యయం అనునది ఆర్థిక శాస్త్రంలో వివాదానికి కేంద్రబిందువు. ప్రముఖ ఆర్థికవేత్తలు భిన్నమైన అభిప్రాయాలను కలిగి ఉన్నారు.

ప్రధాన స్రవంతి ఆర్థిక శాస్త్ర స్థానం ఏమిటంటే, కౌంటర్ సైక్లికల్ లోటు పాలసిలో భాగంగా ద్రవ్యలోటు వ్యయం కావాల్సినది మరియు అవసరం. కానీ నిర్మాణాత్మక లోటు (శాశ్వత లోటు) ఉండకూడదు. సమిష్టి డిమాండ్‌లో లోటును అమలు చేయాలి. తద్వారా ఆర్థిక చక్రంలో నికర లోటు ఉండదు. ఇది, కినిషియాన్ అర్థశాస్త్రం నుండి ఉద్భవించింది మరియు 1930వ సంవత్సరంలో మరియు మహామాంద్యం మధ్యకాలంలో ఆమోదం పొందింది.

సంక్షోభాలను అధిగమించడానికి J.M. కీన్స్ అభ్యర్థించిన ద్రవ్యలోటును అతని సిద్ధాంతంలోని ద్రవ్యపరమైన అంశం. పెట్టుబడి నిజమైన పొదుపుకు సమానం కాబట్టి, ద్రవ్య ఆస్తులు నిర్మించడం రుణ సామర్థ్యానికి సమానం. అందువలన సంక్షోభ సమయంలో ద్రవ్యాన్ని అధికంగా ఆదా చేయడం రుణాల స్థాయికి అనుగుణంగా ఉండాలి. ఎందుకనగా ఇది సాధారణంగా జరగదు, ఫలితంగా సంక్షోభం తీవ్రతరం అవుతుంది. ఎందుకనగా ద్రవ్యం ఆదా చేయగల ఆదాయాలు క్షీణిస్తాయి. కుప్పకూలుతున్న ఆదాయాలను భర్తీ చేయడానికి ఇది అవసరం. ముఖ్యంగా ద్రవ్యలోటు ప్రైవేటు రంగం కోసం ద్రవ్య ఆస్తుల కరస్పాండెంట్ నిర్మాణాన్ని అనుమతిస్తుంది మరియు ఆర్థిక వ్యవస్థ విచ్ఛిన్నతను నిరోధిస్తుంది, ప్రైవేటు ద్రవ్యం పొదుపును ప్రైవేటు రుణాల ద్వారా తగ్గకుండా చేస్తుంది.

4.10. ప్రభుత్వ లోటు :

ఒక ప్రభుత్వ వ్యయం (అనగా దాని మొత్తం వస్తువులు మరియు సేవల కొనుగోళ్ళు, వ్యక్తులు మరియు కార్పొరేషన్లకు గ్రాంట్‌లలో బదిలీలు మరియు దాని నికర వడ్డీ చెల్లింపులు) దాని పన్ను రాబడిని మించిపోయినప్పుడు, ప్రభుత్వ బడ్జెట్ లోటులో ఉన్నట్లు చెప్పబడినది. పన్ను రసీదులకు మించి ప్రభుత్వ ఖర్చును లోటు వ్యయం అంటారు.

ప్రభుత్వాలు తమ లోటును సరిచేసుకోవడానికి భాండ్లను జారీ చేస్తాయి. బహిరంగ మార్కెట్ చర్యల ద్వారా వాటిని కేంద్రబ్యాంకు కొనుగోలు చేయవచ్చును.

బడ్జెట్ లోటుకు వ్యతిరేకం బడ్జెట్ మిగులు, ఈ సందర్భంలో పన్ను ఆదాయాలు, ప్రభుత్వ కొనుగోళ్లు మరియు బదిలీ చెల్లింపులను మించిపోతాయి. ప్రభుత్వ రంగం లోటులో ఉండటం అంటే ప్రైవేటు రంగం మిగులులో ఉన్నదని సూచిస్తుంది. అందువలన ప్రభుత్వ రుణ భారంలో పెరుగుదల తప్పనిసరిగా ప్రైవేటు రంగం నికర రూపంలో సమానమైన తగ్గుదలకు అనుగుణంగా ఉండాలి. మరోమాటలో చెప్పాలంటే ద్రవ్యలోటు ప్రైవేట్ రంగాన్ని నికర విలువను కూడగట్టుకోవడానికి అనుమతిస్తుంది.

4.11. ద్రవ్యలోటు-విమర్శ :

పెరుగుతున్న ద్రవ్యోల్బణం ఫలితంగా 2022వ సంవత్సరంలో బ్రూస్ యాండిల్ ప్రకారం ద్రవ్యోల్బణం పెరగడానికి మాస్కోను కాకుండా వాషింగ్‌టన్‌ను నిందించడం వివేకం. కొంతమంది రాజకీయ నాయకులు లోటు వ్యయమే పెద్ద కారణమని అంగీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు.

ఆర్థికవేత్త క్రిస్ డిల్లో చక్రీయ మరియు నిర్మాణ లోటుల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని ప్రశ్నించాడు. దీనికి, ఇతర ప్రముఖ ఆర్థిక వేత్తల నుండి మద్దతు లభించినది. స్పష్టమైన వ్యత్యాసాన్ని అనుమతించడానికి చాలా చలంకాలు ఉన్నవని అతను వాదించాడు. ప్రత్యేకించి ప్రస్తుత పరిస్థితులలో పునరాలోచనలో కాకుండా వ్యవహరించేటప్పుడు మరియు నిర్మాణాత్మక లోటుల భావనను విశ్లేషణాత్మక ప్రయోజనాల కంటే రాజకీయ ప్రయోజనాల కోసం ఎక్కువగా ఉపయోగించవచ్చునని సూచించాడు.

U.K. లో లేబర్ ప్రభుత్వం 1997-2010 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో కేంద్రీకృతమై ఉన్నది. దీనిలో క్రిస్ డిల్లో బలమైన మద్దతుదారుడు మరియు వారు పెద్ద నిర్మాణ లోటును ఎదుర్కొన్నారనే విమర్శలున్నాయి. ఆ సమయంలో తమకు తెలియకుండానే తాము నిర్మాణాత్మక లోటును ఎదుర్కొంటున్నాయని ఆ ప్రభుత్వ ఆర్థిక ప్రతినిధులు అంగీకరిస్తున్నారు.

2008 వ సంవత్సరంలో ఐర్లాండ్ 2000-07వ సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో సంవత్సరానికి 1.3% సగటు నిర్మాణ మిగులును కలిగి ఉన్నవని అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (I.M.F.) ప్రకటించినది.

4.12. ముగింపు :

ద్రవ్యలోటు అనే పదం మనం కేంద్ర బడ్జెట్ ప్రవేశపెట్టే ముందు పదే పదే వింటూ ఉంటాం. ద్రవ్యలోటు అనునది మిగులు పదానికి వ్యతిరేకంగా ఉంటుంది. ప్రభుత్వంచే వ్యయం చేయబడిన ఆదాయం దాని మొత్తం వ్యయం కంటే తక్కువగా ఉంటే ద్రవ్యలోటు అంటారు. అంతేకాకుండా ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో వచ్చే మొత్తం ఆదాయం, మొత్తం వ్యయాల మధ్య నమోదయ్యే వ్యత్యాసాన్ని ద్రవ్యలోటు అని అంటారు. మన దేశంలో కోవిడ్ మహమ్మారిని ఎదుర్కోవడం కోసం అదనపు నిధులు అవసరమైనప్పటికీ మరియు దేశంలో నష్టాలతో నడుస్తున్న ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలో పెట్టుబడుల ఉపసంహరణ ద్వారా ఇబ్బందులు ఎదురైనప్పటికి అత్యధిక ఆదాయ వృద్ధి, ఆర్థిక వ్యయంపై తీవ్రమైన నియంత్రణల ద్వారా 2022-23 వ సంవత్సరంలో ద్రవ్యలోటు GDP లో 6.4% ఉన్నది. ప్రభుత్వం తన వద్ద పేరుకుపోయిన నిల్వలను తగ్గించడం ద్వారా లేదా బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థల నుండి రుణాలు తీసుకోవడం ద్వారా ద్రవ్యలోటును పూడ్చుకోవచ్చును. ముఖ్యంగా యుద్ధం లాంటి అత్యవసర పరిస్థితులలో ద్రవ్యలోటు ఒక వనరుగా ఉపయోగపడుతుంది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో లోటు ద్రవ్యం అనునది ప్రణాళికబద్ధమైన ఆర్థికాభివృద్ధికి సహాయపడుతుంది. లోటు ద్రవ్యం అనునది వస్తువులు మరియు సేవలకు డిమాండ్‌ను పెంచుతుంది. ముఖ్యంగా ద్రవ్యలోటు ఆదాయ పంపిణిని ప్రతికూలంగా ప్రభావితం చేస్తుంది.

4.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ద్రవ్యలోటు అనగానేమి ? విమర్శనాత్మకంగా వివరించండి ?

2) ద్రవ్యలోటు అనగానేమి ? ద్రవ్యలోటు లక్ష్యాలను వివరించండి ?

3) ద్రవ్యలోటు అనగానేమి ? ద్రవ్యలోటు యొక్క ప్రభావాలను వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) లోటు ద్రవ్యం యొక్కఅర్ధ వివరణ ?

2) లోటు ద్రవ్యం యొక్క వివిధ ప్రభావాలను తెలియజేయండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) ధరల స్థాయిపై ప్రభావం ?

2) ఆదాయ పంపిణిపై ప్రభావం ?

3) ద్రవ్యలోటు వివిధ దశలు ?

4.14. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. విక్రే, విలియం (1996). ఫైనాన్షియల్ ఫండ్‌మెంటలిజం యొక్క ఫాటల్ పాలసిస్.

2. యాండిల్, బ్రూస్ (2022). ద్రవ్యోల్బణం పెరగడానికి మాస్కోను కాదు, వాషింగ్టన్‌ను నిందించండి.

3. డిల్లో, క్రిస్ (2010). నిర్మాణ లోటు యొక్క పురాణం పెట్టుబడిదారులు క్రానికల్, ఫైనాన్షియల్ టైమ్స్ లిమిటెడ్.

4. విలియం J. బాయోల్, అలాన్ S. బ్లైండర్ (2005). ఆర్థిక శాస్త్ర సూత్రాలు మరియు విధానం. థామ్సన్ సౌత్-వెస్టన్.

5. మిచెల్, బిల్, లోటు వ్యయం 101-పార్ట్ -1, పార్ట్-2 మరియు పార్ట్-3; లోటు ద్రవ్యంపై నియో-చార్టలిస్ట్ (ఆధునిక ద్రవ్య సిద్ధాంతం) ధృక్పధం.

6. సిటర్, జాన్. J. (2008). "ప్రభుత్వ అప్పులు మరియు లోటులు". డేవిడ్ R. హెండర్సన్ (ed.) లో కాన్సైస్ ఎన్‌సైక్లోపిడియా ఆఫ్ ఎకనామిక్స్ (2వ ఎడిషన్). ఇండియానా పోలెస్: లైబ్రరీ ఆఫ్ ఎకనామిక్స్ అండ్ లిబర్టీ.

7. హిక్స్, రాబర్ట్ (2008). కాన్సైస్ ఎన్‌సైక్లోపిడియా ఆఫ్ ఎకనామిక్స్ (2వ ఎడిషన్). ఇండియానా పోలీస్: లైబ్రరీ ఆఫ్ ఎకనామిక్స్ అండ్ లిబర్టీ.

పాఠం - 5

ప్రభుత్వ రాబడి మార్గాలు మరియు వర్గీకరణ

విషయ క్రమము

5.1 పరిచయం
5.2 పన్నులు
5.3 పన్నేతర రాబడులు
5.4 ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల వర్గీకరణ
5.5 పన్నుల వర్గీకరణ
5.6 ప్రత్యక్ష పన్నులు - పరోక్ష పన్నులు
5.7 పరోక్ష పన్నులపై ప్రత్యక్ష పన్నుల ఆధిక్యత - వాక్స్ వివరణ
5.8 పురోగామి పన్నులు
5.9. అనుపాతపు పన్ను
5.10 తిరోగామి పన్నులు
5.11 ముగింపు
5.12 ముఖ్య పదాలు
5.13 స్వీయ అవగాహనకు ప్రశ్నలు
5.14 చదవవలసిన పుస్తకాలు.

5.1. పరిచయం :

ఆధునిక ప్రభుత్వాలు సంక్షేమానికి పాటుపడుతున్నాయి. ప్రజా సంక్షేమాన్ని - పెంపొందించడానికి అనేక కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం వల్ల ప్రభుత్వ వ్యయం పెరిగిపోతుంది. అందువల్ల ప్రభుత్వ వ్యయానికి సరిపడేంత ఆదాయాన్ని ప్రభుత్వం సమకూర్చుకోవాలి. ఈ అధ్యాయంలో వివిధ ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరులు గూర్చి వివరముగా తెలుసుకుందాం. అర్థ శాస్త్రములో ఉత్పత్తికి ఎంత ప్రాముఖ్యము ఉన్నదో ప్రభుత్వ విత్త శాస్త్రములో ప్రభుత్వ రాబడికి అంతే ప్రాముఖ్యత ఉన్నది. ఉత్పత్తి లేనిదే వినియోగం ఉండదు. అదే విధముగా ఆదాయం లేనిదే ప్రభుత్వ వ్యయం లేదు. కోరికలు ఆర్థిక కార్యకలాపాలకు మూల కారణము అయినట్లుగానే ప్రభుత్వ వ్యయమే అందుకు అవసరమైన ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకోవాలని ప్రభుత్వానికి సూచిస్తుంది. ఆదాయాన్ని పెంచుకోవడానికి ప్రభుత్వానికి అనేక మార్గాలు ఉన్నవి.

అయితే ప్రభుత్వం తాను తయారు చేసిన ప్రజా వస్తువులకు (Public Goods) ప్రైవేట్ సంస్థలు బాగా లాభం దృష్టితో ధరలను నిర్ణయించలేదు. ఎందుకంటే ప్రభుత్వం - ప్రజా సంక్షేమం ప్రాథమిక లక్ష్యంగా ఎంచుకుంటుంది కాబట్టి. అదే విధముగా దేశ రక్షణ శాంతి భద్రతలు, మొ॥ అంశాలు ప్రజలకు ప్రత్యక్షముగా ప్రయోజనాన్ని కల్పించవు.

కాబట్టి వాటికి ధరలను నిర్ణయించుట, వీలుకాదు. కావున ప్రభుత్వ రాబడి మార్గాలకు సంబంధించి ప్రజా సంక్షేమం, ఉత్పత్తి ఉద్యోగితలను పెంపొందించుకోవాలనే లక్ష్యంతో రాబడి మార్గాలను ఎంచుకోవాలి. ఆధునిక ప్రభుత్వాలకు ప్రధానముగా నేడు రాబడి

వసూళ్ళు మరియు రాబడికాని వసూళ్ళు (మూలధన వసూళ్ళు) అను 2 ప్రధాన వర్గీకరణల ద్వారా రాబడి మార్గాలను స్థూలంగా కలిగి ఉన్నాయి. వీటిని సూక్ష్మంగా, పన్నురాబడులు పన్నేతర రాబడులు అని కూడా విభజించవచ్చు. దీనిని ఈ క్రింది వర్గీకరణ ద్వారా వివరించవచ్చు.

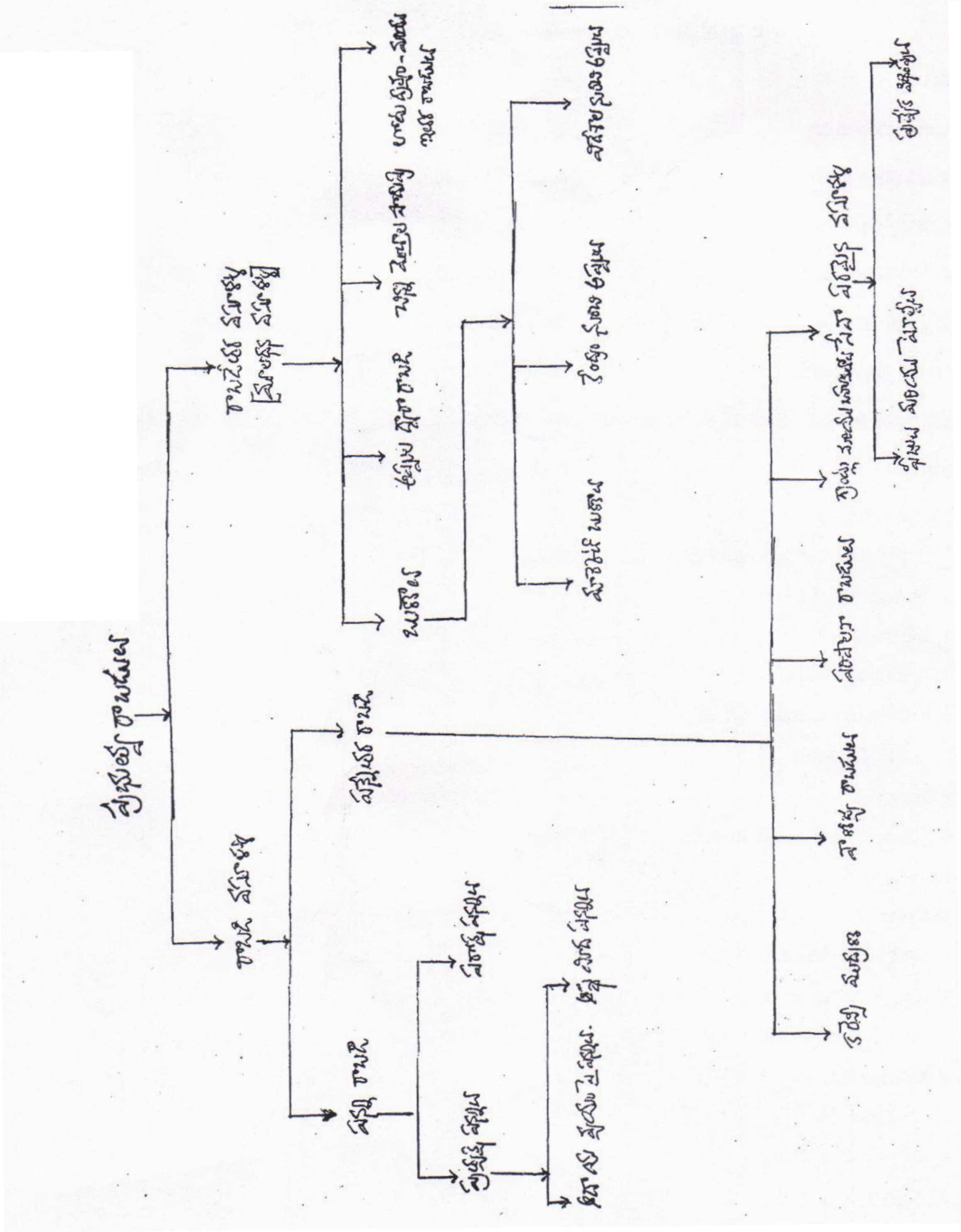

ప్రక్కన తెలుపబడిన పట్టికలో రాబడులను స్థూలముగా ఈ క్రింది విధముగా తెలుపవచ్చు.

అవి : 1. పన్ను రాబడులు

2. పన్నేతర రాబడులు అని 2 విధాలుగా విభజించారు.

పన్ను రాబడులు :

1. ఆదాయం పన్ను
2. కార్పొరేషన్ పన్ను
3. వినియోగ పన్ను
4. ఎస్టేట్ సుంకం
5. వారసత్వ పన్ను
6. సంపద పన్ను
7. బహూదుతి పన్ను
8. అమ్మకపు పన్ను
9. ఎక్సైజ్ పన్నులు
10. ఎగుమతి సుంకం
11. దిగుమతి సుంకం

పన్నేతర రాబడులు : దీనిని పన్నేతర రాబడులని మరియు రాబడేతర వసూళ్ళు అని రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు

పన్నేతర రాబడులు

1. కరెన్సీ ముద్రణ
2. అడ్వాన్సులు మరియు ఋణాల నుంచి వడ్డీ వసూళ్ళు
3. వాణిజ్యపరమైన లాభాలు
4. ధరలు
5. పరిపాలనా రాబడులు
6. జరిమానాలు మరియు పెనాల్టీలు
7. ప్రత్యేక విధింపులు
8. ఫీజులు
9. గ్రాంట్లు మరియు బహుమతులు
10. ఎచ్చీట్లు

రాబడేతర వసూళ్ళు :

1. మార్కెట్ ఋణాలు
2. కేంద్రం నుంచి ఋణాలు
3. విదేశాల నుంచి ఋణాలు
4. ఋణాల వసూళ్ళు
5. ప్రావిడెంట్ ఫండ్
6. చిన్న మొత్తాల పొదుపు
7. లోటు ద్రవ్యం

5.2. పన్నులు : (Taxes)

ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరులలో అత్యంత ప్రభావమైన పన్నులు ప్రభుత్వ ఆదాయంలో ఎక్కువ భాగం పన్నుల ద్వారానే వస్తుంది. ఆధునిక యుగంలో ప్రభుత్వానికి ఆదాయం సమకూర్చే సాధనంగానే కాక కొన్ని ఆర్థిక కార్యకలాపాలను నియంత్రణ చేయడానికి (లేదా) క్రమబద్ధం చేసే సాధనంగా కూడా తోడ్పడుతున్నాయి. పన్నులు అనగా ప్రత్యక్షముగా తాను పొందే ప్రయోజనంతో నిమిత్తం లేకుండా దేశ ప్రజలందరికి ప్రయోజనం కోసం ప్రభుత్వం చేసే వ్యయానికై ప్రతి పౌరుడు ప్రభుత్వానికి నిర్బంధించి చెల్లించే మొత్తాన్ని పన్ను అంటారు. A tax is defined as a compulsury payment to the Governmental authority without any direct benefit ("non Quid pro Quid") పన్నులను ఆర్థిక వేత్తలు అనేక విధాలుగా నిర్వచించినారు. ప్రతిపౌరుడు తన ఆదాయంలో కొంత భాగాన్ని ప్రభుత్వానికి చెల్లించి మిగిలినదాన్ని అనుభవించే అవకాశాన్ని కలిగి ఉన్నప్పుడు ప్రభుత్వానికి చెల్లించే భాగాన్నే పన్ను అని మాంటేస్క్యూ నిర్వచించినాడు.

"తనకు సంక్రమించే ప్రత్యేక సదుపాయాలతో సంబంధం లేకుండా ప్రజలందరి ప్రయోజనం కోసం ప్రభుత్వం చేసే వ్యయానికి ప్రతిపౌరుడూ నిర్బంధంగా చెల్లించేదే పన్ను అని "ఆర్. ఎ. సెలిగ్‌మన్" నిర్వచించినాడు."

"ప్రభుత్వం అందించే సేవల కోసం అయ్యే వ్యయానికై వ్యక్తిగాని, వ్యక్తుల సముదాయముగాని తమ సంపద నుంచి నిర్బంధముగా చెల్లించేది పన్ను" అని 'ఆచార్య బాస్టబుల్' నిర్వచించాడు.

"పన్ను చెల్లించే వ్యక్తికి ప్రభుత్వం వాస్తవంగా అందచేసే సేవలతో నిమిత్తం లేకుండా - నిర్బంధంగా విధించేది పన్ను అంతేగాని చట్ట ఉల్లంఘనకు విధించే జరిమానా కాదు" అని డాల్టన్ నిర్వచించినాడు.

"ప్రభుత్వానికి మద్దతుగా ఉండటానికి పౌరులు చెల్లించే మొత్తమే పన్ను" అని ఆచార్య 'ఆడమ్ స్మిత్' పేర్కొన్నాడు.

" ప్రభుత్వం వసూలు చేసే ఇతర చార్జీలతో పోల్చినప్పుడు పన్నులు చెల్లించేవారికి, ప్రభుత్వానికి మధ్య ఏ విధమైన ప్రత్యక్ష ప్రతిఫలం ఉండదు." అని టాసింగ్ (Taussing) వివరించాడు.

"ఏ విధమైన ప్రత్యక్ష ప్రయోజనాన్ని పన్ను చెల్లింపుదారుడు ఆశించకుండా ప్రభుత్వానికి నిర్బంధముగా చెల్లించే మొత్తాన్ని పన్ను" అని ఆచార్య టేలర్ నిర్వచించినాడు.

పై నిర్వచనాలను బట్టి పన్నుకు కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది.

1. ప్రభుత్వ ఆదాయంలో పన్నులు ముఖ్యమైన ఆదాయవర్గం

2. పన్నుల ద్వారా రాబడి అనేది నిరంతరము మరియు నిశ్చయముగా ఉంటుంది.

3. పన్నులు అనేవి వ్యాకోచ రాబడి స్వభావం కలిగినవి.

4. ఆస్తుల మీద, వస్తువుల మీద, సంపద మీద మొ॥లగు వాటిమీద ప్రభుత్వం పన్ను విధిస్తుంది.

5. ఎవరి మీద పన్ను విధించినప్పటికి ఇది వ్యక్తిగతమై (లేదా) సంస్థాగతమై చివరికి చెల్లించవలసి ఉంటుంది.

6. పన్ను అనేది నిర్బంధ చెల్లింపు మరియు దానికి చట్ట బద్ధతకూడా ఉంటుంది.

7. పన్ను ఎగవేత అనేది శిక్షార్హం.

8. నిర్బంధ చెల్లింపు అయిన ప్రత్యక్ష ప్రయోజనం లేకున్నా ప్రజలందరి సంక్షేమం కోసం అయ్యే వ్యయంలో భాగంగా పన్ను చెల్లించవలసి ఉంటుంది.

9. పన్ను చెల్లింపు వినియోగాన్ని తగ్గిస్తుంది. కాబట్టి ఇందులో త్యాగం ఇమిడి ఉంటుంది.

5.3 పన్నేతర రాబడులు

ప్రభుత్వానికి పన్నుల ద్వారానే కాకుండా పన్నుకాని మార్గాల ద్వారా కూడా రాబడిని రాబట్టుకోవచ్చు, కాబట్టే వీటిని పన్నేతర రాబడులు అంటారు. వీటిని ఈ క్రింది విధముగా వివరించవచ్చు.

ఫీజు : ప్రజా సంక్షేమం దృష్ట్యా ప్రభుత్వం అందజేసే సేవల వ్యయాన్ని తిరిగి రాబట్టుకొనేందుకు సేవల వల్ల ప్రయోజనం పొందిన వారి నుండి ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మొత్తాన్ని "ఫీజు" అంటారు. అనగా ప్రభుత్వ సేవల నుంచి ప్రత్యేక ప్రయోజనం పొందిన వారు, చెల్లించేది ఫీజు. సాధారణముగా ప్రభుత్వమందించే సేవలకయ్యే వ్యయాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని ఫీజు మొత్తమును నిర్ణయించడం జరుగుతుంది. కాని ప్రజాశ్రేయస్సు దృష్ట్యా ప్రజల నడవడిని కొన్ని కార్యకలాపాలను క్రమబద్ధం చేయడమే ఫీజు ప్రధాన ఉద్దేశ్యం. ఈ విధంగా చేసేటప్పుడు కొందరు ప్రత్యేక ప్రయోజనాన్ని పొందవచ్చు. ఆ ప్రయోజనాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని ప్రభుత్వం ఫీజులను వసూలు చేస్తుందే కాని ఆదాయం సమకూర్చడం ఫీజు ఉద్దేశ్యం కాదు. ఉదా : కోర్టు ఫీజు, రిజిస్ట్రేషన్ ఫీజు, విద్యఫీజు మొ॥వి.

నిర్వచనం :R.A. సెలిగ్మన్ : ప్రజా సంక్షేమాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని చేపట్టిన సేవలైనప్పటికి చెల్లించే వారికి ప్రత్యేక ప్రయోజనాన్ని చేకూర్చే సేవల వ్యయం కోసం ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మొత్తమే "ఫీజు"

ప్రత్యేక విధింపులు : ప్రజా శ్రేయస్సు కై ప్రభుత్వం తలపెట్టిన పన్నులు ఆస్తుల విలువను పెంచినప్పుడు లాభం పొంగి ఆస్తి యజమానుల నుండి వారు పొందిన లాభానికి అనుపాతంలో ఆ పనులకయ్యే ఖర్చును రాబట్టడానికి గాను ఒక్కసారి మాత్ర వసూలు చేసే మొత్తాలు ప్రత్యేక విధింపులు. ఉదాహరణకు : ప్రభుత్వం నీటి పారుదల ప్రాజెక్టు నిర్మాణాన్ని చేపట్టినప్పుడు ఆ ప్రాంతంలో భూముల విలువ పెరుగుతుంది. లాభం పొందిన భూమి యజమానులనుంచి వారు పొందిన ప్రయోజనం అనుపాతంలో ప్రభుత్వం ప్రత్యేక విధింపుల ద్వారా ఆ ప్రాజెక్ట్ నిర్మాణానికైన వ్యయాన్ని పూర్తిగా కాని, కొంత మేరకు కాని, రాబట్టుకొంటుంది.

జరిమానాలు, పెనాల్టీలు : ప్రజలను చట్ట విరుద్ధ చర్యలనుండి మళ్ళించడానికి ప్రజలకు జరిమానాలు విధించబడతాయి. ఎవరైనా ప్రభుత్వ నిభంధనలను అతిక్రమిస్తే జరిమానా విధించబడుతుంది. కొన్ని షరతులకు కట్టుబడి ఉండని ప్రజలపై ప్రభుత్వం పెనాల్టీలు, అపరాధ రుసుము విధిస్తుంది. ఉదా : ఒక కాంట్రాక్టరు సకాలంలో తన పని ముగించకపోతే ప్రభుత్వం అతనిపై పెనాల్టీ విధిస్తుంది. జరిమానాలు, పెనాల్టీలు, అపరాధ రుసుమూ మొలైనవి ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ ఆదాయాన్ని సంపాదించలేవు.

జప్తులు, డిపాజిట్ మొత్తాలను తీసుకోవడం : ప్రభుత్వానికి, వ్యక్తులకు మధ్య కుదిరిన ఒప్పందానికి విరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తే ఆ వ్యక్తి డిపాజిట్ చేసిన మొత్తాన్ని ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంటుంది. ప్రభుత్వానికి చెల్లించవలసిన పన్నులు, ఇతర చెల్లింపులను చేయకపోతే వారి ఆస్తులను ప్రభుత్వం జప్తు చేసి వారు చెల్లించవలసిన బకాయిలను రాబట్టుకుంటుంది.

ఎస్చీట్స్ : (ఎస్చీస్) ఏ వ్యక్తి అయిన వారసులు లేనప్పుడు గాని, లేదా తన ఆస్థి ఎవరికి చెందాలో తెల్పుతూ వీలునామా గాని రాయకుండా మరణించినట్లయితే ఆ ఆస్థిని ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంటుంది. ఆ విధమైన ఆస్థులను స్వాధీనం చేసుకొనే హక్కు చట్టరీత్యా ప్రభుత్వానికి ఉంటుంది. దీనినే "ఎస్చీట్స్" అంటారు.

అభివృద్ధి విధింపులు లేదా అభివృద్ధి పన్ను : (Betterment Levy) ప్రభుత్వం నీటిపారుదల పథకాలు, బహుళార్థక సాధక ప్రాజెక్టులు మొదలైనవి చేపట్టినప్పుడు వాటివల్ల లాభం పొందినవారిపై విధించే సుంకాలను అభివృద్ధి పన్ను అంటారు. ప్రజల ప్రమేయము కృషి లేకుండా ప్రభుత్వం ద్వారా వారికి లాభం కలిగినప్పుడు లాభంలో కొంతభాగం ప్రభుత్వం పొందడానికి వారు అంగీకరిస్తారు.

వాణిజ్య ఆదాయాలు (లేదా) ధరలు (Commereial revenue's and prices) : ఆధునిక ప్రభుత్వాలు ప్రభుత్వ రంగంలో పరిశ్రమలను, వ్యాపార సంస్థలను నిర్వహిస్తున్నాయి ప్రభుత్వ సంస్థలో ఉత్పత్తి అయిన వస్తుసేవలను విక్రయించగా లభించు ఆదాయాలను వాణిజ్య ఆదాయాలు అంటారు. ఈ వస్తు సేవల వల్ల ప్రజలకు ఆదాయం కలుగుతున్నందువల్ల వారినుండి ప్రభుత్వం ధరలను నిర్ణయించి వసూలు చేస్తుంది. వస్తుసేవలను కొనుగోలు చేసిన వ్యక్తులు పొందే ప్రయోజనము వారు చెల్లించిన ధరకు సమానము అయినప్పుడు ఆ వస్తువులను ప్రభుత్వం తయారు చేసిన (లేదా) ప్రయివేట్ వ్యక్తులు తయారు చేసిన తేడా ఉండదు. అయితే ధర

నిర్ణయ, విధానములో మాత్రం ప్రభుత్వానికి ప్రయివేట్ ఉత్పత్తి దారునికి తేడా ఉన్నది. ప్రభుత్వం లాభదృష్టితో కాకుండా సంక్షేమ దృష్టితో ఆలోచించినప్పుడు ప్రభుత్వం కొన్ని వస్తువులను వినియోగ వ్యయం కంటే తక్కువ ధరకు విక్రయించి ఆ వస్తువు వినియోగాన్ని ప్రోత్సహిస్తుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ప్రభుత్వం ప్రయివేట్ ఉత్పత్తిని నిషేధించి గుత్తాధిపత్యం సంపాదించి ఎక్కువ లాభం పొందడానికి వీలుగా ధరలను నిర్ణయించవచ్చు. ప్రయివేట్ ఉత్పత్తి దారలు ఉత్పత్తి చేయలేని, (లేదా) ఉత్పత్తి చేయడానికి ఆసక్తి చూపని వస్తువులను ప్రభుత్వం ఉత్పత్తి చేసి విక్రయించవచ్చు, కొన్ని వస్తువులకు అధిక ధరలను నిర్ణయించి వాటి ద్వారా వచ్చిన మిగులును పెట్టుబడిగా ఉపయోగించవచ్చు.

గ్రాంట్లు మరియు కానుకలు (Grants and Gifts) : ఒక ప్రభుత్వం మరొక ప్రభుత్వానికి ఉచితంగా ఇచ్చే ద్రవ్యాన్ని గ్రాంటు అంటారు. ఉదా : మనదేశంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు స్థానిక సంస్థలకు ఉచితంగా అందించే ద్రవ్య సహాయాన్ని గ్రాంటు అంటారు. సాధారణంగా గ్రాంట్లను ఒక ప్రత్యేకమైన పద్ధతిలో పనిని చేయుటకు ఇస్తారు. విద్యాభివృద్ధి కార్యక్రమాలు, ఆరోగ్యాభివృద్ధి కార్యక్రమంలో ప్రజా సంక్షేమ కార్యక్రమాలు మొదలైన వాటికి ప్రత్యేక లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి ఇచ్చే గ్రాంటును ప్రత్యేక గ్రాంట్లు అంటారు. ఆదాయంలోని లోటును భర్తీ చేయడానికి ఇచ్చే గ్రాంటును సాధారణ గ్రాంట్లు అంటారు. ఒక ప్రభుత్వం మరొక ప్రభుత్వానికి, ప్రజలు ప్రభుత్వానికి స్వచ్ఛంధ సంస్థలు ప్రభుత్వానికి స్వచ్ఛందంగా చెల్లించేవాటిని కానుకలు అంటారు. భూకంపాలు వరదలు, తుఫానులు, అనావృష్టి లాంటి ప్రకృతి వైపరీత్యాలు సంభవించినప్పుడు, యుద్ధ సమయాలలోను ప్రజలు ప్రభుత్వానికి ధనాన్ని కానుకగా యిస్తారు. మాములు పరిస్థితులలో కూడా ఆసుపత్రులు, విద్యాలయాల నిర్మాణానికి, నిర్వహణకు ప్రజలు స్వచ్ఛందంగా ప్రభుత్వానికి విరాళాలందిస్తారు.

ప్రభుత్వ ఆస్తుల నుంచి వచ్చే ఆదాయం : గనులు, అడవులు, నదులు, పర్వతాలు మొదలైన సహజ వనరులను కౌలుకివ్వడం ద్వారా గాని, విక్రయించడం ద్వారా గాని ప్రభుత్వం ఆదాయాన్ని పొందుతుంది.

కరెన్సీ నోట్లను ముద్రించడం (Printing Currency Notes) : కొత్తగా కరెన్సీ నోట్లు అచ్చువేయడంద్వారా గూడా ప్రభుత్వం ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకుంటుంది. ఇతర మార్గాల ద్వారా ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకోలేనప్పుడు మాత్రమే ప్రభుత్వం అంతిమంగా ఈ మార్గాన్నే అనుసరించాలి. ఈ విధముగా ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకోవడం కూడా పన్ను విధించడం లాంటిదేనని కొందరు ఆర్థిక వేత్తలు భావిస్తున్నారు. ఎందుకంటే క్రొత్తగా కరెన్సీ నోట్లు ముద్రించడం వల్ల ద్రవ్య సప్లయ్ పెరిగి ద్రవ్యం విలువ తగ్గిపోయి ధరలు పెరిగినట్లే, పన్నులు విధించినప్పుడు కూడా ధరలు పెరుగుతాయి. కాబట్టి కరెన్సీ నోట్ల ముద్రణకు, పన్ను విధింపుకు తేడా వుండదని కొందరి అభిప్రాయం అయితే పన్ను ప్రధాన లక్షణమైన నిర్బంధం ఇందులో ఉండదు.

పైన వివరించిన వివిధ ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల మధ్య తేడా స్పష్టమైనది కాదు. పన్నులను ప్రభుత్వ సేవలకు చెల్లించే ధరలుగా కొంతమంది అభివర్ణించారు. అదేవిధముగా స్థానిక సంస్థలు విధించే పన్నులు ధరలను పోలి ఉంటాయి. ప్రభుత్వ ఏకస్వామ్యాలు ఎక్కువ ధరలను వసూలు చేస్తే అవి పన్నులను పోలి ఉంటాయి. పన్నులు, ఫీజులు ప్రత్యేక విధింపులు వాటి వాటి లక్షణాలను పోల్చి చూచినప్పుడు ఎక్కువ తేడా లేనట్లు తెలుస్తున్నది. టాసింగ్ (Taussing) పన్నుకు ఇచ్చిన వివరణ చట్టాన్ని అతిక్రమించేందుకు పెనాల్టీలకు కూడా వర్తిస్తుంది.

ఈ రెండింటికి గల తేడా వాటిని విధించడములో ప్రభుత్వ ఉద్దేశ్యములో ఉన్న తేడా మాత్రమే పెనాల్టీలను క్రమంగా పెంచుకుంటు పోతే అవి పన్నులకు సమానం అవుతాయి. పైన వివరించిన పన్నులు గాని పన్నేతర రాబడులు అనేవి కేవలము రాబడి కోసమే కాక కేటాయింపు ప్రభావం కోసం (Allo–calive effect) ఉపయోగించడం మంచిది. ఎ.పి. లెర్నర్ తన "ప్రమేయ వార్త విధానం" అనే భావనలో పేర్కొన్నాడు. పన్నేతర రాబడుల ద్వారా **1989 - 90** సం॥లో **14,456** కోట్లు లభించినది. ఇది మొత్తం ప్రభువు వసూళ్ళలో **28%** గా వున్నది.

5.4. ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల వర్గీకరణ :

(Classification of the Sources of Public Revenue) ప్రభుత్వానికి ఆదాయము ఏయే వనరులనుండి లభిస్తుంది. పన్నుల ద్వారా ఆదాయం లభించక ఆ పన్నుల భారాన్ని అంతిమంగా ఎవరు భరిస్తారు. అంతేగాక ఆయా ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల ప్రాముఖ్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి కూడా ప్రభుత్వ ఆదాయవనరులను తగిన విధంగా వర్గీకరించాలి. వివిధ కోణాల నుంచి పరిశీలించి ఆర్థికవేత్తల ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని అనేక రకాలుగా వర్గీకరించారు. కొన్ని ముఖ్యమైన వర్గీకరణలు క్రింద ఇవ్వడం జరిగినది.

ఆడమ్ స్మిత్ వర్గీకరణ : ఆడమ్‌స్మిత్ అభిప్రాయంలో ప్రభుత్వ ఆదాయానికి సంబంధించి ప్రజల ఆధీనంలో ఉన్నా ఆస్తులపైన, దేశ సంపదపైన ఏ మేరకు ప్రభుత్వానికి అదుపు ఉన్నది అనే దానిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. దీని ప్రకారము ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని రెండురకాలుగా వర్గీకరించాడు. అవి :

1. ప్రజల నుంచి లభించే ఆదాయం

2. ప్రభుత్వ ఆస్తినుంచి లభించు ఆదాయం

పన్నులు మొదలైన మార్గాల ద్వారా ప్రభుత్వం సమకూర్చుకొనే ఆదాయం మొదటి తరగతికి, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు, ప్రభుత్వ ఆస్తుల నుంచి లభించే ఆదాయం రెండోతరగతికి చెందుతుంది. ఆడమ్‌స్మిత్ వర్గీకరణ ప్రభుత్వం పోలిసు విధులను నిర్వహించే ప్రాచీన కాలంలో సమంజసంగా ఉండవచ్చు. కాని ఆధునిక ప్రభుత్వాలు ప్రజా శ్రేయస్సు కొరకు అనేక కార్యకలాపాలను చేపట్టి నిర్వహించడం వల్ల ఆడమ్‌స్మిత్ వర్గీకరణ ఆధునిక కాలంలో అసంపూర్ణమైనది.

సెలిగ్‌మన్ వర్గీకరణ : ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని సెలిగ్‌మన్ మూడు తరగతులుగా వర్గీకరించాడు.

ఎ) ఉచితంగా వచ్చే ఆదాయం (Gratutions Revenue) ప్రభుత్వానికి, ప్రజలు ఇతర దేశాల ప్రభుత్వాలు ఉచితంగా ఇచ్చే గ్రాంట్లు, కానుకలు, చందాలు మొదలైనవి ఈ తరగతికి చెందిన ఆదాయాలు.

బి) ఒప్పందపు ఆదాయం (Cantracted Revenue) : ప్రభుత్వానికి ప్రజలకు మధ్య కుదిరిన ఒప్పందం వల్ల ప్రభుత్వానికి వచ్చే ఆదాయం ఈ తరగతికి చెందుతుంది. ఉదాహరణకు : ప్రభుత్వ భూములు, గనులు, కౌలుకివ్వడం వల్ల వచ్చే బాటకం. ప్రభుత్వ వాణిజ్య కార్యకలాపాల వల్ల వచ్చే ఆదాయం రైల్వేలూ తంతితపాలా శాఖలందించే సేవలకు ప్రతిఫలంగా లభించే ఆదాయాలు ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు ఉత్పత్తులనుండి వచ్చే లాభాలు మొ॥ వి ఈ తరగతికి చెందినవి.

లుట్జ్ వర్గీకరణ (Lutz's Classification) : లుట్జ్ - ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని

ఎ) వాణిజ్య ఆదాయాలు

బి) పరిపాలనా సంబంధమైన ఆదాయాలు

సి) పన్నులు

డి) ప్రభుత్వ ఋణాలు

ఇ) గ్రాంట్లు

ఎఫ్) బదిలీ ఆదాయాలు (Book - Keeping Revenue's)

అని ఆరు రకాలుగా వర్గీకరించారు.

షిరాస్ వర్గీకరణ : ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని పన్నుల ద్వారా లభించే ఆదాయం, ఇతర ఆదాయము అని 2 విధాలుగా విభజించాడు.

ఎ) పన్నుల ద్వారా లభించే ఆదాయం : పన్నులు, ఫీజులు, ప్రత్యేక విధింపులు వల్ల వచ్చే ఆదాయం ఈ కోవకు చెందినవి.

బి) ఇతర ఆదాయం : ప్రభుత్వ ఋణాల ద్వారా సమకూర్చుకునే ఆదాయం, ఇతరముల ద్వారా లభించే ఆదాయం.

డాల్టన్ వర్గీకరణ : ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల్లో పన్నులు, ధరలు ముఖ్యమైనవి అని డాల్టన్ అభిప్రాయం. ఈ రెండింటిని విపులంగా వివరిస్తూ డాల్టన్ ప్రభుత్వ - ఆదాయాన్ని 12 భాగాలుగా విభజించాడు. ఎ) పన్నులు బి) యుద్ధము వల్ల (లేదా) ఇతర కారణముల వల్ల చెల్లించే కప్పములు సి) నిర్బంధ వసూళ్ళు డి) చట్టాలను ఉల్లంఘించినందుకు న్యాయస్థానాలు విధించే జరిమానాలు

ఈ నాల్గింటిలో కొంతమేరకు పన్ను లక్షణం ఉన్నది.

ఇ) ప్రభుత్వ ఆస్తుల నుంచి వచ్చే ఆదాయం ఎఫ్) ప్రభుత్వ సేవలకు వసూలు చేసే ఫీజు జి) ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల లాభాలు హెచ్) స్వచ్ఛంద ఋణాలు ఈ నాల్గుంటిలో కొంతమేరకు ధరల లక్షణాలు ఉన్నవి.

ఇవికాక పన్నులలోను, ధరలలోను చేరని నాలుగు ఆదాయ వనరులు ఉన్నాయి. అవి

ఐ) ప్రత్యేక విధింపులు జె) ప్రభుత్వ ఏకస్వామ్యం లో ఉన్న సంస్థలు కె) కరెన్సీ నోట్లను ముద్రించడం ఎల్) స్వచ్ఛంధ కానుకలు

టేలర్ వర్గీకరణ : ఫిలిప్ ఇ. టేలర్ ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని నాలుగు భాగాలుగా విభజించారు.

ఎ) గ్రాంట్లు, కానుకలు

బి) పరిపాలనా నిర్వహణ ఆదాయాలు

సి) వాణిజ్య ఆదాయాలు

డి) పన్నులు

ఎ) గ్రాంట్లు, కానుకలు : ఒక ప్రభుత్వం మరొక ప్రభుత్వానికి ఉచితంగా ఇచ్చే మొత్తమును గ్రాంటు అంటారు ఉదా : కు కేంద్ర ప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం స్థానిక సంస్థలకు గ్రాంట్లను ఇస్తుంటాయి. సాధారణముగా ఈ గ్రాంట్లను ఒక ప్రత్యేక పనిని ఉద్దేశించి ఇవ్వడం జరుగుతుంది. గ్రాంట్లు ప్రధానముగా రెండు రకములు ఎ) సాధారణ గ్రాంట్లు బి) ప్రత్యేక గ్రాంట్లు

సాధారణ గ్రాంట్లు అనగా :- ఆదాయంలోని లోటును భర్తీ చేసే గ్రాంట్లు ప్రత్యేక గ్రాంట్లు అనగా రహదారుల నిర్మాణము, విద్యాసదుపాయాల కల్పన లాంటి ప్రత్యేక కార్యక్రమాలకు ఇచ్చే గ్రాంట్లు. ప్రజలూ సంస్థలు స్వచ్ఛందంగా ప్రభుత్వానికి చెల్లించే మొత్తాలను కానుకలు అంటారు. సాధారణంగా యుద్ధాలు, భూకంపాలు, వరదలు మొదలైన అత్యవసర సమయాల్లో ప్రజలు ప్రభుత్వానికి కానుకలు ఇస్తారు. సాధారణ పరిస్థితులలో కూడా ప్రజలు ప్రభుత్వానికి కానుకలిచ్చినప్పటికీ, ఈ రూపంలో ప్రభుత్వానికి లభించే ఆదాయం చాలా స్వల్పమని చెప్పవచ్చు.

బి) పరిపాలనా నిర్వహణ ఆదాయాలు : ప్రత్యేక విధింపులు, అభివృద్ధి విధింపులు, ఫీజులు లైసెన్స్, జరిమానాలు, ఎచ్చీట్స్, జప్తులు మొదలైనవి పరిపాలనా నిర్వహణ ద్వారా లభ్యమయ్యే ఆదాయాలు. సాధారణ పరిపాలనా విధులు, ప్రభుత్వం నిర్వర్తించినప్పుడు ఈ ఆదాయాలు లభిస్తాయి. అందుకనే టేలర్ వీటికి పరిపాలనా నిర్వహణ ఆదాయాలని పేరు పెట్టాడు.

సి) వాణిజ్య ఆదాయాలు : ప్రభుత్వం ఉత్పత్తి చేసి సప్లయ్ చేసే వస్తువులకు ప్రజలు చెల్లించే ధరలు ద్వారా ప్రభుత్వానికి లభించే ఆదాయాన్ని వాణిజ్య ఆదాయం అంటారు. ప్రభుత్వం పరిశ్రమలను నిర్వహించడానికి ఆదాయము కంటే ప్రజాసంక్షేమమే కారణం. ప్రయివేట్ పెట్టుబడిదారులు, ఉత్పత్తి చేయడానికి ఆసక్తి చూపని వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడం. వస్తువుల ఉత్పత్తిని, పంపిణీని క్రమబద్ధం చేయడం, ప్రవేట్ ఉత్పత్తి దారుల కంటే వస్తువులను చౌకగా అందించడం ప్రభుత్వ ఆశయం. పెట్టుబడులు అత్యధికంగా గల పరిశ్రమలను, ప్రయివేట్ పెట్టుబడిదారులు స్థాపించడానికి ఇష్టపడని పరిశ్రమలను, ఫలనాకాలము అధికంగా గల పరిశ్రమలను ప్రభుత్వమే చేపట్టుతుంది.

సహజ ఏకస్వామ్యాలను, ప్రభుత్వం ప్రయివేట్ ఉద్యమదారులకు వదలి వేయడం - వినియోగ దారులకు క్షేమం కాదు. ఇలాంటి పరిస్థితులలో ప్రయివేట్ వ్యక్తులు స్థాపించిన పరిశ్రమలు, ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులకు సరసమైన ధరలను నిర్ణయించి విక్రయిస్తుంది. ఈ విధంగా ఇచ్చిన ఆదాయమే వాణిజ్య ఆదాయం.

డి) పన్నులు : తాను పొందే ప్రయోజనంతో సంబంధం లేకుండా ప్రజలందరి ప్రయోజనం కోసం ప్రభుత్వం చేసే వ్యయానికై ప్రతిపౌరుడూ నిర్బంధముగా చెల్లించే మొత్తాన్ని పన్ను అంటారు. ప్రభుత్వ ఆదాయంలో అధిక భాగం పన్నుల ద్వారానే సమకూరుతుంది. ఆధునిక యుగంలో ఆదాయ సమపార్జనే పన్నుల ముఖ్య ఉద్దేశ్యం కాదు. కొన్ని ఆర్థిక కార్యకలాపాల నియంత్రణకు, సాంఘీక లక్ష్యాల సాధనకు, సాంఘీక న్యాయం చేకూరడానికి కూడా పన్నులు తోడ్పడుతున్నాయి.

జె.కె. మెహతా వర్గీకరణ : పన్నుల విధింపులోని ప్రభుత్వ ఉద్దేశ్యాన్ని అనుసరించి ఆధునిక వర్గీకరణ పేరుతో ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని పన్ను, ఫీజు, డ్యూటీ అని మూడు విధాలుగా వర్గీకరించాడు. వస్తూత్పత్తితో సహా ప్రభుత్వం సేవలందించడానికి కావలసిన ద్రవ్యాన్ని సమకూర్చుకొనే ఆశయంతో ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మొత్తాన్ని పన్ను అని, వస్తు సేవల వినియోగాన్ని అదుపు చేసే ఆశయంతో వసూలు చేసేది ఫీజు అని, ప్రయివేట్ సంస్థలు అందించే సేవలను ప్రోత్సహించండం (లేదా) వాటి ఉపయోగాన్ని నిరుత్సాహపరచడానికి ప్రభుత్వం వసూలు చేసే మొత్తాన్ని డ్యూటీ అంటారని జె.కే. మెహతా వివరించాడు.

ఆర్థిక వర్గీకరణ : భారత ప్రభుత్వం 1957 - 58 లో ప్రథమంగా తన బడ్జెట్లో ఆర్థిక వర్గీకరణను ప్రవేశపెట్టింది. ఈ వర్గీకరణలో ప్రభుత్వ ఆదాయ వ్యయాల రెండింటిని రెవిన్యూ పద్దు, మూలధన పద్దు అని విభజించడం జరిగింది.

రెవెన్యూపద్దు :- పన్నులు ఇతర మార్గాల ద్వారా అంటే రైల్వేలు, తంతి తపాలా మొ॥లైన ప్రభుత్వ శాఖలు, సంస్థల ద్వారా సమకూర్చుకొనే ఆదాయాన్ని ఈ పద్దు క్రింద చేర్చడం జరిగింది.

మూలధన పద్దు :- మార్కెట్ ఋణాలు, విదేశీ సహాయం, చిన్న పొదుపు మొత్తాలు, భవిష్య నిధులు, ప్రత్యేక డిపాజిట్లు, జాతీయ డిపాజిట్ పథకం, రిజర్వ్ బ్యాంక్ సెక్యూరిటీలు మొదలైన వాటిద్వారా ప్రభుత్వం సమకూర్చుకొనే ఆదాయం ఈ పద్దు క్రిందకు వస్తుంది.

పై వర్గీకరణను బట్టి ప్రభుత్వం అనేక మార్గాల ద్వారా ఆదాయాలను సమకూర్చుకుంటుంది. ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించారని మనకు తెలుస్తున్నది. వివిధ వర్గీకరణల ద్వారా ఆయా వనరులకు గల పోలికలు, తేడాలు తెలిశాయి.

ఒక సూత్రాన్ని సాధారణముగా వర్తింపజేసేటప్పుడు అది అన్ని రకాల ఆదాయాలకు వర్తిస్తుందా (లేదా) కొన్నింటికి మాత్రమే వర్తిస్తుందా అనే విషయం కడా తెలుసుకోవాలి. వివిధ ప్రభుత్వ ఆదాయ తొలి, అంతిమ ప్రభావాలు వేరు, వేరుగా ఉంటాయి. వివిధ ప్రభుత్వ ఆదాయ మార్గాలను వాటి వర్గీకరణలను జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే ఈ విషయాలు తెలుస్తాయి.

5.5 పన్నుల వర్గీకరణ : (Classification of Taxes)

ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల పన్నులకు ప్రముఖ స్థానమున్నది. ప్రతివ్యక్తి తాను పొందే ప్రత్యేక, ప్రత్యక్ష ప్రయోజనంలో నిమిత్తం లేకుండా ప్రజలందరి ప్రయోజనము కోసము నిర్బంధముగా ప్రభుత్వము చేసే వ్యయానికై ప్రభుత్వమునకు చెల్లించేది పన్ను. వాటి స్వభావాన్ని బట్టి పన్నులను అనేక రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. కొన్ని ముఖ్యమైన వర్గీకరణలు క్రింద ఉదహరిచడం జరిగింది.

తాత్కాలిక పన్ను - శాశ్వత పన్ను : కొన్ని పన్నులను ప్రభుత్వం తాత్కాలిక ప్రాతిపదికపై విధిస్తుంది. దేశం క్లిష్ట పరిస్థితులలో ఉన్నప్పుడు, దేశ తాత్కాలిక అవసరాలు తీర్చడానికి విధించే పన్నులు తాత్కాలిక పన్నులు ఉదా॥కు యుద్ధం, కరువు లాంటి అత్యావసర పరిస్థితులను ఎదుర్కొనడానికి అధిక లాభాలపై విధించే "సర్ చార్జీలు" యుద్ధ అవసరాలకు చేసిన అనుత్పాదక ఋణాలను చెల్లించడానికై విధించే ప్రత్యేక విధింపులు మొ॥వి. శాశ్వత ప్రాతిపదికపై విధించే పన్నులను శాశ్వత పన్నులంటారు. ఉదా॥కు ఆదాయం పన్ను, సంపదపన్ను, అమ్మకం పన్ను మొ॥వి. పన్నులు చెల్లించే వారు ఏ విధంగా ప్రవర్తిస్తారో తెలియజేయడంలో ఈ వర్గీకరణ ప్రాముఖ్యం ఇమిడి ఉన్నది. సాధారణంగా పనిచేయడం, పొదుపు చేయడం, పెట్టుబడి పెట్టడంలో వ్యక్తుల ఆసక్తి పై తాత్కాలిక పన్నుల ప్రభావం పెద్దగా వుండదు.

శాశ్వత పన్నుల ప్రభావం అధికంగా ఉంటుంది. కొన్ని పన్నులు మొదట తాత్కాలిక ప్రాతిపదికపై విధించినప్పటికి ఆ తరువాత శాశ్వితమయ్యే అవకాశం ఉంది. ఉదా॥కు భారతదేశంలో ఆదాయం పన్నును 1860 వ సం॥లో మొదట తాత్కాలిక ప్రాతిపదికపై (1857 లోజరిగిన సిపాయిల తిరుగుబాటును అణిచివేయడానికి అయిన వ్యయాన్ని రాబట్టుకోవడానికి) 5 సం॥రముల వరకే విధించారు. కాని తరువాత 1886 నుంచి ఆదాయపు పన్నును ప్రతి సంవత్సరము విధించడం జరుగుతుంది.

ఆస్థిపై పన్ను - వస్తువుల పై పన్ను : ఒక నిర్ణీత గడువులో ఒకేసారి చెల్లించేది ఆస్థిపై పన్ను, ఉదా॥కు మరణ సుంకాలు, ఇంటిపన్ను మొదలగునవి. ఉత్పత్తి (లేదా) అమ్మకం జరిగినప్పుడు చెల్లించవలసిన పన్నులు వస్తువులపై పన్నులు ఉదా॥ ఎక్సైజ్ డ్యూటీలు, అమ్మకం పన్ను, మొ॥నవి ఆస్థిపై విధించే పన్నులు, ప్రత్యక్ష పన్ను అని, వస్తువులపై విధించే పన్నును పరోక్ష పన్నులని కూడా అంటారు.

మూల్యానుగతమైన పన్నులు - నిర్ధిష్టమైన పన్నులు : వస్తువులపై పన్నులను వాటి విలువలను బట్టికాని, వస్తువుల భౌతిక అంశాలైన పరిమాణం (లేదా) బరువును బట్టిగాని విధించవచ్చు. వస్తువు విలువను బట్టి విధించే పన్నులను విలువను బట్టి విధించే పన్ను (లేదా) మూల్యానుగతమైన పన్ను (Advaloram Tax) అంటారు. వస్తువు బరువు, ఘన పరిమాణమును బట్టి విధించే పన్నును నిర్ధిష్టమైన పన్ను అంటారు. (Specific Tax) విలువలను బట్టి విధించే పన్నులు ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ ఆదాయాన్ని సమకూర్చుతాయి. ముఖ్యంగా ధరలు పెరిగేకాలంలో ఈ పన్నులవల్ల ప్రభుత్వానికి ఎక్కువ ఆదాయము సమకూరుతుంది.

ఉత్పత్తి పై పన్ను - వినియోగం పై పన్ను : వస్తువులపై పన్నులను ఉత్పత్తిని బట్టి వాటి అమ్మకాలను బట్టి కూడా విధించవచ్చు. వస్తువులు ఉత్పత్తి జరిగే స్థానంలో పన్ను విధిస్తే దాన్ని ఎక్సైజ్ సుంకం అంటారు. వస్తువు అమ్మకం జరిగేటప్పుడు పన్ను విధిస్తే దానిని అమ్మకం పన్ను (లేదా) వినియోగం పై పన్ను అని అంటారు.

ఆదాయంపై పన్ను - మూలధనం పై పన్ను : ఆస్తినుంచి వచ్చే ఆదాయంపై పన్ను విధిస్తే దాన్ని ఆదాయపు పన్ను అని, ఆస్థి విలువను బట్టి పన్ను విధిస్తే దాన్ని మూలధనముపై పన్ను అని అంటారు. ఆస్థిపై పన్నును విధించేటప్పుడు ఆస్థినుంచి సమకూరే ఆదాయం ఆదారంగా కానీ, (లేదా) ఆస్థి విలువను బట్టి కానీ విధించవచ్చు. సంవత్సరములో ఆస్తినుంచి వచ్చే ఆదాయానికి, ఆస్థి విలువకు గల నిష్పత్తి అన్ని వస్తువులకు ఒకే విధముగా ఉన్నప్పుడు పన్ను రూపములో కొంత ఆదాయాన్ని రాబట్ట దలిస్తే ఆ పద్ధతిని అయినా ఉపయోగించవచ్చు. కాని సంవత్సర ఆదాయానికి, ఆస్థి విలువలకు గల నిష్పత్తి స్థిరంగా లేనప్పుడు వేర్వేరు ఆస్తులపై వేర్వేరు రేట్లలో పన్నులు విధించాలి. ఆదాయం పై విధించిన పన్నును, మూలధనంనుంచి గాని మూలధనంపై విధించిన పన్నును ఆదాయం నుంచి చెల్లించే వీలు ఉండదు. అందువల్ల మూలధనము పై భారమైన పన్ను విధించినప్పుడు పన్ను విధింపుకు పన్ను చెల్లింపునకు సన్నిహిత సంబంధం ఉన్నది.

ప్రత్యక్ష పన్ను - పరోక్ష పన్ను : పన్నులను చెల్లించే విధానాన్ని బట్టి ప్రత్యక్ష పన్నులు, పరోక్ష పన్నులు అని 2 విధాలుగా విభజించవచ్చు. పన్ను ఎవరిపై విధించడం జరుగుతుందో వారే చెల్లించాలి అనేది ప్రభుత్వ ఉద్దేశము అయితే దానిని ప్రత్యక్ష పన్ను అని, ఇతరులకు బదిలీ చేయాలి అనేది ప్రభుత్వ ఉద్దేశ్యము అయితే దానిని పరోక్ష పన్ను అని అంటారు.

చట్టరిత్యా ఎవరిపై పన్ను విధించడం జరుగుతుందో వారే దానిని చెల్లిస్తే అది ప్రత్యక్ష పన్ను అని, ఒకరిపై విధించిన పన్నులో కొంతభాగం కానీ (లేదా) మొత్తం గానీ మరొకరు చెల్లిస్తే దాన్ని పరోక్ష పన్ను అని అంటారు.

పన్ను తొలి (Impart) అంతిమ (incidence) ప్రభావాలు ఒకే వ్యక్తి మీద ఉన్నట్లు అయితే అది ప్రత్యక్ష పన్ను అనీ, వేర్వేరు వ్యక్తుల మీద ఉన్నట్లు అయితే దానిని పరోక్ష పన్ను అని అంటారు. పన్ను చెల్లించే వారికి, ప్రభుత్వానికి మధ్య ప్రత్యక్ష సంబంధం ఉంటే దానిని ప్రత్యక్ష పన్ను అని అలాంటి సంబంధం లేకపోతే దానిని పరోక్ష పన్ను అని అంటారు. ఆదాయం ఆస్థులపైన విధించే పన్నులను ప్రత్యక్షపన్నులని, వస్తువుల మీద వ్యయం మీద విధించే పన్నులను పరోక్ష పన్నులని అంటారు.

పురోగామి, తిరోగామి, అనుపాతపు పన్నులు : ఆదాయం పెరిగే కొద్ది పన్ను రేటు పెరిగితే దానిని పురోగామి పన్ను అని, ఆదాయం పెరిగే కొద్ది పన్నురేటు తగ్గితే దానిని తిరోగామి పన్ను అని, ఆదాయంతో సంబంధం లేకుండా పన్ను రేటు స్థిరంగా ఉంటే దానిని అనుపాతపు పన్ను అని అంటారు.

5.6 ప్రత్యక్ష పన్నులు - పరోక్ష పన్నులు :

ప్రభుత్వ ఆదాయ మార్గాలలో ప్రధానమైన మార్గం పన్నులు. ప్రజలందరి ప్రయోజనం కోసం వ్యయం చేయడానికి వ్యక్తులనుండి ప్రభుత్వం నిర్భంధముగా వసూలు చేసే మొత్తాన్ని పన్ను అంటారు. దీనిలో ఏ ఒక్కరికి ప్రత్యక్ష ప్రయోజనం ఉండదు. వీటిని ప్రభుత్వమే విధిస్తుంది. వీటికి చట్ట పరిధి కూడా ఉంటుంది. ఈ లక్షణాలన్ని కలిగిన వాటిని పన్నులు అంటారని ఆచార్య డాల్టన్ పేర్కొన్నాడు. అటువంటి పన్నులను ప్రధానంగా ప్రత్యక్ష. పరోక్ష అను రెండు రకాల పన్నులగా వర్గీకరించినారు. వీటి అర్ధాన్ని ఉద్దేశ్యాన్ని, స్వభావాన్ని బట్టి వాటికి కొన్ని లాభ, నష్టాలు కలవు.

ప్రత్యక్ష పన్నులు : (Direct Taxes) డాల్టన్ అను అర్థశాస్త్రవేత్త అభిప్రాయంలో ప్రత్యక్ష పన్నులనగా ఎవరిమీద విధించబడతాయో వారే చెల్లించే పన్నులు అనగా పన్ను విధింపు వలన తొలి, అంతిమ భారాలు ఒకే వ్యక్తి మీద ఉంటే అలాంటి పన్నులను ప్రత్యక్ష పన్నులు అంటారు. ఆర్థికాభివృద్ధి దృష్ట్యాలు ఉత్తమమైన పన్నులు అంటే వీటి ద్వారా రాబడిని పొంది ఉత్పత్తి ఉద్యోగితలను పెంపొందించవచ్చు. అదే విధముగా ఆర్థిక అసమానతలను తగ్గించుటలో కూడా ప్రత్యక్ష పన్నులే తోడ్పడతాయి. ప్రత్యక్ష పన్నులకు ఉదా॥ గా ఆదాయపు పన్ను, సంపదపన్ను, కార్పోరేషన్ పన్ను, ఆస్థి పన్ను మొ॥లగు వాటిని చెప్పవచ్చు.

ప్రత్యక్ష పన్నులు - సుగుణాలు : ప్రత్యక్ష పన్నులు ఈ క్రింది సుగుణాలను కలిగి ఉన్నాయి. అవి

1. సమానత్వం
2. స్థిరత్వము
3. వ్యాకోచము
4. ఉత్పాదకత
5. లాభదాయకము
6. ధరల తగ్గుదల
7. పౌర చైతన్యం

1. సమానత్వం : ప్రత్యక్ష పన్నులు పన్ను చెల్లింపుదారుడి సామర్థ్యాన్ని బట్టి విధించబడతాయి. కాబట్టి వీటివలన సమానత్వం అనే భావనను సాధించవచ్చును. ఉదా॥కి భారతదేశంలో ఆదాయపు పన్ను ఒక స్థాయి తరువాత విధించబడుతుంది. కాబట్టి ధనికులపై విధించబడి వారి వారి ఆర్థిక శక్తిని తగ్గించి సమానత్వ కల్పనకు తోడ్పడుతుంది.

2. స్థిరత్వము : ప్రత్యక్ష పన్ను విధింపు వలన ప్రభుత్వానికి ఖచ్చితంగా ఎంత ఆదాయము వస్తుందో చెప్పవచ్చును. అంతేకాకుండా పన్ను చెల్లింపు దారుడకి, ఎప్పుడు పన్ను చెల్లించాలి, ఎంత మొత్తములో చెల్లించాలి, ఏ పద్ధతిలో చెల్లించాలి, అనేది స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. కావున ప్రభుత్వానికి చెల్లింపుదారునికి అనుకూలమై ఉంటుంది.

3. వ్యాకోచత్వము : ప్రత్యక్ష పన్నులలో వ్యాకోచత్వ నియమము స్పష్టంగా కనబడుతుంది. ప్రభుత్వానికి ప్రత్యక్ష పన్నులద్వారా వచ్చే ఆదాయం సహజంగా పెరుగుతూ ఉంటుంది. ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని పెంచదలచినప్పుడు పన్నుల రేటును కూడా పెంచుకోవడానికి ఈ పన్నులలో వీలుంటుంది.

4. ఉత్పాదకత : ప్రభుత్వ ఆదాయ ఉత్పాదనకు ప్రత్యక్ష పన్నులు దోహదం చేస్తాయి. ప్రభుత్వానికి అవసరం ఏర్పడినప్పుడు ప్రత్యక్ష పన్నుల ద్వారా ఆదాయాన్ని పెంచుకోవచ్చును. అంతేకాకుండా పన్ను మినహాయింపుల ద్వారా పొదుపు, పెట్టుబడి, మూలధనము పెరిగి వస్తూత్పత్తికి దోహదం చేస్తుంది.

5. లాభదాయకము : ప్రత్యక్ష పన్నుల విధింపు మరియు వసూళ్ళకు అయ్యేవ్యయం పరోక్ష పన్నులతో పోల్చినట్లుయితే చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. ఆదాయం పన్ను, సంపద పన్ను మొ॥ పన్నుల పర్యవేక్షణకు నియమించబడే అధికారులు చాలా తక్కువగా ఉంటారు.

6. ధరల తగ్గుదల : ప్రత్యక్ష పన్నులు పెంచడం వలన ప్రజల కొనుగోలు శక్తి తగ్గి తద్వారా డిమాండ్ తగ్గి ధరలు తగ్గుటకు దోహదం చేస్తాయి. కాబట్టి ద్రవ్యోల్బణాన్ని అదుపు చేయడంలో ప్రత్యక్ష పన్నులు ఉపయోగపడతాయి.

7. **పౌర చైతన్యం :** ప్రత్యక్ష పన్ను చెల్లింపు బదలాయించుటకు వీలులేదు కాబట్టి భారాన్ని భరించిన వ్యక్తి తాను చెల్లించిన మొత్తం ఉపయోగాన్ని ప్రశ్నించగలడు. ప్రత్యక్షంగా ప్రయోజనం రాకపోయినా పరోక్ష ప్రయోజనాన్ని ఆశించి ప్రభుత్వ కార్యకలపాల పట్ల తన ఆసక్తిని కనబరుస్తారు. అంటే పౌరుల జాగృతి ఈ పన్నులలో కనబడుతుంది.

5.6.1.2 ప్రత్యక్ష పన్నులు - దోషాలు : ప్రత్యక్ష పన్నుల వలన క్రింది నష్టాలు కలుగుతాయి.

పన్ను ఎగవేతకు అవకాశం : ప్రత్యక్ష పన్నులు బదలాయించుటకు వీలులేదు కాబట్టి పన్నునుంచి తప్పించుకోవడానికి తప్పుడు ఆదాయపు లెక్కలను, సంపద లెక్కలను చూపిస్తాము కాబట్టి ఈ పన్నులలో ఎగవేతకు వీలుంటుంది.

పన్ను ప్రాతిపధిక తక్కువ : ప్రత్యక్ష పన్నులు, ఆదాయపరుల మీద, సంపద పరుల మీద ఇట్లా సమాజంలో కొద్దిమంది మీద మాత్రమే విధించబడతాయి. అత్యధిక జనాభా ఈ పన్నుక్రిందకు రాదు. కాబట్టే ప్రత్యక్ష పన్ను చెల్లించే వారి సంఖ్య చాలా తక్కువ.

ప్రజా వ్యతిరేకత : ప్రత్యక్ష పన్ను విధింపు వలన కలిగే భారాన్ని బదిలీ చేయుటకు అవకాశం లేదు. కాబట్టి కష్టించి సంపాదించుకున్నా ఆదాయాన్ని పన్నుల రూపములో చెల్లించవలసి ఉండటం చేత చెల్లింపు దారులలో వ్యతిరేకత ఎక్కువగా ఉంటుంది. కావున ప్రత్యక్ష పన్నులు చెల్లింపుదారునికి ఇబ్బందిని కలుగజేస్తాయి.

చెడు ప్రభావాలు : ప్రత్యక్ష పన్నులు విధించడం వలన కష్టపడి సంపాదించాలనే మనస్తత్వం నశించి, పొదుపు చేయాలనే కోరిక, పెట్టుబడి పెట్టాలనే కోరిక సామర్ధ్యాలు దెబ్బతిని ఉత్పత్తి విధానానికి ప్రోత్సాహకరంగా ఉండదు.

అనవసర వ్యయం : ప్రత్యక్ష పన్నుల వసూళ్ళలో వ్యయం తక్కువని చెప్పినప్పటికీ వాస్తవంగా వ్యయం ఎక్కువ అవుతున్నది. ఉదా॥కి పన్ను ఎగవేత ఎక్కువ అయ్యేకొలది ఆ ఎగవేత దారులను గుర్తించి వారిపై దాడులను నిర్వహించడానికి అధిక సిబ్బంది కావలయును.

అసౌకర్యాలు : ఆర్థిక సంవత్సరం అంతంలోనే ఒకేసారి పెద్దమొత్తంలో పన్ను చెల్లించవలసి ఉండటం వలన పన్ను చెల్లింపుదారునికి ఇది అసౌకర్యంగాను, ఇబ్బందిగాను ఉంటుంది. అంతేకాకుండా ఆదాయపు లెక్కలు, ఖాతాలను తయారు చేయడానికి అధికశ్రమ వ్యయం అవసరమవుతాయి.

పరోక్ష పన్నులు : J.S. Mill అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త అభిప్రాయంలో పన్ను తొలి భారం ఒకరిమీద (లేదా) అంతిమభారం ఇతరుల మీద పడుతున్నట్లయితే లేదా అనేకమంది మీద విధించడానికి వీలు ఉంటే అలాంటి పన్నులను పరోక్ష పన్నులు అంటారు. అంటే ఒకరిపై విధించిన పన్ను మరొకరికి మార్పుచేసే ప్రక్రియ ఈ పన్నుల విధానంలో ఉంటుంది. ప్రాథమికంగా ఉత్పత్తి సంస్థలు (లేదా) అమ్మకం దారులు పన్ను భారాన్ని భరించినప్పటికి అంతిమంగా ఈ భారాన్ని వినియోగదారులే భరించవలసి ఉంటుంది. కాబట్టి వినియోగదారుల సంక్షేమం దృష్ట్యా ఈ పన్నులు సమర్థనీయం కాదు. పరోక్ష పన్నులకు ఉదా॥ గా ఎక్సైజ్ సుంఖాలు అమ్మకము పన్ను వినోదం పన్ను మొ॥ పన్నులు పేర్కొనవచ్చు. ఈ పన్నులకు కొన్ని గుణదోషాలు కలవు.

సుగుణాలు : పరోక్ష పన్నుల వలన ఈ క్రింది లాభాలు చేకూరుతాయి.

సానుకూలత : ప్రత్యక్ష పన్నులతో పోలిస్తే పన్నులు పన్ను చెల్లింపు దారునికి అనుకూలంగా ఉంటాయి. కాబట్టి కొద్ది కొద్ది మొత్తాలలో వేరు వేరు సమయాలలో వస్తుధరలలో అంతర్భాగంగా పన్ను చెల్లింపుదారుడికి తెలియకుండానే పన్ను చెల్లిస్తాడు. కాబట్టి చెల్లింపుదారుని దృష్ట్యా ఇది అనుకూలమై ఉంటుంది.

న్యాయసమ్మతం : పేదలుకొనే వస్తువులు మీద పన్ను మినహాయింపులు ధనికులు కొనే వస్తువుల మీద ముఖ్యంగా విలాసవస్తువులు మీద, అత్యధికంగా పన్ను విధించడం వలన సమాజానికి న్యాయం చేకూరుతుంది.

పన్ను ప్రాతిపదిక ఎక్కువ : దేశంలో అన్నిరకాల ప్రజలు పరోక్ష పన్నుల క్రిందకు వస్తారు అదే ప్రత్యక్ష పన్నుల క్రిందకు పేదవారు రారు. కాని ధనిక వర్గం మధ్యతరగతి వారు పేదవారు అందరూ పన్నులను ఏదోవిధంగా చెల్లించవలసి ఉంటుంది. ఎలాంటి వారు ఐనా వస్తువులు కొన్నప్పుడల్లా ధరలో అంతర్భాగం అయి ఉంటుంది. కాబట్టి పన్ను చెల్లించవలసిందే.

పన్ను ఎగవేతకు వీలులేదు : పరోక్ష పన్నులను ఎగవేయడానికి వినియోగదారులకు అవకాశము ఉండదు. పన్ను వస్తువు యొక్క ధరలో అంతర్భాగముగా ఉంటుంది. కావున వస్తువు కొన్నప్పుడల్లా పన్ను చెల్లించవల్సిందే ఒకవేళ పన్నునుండి తప్పించుకోదలిచిన అసలు ఆ వస్తువే లభించదు. కాబట్టి పరోక్ష పన్నులలో ఎగవేతకు వీలు ఉంటుంది.

దుర్వినియోగం తగ్గుతుంది : పరోక్ష పన్నులు ఉత్పత్తులు, అమ్మకాలు మీద విధిస్తారు. కాబట్టి అనుత్పాదక వ్యయాన్ని హానికర వస్తువుల వినియోగాన్ని నియంత్రణ చేయవచ్చు. ఉదా॥ మత్తుపానీయాలు, సిగరెట్లు మొ॥ వాటి మీద పన్ను అధికంగా విధించడం వలన ఆరోగ్యానికి హానికరము. అయిన వీటి వినియోగాన్ని తగ్గించవచ్చును.

వ్యాకోచత్వము : పరోక్ష పన్నులలో ఆడమ్‌స్మిత్ వ్యాకోచ నియమము స్పష్టంగా కనబడుతుంది. ప్రభుత్వం తన రాబడిని పెంచుకోదలచినప్పుడు పరోక్ష పన్ను రేటుని అధికం చేయడం వలన ఆదాయాన్ని సేకరించడం చాలా సులభం తత్‌ఫలితంగా ప్రభుత్వం ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని కూడా పెంచుకోగలదు.

నష్టాలు (లేదా) దోషాలు : పరోక్ష పన్నులలో ఈ క్రింది దోషాలు కలవు.

అసమానత : ధనిక పేద వర్గాలు అనే వ్యత్యాసం లేకుండా పరోక్ష పన్నులు విధించడం వల్ల పేదలు, నిరుపేదలుగాను ధనికులు మరింత ధనికులుగాను మారి వారి మధ్య వున్న వ్యత్యాసాన్ని ఈ పన్నులు మరీ కాస్త పెంచుతాయి.

అనిశ్చితత్వము : పరోక్ష పన్నుల ద్వారా ప్రభుత్వానికి ఎంత ఆదాయం వస్తుందని ఖచ్చితంగా చెప్పడానికి వీలులేదు. ప్రజలు వస్తువులు కోసం చేసే డిమాండ్‌ను బట్టి ప్రభుత్వానికి వచ్చే ఆదాయం నిర్ణయించబడుతుంది. కాబట్టి డిమాండ్‌లో ఉన్నా అనిశ్చితత్వం ప్రభుత్వ రాబడిలో అనిశ్చితత్వానికి కారణం అవుతుంది.

వ్యయపూరితం : పరోక్ష పన్నుల విధింపుకు వసూళ్ళకు నియంత్రణ పర్యవేక్షణకు అధిక సిబ్బంది అవసరం. పరోక్ష పన్నుల వలన వచ్చే ఆదాయంలో ఎక్కువ భాగం ఈ వ్యయానికి సరిపోతుంది. కాబట్టి పరోక్ష పన్నులలో మితవ్యయ నియమం తక్కువగా కనిపిస్తుంది.

ధరల పెరుగుదల : పరోక్ష పన్నుల ఉత్తర్వుల మీద (లేదా) అమ్మకాల మీద స్థూలంగా వస్తువుల మీద తీస్తారు కాబట్టి పన్నులు రేటు పెరిగేకొద్ది వస్తువుల యొక్క ధరలు కూడా పెరుగుతూ పన్ను చెల్లింపుదారునికి భారాన్ని మోపుతాయి. అంతేకాకుండా ముడి పదార్థాల వ్యయము శ్రామికుల వేతనాలు ఎక్కువై వ్యయ ప్రతిద్రవ్యోల్బణానికి కారణమవుతాయి.

సమాజానికి నష్టం : పరోక్ష పన్ను విధింపు వలన వాణిజ్య వేత్తలు, ఉత్పత్తిదారులు లాభపడి సమాజంలోని అత్యధిక పేదవర్గాలు పన్ను భారాన్ని మోసి నష్టాన్ని భరిస్తారు. అంతే కాకుండా వస్తుసేవల వినియోగం తగ్గి ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితలు చెడుప్రభావాన్ని చూపిస్తాయి. పైన వివరించిన విధంగా ప్రత్యక్ష, పరోక్ష పన్నులలో అనేక లాభనష్టాలు, లోపాలు ఉన్నాయని ఏ పన్నును తెగించడానికి వీలు లేదు. అన్ని పన్నులు సమతూకాన్ని పాటించడమే పన్నుల ఉత్తమ లక్ష్యం. అప్పుడే దేశం రాబడిలో సుస్థిరతను కలిగి ఆర్థికాభివృద్ధి పట్ల గట్టి ప్రయత్నం చేయగలుగుతుంది. డిమార్కో లాంటి ఆర్థిక వేత్తలు, ప్రత్యక్ష, పరోక్ష పన్నులలోను ఒక దానికొకటి పరస్పర పూరకాలుగా వర్ణించాడు. అదే విధంగా "గ్లాడ్ స్టోన్" కూడా ప్రత్యక్ష పన్నులను ఇద్దరు అందమైన సోదరీమణులతో పోల్చినాడు.

5.7. పరోక్ష పన్నులపై ప్రత్యక్ష పన్నుల ఆధిక్యత - హిక్స్ వివరణ :

పరోక్ష పన్నులకంటే ప్రత్యక్ష పన్నుల విషయంలో ప్రజలు తక్కువ త్యాగానికి గురి అవుతారు. కాబట్టి పరోక్ష పన్నులకంటే ప్రత్యక్ష పన్నులే మెరుగైనవి అని హిక్స్ వివరించాడు. ఉదాశీనత వక్రరేఖల సహాయంతో ప్రత్యక్ష, పరోక్ష పన్నుల తారతమ్యాన్ని హిక్స్ వివరించాడు.

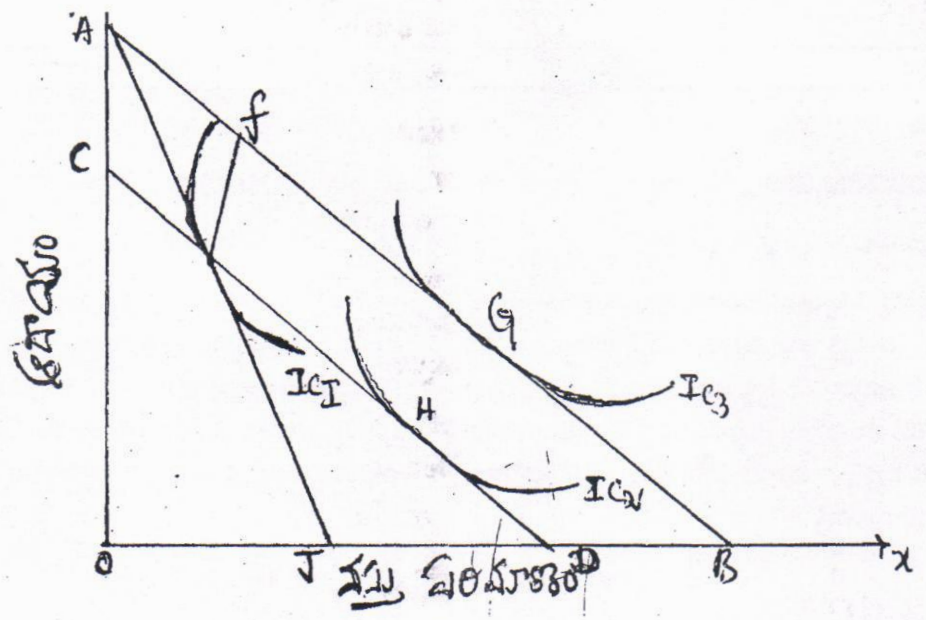

రేఖాపటములో చెల్లింపు దారుని వద్దనున్న ఆదాయం OA దీనిలో OB పరిమాణంలో వస్తువులను కొనుగోలు చేస్తున్నాడు. వినియోగదారుడు IC_3 రేఖపై G బిందువు వద్ద సమతౌల్యంలో ఉన్నాడు. వస్తువులపై పన్ను విధించడం వల్ల వస్తువుల ధరలు పెరగడంవల్ల OJ పరిమాణంలో మాత్రమే వస్తువులను కొనుగోలు చేయగలడు.

అప్పుడు అతని కొత్త బడ్జెట్ రేఖ AJ అవుతుంది. ఇప్పుడు వినియోగదారుడు పన్ను విధించడానికి ముందు కంటే తక్కువ సంతృప్తిని పొందుతున్నాడు. అనగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖ IG పై E బిందువు వద్ద సమతౌల్య స్థితికి చేరుతాడు. IC_3 కంటే IC_1 తక్కువ సంతృప్తిని ఇచ్చే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ E నుండి F వరకు (EF) పరోక్ష పన్ను మొత్తాన్ని - సూచిస్తుంది. ఇప్పుడు అదే పన్ను మొత్తమును (EF)ను ఆదాయపు పన్ను లాంటి ప్రత్యక్ష పన్నుల ద్వారా వసూలు చేస్తే ఏం జరుగుతుందో పరిశీలిద్దాం. పన్ను చెల్లింపు దారుని ఆదాయం OA నుండి OC కి తగ్గిపోతుంది. అప్పుడు క్రొత్త బడ్జెట్ రేఖ CD ఏర్పడుతుంది. ఈ క్రొత్త బడ్జెట్ రేఖ ఉదాశీనతా వక్రరేఖ IC_2 కు H బిందువు వద్ద స్పర్శరేఖ గా ఉండటం వల్ల పన్ను చెల్లింపు దారుడు అక్కడ సమతౌల్యాన్ని చేరుతాడు. IC_1 కంటే IC_2 ఉదాశీనతా వక్రరేఖ అధిక సంతృప్తిని సూచిస్తుంది. E బిందువు కంటే H బిందువు తక్కువ త్యాగాన్ని సూచిస్తుంది.

పరోక్ష పన్నులపై ప్రత్యక్ష పన్నుల ఆధికత్యను పటం ద్వారా నిరూపించగలిగినప్పటికి దీనిని ఖచ్చితంగా ఆమోదించలేము. పరోక్ష పన్నుల కంటే ప్రత్యక్ష పన్నుల ఆధిక్యత విషయములో ఆర్థిక వేత్తల మధ్య ఏకాభిప్రాయము లేదు. పన్ను విధింపును ఉత్పత్తి పంపిణీలపై ప్రభావాల దృష్ట్యా విశ్లేషించాలి. ప్రభుత్వం విధించే ప్రత్యక్ష పన్నులు గానీ పరోక్ష పన్నులు గానీ, ఎంత భారాన్ని కల్గిస్తాయనే విషయాన్ని నిర్ణయించడానికి ప్రభుత్వం వ్యయభావనలను కూడా పరిగణలోనికి తీసుకోవాలి.

5.8 పురోగామి పన్నులు (Progressive Taxation) :

పన్ను ఆధారము (ఆదాయము) పెరిగే కొలది పన్నురేటు పెరిగినట్లయితే వాటిని పురోగామి పన్నులు అంటారు. వీటిని పట్టిక రూపములో వివిధ వ్యక్తుల ఆదాయ స్థాయిల ఆధారంగా పురోగామి పన్నును వివరించవచ్చు.

ప్రక్క పట్టికలో A,B,C వ్యక్తుల ఆదాయాలు, పన్నురేటు, పన్ను మొత్తం పన్ను తరువాత ఆదాయాలను పొందుపరచినారు. A వ్యక్తి ఆదాయము 20,000 ఉన్నప్పుడు పన్నురేటు 25% గా ఉన్నది. అప్పుడు పన్ను మొత్తము 5000 రూ॥. పన్ను తరువాత మిగిలిన ఆదాయము 15,000 రూ॥ B వ్యక్తి ఆదాయము 1,00,000 రూ॥

పురోగామి పన్నులను తెలుపు పట్టిక

పన్ను ఆదాయం	పన్నురేటు	పన్నుమొత్తం	పన్నుతరువాత - ఆదాయం
A వ్యక్తి ఆదాయం (20,000)	25	5,000	15,000
B వ్యక్తి ఆదాయం (1.00.000)	40	40,000	60,000
C వ్యక్తి ఆదాయం (2,00,000)	50	100,000	100,000

అప్పుడు పన్నురేటు 40 శాతంనకు పెరిగినది. అప్పుడు పన్ను మొత్తం 40,000 రూ॥ పన్ను తరువాత మిగిలిన ఆదాయము 60,000 రూ॥ B వ్యక్తి ఆదాయము A వ్యక్తి ఆదాయము కంటే 5 రెట్లు ఎక్కువగా ఉన్నది. కాని పన్నుతరువాత ఆదాయము 5 రెట్లు కన్నా తక్కువగా ఉన్నది. C వ్యక్తి ఆదాయము 2,00,000 రూ॥ ఇతని ఆదాయము B ఆదాయము కంటే 2 రెట్లు ఎక్కువగా ఉన్నది. కాని పన్ను రేటు 50% గా ఉన్నది. అప్పుడు పన్ను మొత్తము 1,00,000 రూ॥ పన్ను తరువాత మిగిలిన ఆదాయము 1,00,000 రూ॥ B వ్యక్తి ఆదాయము C వ్యక్తి ఆదాయానికి రెండు రెట్లు, కాని పన్ను తరువాత ఆదాయము రెండు రెట్లు కన్నా తక్కువగా ఉన్నది. దీనిని రేఖాపటం ద్వారా తెలియజేయవచ్చు.

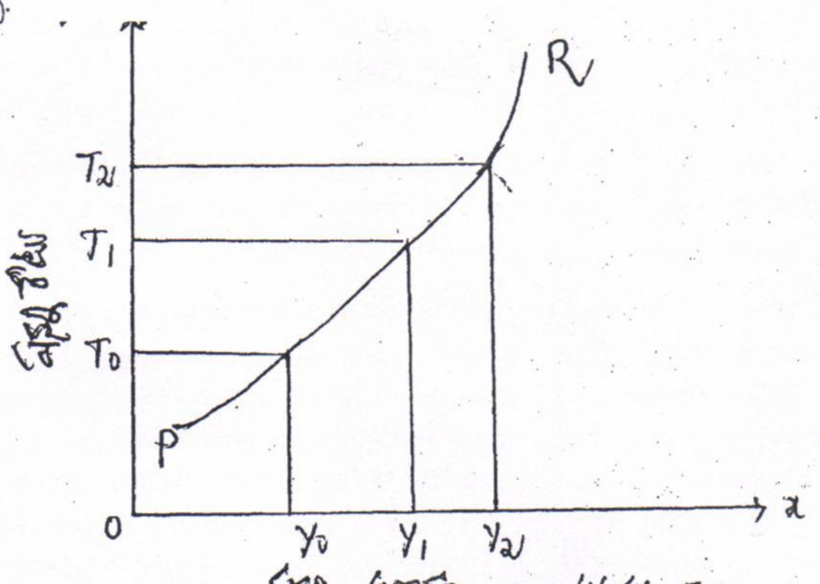

పటము 5.2

పై రేఖా చిత్రములో x - అక్షం మీద పన్ను ఆధారం (ఆదాయం) ను, y అక్షం పైన పన్ను రేటును తీసుకున్నాము. పన్ను ఆధారం Y_0 నుండి Y_1 కు Y_1 నుండి Y_2 కు పెరిగేకొలది పన్నురేటు T_0 నుండి T_1 కు T_2 కు పెరుగుతుంది. అనగా పన్ను ఆధారం పెరిగితే పన్నురేటు ఇంచుమించు అదేస్థాయిలో పెరుగుతుంది. దీనిని PR రేఖ తెలియజేస్తుంది.

పురోగామి పన్నుల మంచి లక్షణములు : పురోగామి పన్నుల విధానము అన్ని పన్నుల విధానము కంటే ఉత్తమమైనదిగా చెప్పవచ్చును. కారణము ఇది సమతా నియమాలను పాటిస్తుంది. అనగా ధనికులు పేదవారి కంటే ఎక్కువ మొత్తాలలో పన్నును చెల్లిస్తారు. ఈ పన్నుల విధానము వ్యాకోచత్వ నియమాన్ని పాటిస్తుంది. అనగా ప్రభుత్వాలు అనేక సంక్షేమ కార్యకలాపాలను చేపట్టడం

వల్ల ప్రభుత్వ వ్యయం పెరుగుతుంది. ఆ మేరకు ప్రభుత్వం ప్రజలపై పన్నులు విధించి వసూలు చేస్తుంది. ఆర్థిక దుర్భిక్ష పరిస్థితులలో ప్రజలు తమ అవసరాలకు పోను తక్కువ మొత్తంలో పన్నులు చెల్లిస్తారు. కాని సంపద సమయములో ప్రజలు ఆదాయంలో పెరుగుదల కన్నా అధిక మొత్తంలో పన్నులు చెల్లిస్తారు.

ఆదాయ సంపదలలోని అసమానతలను తగ్గిస్తుంది. అడాల్ఫ్ వాగ్నార్ వివిధ వర్గాల ప్రజల మధ్య ఆదాయ అసమానతలను తగ్గించడానికి ఈ పన్నులు తోడ్పడతాయని వివరించాడు. ఒక వేళ పురోగామి పన్నుల విధానమే లేకపోయినట్లయితే ధనిక పేద వ్యత్యాసం మరికాస్త పెరుగుతుంది. అని వాగ్నార్ అభిప్రాయం. ఆచార్య సెలిగ్‌మన్ ప్రకారం ఒక వ్యక్తి యొక్క పన్ను చెల్లింపు సామర్థ్యం అతని ఆదాయస్థాయి మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి ఈ విధంగా పన్నులను విధించడం మంచిదని వివరించాడు. అరుదైన ఉత్పత్తి వనరులు వృధాకాకుండా చూడడానికి పురోగామి పన్నులు తోడ్పడతాయి. అదే విధముగా పెట్టుబడి దారీ ఆర్థిక వ్యవస్థలో ముఖ్యముగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాల ఆర్థికవృద్ధి తరుణంలో ధనికుడు మరింత ధనికుడుగాను పేదవాడు మరింత పేదవాడుగాను ఉంటాడు. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో రాజకీయ, సామాజిక కేంద్రీకరణ శక్తి కొద్దిమంది చేతులలో ఉంటుంది. దీనిని తగ్గించాలంటే పురోగామి పన్నులు తోడ్పడతాయి.

అనగా పురోగామి పన్నుల విధానం ద్వారా అధిక పన్నులు విధించి వారి ఆదాయాలను తగ్గించడానికి తత్ఫలితంగా రాజకీయ సామాజిక శక్తుల కేంద్రీకరణను తగ్గించడానికి తోడ్పడతాయి. దిగుమతులు తమ ఆదాయంలో ఎక్కువ మొత్తాన్ని విలాస వస్తువులపై ఖర్చు పెడతారు. అందువల్ల వనరులను విలాస వస్తువులను తయారు చేయడానికి ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తారు. తత్ఫలితంగా వనరులు నిత్యావసర వస్తువుల తయారీకి తక్కువగా ఉంటాయి. కాబట్టి పురోగామి పన్నులు విధానం ద్వారా అధిక మొత్తంలో ధనికులపై పన్నులు విధించడం వల్ల ధనికులు విలాస వస్తువుల వినియోగాన్ని తగ్గిస్తారు. ఉదా॥ కి కార్లు, ఎయిర్ కండిషన్లు మొదలగునవి. ఈ విధంగా చేయడం వల్ల వనరులను నిత్యావర వస్తువుల తయారీకి ఉపయోగించుకోవచ్చు. ఉదా॥ కి ఆహారధాన్యములు, తక్కువ ఖర్చుతో కూడిన గృహ నిర్మాణము, దుస్తులు మొదలగునవి. వ్యాపార చక్రాలను నివారించి, సుస్థిర ఆర్థికాభివృద్ధి సాధించడానికి పురోగామి పన్నుల విధానం తోడ్పడుతుంది, అని టేలర్ వివరించాడు. ఆర్థిక వ్యవస్థ సౌభాగ్య దశలో ప్రజల వద్ద అధిక స్థాయిలో ఆదాయము ఉంటుంది. అందువల్ల వస్తువులకు డిమాండ్ పెరిగి ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు ఏర్పడతాయి. ఈ ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులను అరికట్టవలెనంటే ప్రభుత్వము అధిక ఆదాయము కల వారిపై అధిక రేటులో పన్నులను విధించడం వలన వారి కొనుగోలు శక్తిని తగ్గిస్తుంది. అందువల్ల ద్రవ్యోల్బణాన్ని అరికట్టవచ్చు. ఆర్థిక మాంద్య పరిస్థితులలో పన్ను రేటు తగ్గించినట్లయితే సార్థక డిమాండ్ పెరిగి ఆర్థిక మాంద్య పరిస్థితులను తొలగించవచ్చు. ఆదాయం పంపిణీని పేదవారిని అనుకూలంగా మార్చడానికి కూడా పురోగామి పన్నులు తోడ్పడతాయి. అందువల్ల పేద ప్రజల వినియోగ ప్రవృత్తి, సమిష్టి డిమాండ్ పెరిగి సంపూర్ణ ఉద్యోగితను సాధించడానికి పురోగామి పన్నులు తోడ్పడతాయి.

అయితే పురోగామి పన్ను కొంతమేరకు ఆర్థిక వ్యవస్థ మీద ప్రతికూల ప్రభావాన్ని కూడా కలిగిస్తుంది. మూల ధన సంచయనానికి తోడ్పడక అతివ్యయాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ పన్ను ఎగవేతతోటి దేశంలో నల్లధన పరిమాణం పెరగడానికి తోడ్పడతాయి. అదేవిధంగా పురోగామి పన్నులు ఏకస్వామ్యాలు ఏర్పడటానికి తోడ్పడతాయని హిక్స్ పేర్కొన్నాడు మరియు పారిశ్రామిక అంశమైన ఆదాయ ఉపాంత ప్రయోజనాన్ని సరిగా అంచనా వేయలేం కాబట్టి సక్రమమైన పన్నురేటు నిర్మాణాన్ని రూపొందించే అవకాశం లేదు. అంటే ఆదాయం పెరిగేకొద్ది ఎంత రేటులో పన్ను విధించాలో నిర్ణయించే శాస్త్రబద్దమైన సూత్రం లేదు. అందువల్ల పన్నురేటు ఖచ్చితంగా ఇంత ఉంటుంది అని చెప్పలేం.

పురోగామి పన్నుల వలన కొన్ని లోపాలు ఉన్నప్పటికి ఆర్థికంగాను, సామాజికంగాను ఎక్కువ ప్రయోజనాలే ఉన్నాయి. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా పురోగామి పన్నుల విధానమే సరి అయినది, అని అందరూ అంగీకరించారు. భారతదేశంలో అన్ని ప్రత్యక్ష పన్నులపై ముఖ్యంగా ఆదాయము, సంపదలపై విధించే పన్నులు అన్ని పురోగామి పన్ను విధానాన్ని అనుసరించి ఉంటాయి.

5.9 అనుపాతపు పన్ను (Proportional Taxation) :

పన్ను ఆధారముతో (ఆదాయము) సంబంధం లేకుండా పన్నురేటు స్థిరంగా ఉండే పన్నులను అనుపాతపు పన్ను అంటారు. దీనిని ఈ క్రింది ఉదాహరణ ద్వారా వివరించవచ్చు.

వ్యక్తులు	పన్నుముందు ఆదాయం	స్థిరమైన పన్ను	పన్నుమొత్తం	పన్నుతరువాత ఆదాయం
A	200	10%	20	180
B	2000	10%	200	1800
C	2,00,000	10%	20,000	180,000

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే A B C వ్యక్తుల ఆదాయాలు వేరు, వేరుగా ఉన్నాయి. A వ్యక్తి ఆదాయానికి 10 రెట్లుగా B వ్యక్తి ఆదాయం ఉన్నది. అయితే పన్ను రేటులో ఎలాంటి తేడా లేదు. స్థిరంగా 10% ఉన్నది. పన్ను తరువాత ఆదాయాలు కూడా A వ్యక్తి ఆదాయానికి 10 రెట్లుగా B వ్యక్తి ఆదాయము B వ్యక్తి ఆదాయానికి 100 రెట్లుగా C వ్యక్తి ఆదాయము ఉన్నది. దీనిని ఈ క్రింది రేఖాపటము ద్వారా వివరించవచ్చు.

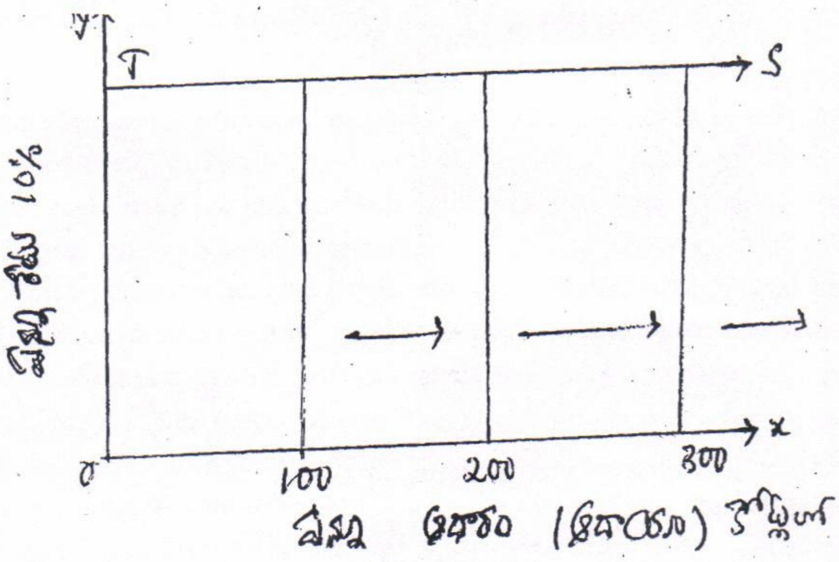

పై రేఖా పటములో ఆదాయం 100 కోట్లు ఉన్నప్పుడు పన్నురేటు 5 శాతంగా ఉన్నది. ఆదాయం 100 కోట్లనుండి 300 కోట్లకు, 300 కోట్లనుండి 500 కోట్లకు పెరిగినప్పుడు కూడా పన్నురేటు 5 శాతంగానే ఉన్నది. అనగా పన్ను ఆధారంతో సంబంధం లేకుండా పన్నురేటు స్థిరంగా ఉన్నది. కావున పన్నురేటును తెలిపే రేఖ స్థిరంగా ఉంటూ - అక్షానికి సమాంతరముగా ఉన్నది.

5.9 అనుపాతపు పన్నుల - మంచి లక్షణములు :

అనుపాతపు పన్నుల పద్ధతి సులభంగా అర్థమవుతుంది. అనగా ఆదాయంపై అనుపాతపు పద్ధతిలో పన్ను విధించడం జరిగింది అని చెప్పినట్లు అయితే ప్రతివ్యక్తి సులభంగా అర్థం చేసుకోగలడు. పన్నురేట్లు నిర్మాణంలో పురోగామి పన్నులకంటే అనుపాతపు పన్నులు చాలా సౌలభ్యంతో కూడుకున్నవి.

అశాస్త్రీయము నిరంకుశము కాదు : వివిధ ఆదాయ వర్గాల ప్రజలు మధ్య పక్షపాతానికి విచక్షణకు అవకాశం లేని విధంగా పన్నురేటు ఉంటుంది. అంతేగాక పన్నురేట్లు శాస్త్రీయంగా ఉంటాయేకాని, నిరంకుశంగా ఉండవు.

ఆదాయ పంపిణీలో మార్పు రాదు : అనుపాతపు పన్నుల విధానం పన్ను చెల్లింపు దారుల సాపేక్ష స్థితిగతులలో ఎలాంటి మార్పు తీసుకురాదు. పన్ను చెల్లించకముందు వ్యక్తుల ఆదాయాలు ఏ నిష్పత్తిలో ఉంటాయో, పన్ను చెల్లించిన తరువాత కూడా అదే నిష్పత్తిలో ఉంటాయి. అంటే పన్ను చెల్లించే వారిమధ్య ఉన్న సాపేక్ష పరిస్థితి పన్ను చెల్లించక ముందు, చెల్లించిన తరువాత ఒకే విధముగా ఉంటుంది.

ఆర్థిక వ్యవస్థ సాపేక్ష స్థితిగతులలో మార్పు ఉండదు : వివిధ ఉపయోగాల మధ్య వనరుల పంపిణీపై పన్ను విధింపు ప్రభావం ఏ మాత్రం ఉండదు. అంటే అనుపాతపు పన్నులు సాపేక్ష డిమాండ్ సప్లయ్ పరిస్థితులలో ఏ విధమైన మార్పు తీసుకురాదు. అందువల్ల ఆర్థిక వ్యవస్థ అభివృద్ధిపై అనుపాతపు పన్నుల ప్రభావం ఉండదు. అయితే ఇది డిమాండ్ సప్లయ్ వ్యాకోచత్వాన్ని అనుసరించి ఉంటుంది.

ప్రజా వ్యతిరేకత తక్కువ : అనుపాతపు పన్నులకు ప్రజలనుండి వ్యతిరేకత చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. కారణము ఆదాయము పెరిగినా పన్ను రేటు పెరగదు కాబట్టి

పొదుపుపై ప్రభావము చూపదు : ప్రజలలో కష్టపడి పనిచేయాలనే కోరికను పెట్టుబడి పెట్టాలనే కోరికను ప్రోత్సహించి దేశంలో ఉత్పత్తి ఉద్యోగిత ఆదాయాల పెరుగుదలకు తోడ్పడటం వల్ల అనుపాతపు పన్నులు ఉత్తమమైనవి అయితే పన్నురేటు ఎక్కువగా ఉండరాదు.

మెక్‌లాక్ వాదము : మెక్‌లాక్ అనుపాతపు పన్ను విధింపును భీమా ప్రీమియంతో పోల్చి సమర్థించాడు. భీమా సంస్థలు ప్రీమియంను అనుపాతపు రేటులో వసూలు చేసినట్లే ప్రజా సంక్షేమం కొరకు పాటుపడే ప్రభుత్వం తమకు అవరసమైన ఆదాయాన్ని ప్రజల ఆర్థిక పరిస్థితులను బట్టి అనుపాతపు రేటులో వసూలు చేయాలని మెక్‌లాక్ అభిప్రాయం

సమర్ధనీయం : ఆదాయంను ఉపాంత ప్రయోజనమును అంచనా వేయడం సాధ్యంకాదు. కాబట్టి అనుపాతపు పన్ను విధానం సమర్థనీయమని కొందరు అభిప్రాయపడుచున్నారు. వివిధ వ్యక్తుల ఆదాయాల నుండి పొందిన ప్రయోజనాలను పోల్చడం కూడా సాధ్యం కాదు. అందువల్ల వేరు వేరు ఆదాయ స్థాయిల వద్ద వేరు, వేరు పన్ను రేట్లను నిర్ణయించవలసిన అవసరం లేకుండా అనుపాతపు పన్ను విధానాన్ని అనుసరించడం ఉత్తమం.

ధనిక సేకరణే ముఖ్య ఉద్దేశ్యము కాదు : ప్రభుత్వ అవసరానికి అయిన ధనాన్ని సేకరించడమే పన్ను విధింపు ముఖ్య ఉద్దేశ్యం గాని, పన్నుల విధానం ద్వారా ఆర్థిక వ్యత్యాసాలను తొలగించడానికి ప్రయత్నించరాదని వారించేవారు కూడా అనుపాతపు పన్ను విధానాన్ని సమర్థిస్తున్నారు.

అనుపాతపు పన్నులు - లోపాలు : ధనిక పేద తరగతి ప్రజలపై ఒకే రేటులో పన్ను విధించడం వల్ల అనుపాతపు పన్నులు పన్ను చెల్లింపు సామర్థ్యాన్ని అతిక్రమిస్తాయి.

వ్యాకోచత్వము లేదు : అనుపాతపు పన్నులకు వ్యాకోచత్వము తక్కువ కాబట్టి, ప్రభుత్వ అవసరాలు పెరిగినప్పుడు ఎక్కువ ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకునే అవకాశం ఉండదు.

పేదవారిపై భారం ఎక్కువ : ఆదాయస్థాయి మారినప్పటికి, పన్నురేటు మారదు కాబట్టి పన్ను భారం న్యాయబద్ధంగాను, సమానంగాను పంపిణీ కాదు. ధనికుల కంటే పేదవారిపై పన్నుల భారం అధికముగా ఉంటుంది. కాబట్టి అనుపాతపు పన్నులు సమర్థనీయము కాదు.

ఆర్థిక అసమానతలు రూపు మాపబడవు : అనుపాతపు పన్నులు ఆర్థిక అసమానతలను తగ్గించడానికి తొలగించడానికి తోడ్పడవు. అంతేకాక సంపూర్ణ ఉద్యోగిత, ఆర్థికాభివృద్ధి సాధన మొదలైన ఆధునిక ప్రభుత్వాలు ఆశయసాధనకు అనుపాతపు పన్నులు ఎంతమాత్రము అనుకూలముగా ఉండవు.

5.10 తిరోగామి పన్నులు (Regressive Taxation)

పన్ను ఆధారం పెరిగే కొలది, పన్నురేటు తగ్గుతున్నట్లయితే వాటిని తిరోగామి పన్నులు అంటారు. దీనిని ఈ క్రింది పట్టికద్వారా వివరించవచ్చు

వ్యక్తులు	పన్నుముందు ఆదాయం	పన్నురేటు	పన్నుమొత్తం	పన్నుతరువాత ఆదాయం
A	20,000	15%	3,000	17,000
B	2,00,000	10%	20,000	1,80,000
C	10,00,000	5%	50,000	9,50,000

పై పట్టికను పరిశీలిస్తే A,B,C వ్యక్తుల ఆదాయాలు వేరువేరుగా ఉన్నాయి. A వ్యక్తి ఆదాయము 20,000 రూ॥గా ఉన్నప్పుడు పన్నురేటు 15 శాతంగా ఉన్నది. B ఆదాయము 2,00,000 రూ॥ ఉన్నప్పుడు పన్నురేటు 10 శాతంగా ఉన్నది. అనగా ఆదాయము పెరుగుతున్నప్పుడు పన్నురేటు తగ్గినది. అదేవిధముగా C ఆదాయము 10,00,000 గా ఉన్నప్పుడు పన్నురేటు 5 శాతంగా ఉన్నది B వ్యక్తి ఆదాయము A వ్యక్తి ఆదాయానికి 10 రెట్లుగా ఉన్నది. పన్ను తరువాత B ఆదాయము 10 రెట్ల కన్నా ఎక్కువగా ఉన్నది C వ్యక్తి ఆదాయము 10,00,000 రూ॥ ఇది B వ్యక్తి ఆదాయానికి 5 రెట్లుగా ఉన్నది. పన్ను తరువాత C ఆదాయము B కంటే 5 రెట్లు ఎక్కువగా ఉన్నది. పన్ను విధించక ముందు, విధించిన తరువాత వ్యక్తుల సాపేక్ష ఆదాయంలో మార్పు స్థిరంగా ఉండక మార్పు చెందుతుంది. దీనిని ప్రక్కన ఉన్నా రేఖా పటం ద్వారా వివరించవచ్చు.

పటం :- 5.4

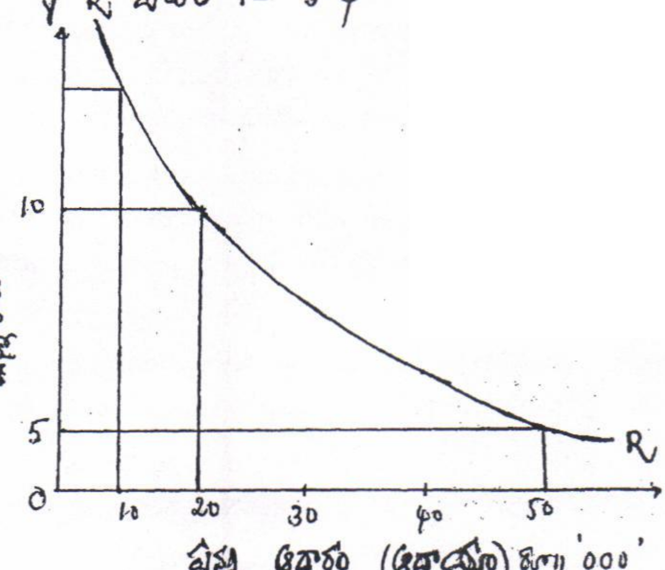

పై రేఖాపటమును పరిశీలిస్తే తిరోగామి పన్నురేఖ ఎడమనుండి కుడికి క్రిందికి వాలుతుంది. అనగా ఆదాయము పెరిగేకొలది పన్నురేటు తగ్గుతుంది. అనగా పన్నురేటుకు పన్ను ఆధారంనకు విలోమ సంబంధము ఉన్నది.

5.11 ముగింపు :

పై వివరణను బట్టి ప్రభుత్వ రాబడి మార్గాలు అనేకం కలవని విశదమగుచున్నది. ఆధునిక ప్రభుత్వాలు పోలీస్ రాజ్యంనుంచి సంక్షేమ రాజ్యం వైపు మరలడంచే ఎంతో వ్యయం చేయవలసి వస్తుంది. కాబట్టి ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల విభజనకు ఆవశ్యకత ఏర్పడింది. ప్రభుత్వ రాబడికి సంబంధించి అనేక మంది ఆర్థిక వేత్తలు అనేక రకాలుగా వర్గీకరించారు. డాల్టన్ వర్గీకరణ అందులో ప్రముఖమైనదిగా చెప్పవచ్చును. ప్రభుత్వ భాద్యతలు నానాటికి పెరుగుతున్న తరుణంలో ప్రభుత్వ రాబడుల గూర్చి విశ్లేషణ, విభజన కూడా తప్పనిసరి.

5.12 ముఖ్య పదాలు

Tax - Revenue	-	పన్ను రాబడులు
Escheats	-	ఎచ్చీట్స్
Non -Tax Revenue	-	పన్నేతర రాబడులు

Estate - Duty	-	ఎస్టేట్ సుంఖము
Death - Duties	-	మరణ సుంఖాలు
Special - Assessments	-	ప్రత్యేక విధింపులు
Betterment levy	-	అభివృద్ధి - విధింపులు
Forfeitures	-	జప్తులు
Adveloram Tax	-	మూల్యానుగతమైన పన్ను
Progressive Tax	-	పురోగామి పన్ను
Proportional Tax	-	అనుపాతపు పన్ను
Regressive Tax	-	తిరోగామి పన్ను

5.13 స్వీయ అవగాహనకు ప్రశ్నలు :

ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సమగ్ర సమాధానాలు వివరించండి

1. ప్రభుత్వ ఆదాయ మార్గాలను వివరించండి ?
2. ప్రత్యక్ష, పరోక్ష పన్నుల గుణదోషాలను వివరించండి ?

ఈ క్రింది వాటికి సంక్షిప్త సమాధానములు వ్రాయండి ?

1. పన్ను కాని ఆదాయాలు
2. ప్రత్యక్ష పన్నులు
3. తిరోగామి పన్నులు
4. ఫీజు
5. ప్రత్యేక విధింపులు
6. ఎచ్చీట్స్

5.14 చదవవలసిన పుస్తకాలు

1. B.P. Thyagi - Public Finance
2. H.L. Bhatia - Public Finance
3. R.K. Choudhury - Public Finance & Fiscal Policy

ప్రొ. జి. చంద్రశేఖరరావు

పాఠం - 6

ఫైనాన్స్ కమీషన్ల ప్రతిపాదనలు - ఒక సమీక్ష

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం

6.0 ఉద్దేశాలు
6.1 ఉపోద్ఘాతం
6.2 ఫైనాన్సు కమిషన్ ఏర్పాటు
6.3 ఫైనాన్సు కమిషన్ విధులు
6.4 భారత విత్త వ్యవస్థలో ఫైనాన్సు కమిషన్ పాత్ర
6.5 ఫైనాన్సు కమిషన్ల పై విమర్శలు - సూచనలు
6.6 సారాంశం
6.7 ముఖ్య పదాలు
6.8 స్వయం సమీక్ష ప్రశ్నలు
6.9 చదవవలసిన పుస్తకాలు

6.0 ఉద్దేశ్యాలు

ఈ పాఠ్యభాగం చదివిన తరువాత మీరు ఈ క్రింది అంశాలను తెలుసుకొనగలరు.

1. ఫైనాన్సు కమిషన్ల పుట్టుక - విధుల గురించిన ప్రాధమిక అవగాహన, వివిధ ఫైనాన్సు కమిషన్ల నియామక వివరాలు తెలుసుకోగలగాలి.
2. పన్నుల రాబడిలో వాటా, నిధులు, అప్పుల రూపంలో కేంద్రప్రభుత్వం నుండి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు తరలింపబడే ఆర్థికవనరులను సమీక్షించగలగాలి
3. మనదేశంలో ఫైనాన్సు కమిషన్ల తీరుతెన్నులపై వచ్చిన విమర్శలను చర్చించి తగిన సూచనలను ఇవ్వగలగాలి.

6.1 ఉపోద్ఘాతం

ఫెడరల్ వ్యవస్థలో కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య నిధుల పంపిణీ, విధుల విభజన ఎలా వుండాలో నిర్ణయించేందులకు ఫైనాన్సు కమిషన్‌ను నియమించాల్సిన అవసరం వున్నదని మన రాజ్యాంగం గుర్తించింది. కేంద్రప్రభుత్వం ఆదాయపన్ను ద్వారా, ఎక్సైజ్ సుంకాల ద్వారా వచ్చే రాబడిలో రాష్ట్రాలకు ఎంతవాటా ఇవ్వాలి? ఏ సిద్ధాంతాల ప్రాతిపదిక మీద రాష్ట్రాలకు నిధులను కేటాయించాలి? రాష్ట్రాలకు ఏఏ పరిస్థితులలో ఎంత మేరకు అప్పులివ్వాలి అని నిర్ణయించాల్సిన బాధ్యతను గుర్తించి ప్రతి అయిదు సంవతవసరాల కొకసారి ఫైనాన్సు కమిషన్‌ను కేంద్రప్రభుత్వం నియమిస్తుంది. ప్రణాళికేతర ఆర్థికవనరుల తరలింపు రాష్ట్రాలకు కేంద్రం నుండి ఏవిధంగా జరగాలో తెలియజేస్తుంది.

6.2 ఫైనాన్సు కమిషన్ ఏర్పాటు

మన రాజ్యాంగంలో ఆర్టికల్ 280 క్రింద ఫైనాన్సు కమిషన్‌ను ఏర్పాటు చేయటానికి అవకాశం కల్పించబడింది. ప్రతి అయిదు సంవత్సరాలకొకసారి, ఒక్కోసందర్భంలో ఇంకా అయిదేళ్ళ గడువు పూర్తవకుండానే అవసరాన్ని బట్టి ప్రెసిడెంట్ ఆదేశంతో ఫైనాన్సు కమిషన్

ఏర్పాటు చేయబడుతుంది. ఫైనాన్సు కమీషన్‌లో ఒక చైర్మన్, నలుగురు సభ్యులు వుంటారు. వీరందరూ ప్రెసిడెంట్ చే నియమింపబడతారు. చైర్మన్‌గా నియమించబడే వ్యక్తి ప్రజావ్యవహారాలలో అనుభవం ఘడించిన వ్యక్తి అయివుండాలి. మిగిలిన నలుగురు సభ్యులకు ఈ క్రింది అర్హతలలో ఏదైనా ఒకటి కలిగి యుండాలి.

(i) హైకోర్టు జడ్జిలుగా నియమించటానికి గల అర్హతలు కలిగి వుండాలి.

(ii) విత్త వ్యవహారాలలో మరియు ప్రభుత్వ గణాంకాలలో విశేష అనుభవం కలిగి యుండాలి

(iii) ఆర్థిక వ్యవహారాలలో, పరిపాలనలో అనుభవజ్ఞులై ఉండాలి

(iv) అర్థశాస్త్రంలో ప్రత్యేక విజ్ఞానాన్ని కల్గినవారై వుండాలి.

6.3 ఫైనాన్సు కమీషన్ విధులు:

(i) కేంద్రప్రభుత్వానికి పన్నుల ద్వారా వచ్చేనికర రాబడిని కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య పంపిణీ చేయటం, ఆ రాబడిని వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య ఏ విధంగా పంపిణీ చేయాలో ఫైనాన్సు కమీషన్ తెలియజేస్తుంది.

(ii) కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకిచ్చే నిధులను నిర్ణయించే సూత్రాలను నిర్ణయించటం కూడా ఫైనాన్సు కమీషన్ యొక్క బాధ్యతగా చెప్పవచ్చును

(iii) పటిష్ట విత్తానికి సంబంధించిన ఏ అంశమైనా ప్రెసిడెంట్ ఫైనాన్సు కమీషన్‌కు అధ్యయన నిమిత్తం అప్పగించవచ్చు.

అవి ఏమనగా:

కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య పంపిణీల వాటాఎలా వుండాలి?

కేంద్ర ప్రభుత్వం కల్పాడి డేటెట్ విత్తాన్ని రాష్ట్రాల మధ్య పంపిణీ చేసేటప్పుడు ఏ సిద్ధాంతాలమీద పంపిణీ చేయాలి.

(iv) గిరిజనులు నివసించే ప్రాంతాలకు నిధులను పంపిణీచేయటం

(v) ఏ రాష్ట్రానికైనా ప్రత్యేక గ్రాంట్లను కేటాయించటం

6.4 భారతవిత్తవ్యవస్థలో ఫైనాన్సు కమీషన్ల పాత్ర

మన విత్తవ్యవస్థలో ఫైనాన్సు కమీషన్ నిర్వహించేపాత్రను సవివరంగా తెలుసుకొవాలంటే ఈ క్రింది అంశాలను ప్రత్యేకంగా అధ్యయనం చేయాల్సిన అవసరం వున్నది.

వివిధ ఫైనాన్సు కమీషన్ల నియామకాల వివరాలు

పన్నుల రాబడి పంపిణి

(i) ఆదాయపన్ను రాబడి పంపిణీ

(ii) ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడి పంపిణి

(iii) కేంద్ర పన్నుల రాబడి కూడలిలో రాష్ట్రాల వాటాను నిర్ణయించే నిర్దేశకాలు.

(iv) కేంద్ర ప్రభుత్వం రాష్టాలకిచ్చే నిధులు

(v) కేంద్ర ప్రభుత్వం రాష్టలకిచ్చే అప్పులు

6.4.1 వివిధ ఫైనాన్సు కమీషన్ల నియామకం-వివరాలు

ఇప్పటి వరకు మనదేశంలో 12 ఫైనాన్సు కమీషన్లు నియమించబడినాయి ప్రస్తుతం 11వ ఫైనాన్సు కమీషన్ ప్రతిపాదనలు అమలు చేయబడుతున్నాయి. ప్రతి ఫైనాన్సు కమీషన్ రాబోయే అయిదు సంవత్సరాల కాలంలో ఏవిధంగా కేంద్రం నుండి రాష్ట్రాలకు పన్నుల

రాబడి, నిధులు పంపిణీ చేయాలో ముందుగానే ప్రతిపాదిస్తుంది. వివిధ నిష్ణాతుల కమిషన్లు లేక కమిటీలు కాలానుగుణంగా కేంద్రరాష్ట్రాలమధ్య ఆర్థికవనరుల పంపిణీకి చేసిన సూచనలను పరిగణనలోనికి తీసుకుని ఫైనాన్సు కమిషన్ తన ప్రతిపాదనలను చేస్తుంది.

(i) వివిధ కమీషన్ల కాలంలో రిపోర్టు సమర్పించబడింది. (ii) ఏ ఏ సంవత్సరాలలో ఈ కమిషన్లను నియమించింది, వివిధ కమిషన్లకాలం (iii) ఏ సంవత్సరంలో కమిషన్ రిపోర్టు సమర్పించబడింది. (iv) ఆయా కమిషన్ల చైర్మన్లు మొదలగు విషయాలకు సంబంధించినవి ఈ క్రింది పట్టికలో పొందుపరచబడినాయి.

పట్టిక - 1 :

ఫైనాన్సు కమిషన్ల నియామకాల వివరాలు

ఫైనాన్సుకమిషన్	నియామక సంవత్సరం	రిపోర్టుసమర్పించిన సంవత్సరం	చైర్మన్
మొదటి 1952-57	నవంబరు, 1951	డిసెంబరు, 1952	శ్రీ. కె.సి. నియోగి
రెండవ 1957-62	జూన్, 1956	సెప్టెంబర్ 1957	శ్రీకె. సంతానం
మూడవ 1962 - 66	డిసెంబరు 1960	డిసెంబరు 1961	శ్రీ ఎ.కె. చందా
నాల్గవ 1966 - 69	మే 1964	ఆగష్టు, 1965	డా.పి.వి. రాజమన్నార్
అయిదవ 1969 - 74	ఫిబ్రవరి 1968	జులై 1969	శ్రీ. మహావీరత్యాగి
ఆరవ 1974 - 79	జూన్, 1972	జూన్,1973	శ్రీ.కె. బ్రహ్మానంద రెడ్డి
ఏడవ 1979 - 84	జూన్, 1977	అక్టోబర్, 1978	శ్రీ. జె.ఎమ్. షబీర్
ఎనిమిదవ 1984 - 89	జూన్, 1982	ఏప్రిల్, 1984	శ్రీ.వై.బి. చవాన్
తొమ్మిదవ 1989-90 1990-95	డిసెంబర్ 1989	మార్చి 1990	శ్రీ. యన్. కె.పి.సాల్వే
పదవ 1995 - 2000	జూన్, 1992	నవంబర్, 1993	శ్రీ.కె.సి. పంత్
పదకొండవ 2000-2005	జులై 1998	జులై 2000	శ్రీ.ఎ. యమ్. ఖుస్రో
పన్నెండవ 2005-2010	జూన్,2003	జులై 2004	డా.సి. రంగరాజన్

6.4.2 పన్నులరాబడి పంపిణీ

కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రత్యక్ష పన్నులు, పరోక్ష పన్నులను విధించి వివిధ రాష్ట్రాల నుండి పన్నుల రాబడిని పొందుతుంది. ప్రత్యక్ష పన్నులు వ్యవసాయాదాయాలు తప్ప మిగిలిన అన్నిరకాల ఆదాయాల మీద విధించబడతాయి. ప్రత్యక్ష పన్నులు ఏ వ్యక్తిమీద లేక సంస్థ మీద విధించబడినాయో వారు విధిగా చెల్లించాల్సి వుంటుంది. పరోక్ష పన్నులు వస్తువులమీద విధించబడతాయి ఒకవ్యక్తి మీద పన్ను విధించబడితే, ఆ వ్యక్తి పన్నుభారాన్ని వేరొక వ్యక్తికి తరలించటానికి అవకాశమున్న వాటిని పరోక్ష పన్నులు అంటారు. కేంద్రం విధించే ఈ పన్నులు అన్ని రాష్ట్రాల ప్రజల నుండి వసూలు చేయబడతాయి. కాబట్టి, కేంద్ర ప్రభుత్వం విధిగా తన పన్నుల రాబడిలో రాష్ట్రాలకు కొంత వాటా పంచాల్సి వుంటుంది. అలానే పన్నుల రాబడిని వివిధరాష్ట్రాల మధ్య పంపిణీ చేయటంలో కూడా ఏ విధంగా వాటా నిర్ణయించాలో కూడా ఫైనాన్సు కమీషన్లు ప్రతిపాదిస్తాయి.

(a) **ఆదాయపన్ను రాబడి - పంపిణీ** : వ్యక్తిగత ఆదాయాలపై కేంద్రం పన్ను విధించి, వివిధ రాష్ట్రాలనుండి వసులు చేస్తుంది. ఆపన్నులరాబడి కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య మనరాజ్యాంగంలో ఆర్టికల్ 270 సూచించిన విధంగా పంపిణీ జరగాలి. అయితే ఏ ప్రాతిపదిక మీద రాష్ట్రాలకు ఆదాయపన్ను రాబడి పంచాలో ఫైనాన్సు కమీషనే నిర్ధారిస్తుంది. ఫైనాన్సు కమీషన్ ఈ క్రింది అంశాలుపై ఆధారపడి రాష్ట్రాలకు ఆదాయపన్ను రాబడిని పంపిణీ చేస్తుంది.

(i) ఆదాయంకున్న మొత్తం రాబడిలో రాష్ట్రాల వాటా ఎంత వుండాలి?

(ii) పన్నుల వాటాను ఏ ప్రాతిపదిక మీద రాష్ట్రాలకు పంపిణీ చేయాలి?

ఈ పై అంశాల ఆధారంగా వివిధ ఫైనాన్సు కమీషన్లు వేరువేరు ప్రతిపాదనలు చేసాయి

(iii) జనాభా మరియు పన్నుల వసూలు ఏ మేరకు చేశాయి అనే ప్రాతి పదిక మీద ఆదాయపన్ను రాబడి పంపిణీ చేయబడుతుంది.

పట్టిక - 2

ఆదాయపన్నురాబడి పంపిణీ - వివిధ ఫైనాన్సు కమీషన్ల ప్రతిపాదనలు

ఫైనాన్సు కమీషన్	ఆదాయపన్ను రాబడిలో రాష్ట్రాల వాటా%	రాష్ట్రాలకు ఆదాయపన్ను పంపిణీ జనాభా %	పన్ను వసూలు %
మొదటి	55	80	20
రెండవ	60	90	10
మూడవ	65	80	20
నాల్గవ	75	80	20
అయిదవ	75	90	10
ఆరవ	80	90	10
ఏడవ	85	90	10
ఎనిమిదవ	85	90	10
తొమ్మిదవ	85	90	10
పదవ	77.5	95	5

పైన చూపిన పట్టికలో ఆదాయపన్నురాబడిలో రాష్ట్రాల వాటా క్రమంగా 55%నుండి 85% వరకు పెరిగి, పదవఫైనాన్సు కమిషన్ కాలానికి మాత్రం 77.5% కు తగ్గించబడింది. అసలే బాధ్యతలు పెరిగి ఆర్థిక వనరులు సరిపోక అవస్థపడే రాష్ట్రాలకు ఇది ఇబ్బందిని కలుగ జేస్తుంది.

అలానే జనాభా ప్రాతిపదిక మీద రాష్ట్రాలకు ఆదాయపన్ను రాబడిని పంపిణీ చేయటం మంచి సాంప్రదాయమే. తదనుగుణంగా క్రమేపీ జనాభా ప్రాతిపదికకు ప్రాధాన్యత పెరుగుతున్నట్లు కూడా పట్టికను బట్టి తెలియుచున్నది.

అయితే రాష్ట్రాలు ఆదాయపన్నురాబడిని వసూలు చేయటం అనే విషయాన్ని కూడా ప్రాతిపదికగా తీసుకోవటం జరుగుతున్నది. అయితే ఈ ప్రాతిపదిక ప్రాధాన్యత క్రమోపీ తగ్గటం కొన్ని ధనిక రాష్ట్రాలకు నిరాశను కలుగజేస్తుంది

జనాభా ప్రాతిపదిక వలన అధిక జనాభాగల రాష్ట్రాలు అధికవాటాను పొందుతాయి అయితే ఏ రాష్ట్రాలయితే అధిక మొత్తంలో ఆదాయపన్ను రాబడిని వసూలు చేస్తాయో వారు నిరాశపడకతప్పదు. నిజాయితీగా పన్ను చెల్లించటం వలన, అధికజనాభా ఆదాయస్థాయి పెరిగినందున వారు పెద్దమొత్తంలో చెల్లించగల్గుతున్నారు. అయితే ఆయా రాష్ట్రాలు అభివృద్ధి చెందిన ధనిక రాష్ట్రాలుగా పరిగణించి కేంద్రప్రభుత్వం 'పన్నుల వసూలు' అనే ప్రాతిపదిక ప్రాధాన్యతను తగ్గించింది అధిక పన్నురాబడిని సమకూర్చే రాష్ట్రాల కంటే అధిక జనాభాగల పేద రాష్ట్రాలకు బాగాసహాయపడి, తద్వారా రాష్ట్రాల మధ్య ఆర్థికవ్యత్యాసాలు తొలగించవచ్చని ఫైనాన్సు కమిషన్లు అభిప్రాయపడుతున్నాయి

ఎనిమిదవ ఫైనాన్సు కమిషన్ వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య ఆదాయపన్ను రాబడిని పంపిణీ చేయటంలో ఒక క్రొత్తఫార్ములా ను రూపొందించినది. దీని ప్రకారం:

(a) 10% - పన్ను సమకూర్చటమనే ప్రాతిపదికపై

(b) 90% - జనాభాకు సంబంధించిన ఈ క్రింది అంశాల ప్రాతిపదికపై

(i) 25% - జనాభా ప్రాతిపదికపై

(ii) 25% - రాష్ట్రాల తలసరి ఆదాయం రాష్ట్ర జనాభా ప్రాతిపదికపై

(iii) 50% - అత్యధిక తలసరి ఆదాయం (పంజాబు) మరియు ఆయారాష్ట్రాల తలసరి ఆదాయానికి గల అంతరం ఆయా రాష్ట్ర జనాభా

ఈ పై మూడు కారకాల ఫార్ములా ద్వారా వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య సమానత్వం తీసుకురావటం సాధ్యపడుతుందని 8వ ఫైనాన్స్ కమీషన్ భావించింది.

తొమ్మిదవ ఫైనాన్సు కమిషన్ పై ఫార్ములాకు ఈ క్రింది అంశాలు కూడా జోడించి ఆదాయపన్నులరాబడి పంపిణీ నిర్ధారించాలి అని ప్రతిపాదించింది.

(i) షెడ్యూలు కులాలు మరియు తెగల జనాభా

(ii) 1981 సెన్సెస్ లెక్కల ప్రకారం వివిధ రాష్ట్రాలలో గల వ్యవసాయ కార్మికుల సంఖ్య

అధిక సంఖ్యలో షెడ్యూలు కులాలు, తెగలు, వ్యవసాయ కార్మికులు గల రాష్ట్రాలు, వారికిగల అదనపు భాధ్యతలను నిర్వహిం చేందులకుగాను అధిక మొత్తంలో ఆదాయపన్ను రాబడి వాటాను కేంద్రం నుండి పొందేదులకు అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

(b) ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడి పంపిణీ: ఆదాయపన్ను రాబడిలాగా, ఎక్సైజ్ సుంకాల పన్నురాబడి కూడా కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య పంపిణీ చేయబడతాయి. ఏ ఏ వస్తువులపై వచ్చిన సుంకాల రాబడిని రాష్ట్రాలకు పంచాలో ఫైనాన్సు కమిషన్ నిర్ధారిస్తుంది అన్ని రకాల వస్తువులపై ఎక్సైజ్ సుంకాలు వుండవు. కాబట్టి ఈ విషయాన్ని కమిషన్ ముందుగా నిర్ధారించుకోవాలి.

వివిధ ఫైనాన్సు కమీషన్ల ప్రతిపాదనలననుసరించి మొత్తం ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడిలో రాష్ట్రాలకు ఎంత వాటా పంచాలి? ఎన్ని వస్తువులపై ఎక్సైజ్ సుంకాలు విధించాలి? రాష్ట్రాలకు ఏ ప్రాతిపదిక మీద వాటా ఇవ్వాలి? అనే విషయాలకు సంబంధించిన వివరాలను ఈ క్రింది పట్టిక ద్వారా వివరింపబడినాయి

పట్టిక - 3

ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడిలో రాష్ట్రాలకు వాటా - వివిధఫైనాన్సు కమీషన్ల ప్రతిపాదనలు

ఫైనాన్సు కమీషన్	రాష్ట్రాలవాటా %	ఎక్సైజ్‌సుంకాల క్రింద వస్తువులు	పంపిణీకి మూలం జనాభా %	వెనుకబాటుతనం %
మొదటి	40	3	40	60
రెండవ	25	8	40	60
మూడవ	20	35	40	60
నాలుగవ	20	అన్ని వస్తువులు	80	20
అయిదవ	20	"	80	20
ఆరవ	20	"	75	25
ఏడవ	40	"	25	75
ఎనిమిదవ	45	"	25	75
తొమ్మిదవ	45	"	25	75
పదవ	47.5	"	20	80

పై పట్టికలో రాష్ట్రాల కిచ్చే ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడి గురించి ఫైనాన్సు కమీషన్లు భిన్నమైన ప్రతిపాదనలు చేశాయి. అయితే క్రమేపీ రాష్ట్రాలకు అధికవాటా కేటాయించటం వలన రాష్ట్రాలు కొంతవరకు వనరుల కొరతను తట్టుకోగలుగుతున్నాయి. అయితే మొదట్లో అన్ని రకాల వస్తువులు ఎక్సైజ్‌సుంకాల పరిధిలోకి రాలేదు. కానీ క్రమేపి నిత్యావసరవస్తువులు, హాయిని గొలిపే వస్తువులు, విలాస వస్తువులు కూడా ఎక్సైజ్ సుంకాల పరిధిలోనికి తేబడినాయి.

మొదటి మూడు ఫైనాన్సు కమీషన్లు రాష్ట్రాలకు వాటాని పంపిణీ చేయటంలో జనాభా ప్రాతిపదికకు **40%** వెయిటేజీ ఇచ్చాయి. ఆతరువాత నాలుగు నుండి అయిదవ ఫైనాన్సు కమీషన్ల వరకు **80%** నుండి **75%** వరకు వెయిటేజి ఇచ్చినా, ఏడవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ నుండి జనాభాకు వెయిటేజి **2.5%** అంతకేటే తక్కువే ఇవ్వటం జరిగినది.

రాష్ట్రాల వెనుకుబాటుతీనానికి కూడా మొదట్లో 60% వున్నప్పటికీ, నాల్గవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ 20%కు వెయిటేజి తగ్గించింది మరలా ఏడవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ 75%., ఆపైనా వెయిటేజి పెంచింది. ఏదిఏమయినా ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడి పంపిణీలో వెనుక బాటుతనానికి ప్రాధాన్యత నివ్వటం వలన వెనుకబడిన రాష్ట్రాలకు అభివృద్ధి చెందిన రాష్ట్రాల కంటే ఎక్కువ ప్రయోజనం చేకూరింది.

మొదట్లో ఉత్తరప్రదేశ్, మధ్యప్రదేశ్‌లాంటి ఆధిక జనాభాగల రాష్ట్రాలు బాగా లాభించాయి. కానీ ఏడవ ఫైనాన్సు కమీషన్ ఎక్సైజ్ సుంకాలరాబడిని రాష్ట్రాలకు పంపిణీ చేయటం గురించి క్రొత్త ఫార్ములాను కనిపెట్టింది.

(i) జనాభా

(ii) రాష్ట్రతలసరి ఆదాయంలో పెరుగుదల

(iii) రాష్ట్రంలో పేదవారి శాతం

(iv) వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య ఆదాయ సమానత్వ నమూనా

ఎనిమిదవ పై.క లోటు నెదుర్కొంటున్న రాష్ట్రాలకు తొమ్మిదవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ ఈ క్రింది పద్ధతి ననుసరించి ఎక్సైజ్ సుంకాల రాబడిని పంపిణీ చేసింది.

ప్రాతిపదిక	శాతం
1. జనాభా	25%
2. మొత్తం జనాభా (1971)	12.5%
3. వెనుక బాటు తనం సూచిక	12.5%
4. తలసరి ఆదాయ దూరం	33.5%
5. లోటు గల రాష్ట్రాలు	16.5%

అత్యధిక తలసరి ఆదాయం గల రాష్ట్రానికి, ఆయా రాష్ట్రా తలసరి ఆదాయానికి గల (వ్యత్యాసం) దూరం

(e) **కేంద్రపన్నుల రాబడి మొత్తంలో రాష్ట్రాల వాటాను నిర్ణయించే ప్రాతిపదిక :** కేంద్ర ప్రభుత్వం పన్నుల ద్వారా, సుంకాల ద్వారా పొందిన రాబడిని మొత్తం నుండి రాష్ట్రాలకు వాటా నిర్ణయించేందులకు పదకొండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ కొన్ని సవరణలు చేస్తూ క్రొత్త ప్రతిపాదనలు చేసింది. ఈ ప్రతిపాదనలు పదవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ ప్రతిపాదనల కంటే ఏ విధంగా మార్పులు చేయబడినాయో తెలుసుకోవాలంటే ఈ క్రింది పట్టిక-4 ను పరిశీలించాల్సియున్నది.

పట్టిక - 4

రాష్ట్రాల వాటా నిర్ణయించే ప్రాతిపదికలు వెయిట్లు (శాతం)

	ప్రాతిపదిక	వెయిట్‌లు	
		పదవ ఫైనాన్స్ కమీషన్	పదకొండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్
1.	జనాభా	20.00	10.00
2.	ఆదాయదూరం	60.00	62.50
3.	భూభాగం	5.00	7.50
4.	అవస్థాపనా సూచిక	5.00	7.50
5.	పన్నుల కృషి	10.00	5.00
6.	కోశ క్రమశిక్షణ	-	7.50
	మొత్తం	100.00	100.00

ప్రాతిపదికలలో వచ్చినమార్పులు

(i) జనాభా ప్రాతిపదికకు వెయిటేజి 20% నుండి 10%కు తగ్గించబడింది.

(ii) భూభాగానికి, అవస్థాపనా సూచికలకు 5% నుండి 7.50%కు వెయిటేజి పెంచబడింది.

(iii) పన్నుల కృషికి వెయిటేజి 10% నుండి 5.00%కు తగ్గించబడింది.

(iv) ఆదాయ దూరానికి వెయిటేజి 60.% నుండి 62.5%కు పెంచబడింది

(v) కోశ క్రమశిక్షణకు క్రొత్తగా పదకొండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ వెయిటేజి ఇవ్వటం ప్రారంభించటమే కాక, 7.50% వరకు నిర్ణయించింది రాష్ట్రాల సొంత రెవిన్యూ రాబడికి ఆయారాష్ట్రమొతం రెవిన్యూ వ్యయానికి గల నిష్పత్తిలో మెరుగుదలనే కోశ క్రమశిక్షణ అని నిర్వచించవచ్చును. ఇదే విధంగా ప్రతి రాష్ట్రానికోశ క్రమశిక్షణను లెక్కించాల్సి వుంటుంది. ఆయారాష్ట్రాలు రెవిన్యూరాబడిని పెంచుకునేందులకు, రాబడి వ్యయాన్ని తగ్గించుకునేందులకు చేసే కృషిని బట్టి కోశ క్రమశిక్షణ లేదా ఆయ రాష్ట్రాల కోశ ఆరోగ్యాన్ని లెక్కించవచ్చును. పన్నుల

వసూలుకై ఆయా రాష్ట్రాలు చేసే కృషిని బట్టి రెవిన్యూరాబడిలో పెరుగుదల వుంటుంది. ఏమైనప్పటికి కోశబాలన్సు తక్కువగా సూచించిన రాష్ట్రాల కంటే మెరుగైన కోశబ్యాలన్సును సూచించిన రాష్ట్రాలకు అధిక మొత్తంలో పన్నుల రాబడి పంచబడుతుంది.

రాష్ట్రాల కిచ్చే వాటాలో తెచ్చిన మార్పుల గురించి ప్రొ. జయతిఘోష్ తీవ్ర అభ్యంతరాన్ని తెలియజేశారు. ఆమె క్రొత్తఫారుమలాను ప్రవేశపెట్టటం ద్వారా రాష్ట్రాలకు అన్యాయాచేయ బడిందని అపాదించారు. కోశ క్రమిశిక్షణకు 7.5% వెయిటేజి ఇవ్వటం ద్వారా, పన్నుల కృషికి వెయిటేజి 10%నుండి 5%కు తగించటం ద్వారా రాష్ట్రాలకు ఒరిగిందేమీ లేదని అన్నారు. పన్నుల రాబడిని ప్రాధాన్యత తగ్గిస్తే, ఎక్కువ పారదర్శకత సమానత్వాన్ని పాటించే రాష్ట్రాలకు అన్యాయం జరిగిందని కూడా అభ్యంతరాన్ని తెలియజేశారు.

6.4.3 కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్రాలకిచ్చే నిధులు (గ్రాంట్లు)

కేంద్ర ప్రభుత్వం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఆర్టికిల్ 275 ప్రకారం అభివృద్ధి నిమిత్తం నిధులు ఇవ్వటం జరుగుతుంది. ఏ రాష్ట్రానికి ఎంత మేరకు నిధులు ఇవ్వాలి అనే అంశం ఫైనాన్సు కమీషన్ చేసే ప్రతిపాదనలపై ఆధారపడి వుంటుంది. నిధులను పంపిణీ చేయటంలో ఫైనాన్సు కమిషన్ రాష్ట్రాల స్థితిగతులను అధ్యయనం చేసి ఎప్పటికప్పుడు కొన్ని మార్గదర్శక సూత్రాలను తయారుచేస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతాల ప్రాతిపదిక మీదే కేంద్ర ప్రభుత్వం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఇస్తుంది. వివిధ రాష్ట్రాలలోగల షెడ్యూలు తెగల అభివృద్ధి కోసం పథకాలు చేపటేందులకు కూడా కేంద్రప్రభుత్వం కొంత నిధులు ఇస్తుంది. ఈ లక్ష్యంతో అస్సాం, బీహార్, ఒరిస్సా మరియు పశ్చిమ బెంగాల్‌లకు ప్రత్యేక నిధులు ఇవ్వబడుతున్నాయి.

నిధుల ఆవశ్యకత

1. రాజ్యాంగ పరంగా జరిగిన అర్థికపంపిణీలో కేంద్రానికి అధిక అదాయవనరులు, రాష్ట్రాలకు తక్కువ ఆదాయ వనరులు లభించాయి. రాష్ట్రాలు తమ భాధ్యతలను సక్రమంగా నిర్వర్తించేందులకు ఆర్థికవనరులు లేవు కాబట్టి సహాయ నిమిత్తం కేంద్రం నిధులు ఇస్తుంది.

2. రాజ్యాంగంలో విధుల విభజన ద్వారా రాష్ట్రాలకు క్రొత్తగా సంక్రమించిన బాధ్యతలను చేపట్టేందులకు అయ్యేవ్యయాన్ని రాష్ట్రాలు స్వయంగా సమకూర్చుకోలేని పరిస్థితిలో వున్నాయి. కాబట్టి కేంద్రం కొంతనిధులు ఇచ్చి రాష్ట్రాలు తమ బాధ్యతలను సక్రమంగా నిర్వర్తించాలి.

3. వివిధరాష్ట్రాల ఆదాయాలు, పన్నులరాబడి, వ్యయం, అప్పులు మొదలగునవి భిన్నంగా వుంటాయి. వీటిలో కోశ అసమానతలు అంటారు. అంతేకాక భౌగోళిక, జనాభా పర విషయాలలో అనేక తేడాలుంటాయి. ఈ తేడాలు వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య అసమానతలను పెంచుతున్నాయి. ఈ సందర్భంలో నిధులిచ్చి కేంద్రం అన్ని రాష్ట్రాల సమాన అభివృద్ధికి తోడ్పడాలి.

4. వెనుకబడిన రాష్ట్రాల అభివృద్ధికి కేంద్రం ప్రత్యేకంగా నిదులిచ్చి ఆదుకొవాలి.

నిధుల విభజన

(A) షరతుల మీద ఇచ్చే నిధులు:

కేంద్రం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు నిధులు పంపిణీ చేసేటప్పుడు విధిగా కొన్ని నియమాలు పాటించాల్సి వుంటుంది. రాష్ట్రాలు నిధుల మొత్తాన్ని వాటి యిష్టానుసారం వినియోగించుకునే అవకాశం వుండదు. కేంద్రప్రభుత్వం ఏ కార్యక్రమ నిమిత్తం రుణాలిస్తుందో దాని కోసమే వ్యయంచేయాలి కానీ ఇతర అంశాలపై వ్యయం చేయకూడదు. ఈ నిధుల మొత్తాన్ని వినియోగించుకొవటంలో రాష్ట్రాలకు స్వయం ప్రతిపత్తి వుండదు. ఈ నిధులను క్రింది రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చును.

1. మాచింగ్ నిధులు

2. నాన్ మాచింగ్ నిధులు

మాచింగ్ నిధులు : ఒక పథకం చేపట్టాలంటే రాష్ట్రాలు ముందుగా తమ సొంతవనరులను కొంత మేరకు వ్యయం చేస్తే మిగిలిన మొత్తం కేంద్రం మాచింగ్ గ్రాంటుగా ఇస్తుంది. ఉదా: రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఒక డాము కట్టాలంటే విధిగా 50 శాతం తానే పెట్టుబడి పెట్టాలి. మిగిలిన 50 శాతం నిధులు కేంద్రం సమకూరుస్తుంది.

నాన్ మాచింగ్ నిధులు: రాష్ట్రాలు విధిగా కొంత మొత్తం వ్యయం చేయాలనే షరతు లేకుండా కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్రాలకు నిధులు ఇస్తుంది. నియామలేవీ లేవు కాబట్టి రాష్ట్రాలు నిధుల మొత్తాన్ని వాటి యిష్టానుసారంగా వినియోగించుకునే స్వేచ్ఛ వుంటుంది.

స్థిరనిదులు - చరనిధులు : రాష్ట్రాలు ఏదైనా పథకం చేపట్టినపుడు కేంద్రం మొత్తం వ్యయంలో ఒక నిర్ణీత శాతం మాత్రమే గ్రాంటు ఇస్తుంది. వ్యయం అంచనాలకు మించి పెరిగినా కేంద్రం మాత్రం స్థిరమొత్తాన్నే ముందుగా అనుకున్న ప్రకారం ఇస్తుంది.

చరనిధులు అనగా వుత్పత్తి కారకాల ధర పెరిగి వ్యయం పెరిగితే అంత మేరకు కేంద్రం కూడా అదనంగా నిధులు ఇచ్చే అవకాశం వుంటుంది. కాబట్టి రాష్ట్రా ప్రభుత్వాలపై అంతగా ఆర్థిక భారం పడదు.

(B) షరతులు లేకుండా ఇచ్చే నిధులు : రాష్ట్రాలకు ఎటువంటి షరతులు లేకుండా కేంద్రం ఒక్కో సందర్భంలో నిధులు ఇవ్వవచ్చును. అప్పుడు ఆయా రాష్ట్రాలు తమ యిష్టాను సారం నిధులను తరలించుకోవచ్చు. కాబట్టి రాష్ట్రా ప్రభుత్వాలకు ఎటువంటి ఇబ్బంది వుండదు.

నిధుల లక్ష్యాలు లేక సిద్ధాంతాలు

1. బడ్జెటరీ లోటు: రాష్ట్రాల మధ్యగల ఆర్థిక అంతరాలను తొలగించాలంటే నిధులు చాలా అవసరం. ముఖ్యంగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు వచ్చే రాబడి, వ్యయాల మధ్య అంతరం లేక తేడా వున్నప్పుడు ఈ తరుగు ఏర్పడుతుంది. రాబడి కంటే వ్యయం పెరిగినపుడు ఆయా రాష్ట్రాలు వనరులు సమీకరించుకోవటంలో కొన్ని ఇబ్బందులకు గురికావలసి వుంటుంది.

ప్రయోజనాల వ్యాప్తి: ఒక రాష్ట్రం నిధుల సహాయంతో ఏదైనా ఒక కార్యక్రమం చేపబడితే ఆ ప్రయోజనం ఆరాష్ట్రానికే పరిమితం కాక ఇరుగు, పొరుగు రాష్ట్రాలకు కూడా వ్యాప్తి చెందుతుంది. ఉదా. ఆంధ్రప్రదేశ్ ఇనఫర్మేషన్ టెక్నాలిజీ విద్యనభ్యసించిన ఇంజనీర్లు మనరాష్ట్రలకే పరిమితం కాక ఇతర రాష్ట్రాలకు కూడా వెళ్ళి సేవలందిస్తున్నారు.

మెరుగైన సేవలు : ప్రతిరాష్ట్రం తన ప్రజలకు కనీసవిద్య, ఆరోగ్యం, సురక్షిత త్రాగునీరు మొదలగు మెరుగైన సదుపాయాలను అందించాలి కాబట్టి అందుకోసం కేంద్రం నిధులిచ్చి ఆదుకుంటుంది.

కోశ అసమానతలు : మనదేశంలో ధనిక, పేద రాష్ట్రాలు వున్నాయి. కాబట్టి పేద రాష్ట్రలకు రాబడి తక్కువ వ్యయం ఎక్కువగా వుంటుంది పన్నుల రాబడి కూడా అంతసంతృప్తికరంగా వుండదు. అప్పులు కూడా అధికంగా వుండి ఆర్థిక ఇబ్బందులతో సతమతమవుతూ వుంటాయి. కాబట్టి ఆయారాష్ట్రాలకు కేంద్రం అధిక మొత్తంలో నిధులిచ్చి అభివృద్ధి చెందేందులకు సహాయపడాలి.

సామాజికభద్రత : వరదలు, తుఫానులు, కరువు, కాటకాలు, అగ్ని ప్రమాదాలు, భూకంపాలు మొదలరు ప్రకృతి వైపరీత్యాలు వచ్చినపుడు కేంద్రప్రభుత్వం నిధులిచ్చి ఆయాపీడిత రాష్ట్రాలకు సహాయం చేయాలి.

ప్రాంతీయ అసమానతలు తొలగించటం

ప్రాంతీయ అసమానతలను తొలగించేందులకు కేంద్ర ప్రభుత్వం వెనుకబడిన రాష్ట్రాలకు అధిక మొత్తంలో అభివృద్ధి చెందిన రాష్ట్రాలకు తక్కవ మొత్తంలో నిధులిచ్చి అర్థిక వ్యాసాలను **తొలగించాలి. తద్వారా** ప్రాంతీయ అసమానతలను **తొలగించేందులకు కూడా** కేంద్రం నిధులిచ్చి ఆదుకొవాలి.

పరిపాలనాస్థాయిని పెంచటం : పోలీసు, అగ్నిమాపక సేవలు, జైళ్ళు, బాలికల విద్య, ప్రాథమిక స్కూళ్ళలో వసతులు, స్కూళ్ళలో కంప్యూటర్లు, సురక్షిత త్రాగునీటి సదుపాయం కల్పించేందులకు కూడా కేంద్రం నిధులిచ్చి రాష్ట్రాలకు సహాయపడాలి.

స్థానిక ప్రభుత్వాల అభివృద్ధి : పంచాయితీలు, మున్సిపాలిటీలు మొదలగు స్థానిక ప్రభుత్వాలకు కేంద్రం నిధులిచ్చి సహాయపడుతున్నది. అట్టడుగు స్థాయిలో అభివృద్ధి జరిగితే దేశఅభివృద్ధి పటిష్ట పడుతుంది. కాబట్టి కేంద్రం స్థానిక ప్రభుత్వాల అభివృద్ధికి సహాయపడటం అత్యవసరం అని పదవఫైనాస్సు కమిషన్ ఈ విషయానికి ప్రాధాన్యత కల్పించటం చాలా సముచిత నిర్ణయంగా పేర్కోన వచ్చును.

వివిధ ఫైనాన్సు కమిషన్లు - గ్రాంట్లు ప్రతిపాదనలు - సమీక్ష

ఫైనాన్సు కమిషన్	గ్రాంట్లు
మొదటి	1951-56 ల మధ్య కాలంలో 7రాష్ట్రాలు లోటు పూడ్చు కొనటం, 8 రాష్ట్రాలలో ప్రాథమిక విద్యను మెరుగుపరచటం
రెండవ	రాష్ట్రాల అభివృద్ధి అవసరాలను తీర్చుకోవటం.
మూడవ	1) రెవిన్యూవ్యయాన్ని తట్టుకునేందుకు అన్ని రాష్ట్రాలకు (మహారాష్ట్ర తప్ప) ఇచ్చినగ్రాంట్లు రు 550 కోట్లు. 2) కమ్యూనికేషన్ల అభివృద్ధికై రు. 45కోట్లు
నాలగవ	1966-71 ల మాధ్య కాలంలో రు 610 కొట్లు రాష్ట్రాల లోటు పూడ్చుకొవటం కొసం
అయిదవ	1969-7 ల మధ్య కాలంలో రు 638 కొట్లు రాష్ట్రాలలోటు పూడ్చుకొవటం కొసం
ఆరవ	1974-79 లమధ్య కాలంలో 14 రాష్ట్రాలు తమ ప్రణాళికా వ్యయంలో లోటును పూడ్చుకునేందులకు రు 2,510 కోట్లు.
ఏడవ	1980-85ల మాధ్య కాలంలో పేదరాష్ట్రాలలోటును పూడ్చుకొవటం మరియు పరిపాలనాస్థాయిన పెంచుకొవటానికి రు 1600 కోట్లు.
ఎనిమిదవ	1985-90 ల మధ్య కాలంలో రాష్ట్రాల లోటును పూడ్చుకునేందుల కిచ్చిన రు 1,556 కోట్లు.
తొమ్మిదవ	1) 1990 - 95 మధ్యకాలంలో. రెవిన్యూ ఎకౌంట్ లోటును పూడ్చుకునేందులకు రు 15,017కోట్లు. 2) ప్రకృతివైపరీత్యాల నుండి ఊరటపొందే నిమిత్తం ఇచ్చే ప్రత్యేక నిదులు రు 603 కొట్లు, (1990-95 మధ్యకాలంలో మొత్తం నిధులు . 3015 కోట్లు). 3) భోపాల్ గాస్‌లీక్ బాధితుల పునరావాస నిమిత్తం రు 122 కొట్లు (మధ్యప్రదేశ్‌కు)
పదవ	1) రు 7,580 కోట్లు 1995-2000 లమధ్య కాలంలో రాష్ట్రాల రెవిన్యూలోటు పూడ్చుకొవటంకోసం 2) పోలిస్, అగ్ని మాపకసేవలు, జైళ్ళు, బాలికల విద్య, అప్పర్ ప్రైమరీస్కూళ్ళకు అదనపు వసతులు, స్కూళ్ళలో తాగునీటిసదుపాయాల స్థాయిని పెంచేందులకు రు 1,360 కోట్లు 3) వైపరీత్యాల ఊరటకై రు 4,730 కోట్లు 4) ప్రత్యేక సమస్యల నెదుర్కొంటున్న రాష్ట్రాలకు రు 1250 కోట్లు 5) పంచాయితీలు, మున్సిపాలిటీలు మొదలగు స్థానికసంస్థలకు రు 5,380 కొట్లు

కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్రాల కిచ్చే నిధులు సరిపడినంత లేకపోవటం, సకాలంలో ఇవ్వకపోవటం ప్రకృతివైపరీత్యాల కాలంలో ప్రత్యేక నిధులివ్వకపోవటం, కొన్ని సమయాలలో జాతీయ విపత్తులుగా పరిగణించక పోవటం, పక్షపాత ధోరణి మొదలగు కారణాల వలన అనేక రాష్ట్రాలు తీవ్ర అసంతృప్తిని తెలియజేస్తున్నాయి. ఏదిఏమైనా వడ్డీ భారం లేకుండా బలహీనమైన రాష్ట్రాలు ఆర్థికంగా పటిష్టమైన కేంద్రప్రభుత్వం నుండి నిధులు ఆశించటం లో ఎటువంటి అత్యాసలేదు. కాబట్టి ఫైనాన్స్ కమీషన్లు కాలానుగుణంగా సిద్ధాంతాలలో మార్పు తెచ్చి రాష్ట్రాలను అర్ధికంగా అదుకునేందులకు తగిన ప్రతిపాదనలు చేయాలి.

6.4.4 కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్రాల కిచ్చే అప్పులు:

రాష్ట్రాలు తమ సొంతవనరులు, కేంద్రంనుండి వచ్చేపన్నుల రాబడి సరిపోక తరచుగా అర్థిక ఇబ్బందుల నెదుర్కొన వలసివస్తున్నది. అంతేకాక స్థానిక అంశాలకుసంబంధంచిన విధులన్ని రాష్ట్రాలే నిర్వర్తించ వలసి వుండటంవలన అధికబాధ్యతలను అల్ప వనరులతో చేపట్ట లేకపోతున్నది. అంతే కాక రాష్ట్రాల ఆదాయవనరులైన అనేకపన్నులు సంఖ్యాపరంగా అనేకంగా ఉన్నప్పటికీ, ఆదాయ అవ్యాకోచతను కలిగియున్నాయి. కాబట్టి రాష్ట్రాలు తరచుగా వనరుల కొరతతో సతమత మవుతున్నయి. అంతేకాక ఈమధ్య కాలంలో ఏర్పడిన ప్రాంతీయపార్టీల రాష్ట్రప్రభుత్వాలు పట్టుదలతో, కృషిచేయాలనే సంకల్పించుకున్నాయి. అంతకు ముందు ప్రభుత్వాలకు భిన్నంగా అనేక వినూత్న కార్యక్రమాలు చేపడుతున్నాయి. అయితే రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు అధికమొత్తంలో అప్పులు తీసుకోవటం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి భారంగా మారుతున్నది. ఈ విషయం రెండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ మొదట్లోనే కేంద్రప్రభుత్వాన్ని హెచ్చరించింది. 1951లో రు 195కొట్లు మేరకు కేంద్రం అప్పులుగా ఇచ్చినప్పటికీ 1955 నాటికి రు 900 కొట్లకు పెరగటం అప్పట్లోనే ఆందోళన కల్గించింది. అందుకనే రెండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ రాష్ట్రాలు ఒకసంవత్సరంలో కేవలం రెండు సార్లే అప్పుతీసుకోవడానికి అర్హతను కలిగియుంటాయని, అవికూడా ఒకటిస్వల్పకాలిక అప్పు, మరొకటి మధ్యకాలిక అప్పులే అయివుడాలని కూడా నియమం పెట్టినది.

నాల్గవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ 'రాష్ట్రాల ఋణగ్రస్త సమస్య' గురించి అధ్యయనం చేసేందులకు ఒక ఉన్నత సంస్థను ఏర్పాటు చేయాలని కూడా ప్రతిపాదించినది. అయితే ఆచరణలోకి రాలేదు. అప్పులతో పాటు వడ్డీ చెల్లింపులు రాష్ట్రాలకు తలకు మించిన భారాన్ని మోపుతున్నాయి.

అయదవ ఫై.క రాష్ట్రాలు విధిగా "కోశ క్రమశిక్షణ" అవలంబించి తమకున్న వనరులతోనే బడ్జెట్లు రూపొందించుకొవాలని సూచించింది. రాష్ట్రాలు ఓవర్ డ్రాఫ్టులకెళ్ళవద్దని సిద్ధాంతరీత్యా చెప్పినా ఆచరణలో అసాధ్యంగా మారిందని కూడా ఈ కమిషన్ అభిప్రాయపడింది.

అయిదవ ఫైనాన్సు కమిషన్ - అప్పలకు సంబంధించిన ఈ క్రింది ప్రతిపాదనలు చేసింది

1) వేస్ అండ్ మీన్స్ క్రింద తీసుకున్న అడ్వాన్సులు వనరులుగా పరిగణించకూడదు

2) రిజర్వుబ్యాంకు వేస్ & మీన్స్ క్రింద అడ్వాన్సులకు అప్పుడప్పుడు కాలానుగుణంగా పరిమితులు విధించాలి

3) రాష్ట్రాలను అప్పులు తిరిగి చెల్లించాల్సినదిగా రిజర్వుబాంకు హెచ్చరించాలి. అనధికార ఓవర్ డ్రాఫ్టుల నివ్వటానికి రిజర్వుబాంకు స్వస్తి పలకాలి.

4) రాష్ట్రాలు కోశ క్రమశిక్షణను సాధించేందులకు కేంద్రం రాష్ట్రాలకు సహాయపడాలి.

ఆరవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ రాష్ట్రాల అప్పులగురించి పూర్తి అధ్యయనం చేసి, 15 నుండి 30 సంవత్సరాల వరకు రాష్ట్రాలు అప్పులు తిరిగి చెల్లించేందులకు అవకాశాన్ని కల్పించి ఊరట కల్పించింది. కొన్ని రకాల అప్పులు పూర్తిగా మాఫీ చేయ బడినాయి

తొమ్మిదవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ పై ప్రతిపాదనలను వ్యతిరేకిస్తు రాష్ట్రాలు తగిన జాగ్రత్తలు తీసుకొని అదనంగా అప్పులు చేయకుండా వుండేందులకు కొన్ని నియంత్రణలను పాటించాలని కూడా సూచించింది

పదకొండవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ పంజాబు, జమ్ము, కాశ్మీరులు రక్షణపరంగా అధిక వ్యయాన్ని చేయవలసి వచ్చింది. కాబట్టి కొంత ప్రత్యేక ఊరట కల్పించేవిధంగా కొన్ని ప్రతిపాదనలు చేసింది.

6.4.5 ఫైనాన్సు కమీషన్‌ల సమస్యలు - కొన్ని సూచనలు

ఫైనాన్సు కమీషన్ల పరిధి

1. ఫైనాన్సు కమీషన్‌ల పరిధిని గణనీయంగా పెంచాల్సిన అవసరం వున్నది. తద్వారా రాష్ట్రాల ఆర్థిక యాజమాన్య కార్యక్రమాలలో కేంద్ర ప్రభుత్వ జోక్యాన్ని నివారించవలసి వుంటుంది. రాష్ట్రాలకు అన్ని విధాలుగా సహరించేందులకు ఫైనాన్సు కమీషన్‌కు అధిక అధికారాలిస్తే ప్రాంతీయ అసమానతలు త్వరగా తొలగించగలుగుతాము.

2. శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన ఆవశ్యకత

కొన్ని రాష్ట్రాలు ప్రతి అయిదు సంవత్సరాల కొకసారి మారే ఫైనాన్సు కమీషన్ బదులు శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన్ నియమించాలని డిమాండు చేస్తున్నాయి. ఇందుకు గల అనుకూల వాదనలు ఈ క్రింద వివరించబడినాయి.

1. రాష్ట్రాలకు ఆర్థిక వనరులను తరలించటంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం తన ఇష్టానుసారంగా వ్యవహరించి కొన్ని రాష్ట్రాలతో ఉదారంగా, కొన్ని రాష్ట్రాలతో కఠినంగా వ్యవహరించే ధోరణికి స్వస్తిపలకవచ్చు.

2. క్రొత్తగా ఫైనాన్సు కమీషన్ ఏర్పడినప్పుడల్లా రాష్ట్రాలనుండి తనకు కావలసిన సమాచారాన్ని సేకరించి, విషయాన్ని అవగాహన చేసుకునేందులకు సభ్యులు తమ అమూల్యమైన సమయాన్ని వృధా చేసుకోవలసి వస్తున్నది.

3. ఆస్ట్రేలియాలో వలే మన దేశంలో కూడా శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన్‌ను నియమించుకుంటే కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వనరులకు సంబంధించిన వివిధ అంశాలను ఎప్పటికప్పుడు సమీక్షించి తగిన సలహా, సూచనలివ్వటానికి అవకాశం వుంటుంది.

ఏడవ ఫైనాన్సు కమీషన్ వ్యతిరేకత : ఏడవ ఫైనాన్సు కమీషన్ శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన్ ఏర్పాటును వ్యతిరేకించింది. సభ్యులందరూ కేంద్ర ప్రభుత్వ పూర్తి కాల వుద్యోగులుగా మారవలసి వుంటుందని అభిప్రాయపడింది. ఈ విషయాన్ని దృష్టిలో వుంచుకొని ఫైనాన్సు కమీషన్ ల ఏర్పాటులో ప్రస్తుతపద్ధతిని కొన సాగించటమే మెరుగని పేర్కొనబడింది. మేధావులు, అనుభవజ్ఞులను ఎప్పటికప్పుడు సభ్యులుగా జేర్చుకొని, వారి విశేష అనుభవంతో ఇచ్చే సలహా, సూచనలను పాటించటమే సమంజసం అనే అభిప్రాయం పేర్కొనబడింది.

రాజకీయేతర ఏజన్సీ ఏర్పాటు : 7వ ఫైనాన్సు కమీషన్ రాజకీయేతర సంస్థ నొకదానిని ఏర్పాటు చేసి దానిని ఫైనాన్సు కమీషన్ సెక్రటేరియట్‌గా వ్యవహరించేటట్లు చేయాలని సూచించింది. కేంద్ర-రాష్ట్ర ఆర్థిక సంబంధాలను ఎప్పటికప్పుడు గమనిస్తూ, సలహాలిచ్చే బాధ్యతను ఈ రాజకీయేతర సంస్థ చేపట్టాలని కూడా సూచించబడినది.

శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన్ ఆవశ్యకత - ఎనిమిది, పదవ ఫైనాన్స్ కమీషన్ల సూచన

ఎనిమిదవ, పదవ ఫైనాన్సు కమీషన్‌లు శాశ్విత ఫైనాన్సు కమీషన్‌ను ఆర్థికమంత్రి వర్గ విభాగంలో ఏర్పాటుచేయాలని సూచించాయి. ఒక సీనియర్ ఆఫీసర్, సాంకేతిక సిబ్బంది మరియు ఇతరసిబ్బందిని నియమించి ఈ క్రింది విధులు నిర్వర్తించాలని పేర్కొనబడింది.

1. ఫైనాన్సు కమీషన్ ప్రతిపాదనల అమలు తీరు తెన్నులు ఎలావున్నాయో గమనించాలి.
2. రాష్ట్రాల ఆదాయవనరులు, ప్రణాళికేతర వ్యయపోకడలు ఎలా వున్నాయో నిశితంగా పరీక్షించాలి. ఫైనాన్సు కమీషన్ అంచనాలకు సాధించిన వాస్తవ ఫలితాలకు గల తేడాను లెక్కించి, ఆ తేడాకు గల కారణాలను కూడా పేర్కొనాలి.
3. పెంచిన నిధులు రాష్ట్రప్రభుత్వాలు ఏ విధంగా వినియోగిస్తున్నాయో సమీక్షించటం జరుగుతుంది.
4. ఇప్పటికే నియమించబడిన పూర్వపు ఫైనాన్సు కమీషన్ల రికార్డులను పదిలపరచాలి.
5. రాబోయే ఫైనాన్సు కమీషన్లుకు కావలసిన సమాచారాన్నందించి, భవిష్యత్ ప్రతిపాదనల తయారీకి కృషి జరపాలి.

6. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఆర్థిక వనరులకు సంబంధించి కొన్ని అధ్యయానాలు జరిపి, ఆ వివరాలన్నింటినీ పేపర్లలో ముద్రించాల్సిన అవసరం ఎంతైనా వున్నది.

వెనుకబడిన రాష్ట్రాలకు అనుకూల ప్రాతిపదిక

వెనుకబడిన రాష్ట్రాలకు అనుకూలంగా పేదరికాన్ని తగ్గించే ప్రాతిపదికలను సూచించటం జరిగినది. తలసరి ఆదాయం, అక్షరాస్యతా స్థాయి, రోడ్డు పొడవు, పరిపాలనా సేవలు, హాస్పిటళ్ళలో పడకలు మొదలగు ప్రాతిపదికలకు ఎక్కువ వెయిటేజి ఇవ్వబడింది.

10వ ఫైనాన్సు కమిషన్ భూభాగం, అవస్థాపనా సదుపాయాలును క్రొత్త ప్రాతిపదికలుగా కేంద్రపన్నుల రాబడి రాష్ట్రాలకు పంపిణీ చేయాలని ప్రతిపాదించటం ఆహ్వానించదగిన పరిణామయం అని చెప్పవచ్చును.

కేంద్రం నుండి రాష్ట్రాలకు అధిక వనరులు: కార్పొరేషన్ పన్ను, కస్టమ్స్ పన్నుల ద్వారా వచ్చిన వ్యాకోచ ఆదాయ వనరులను కూడా పన్నులరాబడిలో కలిపి రాష్ట్రాలకు పంపిణీ చేస్తే రాష్ట్రాలకు ఎక్కువగా కేంద్రం నిధులందించే అవకాశం కలదు. ఈ విషయంలో 10వ ఫైనాన్సు కమిషన్ మార్గదర్శక ప్రాతిపదికలను ఏర్పాటు చేసింది. కేంద్రం అన్ని రకాల పన్నుల ద్వారా వచ్చిన రాబడిలో రాష్ట్రాలకు వాటా ఇవ్వటం సముచితంగా వుంటుందని పదవ ఫైనాన్సు కమిషన్ భావించింది. ప్రస్తుతం జరుగుతున్న ఆర్థిక సంస్కరణల దృష్ట్యా కూడా ఈ ప్రతిపాదన రాష్ట్రాలకు న్యాయం చేకూర్చే విధంగా వున్నది.

రాష్ట్రాల లోటును పూడ్చే అవార్డులు: ఫైనాన్సు కమిషన్‌లు కేంద్రం నుండి రాష్ట్రాలకు ఆర్థిక వనరుల తరలింపు గురించి అనేక విలువైన ప్రతిపాదనలు చేస్తున్నప్పటికీ అనేక విమర్శలను కూడా ఎదుర్కొనవలసి వస్తున్నది. ఫైనాన్సు కమిషన్ అవార్డులు కేవలం రాష్ట్రాలకు లోటును పూడ్చే అవార్డులుగానే వుంటున్నాయి. అధిక లోటుగల రాష్ట్రాలకు అధిక మొత్తంలో కేంద్రం నుండి ఆర్థిక వనరులు తరలించి ఆదుకోవాలి. అయితే ఈ మిషతో అభివృద్ధి చెందిన రాష్ట్రాలు కూడా అనేక అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు, పథకాలు ఒకేసారి చేపట్టి పెద్ద మొత్తంలో లోటును చూపించి కేంద్రం నుండి అధిక వనరులను రాబట్టుకుంటున్నాయి. అయితే వెనుకబడిన రాష్ట్రాలకు సహజంగానే అధిక బడ్జెటరీలోటు వుంటున్నది, కాబట్టి ఈ ప్రాతిపదిక ద్వారా ధనికపేద రాష్ట్రాల తారతమ్యాలను బట్టి లోటుకు వెయిటేజి ఇస్తే మరింత న్యాయంగా వుంటుంది. రాష్ట్రాలకు కేంద్రం నుండి వచ్చే ప్రణాళికేతర వనరులు గురించి మాత్రమే ఫైనాన్సు కమిషన్లు ప్రతిపాదనలు చేస్తాయి. అయితే కేంద్రం నుండి రాష్ట్రాలకు వచ్చే ప్రణాళికా వనరులు మాత్రం శాశ్వత సంస్థయిన ప్లానింగ్ కమిషన్‌కు అప్పచెప్పబడినాయి.

6.5 ముగింపు

మన దేశంలో ఇప్పటికి 12 ఫైనాన్సు కమిషన్లు నియమింపబడినాయి. కొన్ని విమర్శలు వున్నప్పటికీ కేంద్ర-రాష్ట్ర సంబంధాలను నిర్దేశించే సంస్థగా ఫైనాన్సు కమిషన్ అవిరళ కృషి చేస్తున్నది. ముఖ్యంగా పన్నులరాబడిలో వాటా, నిధుల కేటాయింపు, అప్పులివ్వటం అనే మూడు మార్గాల ద్వారా కేంద్రానికి రాష్ట్రాలకు, వివిధ రాష్ట్రాల మధ్యగల కోశ అసమానతలను తొలగించేందులకు ఫైనాన్సు కమిషన్లు విలువైన ప్రతిపాదనలు చేస్తున్నాయి. రాష్ట్రాలను అధికంగా వేధించే అనేక ఆర్థిక సమస్యలపై దృష్టి సాధిస్తూ, ఎప్పటికప్పుడు పరిస్థితులు సమీక్షించుకుంటూ ఫైనాన్సు కమిషన్లు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి తగిన విధంగా సలహాలు, సూచనలు ఇస్తున్నాయి.

6.6 ముఖ్య పదాలు

పన్నుల కృషి - పన్నుల వసూళ్ళను సమర్ధవంతంగా, ఎక్కువ మొత్తాన్ని వసూలు చేయటం

ఆర్థిక క్రమశిక్షణ -------

నిధులు ------- కేంద్రం రాష్ట్రాలకిచ్చే మొత్తం, తిరిగి చెల్లించనవసరం లేదు

అప్పులు ------- వడ్డీతో సహా చెల్లించాలి.

6.7 స్వీయ అంచనాలకు ప్రశ్నలు / అభ్యాసం

(i) ప్రశ్నలు

1. భారత దేశంలో ఫైనాన్సు కమిషన్ల పాత్రను విశదీకరింపుము.

2. వివిధ ఫైనాన్సు కమిషన్లు చేసిన ప్రతిపాదనలు కేంద్ర-రాష్ట్ర ఆర్థిక సంబంధాలను పటిష్టపరుస్తున్నాయి.

3. కేంద్ర-రాష్ట్ర ఆర్థిక సంబంధాలలో గల అసమానతలను తొలగించేందులకు ఒక యంత్రాంగంపై ఫైనాన్సు కమిషన్ ఎటువంటి పాత్రను నిర్వహిస్తున్నది? విమర్శనాత్మకంగా చర్చించుము.

(ii) అభ్యాసం.

1 ఫైనాన్సు కమిషన్ విధులు

2 పన్నుల రాబడిలో వాటా రాష్ట్రాలకు పంపిణీ

3 ఆర్టికల్ 275 క్రింద రాష్ట్రాలకిచ్చే నిధులు ఎందుకు వినియోగించాలి.

4 నిధుల కేటాయింపులో రాష్ట్రాల అసంతృప్తికిగల కారణాలు

5. రాష్ట్రాల రుణగ్రస్తత-నివారణ

6.8 చదవాల్సిన గ్రంధాలు

1.	Sinha R.K	Centre - State Financial Relations in India.Deep & Deep Publications, New Delhi
2.	Tiwari O.P	Federation and centre - State Relations in India. Deep & Deep Publications, New Delhi
3.	Sarojini M.	Finance Commissions and centre State Financial Rela tions Chug Publications, Allahabad
4.	Sasthry & Reddy	Centre state Financial Relations Centre For Economic And Social Studies Hyderabad & Concept Publishing company, New Delhi.
		Report of the Finance commissions, various issues
		Economic Surves, government of India, vaious issues

డా॥ ఎల్. క్రిష్ణవేణి

పాఠం - 7

15వ ఆర్థిక సంఘం

15th FINANCE COMMISSION

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

7.0. ఉద్దేశ్యాలు

7.1. పరిచయం

7.2. 15వ ఆర్థిక సంఘం సభ్యులు

7.3. టర్మ్స్ ఆఫ్ రిఫరెన్స్

7.4. భారత ఆర్థిక సంఘం

7.5. రాజ్యాంగ హోదా

7.6. ఛైర్మన్ నియామకం-అర్హతలు

7.7. 15వ ఆర్థిక సంఘం నివేదికలు

7.8. ఆదాయ వ్యత్యాసం

7.9. జనాభా సంబంధ ప్రగతి

7.10. అడవులు

7.11. పన్నుల వసూల్లో కృషి

7.12. 2011 జనాభా లెక్కల అనుకూల వాదనలు

7.13. ప్రతికూల వాదనలు

7.14. ఏమిటి 15 వ ఆర్థిక సంఘం

7.15. మొదటి నివేదిక

7.16. రెండవ నివేదిక

7.17. కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా

7.18. రాష్ట్రాల మధ్య పన్నుల విభజనకు ప్రమాణాలు

7.19. గ్రాంట్లు

7.19.1. రెవెన్యూ గ్రాంట్లు

7.19.2. 8 రంగాలకు ప్రత్యేక గ్రాంట్లు

7.19.3. రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేక గ్రాంట్లు

7.19.4. స్థానిక సంస్థలకు గ్రాంట్లు

7.19.5. ఆరోగ్య గ్రాంట్లు

7.19.6. ప్రకృతి విపత్తు నిర్వహణ గ్రాంట్లు

7.20. కేంద్ర రాష్ట్రాల మధ్య వ్యయాల పంపిణి

7.21. ఆర్థిక రోడ్ మ్యాప్

7.22. ఆదాయ సమీకరణ

7.23. GST

7.24. 15వ ఆర్థిక సంఘంపై దక్షిణాది రాష్ట్రాల అభ్యంతరం ఏమిటి

7.25. 2011 జనాభా లెక్కలతో సమస్య ఏమిటి

7.26. 15వ ఆర్థిక సంఘం ఇస్తున్న వెయిటేజి ఏమిటి

7.27. వెయిటేజి తగ్గిన రాష్ట్రాలు

7.28 15వ ఆర్థిక సంఘ సిఫార్సులు

7.29. దక్షిణాది రాష్ట్రాలకు దెబ్బ

7.30. 15 వ ఆర్థిక సంఘం ఆంధ్రప్రదేశ్

7.31. GST పరిహారంగా రూ.12,296 కోట్ల కేటాయింపు

7.32. ముగింపు

7.33. మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

7.34. ఆచూకి గ్రంథాలు

7.0. ఉద్దేశ్యాలు :

- కేంద్ర రాష్ట్రాల మధ్య ఆదాయ పంపిణిలను చేయుటకు ఆర్థిక సంఘం ఉపయోగపడుతుంది.
- ఆర్థిక సంఘం అనునది రాజ్యాంగ బద్దమైన సంస్థ. భారతదేశ రాష్ట్రపతి ఆర్థిక సంఘం చైర్మన్ మరియు మిగిలిన సభ్యులను నియమిస్తారు.
- కేంద్ర, రాష్ట్రాల మధ్య ఆదాయ పంపిణి ఏ విధంగా చేయాలో, కేంద్ర పన్నుల వాటాలను రాష్ట్రాలను ఎంత శాతం పంపిణి చేయ్యాలో ఈ సంఘం వివరిస్తుంది.
- ముఖ్యంగా రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేక గ్రాంట్లను ఆర్థిక సంఘం సలహాతో కేంద్ర ప్రభుత్వం కేటాయిస్తుంది.

7.1. పరిచయం :

రాష్ట్రపతి 27-11-2017 న ప్రణాళిక సంఘం మాజి సభ్యుడు నంద కిశోర్ సింగ్ అధ్యక్షులుగా, అరవింద్ మెహతా కార్యదర్శిగా 15వ ఆర్థిక సంఘాన్ని నియమించారు. 30-10-2020 నాటికి ఇది తన నివేదికను సమర్పించాలి అని ఆదేశించారు. దీనిని 01-04-2020 నుండి మొదలుపెట్టి మొత్తం ఐదు ఆర్థిక సంవత్సరం కోసం ఆర్థిక వ్యవహారాలపై సిఫార్సులు చేయడానికి 15వ ఆర్థిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశారు.

7.2. 15వ ఆర్థిక సంఘం సభ్యులు :

అజయ్ నారాయన్ ఝూ (కేంద్ర మాజీ ప్రధాన ఆర్థిక సలహాదారు), రమేష్ చంద్ (నీతి ఆయోగ్ సభ్యులు), అనూప్ సింగ్ (జార్జిటౌన్ యూనివర్శిటి ఆచార్యులు). ఈ సంఘం '2' నివేదికలను సమర్పించింది. మొదటి నివేదికలో 2020-21 ఆర్థిక సంవత్సరానికి సంబంధించిన అంశాలు ఉండగా, రెండవ నివేదికలో 2021-26 సంవత్సరాల కాలానికి సంబంధించిన అంశాలు ఉంటాయి.

7.3. టర్మ్స్ ఆఫ్ రిఫరెన్స్ :

ఈక్రింద పేర్కొన్న అంశాలను పరిశీలించి నివేదికను తయారు చేయాలని 15వ ఆర్థిక సంఘానికి సూచించారు. అవి:

- కేంద్ర రాష్ట్రాల మధ్య పన్నుల పంపిణి, వాటిలో రాష్ట్రాలకు వచ్చే వాటాలను నిర్ణయించడం. కేంద్రప్రభుత్వం రాష్ట్రాలకు ఇవ్వాల్సిన గ్రాంట్ ఇన్-ఎయిడ్ పరిమాణాన్ని నిర్ణయించి, వీటిని పొందడానికి రాష్ట్రాలకు ఉండాల్సిన అర్హతలను ప్రకటించడం.

- మున్సిపాలిటీలు, పంచాయితీలకు నిధులు అందించేందుకు రాష్ట్ర సంఘటిత నిధిని బలోపేతం చేసే చర్యలు సూచించడం.
- 14వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులు కేంద్ర కోశ స్థితిగతులపై ఏవిధమైన ప్రభావాన్ని చూపాయో సమీక్షించడం.
- ఆర్థిక వ్యవస్థపై GST ప్రభావాన్ని అధ్యయనం చేయడం.
- జనాభివృద్ధి రేటును తగ్గించేందుకు చేపట్టిన చర్యలు సుదీర్ఘాభివృద్ధి లక్ష్యాల సాధనలో కృషి, మూలధన వ్యయాన్ని పెంచడంలో ప్రగతి, విద్యుత్ రంగంలో నష్టాలు తగ్గించడం.
- పన్ను, పన్నేతర రాబడిని పెంచడంలో ప్రగతి, ప్రత్యక్ష నగదు బదిలీ, డిజిటల్ ఎకానమీని ప్రోత్సహించడం.

7.4. భారత ఆర్థిక సంఘం :

భారత ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులను ప్రభుత్వం తప్పనిసరిగా అమలు చేయాలని రాజ్యాంగంలో ఎక్కడా పేర్కొనలేదు. కేంద్ర ప్రభుత్వ విచక్షణాధికారం మేరకు నిర్ణయం తీసుకోవచ్చును. అయితే సాధారణంగా ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులను అమలు చేయాలని న్యాయ స్థానాలను ఆశ్రయించే అధికారం రాష్ట్రాలతో పాటు మరెవరికి లేదు.

భారత ఆర్థిక సంఘం రాజ్యాంగబద్ధ సంస్థ, అర్థ న్యాయ సంస్థ (Quasi-Federal). ఆర్థిక వనరులను కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య రాజ్యాంగ బద్ధంగా పంపిణీ చేయాల్సి ఉంటుంది. ముఖ్యంగా ప్రభుత్వం అనుసరిస్తున్న సహకార సమాఖ్యలో ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులకు అధిక ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. పన్నుల వలన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అధిక ఆదాయ వనరులు సమకూరుతాయి. రాష్ట్రాలు ప్రజలకు సన్నిహితంగా ఉంటూ తక్కువ వనరులతో, అధిక వ్యయంలో కూడిన కార్యక్రమాలను నిర్వహించాల్సిన ఉంటుంది. ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరుల విషయంలో కేంద్రం, రాష్ట్రాల మధ్య అనేక వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. కాబట్టి వీటిని దృష్టిలో ఉంచుకొని వనరులను పునః పంపిణి చేయడానికి రాజ్యాంగ నిర్మాతలు ఆర్థిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. ప్రపంచంలో ఏ సమాఖ్య వ్యవస్థలోనూ ఇలాంటి అధికారాలతో ఏర్పడిన సంస్థ మరొకటి లేదు.

7.5. రాజ్యాంగ హోదా :

రాజ్యాంగంలోని XII వ భాగంలో 280 మరియు 281 వరకు ఉన్న నిబంధనలు ఆర్థిక సంఘం నియామకం, నిర్మాణం, విధులు మరియు సిఫార్సులను సమర్పించడంలాంటి అంశాలను వివరిస్తాయి.

7.6. ఛైర్మన్ నియామకం-అర్హతలు :

ఆర్థిక సంఘం ఛైర్మన్, సభ్యులను రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు. 280(1) నిబంధన ప్రకారం రాజ్యాంగం అమల్లోకి వచ్చిన తరువాత ప్రతి '5' సంవత్సరాలకు ఒకసారి లేదా అవసరమని భావించినప్పుడు రాష్ట్రపతి ఆర్థిక సంఘాన్ని

ఏర్పాటు చేస్తారు. ఆర్థిక సంఘం చైర్మన్‌గా ప్రజా వ్యవహారాలలో అనుభవం ఉన్న వారిని నియమిస్తారు. చైర్మన్ మరియు సభ్యులుగా నియమితులు కావడానికి క్రింది వాటిలో ఏదో ఒక అర్హత ఉండాలి. అవి:

- హైకోర్టు న్యాయమూర్తి లేదా హైకోర్ట్ ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమితులు కావడానికి అవసరమైన అర్హతలు ఉండాలి.
- ప్రభుత్వ ఆర్థిక వ్యవహారాలు, ఖాతాలకు సంబంధించి ప్రత్యేక పరిజ్ఞానం ఉండాలి.
- ఆర్థిక పాలన వ్యవహారాలలో విస్తృతమైన అనుభవం ఉండాలి.
- అర్థ శాస్త్ర నిపుణుడై ఉండాలి. అయితే నియమించే సభ్యుడి వ్యక్తిగత ప్రయోజనాలు ఆర్థిక సంఘం విధులను ప్రభావితం అవకాశం ఉండకూడదు.
- సులభతర వాణిజ్యంలో ప్రగతి, పారిశుద్ధ్యం, ఘన వ్యర్థాల నిర్వహణలో సాధించిన ప్రగతి మొదలైన అంశాల ఆధారంగా రాష్ట్రాలకు ప్రదర్శన ఆధారిత ప్రోత్సాహకాలను సిఫార్సు చేయడం.
- 2011 జనాభా లెక్కల ఆధారం గానే సిఫార్సులు ఉండాలి.

7.7. 15వ ఆర్థిక సంఘం నివేదికలు :

15వ ఆర్థిక సంఘం భారత రాష్ట్రపతికి రెండు నివేదికలను సమర్పించినది. మొదటి నివేదికలో 2020-21 వ ఆర్థిక సంవత్సరానికి సంబంధించిన అంశాలు ఉండగా, రెండవ నివేదికలో 2021-26 సంవత్సరాల మధ్య కాలానికి సంబంధించిన అంశాలు ఉంటాయి.

7.8. ఆదాయ వ్యత్యాసం :

అత్యధిక ఆదాయం ఉన్న రాష్ట్రంతో పోలిస్తే ఒక రాష్ట్రం ఎంత దూరంలో ఉన్నదో ఈ ప్రమాణం తెలుపుతుంది. 2016-17 నుండి 2018-19 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో మూడు సంవత్సరాల సగటు తలసరి GSDP లెక్కించడం ద్వారా ఒక రాష్ట్ర తలసరి ఆదాయం వస్తుంది. తక్కువ తలసరి ఆదాయం గల రాష్ట్రాలకు అధిక సహాయం చేసే ఉద్దేశ్యంతో ఆదాయ వ్యత్యాస ప్రమాణాన్ని ఏర్పాటు చేశారు. ఇది ముఖ్యంగా రాష్ట్రాల మధ్య సమనత్వాన్ని సాధించడం దీని లక్ష్యం.

7.9. జనాభా సంబంధ ప్రగతి :

జనాభా నియంత్రణకు కృషి చేసిన రాష్ట్రాలకు బహుమతిగా ఈ ప్రమాణాన్ని చేర్చారు. దీని ప్రకారం ఫలదీకరణ రేటు తక్కువగా ఉన్న రాష్ట్రాలు అధికంగా లబ్ధి పొందుతాయి.

7.10. అడవులు :

దేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాలలోని మొత్తం దట్టమైన అడవులలో ఒక రాష్ట్రంలోని దట్టమైన అడవుల వాటా ఎంత ఉన్నదో లెక్కించి ఈ ప్రమాణాన్ని పరిగణిస్తారు.

7.11. పన్నుల వసూల్లో కృషి :

అధిక పన్ను వసూలు సామర్థ్యం ఉన్న రాష్ట్రాలకు బహుమతిగా ఈ ప్రామాణాన్ని ఉపయోగిస్తారు. 2016-17 నుండి 2018-19 కాలానికి ఒక రాష్ట్రంలో సగటు తలసరి సొంత పన్ను రాబడి, సగటు తలసరి GSDP కి మధ్య ఉన్న నిష్పత్తి ఆధారంగా దీనిని లెక్కిస్తారు.

7.12. 2011 జనాభా లెక్కల అనుకూల వాదనలు :

13వ ఆర్థిక సంఘం వరకు 1971 జనాభా లెక్కలను మాత్రమే ఆధారంగా తీసుకున్నారు. 14వ ఆర్థిక సంఘం నుండి 2011 జనాభా లెక్కలను ప్రమాణంగా తీసుకుంటున్నారు. ఈ నిర్ణయాన్ని కొన్ని రాష్ట్రాలు స్వాగతించగా, మరికొన్ని రాష్ట్రాలు వ్యతిరేకించాయి.

- 1971 జనాభా లెక్కలు 50 సంవత్సరాల నాటి పాత సమాచారాన్ని ఇస్తున్నాయి. ఇవి ప్రస్తుత స్థితిగతులను ప్రతిబింబదు.
- 1971 జనాభా లెక్కలు వలసలను పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు. 2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం సంవత్సరానికి 33 లక్షల మంది వివిధ ప్రాంతాలకు వలస వెళ్తున్నారు. ఈ సంఖ్య క్రమేణా పెరుగుతుంది.
- పాత గణాంకాలతో సరియైన కేటాయింపులు జరగకపోవచ్చును. ముఖ్యంగా వలసలు కూడా పరిగణనలోకి తీసుకొని కేటాయింపులు చేస్తే జనాభా సంబంధ మార్పుల ద్వారా వచ్చే జనాభా సంబంధ లబ్ది చేకూరుతుంది.

7.13. ప్రతికూల వాదనలు :

- 1971 నుండి 2011 జనాభా లెక్కలలో మొత్తం జనాభాలో దక్షిణ భారత రాష్ట్రాల వాటా 4.0% తగ్గగా, ఉత్తర భారత రాష్ట్రాల వాటా సాపేక్షంగా పెరిగినది. దీని ఫలితంగా ఆయా రాష్ట్రాలు అధికంగా లబ్ది పొందుతున్నాయి.
- అధిక జనాభా వలన ఉత్తర భారత రాష్ట్రాల తలసరి ఆదాయం తక్కువగా ఉన్నది. కేటాయింపులు పెరగడానికి ఈ అంశం ఒక ప్రధాన కారణం.

7.14. ఏమిటి 15 వ ఆర్థిక సంఘం :

కేంద్ర పన్ను ఆదాయాన్ని రాష్ట్రాల మధ్య ఏ నిష్పత్తిలో పంచాలో నిర్ణయించే కీలక రాజ్యాంగ సంస్థ ఆర్థిక సంఘం. ఐదేళ్ళకోసారి ఏర్పాటయ్యే ఆర్థిక సంఘం, రాబోయే ఐదేళ్ల పాటు కేంద్ర పన్ను ఆదాయం నుండి రాష్ట్రాలకు ఎంత వాటా ఇవ్వాలనేది నిర్ణయిస్తుంది. ప్రస్తుత కేంద్ర పన్నుల ఆదాయంలో 42.0 % రాష్ట్రాలకు ఇవ్వాలని 14వ ఆర్థిక సంఘం నిర్ణయించినది. మిగిలిన 58.0 % నిధులను కేంద్ర ప్రభుత్వం జాతీయ అవసరాలకు ఉపయోగిస్తుంది, రాష్ట్రాల వాటా అయిన 42.0 % నిధులను రాష్ట్రాలు, కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలకు ఏ ప్రాతిపదికన పంపిణి చేయాలనేది ఆర్థిక సంఘమే సిఫార్సుచేస్తుంది.

ఉదాహరణ :

తమిళనాడు, గుజరాత్, మహారాష్ట్ర, హర్యానా, పంజాబ్ లాంటి రాష్ట్రాలు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి చెల్లించిన దాని కంటే తక్కువ మొత్తం పొందుతున్నాయి. ఈ రాష్ట్రాలు కేంద్రానికి రూ.1,000/- చెల్లిస్తే తిరిగి రూ.300/- మాత్రమే దక్కుతుంది. ఉత్తరప్రదేశ్, బీహార్ లాంటి రాష్ట్రాలు రూ.1,000/- చెల్లిస్తే, రూ.200/- పైనే పొందుతున్నాయి. ముఖ్యంగా బీహార్, మధ్యప్రదేశ్, రాజస్థాన్ మరియు ఉత్తరప్రదేశ్ రాష్ట్రాలకు ఆర్థిక సంఘం నుండి అధికంగా నిధులు లభిస్తున్నాయి. ఈ విధంగా 2011 జనాభా లెక్కలను పరిగణనలోకి తీసుకోవడం వలన '4' దక్షిణాది రాష్ట్రాలతో పాటు కొన్ని ఉత్తరాది రాష్ట్రాలు కూడా నష్టపోతున్నాయి.

7.15. మొదటి నివేదిక :

2020-21 ఆర్థిక సంవత్సరానికి రూ.8,55,176/- కోట్లను రాష్ట్రాలకు పంపిణి చేయాలని సిఫార్సు చేసింది. ఈ మొత్తం డివిజబుల్ పూల్‌లో 41.0 % గా ఉన్నది. 14వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సు చేసిన 42.0 % కంటే ఇది 1.0 % తక్కువ. 2020 ఫిబ్రవరిలో ఈ నివేదికను పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశ పెట్టారు.

2020-21 ఆర్థిక సంవత్సరంలో ఉత్తరప్రదేశ్ అత్యధికంగా రూ.1,53,342/- కోట్లు పొందినది. డివిజబుల్ పూల్‌లో రాష్ట్రాలకు కేటాయించిన మొత్తంలో ఈ రాష్ట్రం వాటా 17.93 శాతం, ఆ తరువాత బీహార్ రూ.86,039 కోట్ల రెండవ స్థానంలో ఉన్నది.

2020-21 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్రపదేశ్‌కు రూ.35,166/- కోట్లు లభించాయి. 14వ ఆర్థిక సంఘం డివిజబుల్ పూల్‌లో రాష్ట్రాలకు కేటాయించిన మొత్తంలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు 4.305 % కేటాయించగా, 15వ ఆర్థిక సంఘం 4.111 % మాత్రమే కేటాయించింది.

పన్నుల విభజన తరువాత కూడా '14' రాష్ట్రాలు రెవెన్యూ లోటును ఎదుర్కొంటున్నాయి. దీనిని భర్తీ చేసేందుకు ఆయా రాష్ట్రాలకు రూ.74,341/- కోట్లు రెవెన్యూ లోటు గ్రాంటు క్రింద సిఫార్సు చేసింది. దీనిలో ఆంధ్రప్రదేశ్ కూడా ఉన్నది.

2019-20 తో పోలిస్తే 2020-21 లో కర్ణాటక, మిజోరం, తెలంగాణలకు పన్నుల విభజన, రెవెన్యూ లోటు గ్రాంటు ద్వారా లభించే ఆదాయం తక్కువగా ఉన్నది. దీనికోసం ఆ మూడు రాష్ట్రాలకు రూ.6,674/- కోట్లు కేటాయించినది.

2020-21 లో స్థానిక సంస్థలకు రూ.90,000/- కోట్ల గ్రాంటును సిఫార్సు చేసింది. ఇందులో డివిజబుల్ పూల్‌లో ఇది 4.31%. ఆ మొత్తంలో గ్రామీణ స్థానిక సంస్థలకు రూ.60,750/- కోట్లు పట్టణ స్థానిక సంస్థలకు రూ.29,250/- కోట్లు కేటాయించినది.

జాతీయ, రాష్ట్ర డిజాస్టర్ రిస్క్ నిర్వహణ నిధిని ఏర్పాటు చేయాలని ఈ సంఘం సిఫార్సు చేసింది. రాష్ట్ర విపత్తు ప్రమాద నిర్వహణ నిధికి రూ.28,963/- కోట్లు, జాతీయ విపత్తు ప్రమాద నిర్వహణ నిధికి రూ.12,390/- కోట్లు సిఫార్సు చేసింది.

7.16. రెండవ నివేదిక :

15వ ఆర్థిక సంఘం 2020 నవంబర్‌లో తన నివేదికను భారత రాష్ట్రపతికి సమర్పించింది. దీనిని ఆర్థిక మంత్రి శ్రీమతి నిర్మలా సీతారామన్ 01-02-2021 న కేంద్ర బడ్జెట్‌తో పాటు లోక్‌సభలో ప్రవేశపెట్టారు. ఇందులో 2021-26 సంవత్సరాలకు సంబంధించిన అంశాలు ఉన్నాయి.

7.17. కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా :

2020-21 వ ఆర్థిక సంవత్సరానికి సిఫార్సు చేసినట్లు 2021-26 సంవత్సరాల మధ్య కాలంలో కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా 41.0 % గా ప్రకటించింది. 14వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సు చేసిన దానికంటే ఇది 1.0 % తక్కువ. ఈ 1.0 శాతాన్ని నూతనంగా ఏర్పడిన కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలైన జమ్మూ-కాశ్మీర్ మరియు లద్దాక్ కోసం కేటాయించాలన్న కేంద్ర ప్రభుత్వ సూచనకు ఆర్థిక సంఘం అంగీకరించింది. 2021-22 నుండి 2025-26 వరకు మొత్తం పన్ను వసూళ్ళు రూ.135.2 లక్షల కోట్లుగా ఉంటాయని ప్రభుత్వం అంచనా. సెస్సులు, సర్‌చార్జీలు లాంటివి మినహాయిస్తే ఈ మొత్తం రూ.103 లక్షల కోట్లకు తగ్గుతుంది. అందులో 42% అనగా రూ.42.2 లక్షల కోట్లు రాష్ట్రాలకు దక్కాలి.

పట్టిక - 1

కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా

రాష్ట్రం	14వ ఆర్థిక సంఘం 2015-20	15వ ఆర్థిక సంఘం 2020-21	15వ ఆర్థిక సంఘం 2021-26
ఆంధ్రప్రదేశ్	4.305	4.111	4.047
అరుణాచల్ ప్రదేశ్	1.370	1.760	1.757

అసోం	3.311	3.131	3.128
బీహార్	9.665	10.061	10.058
ఛత్తీస్‌గడ్	3.080	3.148	3.407
గోవా	0.378	0.386	0.386
గుజరాత్	3.084	3.398	3.478
హరియాణా	1.084	1.082	1.093
హిమాచల్ ప్రదేశ్	0.713	0.799	0.830
జమ్మూ-కశ్మీర్	1.854	-	-
ఝార్ఖండ్	3.139	3.313	3.307
కర్ణాటక	4.713	3.646	3.647
కేరళ	2.500	1.943	1.925
మధ్యప్రదేశ్	7.548	7.886	7.850
మహారాష్ట్ర	5.521	6.135	6.317
మణిపూర్	0.617	0.718	0.716
మిజోరం	0.460	0.506	0.500
నాగాలాండ్	0.498	0.573	0.569
ఒడిశా	4.642	4.629	4.528
పంజాబ్	1.577	1.788	1.807
రాజస్థాన్	5.495	5.979	6.026
సిక్కిం	0.367	0.388	0.388
తమిళనాడు	4.023	4.189	4.079
తెలంగాణ	2.437	2.133	2.102
త్రిపుర	0.642	0.709	0.708

ఉత్తరప్రదేశ్	17.959	17.931	17.939
ఉత్తరాఖండ్	1.052	1.104	1.118
పశ్చిమబెంగాల్	7.324	7.519	7.523

సేకరణ: 15వ ఆర్థిక సంఘం

7.18. రాష్ట్రాల మధ్య పన్నుల విభజనకు ప్రమాణాలు :

దీనికోసం 15వ ఆర్థిక సంఘం 2020-21 వ సంవత్సరానికి ఉపయోగించిన ప్రమాణాలనే 2021-26 ల కాలానికి తీసుకుంటుంది. వాటికి కేటాయించిన నిధులలో ఎలాంటి మార్పు లేదు. పన్ను వసూలులో కృషికి బదులు పన్ను కోశ కృషి (Tax and Fiscal Effort) అనే పేరును ఉపయోగించారు. అయితే ఆదాయ వ్యత్యాసం, పన్నుల వసూళ్ళలో కృషి అనే రెండు ప్రమాణాల లెక్కింపునకు 2020-21 కి రిఫరెన్స్ పీరియడ్‌గా 2015-18, 2021-26 ల కాలానికి 2016-19 వ సంవత్సరాన్ని తీసుకున్నారు.

కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటాను నిర్ణయించేటప్పుడు 15వ ఆర్థిక సంఘం ఈక్రింది పట్టికలోని ప్రమాణాలను అనుసరిస్తుంది.

పట్టిక - 2

కేంద్ర పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా

ప్రమాణాలు	15వ ఆర్థిక సంఘం	14వ ఆర్థిక సంఘం
1. ఆదాయ వ్యత్యాసం	45	50
2. 2011 జనాభా	15	10
3. విస్తీర్ణం	15	15
4. అడవులు, ఆవరణ వ్యవస్థ	10	-
5. జనాభా సంబంధ ప్రగతి	12.5	-
6. పన్నుల వసూల్లో కృషి	2.5	-
7. అటవీ విస్తీర్ణం	-	7.5
8. 1971 జనాభా	-	17.5
మొత్తం	**100**	**100**

సేకరణ: 15వ ఆర్థిక సంఘం

7.19 గ్రాంట్లు :

2021-26 ల మధ్య కాలానికి కేంద్ర వనరుల నుండి రాష్ట్రాలకు ఈక్రింద పేర్కొన్న గ్రాంట్లు అందుతాయి.

7.19.1. రెవెన్యూ గ్రాంట్లు :

రెవెన్యూ లోటును అధిగమించేందుకు 17 రాష్ట్రాలకు రూ.2.9 లక్షల కోట్లు కేటాయించారు.

7.19.2. 8 రంగాలకు ప్రత్యేక గ్రాంట్లు :

ముఖ్యంగా ఈక్రింద పేర్కొనబడిన రంగాల కోసం రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేకంగా రూ.1.3 లక్షల కోట్లు ఇస్తారు. అవి:

- ఆరోగ్యం
- పాఠశాల విద్య
- ఉన్నత విద్య
- వ్యవసాయ సంస్కరణల అమలు
- PMGSY రహదారుల నిర్వహణ
- న్యాయ వ్యవస్థ
- గణాంకాలు
- ఆకాంక్షిత జిల్లాలు, బ్లాకులు

ఈ గ్రాంట్లలో కొంత భాగం పనితీరు ఆధారంగా ఉంటాయి.

7.19.3. రాష్ట్రాలకు ప్రత్యేక గ్రాంట్లు :

15వ ఆర్థిక సంఘం రాష్ట్రాలకు రూ.49,599 కోట్లు ప్రత్యేక గ్రాంట్లను సిఫార్సు చేసింది. వీటిని ఈక్రింది అవసరాలకు ఇస్తారు.

- సాంఘిక అవసరాలు
- పాలన, గవర్నెన్స్, మౌళిక వసతులు
- త్రాగునీరు, పారిశుద్ధ్యం
- సంస్కృతి, చారిత్రక కట్టడాల సంరక్షణ
- అధిక వ్యయం ఉన్న భౌతిక అవస్థాపన సౌకర్యాలు
- పర్యాటకం

రాష్ట్రాలు, రంగాల వారీగా ప్రత్యేక గ్రాంట్ల వినియోగాన్ని సమీక్షించి, పర్యవేక్షించడానికి రాష్ట్ర స్థాయిలో ఉన్నత స్థాయి కమిటీని ఏర్పాటు చేయాలని ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సు చేసింది.

7.19.4. స్థానిక సంస్థలకు గ్రాంట్లు :

స్థానిక సంస్థలకు మొత్తం రూ.4.36 లక్షల కోట్లు ఇస్తారు. ఈ గ్రాంట్లలో కొంతమొత్తం పనితీరు ఆధారంగా ఇస్తారు. వీటిలో గ్రామీణ స్థానిక సంస్థలకు రూ.2.4 లక్షల కోట్లు, పట్టణ స్థానిక సంస్థలకు రూ.1.2 లక్షల కోట్లు, స్థానిక ప్రభుత్వాల ద్వారా ఆరోగ్య గ్రాంట్లు రూ.70,051 కోట్లు కేటాయించారు. స్థానిక సంస్థలకు అందించే గ్రాంట్లు '3' అంచెల (గ్రామం, బ్లాకు, జిల్లా) పంచాయితీరాజ్ సంస్థలకు అందుబాటులో ఉంటాయి.

7.19.5. ఆరోగ్య గ్రాంట్లు :

ఆరోగ్య నిధులను ఈక్రింది విధంగా వెచ్చిస్తారు. అవి:

- గ్రామీణ ఆరోగ్య సబ్ సెంటర్లు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాలను (PHC), ఆరోగ్య వెల్‌నెస్ కేంద్రాలుగా మార్చడం.
- ప్రాథమిక ఆరోగ్య సంరక్షణ కార్యకలాపాలకు మద్ధతుగా డయాగ్నోస్టిక్ అవస్థాపన సౌకర్యాలను అభివృద్ధి చేయడం.
- పట్టణ ఆరోగ్య వెల్‌నెస్ కేంద్రాలు, ఆరోగ్య ఉపకేంద్రాలు, PHC లకు, బ్లాక్ స్థాయిలో ఉన్న ప్రజా ఆరోగ్య యూనిట్లకు మద్ధతు అందించడం.
- ఆరోగ్య గ్రాంట్లు మినహా స్థానిక సంస్థలకు అందించే మిగిలిన గ్రాంట్లను జనాభా, విస్తీర్ణం ఆధారంగా రాష్ట్రాలకు పంపిణి చేస్తారు. జనాభాకు 90.0% విస్తీర్ణానికి 10.0% భారితం ఇస్తారు.
- ఆడిట్ చేసిన అకౌంట్లను ప్రజలకు అందుబాటులో ఉండేలా ప్రచురించాలి.
- ఆస్తి పన్నులకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కనీస ఫ్లోర్ రేట్లను నిర్ణయించాలి. ఆస్తి పన్ను వసూళ్ళలో ప్రగతిని చూపాలి.
- ఒక రాష్ట్రం రాష్ట్ర ఆర్థిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేయకపోతే 2024 మార్చి తరువాత స్థానిక సంస్థలకు ఏ విధమైన గ్రాంట్లు విడుదల చేయకూడదు.

7.19.6. ప్రకృతి విపత్తు నిర్వహణ గ్రాంట్లు :

ప్రకృతి విపత్తుల నిర్వహణ నిధులకు అయ్యే వ్యయాలకు ప్రస్తుతం అనుసరిస్తున్న విధానాన్నే కొనసాగించాలని ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సు చేసింది. దీనికి కేంద్ర, రాష్ట్రాలు వాటాల రూపంలో నిధులను సమకూరుస్తాయి.

7.20. కేంద్ర రాష్ట్రాల మధ్య వ్యయాల పంపిణి :

- ఈశాన్య, హిమాలయ రాష్ట్రాలకు 90:10
- ఇతర రాష్ట్రాలకు 75:25

ముఖ్యంగా రాష్ట్రాల విపత్తు నిర్వహణ నిధులకు రూ.1.6 లక్షల కోట్లు ఉండాలని నిర్ణయించింది. ఇందులో కేంద్రం వాటా రూ.1.2 లక్షల కోట్లుగా పేర్కొన్నది.

7.21. ఆర్థిక రోడ్ మ్యాప్ :

కోశ లోటు, రుణ స్థాయిలను కేంద్ర ప్రభుత్వం కోశ లోటును 2021-22 లో 6.0%, 2022-23 లో 5.5%, 2023-24 లో 5.0%, 2024-25 లో 4.5%, 2025-26 నాటికి GDP లో 4.0% నికి తగ్గించాలి.

అన్ని రాష్ట్రాలు తమ కోశ లోటు పరిమితిని 2021-22 లో 4.0 %, 2022-23 లో 3.5 %, 2023-26 సంవత్సరాల మధ్య 3.0 % గా ఉంచాలని నిర్ణయించింది.

ఒక రాష్ట్రానికి మొదటి '4' సంవత్సరాలకు (2021-25) మంజూరైన రుణ పరిమితిని పూర్తిగా వినియోగించలేకపోతే, ఆ రుణాన్ని తరువాత సంవత్సరంలో ఉపయోగించుకోవచ్చును.

విద్యుత్ రంగంలో సంస్కరణలను చేపట్టిన రాష్ట్రాలకు మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలు (2021-25) అదనంగా GSDP లో0.5% రుణాన్ని సమీకరించుకునేందుకు అవకాశం కల్పించారు. ఈ సంస్కరణలను ఈక్రింది విధంగా వివరించారు. అవి:

- నిర్వహణ వ్యయాలు తగ్గించడం
- రెవెన్యూ వ్యత్యాసాన్ని తగ్గించడం
- సబ్సిడి చెల్లింపుల కోసం ప్రత్యక్ష నగదు బదిలీ చేపట్టడం
- రెవెన్యూ టారిఫ్ సబ్సిడీ వాటా తగ్గించడం

7.22. ఆదాయ సమీకరణ :

ఆదాయం, ఆస్తి ఆధారిత పన్నులను బలోపేతం చేయాలి. వేతన ఉద్యోగులు ఆదాయం పన్ను పై అధికంగా ఆధారపడటాన్ని తగ్గించాలి. దీనికోసం TDS పన్ను మినహాయింపు, సేకరణకు చెందిన నిబంధనల కవరేజిని విస్తరించాలి. రాష్ట్ర స్థాయిలో పన్నుల ఆదాయాన్ని పెంచుకోవడానికి స్టాంప్ డ్యూటి, రిజిస్ట్రేషన్ ఫీజులను వసూలు చేయవచ్చును. ముఖ్యంగా ఆస్తుల మార్కెట్ విలువను ఖచ్చితంగా లెక్కించాలి.

7.23. GST :

GST లో ఉన్న మధ్యంతర ఇన్‌పుట్, తుది అవుట్‌పుట్‌ల మధ్య విలోమ డ్యూటి నిర్మాణాన్ని పరిష్కరించాలి. GST రేటు రెవెన్యూ తటస్థతను పునరుద్దరించాలి. GST రేటు రెవెన్యూ తటస్థతను పునరుద్దరించాలి. 12.0%, 18.0% రేట్లను విలీనం చేయడం ద్వారా రేటు నిర్మాణాన్ని హేతుబద్దీకరించాలి.

7.24. 15వ ఆర్థిక సంఘంపై దక్షిణాది రాష్ట్రాల అభ్యంతరం ఏమిటి ?

కేంద్ర పన్నుల ఆదాయాన్ని రాష్ట్రాలకు పంపిణి చేసే నిష్పత్తిని నిర్ణయించడానికి 15వ ఆర్థిక సంఘం 2011 జనాభా గణాంకాలను ప్రాతిపదికగా ఉపయోగించుకోవాలని విధివిధానాల్లో పేర్కొనడం వివాదానికి మూలమైనది. ప్రధానంగా ఈ నిబంధన పట్ల దక్షిణాది రాష్ట్రాలు అభ్యంతరం వ్యక్తం చేస్తున్నాయి.

13వ ఆర్థిక సంఘం జనాభా సంఖ్యకు 25.0 శాతం వెయిటేజీ ఇచ్చింది. అయితే, ఆ ప్రాతిపదికగా తీసుకున్న జనాభా లెక్కలు 2011 నాటివి. 15వ ఆర్థిక సంఘం 2011 జనాభా లెక్కలను ప్రాతిపదికగా తీసుకోవలనటం పై వివాదం రేగుతుంది.

కేంద్ర పన్నుల పంపిణిలో 14వ ఆర్థిక సంఘం చేసిన కేటాయింపులను చూసినప్పుడు, ఆంధ్రప్రదేశ్ కేంద్ర పన్ను రూపంలో సగటున తాను చెల్లిస్తున్న ప్రతి రూపాయికి తిరిగి పొందుతున్నది కేవలం '67' పైసలు మాత్రమే కాగా, ఉత్తరప్రదేశ్ ప్రతి రూపాయి పన్నుకు గాను రూ.1.79 లను కేంద్ర నిధుల నుండి పొందుతున్నది.

7.25. 2011 జనాభా లెక్కలతో సమస్య ఏమిటి ?

దేశంలో పార్లమెంట్ స్థానాల సంఖ్య, కేంద్ర నిధుల పంపిణి తదితర కీలకమైన లెక్కల కోసం, అప్పటికి ప్రచురించిన తాజా జనాభా లెక్కలను ప్రాతిపదికగా తీసుకోవాలన్నది రాజ్యాంగంలో నిర్దేశించారు.

1971 జనగణనలో దేశంలో జనాభా అనూహ్యంగా పెరుగుతున్నట్లు నమోదైంది. దీనితో జనాభా పెరుగుదలను నియంత్రించడానికి విధానపరమైన నిర్ణయాలు తీసుకొని కుటుంబ నియంత్రణ లాంటి పథకాలను విస్తృతంగా అమలు చేశారు.

కాని 2011 జనగణనల ప్రాతిపదికగా పార్లమెంట్ స్థానాలు, కేంద్ర నిధుల పంపిణీ చేసినట్లయితే, జనాభా పెరుగుదల నియంత్రణలో విజయం సాధించిన రాష్ట్రాలు నష్టపోతాయన్న ఆందోళన వ్యక్తమైనది.

1976వ సంవత్సరంలో '42' వ రాజ్యాంగ సవరణ చేసి, జనాభా పెరుగుదల పథకాలను ప్రారంభించడానికి ముందున్న 1971 జనాభా గణాంకాలనే కీలకమైన లెక్కలకు ప్రాతిపదికగా 2001 జనగణన వరకూ కొనసాగించాలని స్థిరీకరించారు.

ఆ తరువాత '84' వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా, 2026వ సంవత్సరం తరువాత చేపట్టే మొదటి జనగణన వరకూ 1971 గణాంకాలనే ప్రాతిపదికగా కొనసాగించాలని పొడిగించారు. అనగా '2031' జనాభా లెక్కల వరకూ 1971 జనాభా లెక్కలే కొనసాగించాల్సి ఉంటుంది.

7.26. 15వ ఆర్థిక సంఘం ఇస్తున్న వెయిటేజి ఏమిటి ?

కేంద్ర ప్రభుత్వం 15వ ఆర్థిక సంఘం ఏర్పాటు చేస్తూ 2017 నవంబర్‌లో ఇచ్చిన నోటిఫికేషన్‌లో 2021 జనాభా లెక్కలను ప్రాతిపదికగా తీసుకోవాలని సూచించినది. అయితే, ఆర్థిక సంఘం పూర్తిగా రాష్ట్ర జనాభా సంఖ్య ప్రాతిపదికనే ఈ వాటాలను నిర్ణయించదు. జనాభా సంఖ్యకు కొంత వెయిటేజి ఇస్తుంది. అదేవిధంగా తలసరి ఆదాయం, రాష్ట్ర విస్తీర్ణం, ఆర్థిక క్రమశిక్షణ లాంటి అంశాలకు వెయిటేజీ ఇస్తుంది.

అయినప్పటికీ, కేవలం 2011 జనాభా లెక్కలనే ప్రాతిపదికగా తీసుకున్నట్లయితే తమిళనాడు 13వ ఆర్థిక సంఘం కేటాయించిన నిధులలో 70.0 శాతం ఆదాయం కోల్పోయినది.

కేరళ కూడా ఇదేవిధమైన ఆందోళనను వ్యక్తం చేస్తూ 15వ ఆర్థిక సంఘం వలన తమ రాష్ట్రం దాదాపు రూ.80,000 కోట్లు నష్టపోతున్నది. అదేవిధంగా కేంద్రం చేసిన సూచనలు తమకు సమ్మతం కాదని ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యక్తం చేసినది.

15వ ఆర్థిక సంఘం విషయంలో దక్షిణాది రాష్ట్రాలు అనవసర వివాదం చేస్తున్నాయని అప్పటి కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ అరుణ్ జైట్లీ వ్యాఖ్యానించారు.

అదేవిధంగా జనాభా లెక్కించే కాకుండా, కేంద్ర పథకాలు, ఇతర కార్యక్రమాలకు సంబంధించి కేంద్ర, రాష్ట్రాల వాటా నిష్పత్తి 90:10 నుండి 60:40 శాతానికి మార్చడాన్ని కూడా దక్షిణాది రాష్ట్రాలు అభ్యంతరం వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. దీనివలన రాష్ట్రాలకు 30.0 శాతం ఆదాయం తగ్గిపోతుందని ఆందోళన వ్యక్తం చేస్తున్నాయి.

7.27. వెయిటేజి తగ్గిన రాష్ట్రాలు :

దేశం మొత్తం పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటా 2025-26వ సంవత్సరం వరకు 42.0 శాతం గానే కొనసాగనుంది. 15వ ఆర్థిక సంఘం ఈ మేరకు సిఫార్సు చేసింది. దీనిని ఈక్రింది పట్టిక ద్వారా వివరించబడినది.

పట్టిక - 3

వెయిటేజి తగ్గిన రాష్ట్రాలు

క్రమ సంఖ్య	రాష్ట్రం	14వ ఆర్థిక సంఘం (వెయిటేజి శాతాల్లో)	15వ ఆర్థిక సంఘం (వెయిటేజి శాతాల్లో)
1	ఆంధ్రప్రదేశ్	4.305	4.047
2	కర్ణాటక	4.713	3.647
3	కేరళ	2.500	1.925
4	తెలంగాణ	2.437	2.102
5	అస్సాం	3.331	3.128
6	ఒడిశా	4.642	4.528
7	ఉత్తర ప్రదేశ్	17.959	17.939

సేకరణ: 15వ ఆర్థిక సంఘం

పై పట్టిక ద్వారా 14వ ఆర్థిక సంఘం మరియు 15వ ఆర్థిక సంఘం ద్వారా వివిధ రాష్ట్రాలలో వెయిటేజిలను వివరించబడినది.

7.28. 15వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులు :

పన్నులలో రాష్ట్రాల వాటాను 2021-22 నుండి 2025-26 వ సంవత్సరం వరకు ప్రస్తుతం ఉన్న 42 శాతం గానే కొనసాగించాలని ఆర్థిక సంఘం సూచించింది. రాష్ట్రాలు మరింత అప్పులు తీసుకునే వెసులుబాటు కల్పించాలని కూడా పేర్కొన్నది. విద్యుత్ రంగంలో సంస్కరణలకు సంబంధించిన పనితీరును అందుకు ప్రాతిపదికగా తీసుకోవాలనే సిఫార్సు చేసింది.

ద్రవ్యలోటు 2021-22 లో 6.0%, 2022-23 లో 5.5%, 2023-24లో 5.0%, 2024-25 లో 4.5% మరియు 2025-26 లో 4.0% ఉండవచ్చును.

2021-22 నుండి 2025-26 వరకు మొత్తం పన్ను వసూళ్ళు, రూ.135.2 లక్షల కోట్లుగా ఉంటుందని అంచనా. సెస్సులు, సర్‌చార్జీల లాంటివి మినహాయిస్తే ఈ మొత్తం రూ.103 లక్షల కోట్లకు తగ్గుతుంది. అందులో 42.0% రాష్ట్రాలకు ఇవ్వాలి.

7.29. దక్షిణాది రాష్ట్రాలకు దెబ్బ :

15వ ఆర్థిక సంఘం అనుసరించిన వెయిటేజి విధానంలో నాలుగు దక్షణాది రాష్ట్రాలు కేంద్ర పన్నులలో తమ వాటాను నష్టపోయాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ, కేరళ మరియు కర్ణాటకల మొత్తం వాటా 13,9555 % నుండి 11,721 % కి తగ్గిపోయింది. అనగా ఈ రాష్ట్రాలు మొత్తం 2,234 % వాటాను కోల్పోయినట్లయింది. రానున్న అయిదేళ్లలో దేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాలకు కలిపి రూ.42,24,760 కోట్ల పన్నులను కేంద్రం పంచనున్నట్లు అంచనా. ఈ లెక్క ప్రకారం దక్షిణాది రాష్ట్రాలకు మొత్తంగా రూ.94,381.13 కోట్ల నష్టం వాటిల్లనుంది. ఈ రాష్ట్రాలతో పాటు ఒడిశా, అస్సాం, ఉత్తరప్రదేశ్ కూడా వెయిటేజిని కోల్పోయాయి.

7.30. 15 వ ఆర్థిక సంఘం ఆంధ్రప్రదేశ్ :

రాష్ట్ర విభజనతో హైదరాబాద్ కోల్పోవడం ద్వారా జరిగిన నష్టాన్ని భర్తీ చేసుకోవడానికి విశాఖపట్నం అభివృద్ధికి నిధులు కేటాయించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కోరడంతో 15వ ఆర్థిక సంఘం రూ.1,400 కోట్ల గ్రాంట్‌ను సిఫార్సు చేసింది. విశాఖ నగరాన్ని ప్రధాన ఆర్థిక కేంద్రంగా, అభివృద్ధి సూచిగా రూపుదిద్దాలని, ఇందుకోసం రహదారులు, నీటి సరఫరా, విద్యుత్ పంపిణి, భూగర్భ డ్రైనేజీ, అవసరమైన భవనాల నిర్మాణానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ నిధులను కోరింది. అందువలన ఈ సిఫార్సులను చేశామని ఆర్థిక సంఘం వెల్లడించినది.

తక్కువ వర్షపాతం పడే ప్రాంతాలలో, దీర్ఘకాలంగా కిడ్నీ వ్యాధులు, ఫ్లోరైడ్ సమస్య ఉన్న ప్రాంతాలలో తాగునీటి సరఫరాకు గ్రాంట్లు కావాలని ఆంధ్రప్రదేశ్ విజ్ఞప్తి చేసింది. అందుకే కిడ్నీ సమస్యలున్న ఉద్దానం ప్రాంతానికి రూ.300 కోట్లు, ఫ్లోరైడ్ సమస్యతో సతమతమౌతున్న గుంటూరు జిల్లాలోని పల్నాడు, ప్రకాశం జిల్లాలోని కనిగిరి ప్రాంతాలకు కలిపి రూ.400 కోట్లు, యురేనియం ఫిల్టరింగ్‌తో ప్రభావితమైన పులివెందుల ప్రాంతానికి రూ.200 కోట్లు ఇవ్వాలని సిఫార్సు చేసినట్లు ఆర్థిక సంఘం పేర్కొన్నది. రాష్ట్రానికి మంజూరు చేసిన రూ.2,300 కోట్లు రాష్ట్ర ప్రత్యేక గ్రాంట్లన్ని ఈ పనులకే ఉపయోగించుకోవాలని పేర్కొన్నది.

7.31. GST పరిహారంగా రూ.12,296 కోట్ల కేటాయింపు :

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు GST పరిహార రూపంలో 2020-21 నుండి 2025-26 వ సంవత్సరం వరకు రూ.12,296 కోట్లు రానున్నట్లు ఆర్థిక సంఘం అంచనా వేసింది. 2021-26 వ సంవత్సరం మధ్య కాలంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ GSDP పరిమాణం రూ.68,12,739 కోట్లుగా ఉంటుందని లెక్కగట్టింది. ఇందులో పన్నుల వాటా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జాతీయ సగటు కంటే అధికంగా ఉన్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌తో సహా దేశంలో '12' కరువు ప్రభావిత రాష్ట్రాలకు రూ.100 కోట్ల చొప్పున గ్రాంటు మంజూరు చేసింది.

7.32. ముగింపు :

15వ ఆర్థిక సంఘం రాష్ట్రాలకు అన్యాయమేమీ చేయలేదని మనకి ముందు అనిపిస్తుంది. కేంద్రం వసూలు చేసే పన్నులలో కొంత భాగాన్ని కేంద్రం రాష్ట్రాలతో పంచుకోవాల్సి ఉంటుంది. ఈ పంపిణీ ఏ విధంగా ఉండాలన్నది సిఫార్సు చేయడానికి ఆర్థిక సంఘాన్ని నియమిస్తారు. 2021-26 సంవత్సరాల మధ్య ఈ పంపిణీ ఏవిధంగా ఉండాలి అనునది 15వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సు చేసింది. వివిధ రాష్ట్రాల మధ్య జనాభా ప్రాతిపదికన పంపిణీ జరుగుతుంది. దీనిపై కొన్ని రాష్ట్రాలు ఎప్పటినుండో అభ్యంతరాలను వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా కుటుంబ నియంత్రణ చర్యలు కట్టుదిట్టంగా అమలు చేసి జనాభాను నియంత్రిస్తే అందుకు అదనంగా ప్రోత్సాహకాలు ఇవ్వడం పోయి వాటాలను తగ్గించడం సరియైన పద్ధతి కాదని వాదిస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా స్థానిక సంస్థలు కేంద్రం విధించిన షరతులను అమలు చేస్తేనే నిధులు విడుదల అవుతాయని ప్రకటించినది. ఉదాహరణకు ఆస్తి పన్ను పెంపు, చెత్త పన్ను, తాగునీటికి చార్జీలు, సేవలను ఔట్ సోర్సింగ్‌కు ఇవ్వడం మొదలగునవి. 2024 మార్చి నాటికి ఈ సిఫార్సులను పూర్తిగా అమలు చేయకపోతే ఆ తరువాత స్థానిక సంస్థలకు ఏవిధమైన నిధులు విడుదల కావు. మొత్తం చూస్తే 15వ ఆర్థిక సంఘం సిఫార్సులు కేంద్రం చేతుల్లో ఆర్థిక అధికారాలు మరింత కేంద్రీకృతం అయ్యాయి.

7.33. మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆర్థిక సంఘం అనగానేమి ? దానిని ఏవిధంగా ఏర్పాటు చేస్తారు ? వివరించండి ?

2) ఆర్థిక సంఘం అనగానేమి ? 15వ ఆర్థిక సంఘంపై దక్షిణాది రాష్ట్రాల అభ్యంతరాలను వివరించండి ?

3) ఆర్థిక సంఘం అనగానేమి ? 15వ ఆర్థిక సంఘం యొక్క లక్ష్యాలను వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆర్థిక సంఘాన్ని విశ్లేషణాత్మకంగా వివరించండి ?

2) ఆర్థిక సంఘం అనగానేమి ? 15వ ఆర్థిక సంఘం యొక్క గ్రాంట్లను వివరించండి ?

3) ఆర్థిక సంఘంపై దక్షిణాది రాష్ట్రాల అభ్యంతరాలను వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) టర్మ్స్ ఆఫ్ రిఫరెన్స్ అనగానేమి ?

2) భారత ఆర్థిక సంఘం యొక్క నిర్మాణం గురించి వ్రాయండి ?

3) 2011 జనాభా లెక్కల అనుకూల మరియు ప్రతికూల వాదనలను వివరించండి ?

4) ఆర్థిక రోడ్ మ్యాప్ ?

7.34. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. ప్రసాద్, గిరీష్ చంద్ర, ఘోష్, షాయన్; గోప కుమార్, గోపిక (2018). డీమోనిటైజేషన్‌ను పర్యవేక్షించిన శక్తికాంతదాస్ నూతన RBI గవర్నర్. లైవ్‌మింటో, న్యూ ఢిల్లీ.

2. శక్తికాంతదాస్ (2018). బ్లూ మ్బ్యార్కింట్, B.Q. డెస్క్, న్యూ ఢిల్లీ.

3. శ్రీనివాస్, వి. (2014). "15వ ఆర్థిక సంఘం ముందు అనేక సవాళ్ళు ఉన్నాయి". ది ఎకనామిక్ టైమ్స్. ఇండో-ఆసియన్ న్యూస్ సర్వీస్. OCLC 04-01-2018.

4. భాస్కర్, వి. (2017). "15వ ఆర్థిక సంఘం ముందున్న సవాళ్ళు" ఎకనామిక్ అండ్ పొలిటికల్ వీక్లీ. 53(10). 08-12-2017.

5. చక్రవర్తి, పినాకి (2018). "ఫైనాన్స్ కమీషన్ బదిలీలు సుబ్రమణియన్ ఫార్ముల లోపభూయిష్టంగా ఉన్నది" ఫైనాన్షియల్ ఎక్స్‌ప్రెస్, న్యూఢిల్లీ, OCLC, 14-08-2018.

6. శ్రీవత్సవ్, అజయ్ (2018). "ఫైనాన్స్ కమీషన్ ఆదేశంపై దక్షిణ భారత రాష్ట్రాలు ఎందుకు అభ్యంతరం వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. లైవ్‌మింట్, న్యూ ఢిల్లీ.

పాఠం - 8

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ స్వభావం, ప్రయోజనం మరియు ప్రమేయాలు

NATURE PURPOSE AND OBJECTIVES OF GOVERNMENT ACCOUNTING

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

8.0. ఉద్దేశ్యాలు

8.1. పరిచయం

8.2. ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ లక్ష్యాలు

8.3. అకౌంటింగ్ యొక్క ఆధారం

8.4. సంచిత ఆధారం

8.5. సవరించిన నగదు ఆధారంగా

8.6. అకౌంటింగ్ అర్థ వివరణ

8.7. అకౌంటింగ్ చరిత్ర

8.8. అకౌంటింగ్ పరిభాష

8.9. అకౌంటింగ్‌లో రకాలు

8.9.1. మూలధన అకౌంటింగ్

8.9.2. నిర్వహణ అకౌంటింగ్

8.9.3. ఆడిటింగ్

8.9.4. సమాచార వ్యవస్థలు

8.9.5. పన్ను అకౌంటింగ్

8.9.6. ఫోరెన్సిక్ అకౌంటింగ్

8.9.7. రాజకీయ ప్రచార అకౌంటింగ్

8.10. ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రమేయాలు

8.10.1. బడ్జెట్ లక్ష్యాలను సాధించుటకు సహాయపడుతుంది

8.10.2. ప్రభుత్వ రాబడిని తెలియజేస్తుంది

8.10.3. ప్రభుత్వ వ్యయం గురించిన సమాచారం

8.10.4. లోన్స్ మరియు అడ్వాన్స్‌ల గురించి తెలియచేస్తుంది

8.10.5. నగదు నిల్వల అందుబాటు

8.10.6. విదేశీ మారక ద్రవ్యాన్ని అందిస్తుంది

8.11. అకౌంటింగ్ సంస్థలు

8.11.1. వృత్తిపరమైన సంస్థలు

8.11.2. స్టాండర్ట్-సెట్టర్స్

8.11.3. విద్యాపరమైన శిక్షణ

8.11.4. వృత్తిపరమైన అర్హత

8.11.5. పరిశోధన

8.12. కుంభకోణం

8.13. మోసం మరియు లోపాలు

8.14. అకౌంటింగ్ ప్రయోజనాలు

8.14.1 వ్యాపార రికార్డులు

8.14.2. లావాదేవిల రికార్డింగ్

8.14.3. మూలధన స్టేట్‌మెంట్ తయారీ

8.14.4. ఆర్థిక ఫలితాల పోలిక

8.14.5. సాక్ష్యం

8.14.6. రెగ్యులేటరి సమ్మతి

8.14.7. పన్ను సమస్యలతో సహాయ పడుతుంది

8.14.8. వ్యాపార అంచనా

8.14.9. బడ్జెటింగ్ మరియు భవిష్యత్తు అంచనాలు

8.15. ముగింపు

8.16. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

8.17. ఆచూకి గ్రంథాలు

8.0 ఉద్దేశ్యాలు :

ఈ పాఠ్యభాగం చదివిన తరువాత వీరు ఈక్రింది అంశాలను తెలుసుకోగలరు.

- ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ముఖ్య అంశాలు, అకౌంటింగ్ అనగానేమి ? విశదీకరింపగలరు.
- ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క స్వభావం ఏవిధంగా ఉంటుంది అనే అంశాన్ని తెలుసుకోగలగాలి.
- ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్‌లోని ముఖ్యమైన ప్రమేయాలు ఎలా ఉంటాయో తెలుసుకునే ప్రయత్నం జరగుతుంది.
- ఈ పాఠంలో ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క చరిత్రను మరియు అకౌంటింగ్‌లోని ముఖ్యమైన అంశాలను వివరించగలగాలి.

8.1. పరిచయం :

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ అనేది రికార్డింగ్ ప్రక్రియ మరియు దాని ఆదాయం మరియు వ్యయాలను కలిగి ఉన్న ప్రభుత్వం ద్వారా జరిగే అన్ని ఆర్థిక లావాదేవిలను నిర్వహణను సూచిస్తుంది. వివిధ ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు వివిధ ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ వ్యవస్థలను ఉపయోగిస్తాయి. USA లో స్వతంత్ర ప్రైవేటు రంగ బోర్డులచే నిర్ధేశించబడిన విభిన్న అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలను అనుసరించే రెండు స్థాయి ప్రభుత్వాలు ఉన్నవి. అవి: సమాఖ్య స్థాయిలో ఫెడరల్ అకౌంటింగ్ స్టాండర్డ్స్ అడ్వైజరీ బోర్డ్ (FASAB) అనుసరించాల్సిన అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలను నిర్ధేశిస్తుంది. అదేవిధంగా, రాష్ట్ర మరియు స్థానిక స్థాయి ప్రభుత్వానికి ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ స్టాండర్డ్స్ బోర్డు (GASB) ఉంటుంది.

8.2. ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ లక్ష్యాలు :

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రత్యేక లక్ష్యాలు రెండు సార్లు ఎంట్రి అయ్యే అకౌంటింగ్ విధానం యొక్క ఉపయోగాన్ని నిరోధించవు. అయితే, ప్రైవేటు రంగ అకౌంటింగ్ పద్ధతులలో ఇతర ముఖ్యమైన వ్యత్యాసాలు ఉండవచ్చును. ప్రత్యేకించి నికర ఆదాయ ఫలితాన్ని సాధించడానికి ఉద్దేశించినవి. ప్రభుత్వ సంస్థలు అకౌంటెన్సీని వర్తింపుచేసే లక్ష్యాలు రెండు విభాగాలలో నిర్వహించబడతాయి. అవి:

జవాబుదారీ ప్రయోజనాల కోసం కార్యకలాపాల యొక్క అకౌంటింగ్. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, ప్రజాప్రతినిధులు మరియు వారిచే నియమించబడిన అధికారులు, అధికారాలు అప్పగించబడిన అధికారులు, అధికారాలు మరియు అప్పగించిన పనులకు ప్రజలకు జవాబుదారీగా ఉండాలి. అధికారాన్ని అప్పగించడం తప్ప వేరే మార్గం లేని ప్రజానికం, వాటాదారుల నుండి గణనీయంగా భిన్నమైన స్థితిలో ఉన్నారు. మరియు అందువలన ఆర్థిక సమాచారం అవసరం, అకౌంటింగ్ విధానం ద్వారా అందించబడుతుంది. అది వారికి మరియు వారి ప్రయోజనాలకు వర్తిస్తుంది.

నిర్ణయాత్మక ప్రయోజనాల సంబంధిత రోల్ ప్లేయర్‌లకు ముఖ్యంగా అధికారులు మరియు ప్రతినిధులకు, వారి నిర్ణయాధికారం యొక్క లక్ష్యాల కోసం లెక్కించబడే, నిర్వహించబడే మరియు సమర్పించబడిన ఆర్థిక సమాచారం

అవసరం. ఈ లక్ష్యాలు అనేక సందర్భాలలో నికర ఆదాయ ఫలితాలతో సంబంధం కలిగి ఉండవు. కానీ సేవా బట్వాడా మరియు సమర్థతకు సంబంధించినవి. పన్ను చెల్లింపుదారులు చాలా ముఖ్యమైన సమూహం, చట్టం ద్వారా డబ్బు బలవంతం చేయబడే అవసరమైన సేవలకు వీలైనంత తక్కువ పన్నులు చెల్లించాలని కోరుకుంటారు.

8.3. అకౌంటింగ్ యొక్క ఆధారం :

వివిధ ఆర్థిక లావాదేవిలు నమోదు చేయబడిన సమయం అకౌంటింగ్ యొక్క ఆధారం. నగదు ఆధారం (నగదు అకౌంటింగ్) మరియు నగదు అప్రూవల్ ఆధారం అకౌంటింగ్‌లో ఆదాయం మరియు ఖర్చులను ట్రాక్ చేసే రెండు ప్రాథమిక పద్ధతులు. అవి:

మొత్తం దేశం లేదా ఒక పెద్ద సంస్థ యొక్క ఖాతాల నుండి చిన్న వ్యాపారం లేదా వ్యక్తి యొక్క ఖాతాల వరకు రెండింటినీ అనేక రకాల పరిస్థితులలో ఉపయోగించవచ్చును. అనేక సందర్భాలలో, నియంత్రణ సంస్థలు, వ్యక్తులు, వ్యాపారాలు లేదా కార్పొరేషన్‌లు ఒక పద్ధతి లేదా మరొక పద్ధతిని ఉపయోగించాల్సి ఉంటుంది.

ఇది సందర్భం కానప్పుడు, రెండు పద్ధతులకు ప్రయోజనాలు మరియు ఆ ప్రయోజనాలు ఉన్నందున, ఏది ఉపయోగించాలనేది ఒక ముఖ్యమైన నిర్ణయం తీసుకోవాలి.

8.4. సంచిత ఆధారం :

అప్రూవల్ పద్ధతి ఆదాయ అంశాలను సంపాదించినప్పుడు వాటిని నమోదు చేస్తుంది మరియు ఖర్చులు జరిగినప్పుడు తగ్గింపులను నమోదు చేస్తుంది. విక్రయించబడినప్పుడు లేదా చేసిన పనికి సంబంధించిన వ్యాపార ఇన్‌వాయిస్ కోసం, ఇంకా చెల్లింపులు అందనప్పటికీ సంబంధిత మొత్తం పుస్తకాలలో కనిపిస్తుంది. వ్యాపారం ద్వారా చెల్లించాల్సిన అప్పులు చేసినవిగా చూపబడతాయి.

8.5. సవరించిన నగదు ఆధారంగా :

సవరించిన నగదు ప్రాతిపదికగా కూడా సూచిస్తారు. ఇది అప్రూవల్ మరియు క్యాష్ బేసిస్ అకౌంటింగ్ రెండింటిలోని అంశాలను మిళితం చేస్తుంది. సవరించిన పద్ధతి ఆదాయాన్ని సంపాదించినప్పుడు నమోదు చేస్తుంది కానీ ఖర్చులు చెల్లించినప్పుడు తగ్గింపులు, ఆదాయ రికార్డింగ్ నగదు ఆధారంగా ఉంటుంది.

8.6. అకౌంటింగ్ అర్థ వివరణ :

అకౌంటింగ్ అనగా వ్యాపారాలు మరియు కార్పొరేషన్లు లాంటి ఆర్థిక సంస్థల గురించి ఆర్థిక మరియు ఆర్థికేతర సమాచారం యొక్క కొలత, ప్రాసెసింగ్ మరియు కమ్యూనికేషన్, వ్యాపార భాష అని పిలవబడే అకౌంటింగ్ సంస్థ

యొక్క ఆర్థిక కార్యకలాపాల ఫలితాలను కొలుస్తుంది మరియు పెట్టుబడిదారులు, ఋణ దాతలు, నిర్వహణ మరియు నియంత్రణదారులతో సహా వివిధ రకాల వాటాదారులకు ఈ సమాచారాన్ని అందచేస్తుంది.

అకౌంటింగ్‌ను ఫైనాన్షియల్ అకౌంటింగ్, మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటింగ్, ట్యాక్స్ అకౌంటింగ్ మరియు కాస్ట్ (వ్యయ) అకౌంటింగ్ తో సహా అనేక రకాలుగా విభజించవచ్చును.

నిర్వహణ అకౌంటింగ్ నిర్వహణ ద్వారా అంతర్గత ఉపయోగం కోసం సమాచారాన్ని కొలత, విశ్లేషణ మరియు నివేదించడంపై దృష్టి పెడుతుంది.

ఫైనాన్షియల్ (మూలధన) అకౌంటింగ్ అనేది ఇన్వెస్టర్లు, రెగ్యులేటర్లు మరియు సప్లయర్స్ లాంటి సమాచారం యొక్క బాహ్య వినియోగదారులకు ఆర్థిక నివేదికల తయారీతో సహా సంస్థ యొక్క ఆర్థిక సమాచారాన్ని నివేదించడంపై దృష్టిపెడుతుంది.

ఆర్థిక లావాదేవిల రికార్డింగ్, తద్వారా ఫైనాన్షియల్ రిపోర్టులలో మూలధనం యొక్క సారాంశాలు ప్రదర్శించబడవచ్చును. దీనిని బుక్ కీపింగ్ అంటారు. ఇందులో డబుల్ ఎంట్రీ బుక్ కీపింగ్ అనేది అత్యంత సాధారణ వ్యవస్థ. అకౌంటింగ్ సమాచార వ్యవస్థలు, అకౌంటింగ్ విధులు మరియు సంబంధిత కార్యకలాపాలకు మద్దతుగా రూపొందించబడినాయి.

8.7. అకౌంటింగ్ చరిత్ర :

మానవ చరిత్రలో అకౌంటింగ్ వివిధ రూపాలలో మరియు అధునాతన స్థాయిలలో ఉన్నది. నేడు వాడుకలో ఉన్న డబుల్ ఎంట్రీ అకౌంటింగ్ పద్ధతి మధ్యయుగ ఐరోపాలో ప్రత్యేకించి వెనిస్‌లో అభివృద్ధి చేయబడినది. నేడు అకౌంటింగ్ అనేది స్టాండర్డ్-సెట్టర్స్, అకౌంటింగ్ సంస్థలు మరియు ప్రొఫెషనల్ బాడీల లాంటి అకౌంటింగ్ సంస్థ ద్వారా సులభతరం చేయబడినది. అకౌంటింగ్ వేల సంవత్సరాల పురాతనమైనది మరియు పురాతన నాగరికతలను గుర్తించవచ్చును. అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రారంభ అభివృద్ధి పురాతన మెసోపోటోమియా నాటిది మరియు ఇది వ్రాత, లెక్కింపు మరియు ద్రవ్యంలో జరిగిన పరిణామాలకు దగ్గరి సంబంధం కలిగి ఉన్నది. పురాతన ఇరాన్‌లో బుక్ కీపింగ్ యొక్క ప్రారంభ రూపాలు మరియు పురాతన ఈజిప్టియన్లు మరియు బాబిలోనియన్లు ప్రారంభ ఆడిటింగ్ వ్యవస్థలకు కూడా ఆధారాలు ఉన్నాయి.

డబుల్ ఎంట్రీ బుక్ కీపింగ్ ప్రారంభ మధ్యయుగ మధ్య ప్రాచ్యంలోని యూదు సమాజంలో అగ్రగామిగా ఉన్నది మరియు మధ్యయుగ ఐరోపాలో మరింత మెరుగుపడినది. జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీల అభివృద్ధితో, అకౌంటింగ్, మూలధన అకౌంటింగ్ మరియు నిర్వహణ అకౌంటింగ్‌గా విభజించబడినది.

1494వ సంవత్సరంలో ఇటలీలో లూకా పాసియోలీ (అకౌంటింగ్ పితామహుడు) చే ప్రచురించబడిన సుమ్మాడి అరిథ్మెటికా, డబుల్ ఎంట్రీ బుక్ కీపింగ్ విధానంపై మొదట ప్రచురించబడిన గ్రంథం. ముఖ్యంగా 19వ శతాబ్దంలో అకౌంటింగ్ అనేది వ్యవస్థీకృత వృత్తిగా మారడం ప్రారంభమైనది.

8.8. అకౌంటింగ్ పరిభాష :

అకౌంటింగ్ మరియు అకౌంటెన్సీ అనే పదాలు గ్రేట్ బ్రిటన్‌లో 1800 సంవత్సర మధ్య కాలంలో వాడుకలో ఉన్నాయి. ఇవి 18వ శతాబ్దంలో ఉపయోగించిన అకాంప్టింగ్ మరియు అకౌంటెంట్‌షిప్ అనే పదాల నుండి ఉద్భవించింది. టు అకౌంట్ అనే క్రియ అకౌంటెన్ అనే రూపాన్ని కలిగి ఉన్నది. ఇది పాత ఫ్రెంచ్ పదం అకాంటర్ నుండి ఉద్భవించినది. ఇది కత్తిరించడం, శుద్ధి చేయడం, ఖాతాను సరిచేయడం, అందుకే లెక్కించడం లేదా ఆలోచించడం. అకౌంటెంట్ అనే పదం ఫ్రెంచ్ పదం కంప్టర్ నుండి ఉద్భవించినది. ఇది ఇటాలియన్ మరియు లాటిన్ పదమైన కంప్యూటర్ నుండి కూడా వచ్చింది. ఈ పదం గతంలో ఆంగ్లంలో సమ్మతి అని వ్రాయబడినది. కాని కాలక్రమేణా మార్పులకు గురి అయినది.

8.9. అకౌంటింగ్‌లో రకాలు :

అకౌంటింగ్‌ను ఈక్రింద వివరింపబడిన విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

8.9.1. మూలధన అకౌంటింగ్ :

మూలధన అకౌంటింగ్ అనునది పెట్టుబడిదారులు, సంభావ్య పెట్టుబడిదారులు మరియు ఋణదాతల లాంటి సమాచారం యొక్క బాహ్య వినియోగదారులకు సంస్థ యొక్క ఆర్థిక సమాచారాన్ని నివేదించడంపై దృష్టి పెడుతుంది. ఇది సాధారణంగా ఆమోదించబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాలకు అనుగుణంగా వ్యాపార లావాదేవిలను గణిస్తుంది మరియు రికార్డు చేస్తుంది మరియు బాహ్య వినియోగదారుల కోసం ఆర్థిక నివేదికలను ఉత్పత్తి చేస్తుంది. ఉదాహరణకు ఆర్థిక నివేదికలు తరచుగా అకౌంటింగ్ వ్యవధి ముగిసిన '6' నుండి '10' నెలల తరువాత ప్రచురించబడతాయి.

8.9.2. నిర్వహణ అకౌంటింగ్ :

మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటింగ్ సంస్థ యొక్క లక్ష్యాలను నెరవేర్చడానికి నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో నిర్వాహకులకు సహాయపడే సమాచారం యొక్క కొలత, విశ్లేషణ మరియు నివేదించడంపై దృష్టిపెడుతుంది. నిర్వహణ అకౌంటింగ్‌లో, అంతర్గత చర్యలు మరియు నివేదికలు వ్యయప్రయోజన విశ్లేషణపై ఆధారపడి ఉంటాయి మరియు సాధారణంగా అమోదించబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాన్ని అనుసరించాల్సిన అవసరం ఉండదు. నిర్వహణ అకౌంటింగ్ విస్తృతంగా మారే కాలవ్యవధితో గత ఆధారిత నివేదికలను ఉత్పత్తి చేస్తుంది. అయితే ఇది బడ్జెట్‌ల వంటి భవిష్యత్తు ఆధారిత నివేదికలను కూడా కలిగి ఉంటుంది. నిర్వహణ అకౌంటింగ్ నివేదికలు తరచుగా ఆర్థిక మరియు ఆర్థికేతర సమాచారాన్ని కలిగి ఉంటాయి.

8.9.3. ఆడిటింగ్ :

ఆడిటింగ్ అనేది చెల్లింపులకు సంబంధించి ఇతరులు చేసిన ధృవీకరణ మరియు అకౌంటింగ్ సందర్భంలో ఇది ఒక సంస్థ యొక్క ఆర్థిక నివేదికల యొక్క నిష్పాక్షికమైన పరీక్ష మరియు మూల్యాంకనం. ఆడిట్ అనేది క్రమబద్ధమైన మరియు సాంప్రదాయమైన వృత్తిపరమైన సేవ, ఆర్థిక నివేదికల ఆడిట్ ఆర్థిక నివేదికలపై స్వతంత్ర అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం

చేయడం లేదా తిరస్కరించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. సాధారణంగా ఆమోదించబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాలు మరియు అన్ని మెటీరియల్ అంశాలలో అనుగుణంగా, ఒక సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితి, కార్యకలపాల ఫలితాలు మరియు నగదు ప్రవాహాలను ఆర్థిక నివేదికలు అందించే న్యాయబద్ధతపై ఆడిటర్ స్వతంత్ర అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేస్తారు. సాధారణంగా ఆమోదించబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాలు స్థిరంగా గమనించబడని పరిస్థితులను గుర్తించడానికి కూడా ఆడిటర్ అవసరం.

8.9.4. సమాచార వ్యవస్థలు :

అకౌంటింగ్ సమాచార వ్యవస్థ అనేది అకౌంటింగ్ డేటాను ప్రాసెస్ చేయడానికి ఉపయోగించే సంస్థ యొక్క సమాచార వ్యవస్థలో ఒక భాగం అనేక సంస్థలు కృత్రిమ మేధ ఆధారిత సమాచార వ్యవస్థలను ఉపయోగిస్తాయి. బ్యాంకింగ్ మరియు ఫైనాన్స్ పరిశ్రమ మోసాలను గుర్తించడంలో కృత్రిమ మేధ ఉపయోగపడుతుంది. ఇది గణాంకాలు మరియు మోడలింగ్ ఉపయోగించి కంప్యూటర్ హార్డ్‌వేర్ మరియు సాఫ్ట్‌వేర్ విధానాన్ని కలిగి ఉంటుంది.

అకౌంటింగ్ కంప్యూలర్ ఆధారిత సాఫ్ట్‌వేర్ సహాయంతో అనేక అకౌంటింగ్ పద్ధతులు సరళీకృతం చేయబడ్డాయి. ఇందులో ఎంటర్‌ప్రైజెస్ రిసోర్స్ ప్లానింగ్ (ERP) వ్యవస్థ సాధారణంగా పెద్ద సంస్థ కోసం ఉపయోగపడుతుంది. ఇది కొనుగోలు నుండి ఉత్పత్తి వరకు మానవ వనరుల వరకు అన్ని ప్రధాన వ్యాపార ప్రక్రియలను నిర్వహించడానికి కంపెనీలు ఉపయోగించగల సమగ్ర కేంద్రీకృత సమాచారం అందిస్తుంది.

8.9.5. పన్ను అకౌంటింగ్ :

USA లో పన్ను అకౌంటింగ్ అనేది పన్ను చెల్లింపులు మరియు పన్ను రిటర్న్‌ల తయారీ, విశ్లేషణ మరియు ప్రదర్శనపై దృష్టి పెడుతుంది. USA పన్నుల వ్యవస్థకు పన్ను ప్రయోజనాలకు ప్రత్యేక అకౌంటింగ్ సూత్రాలను ఉపయోగించడం అవసరం. ఇది ఆర్థిక నివేదికల కోసం సాధారణంగా అమోదించబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాలకు భిన్నంగా ఉంటుంది. US పన్ను చట్టం వ్యాపార యాజమాన్యం యొక్క నాలుగు ప్రాథమిక రూపాలను పరిశీలిస్తుంది. అవి:

- ఏకైక యాజమాన్యం
- భాగస్వామ్యం
- కార్పొరేషన్ మరియు
- పరిమిత బాధ్యత సంస్థ

8.9.6. ఫోరెన్సిక్ అకౌంటింగ్ :

ఫోరెన్సిక్ అకౌంటింగ్ అనునది అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రత్యేక ప్రాక్టీస్ ప్రాంతం. ఇది వాస్తవమైన లేదా ఊహించిన వివాదాలు లేదా వ్యాజ్యాల ఫలితంగా ఏర్పడే సమస్యలను వివరిస్తుంది. ఫోర్సెనిక్ అనగా కోర్ట్ ఆఫ్ లా లో ఉపయోగించడానికి తగినది అని దీని అర్థం.

8.9.7. రాజకీయ ప్రచార అకౌంటింగ్ :

రాజకీయ ప్రచార అకౌంటింగ్ ఆర్థిక వ్యవస్థ అభివృద్ధి మరియు రాజకీయ ప్రచార కార్యకలాపాలను నియంత్రించే చట్టాలకు అనుగుణంగా ఆర్థిక లావాదేవిలా అకౌంటింగ్ వ్యవహరిస్తుంది.

8.10. ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రమేయాలు :

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ముఖ్యమైన ప్రమేయాలను ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

8.10.1. బడ్జెట్ లక్ష్యాలను సాధించుటకు సహాయపడుతుంది :

అతి ముఖ్యమైన ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రమేయం. ఇందులో ప్రతి వార్షిక బడ్జెట్ యొక్క లక్ష్యాలను సాధించుటకు అవసరమైన సమాచారాన్ని అకౌంటింగ్ ద్వారా అందజేయబడుతుంది. ఇందులో ముఖ్యమైనది కేటాయించబడిన బడ్జెట్‌కు సంబంధించిన వ్యక్తిగత లక్ష్యాలు, ఆదాయ, వనరుల రాబడి మరియు వ్యయాలను తెలుసుకొనుటకు ఉపయోగపడుతుంది. అంతేకాకుండా పెరిగిన బడ్జెట్‌కి వ్యయాలను రాబడి మరియు వ్యయాలను తెలియజేస్తుంది.

8.10.2. ప్రభుత్వ రాబడిని తెలియజేస్తుంది :

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్‌కు సంబంధించిన మరో ముఖ్యమైన ప్రమేయం. పూర్తి సమాచారం, సమయం, కాలం, లాంటి అంశాలు ప్రభుత్వ రాబడి మార్గాలను ఆదాయ మార్గాలను ఇందులో సూచిస్తుంది. ముఖ్యంగా ప్రభుత్వ రాబడిని ఈవిధంగా వర్గీకరిస్తుంది. అవి పన్నుల ద్వారా రాబడి మరియు పన్నేతర రాబడిగా వర్గీకరించినది.

8.10.3. ప్రభుత్వ వ్యయం గురించిన సమాచారం :

మరొక ముఖ్యమైన ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ ప్రమేయం. కేంద్ర రాష్ట్రాలలోని ప్రభుత్వ సంస్థలకు విభాగాలకు చెందిన మరియు ప్రభుత్వ ఆఫీసులకు సంబంధించిన ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని చేసే తెలియజేసే సమాచారాన్ని అందిస్తుంది.

8.10.4. లోన్స్ మరియు అడ్వాన్స్‌ల గురించి తెలియచేస్తుంది :

ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రధానమైన ప్రమేయం ఇందులో ప్రభుత్వం వ్యక్తిగతంగా మరియు సంస్థలకు ఋణ సౌకర్యాన్ని కాలాన్ని బట్టి ప్రభుత్వం సమకూరుస్తుంది. ఈవిధంగా అకౌంటింగ్ సమాచారంలో ప్రభుత్వం యొక్క ఋణ భారాన్ని ప్రజలు తెల్సుకొనే ఒక అవకాశాన్ని కల్పించినది. అంతేకాకుండా ప్రభుత్వం ఏవిధంగా వడ్డీ భారాన్ని ఎదుర్కొంటున్నదో ప్రజలకు అర్థమయ్యేటట్లు చేస్తుంది.

8.10.5. నగదు నిల్వల అందుబాటు :

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తమ నిధులను ఏవిధంగా రాబడుతున్నాయి మరియు ఏవిధంగా నిధులను వ్యయం చేస్తున్నాయి అనే అంశాన్ని అకౌంటింగ్ ద్వారా ప్రభుత్వం తెలియజేస్తుంది. ఉదాహరణకు, నగదు చెలామణి అనేది పెద్ద నెట్‌వర్క్ ద్వారా జరుగుతుంది. ఇందులో ఏర్పడే అగాధాలను పూడ్చుటకు నగదు రశీదు మరియు నగదు లభించే విధానాల ద్వారా వీటిని పరిష్కరించవచ్చును. అంతేకాకుండా, నగదు లభించే విధానంలో సమయాన్ని మరియు సమాచారాన్ని మరియు నగదు ఒకరి నుండి మరొకరికి ఏవిధంగా పారుతుంది అనే అంశాలను పరిశీలిస్తుంది.

8.10.6. విదేశీ మారక ద్రవ్యాన్ని అందిస్తుంది :

పైన పేర్కొన్న ప్రమేయాలే కాకుండా ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ మరో ముఖ్యమైన అంశం విదేశీ మారక ద్రవ్యం ప్రధానమైనది. ప్రభుత్వ ఋణాన్ని విదేశీ మారక ద్రవ్యంతో ముఖ్యంగా విదేశాల నుండి తీసుకున్న ఋణాలకు హామీగా (రశీదు) ఉంటుంది.

8.11. అకౌంటింగ్ సంస్థలు :

ప్రముఖమైన అకౌంటింగ్ సంస్థలను ఈక్రింది రీతిలో వివరించవచ్చును. అవి:

8.11.1. వృత్తిపరమైన సంస్థలు :

ప్రొఫెషనల్ అకౌంటింగ్ బాడీలలో అమెరికన్ ఇన్సిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ అకౌంటెంట్స్ మరియు ఇంటర్నేషనల్ ఫెడరేషన్ ఆఫ్ అకౌంటెంట్స్, ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా, అసోసియేషన్ ఆఫ్ చార్టెర్డ్ సర్టిఫైడ్ అకౌంటెంట్స్ మరియు ఇంగ్లాండ్ అండ్ వేల్స్‌లోని ఇన్‌స్టిట్యూటల్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్. కొన్ని దేశాలు ఒకే ప్రొఫెషనల్ అకౌంటింగ్ బాడీని కలిగి ఉన్నాయి (ఉదా: బ్రెజిల్) మరియు కొన్ని ఇతర దేశాలలో, అకౌంటింగ్ వృత్తుల యొక్క ఉప విభాగాల కోసం వృత్తిపరమైన సంస్థలు కూడా ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు UK లోని చార్టర్డ్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటెన్సీ మరియు USA లోని ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటెంట్స్. వీటిలో చాలా వృత్తిపరమైన బాడీలు సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ అకౌంటెంట్ మరియు చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్ లాంటి వివిధ అకౌంటింగ్ హోదాలకు అర్హత మరియు పరిపాలనతో సహా విద్య మరియు శిక్షణను అందిస్తాయి.

8.11.2. స్టాండర్ట్-సెట్టర్స్ :

సాధారణంగా ఆమోదింపబడిన అకౌంటింగ్ సూత్రాలు జాతీయ నియంత్రణ సంస్థలచే జారీ చేయబడిన అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలు, అదనంగా, అంతర్జాతీయ అకౌంటింగ్ స్టాండర్డ్స్ బోర్డ్ 147 దేశాలచే అమలు చేయబడిన అంతర్జాతీయ ఫైనాన్షియల్ రిపోర్టింగ్ స్టాండర్డ్స్‌ని జారీ చేస్తుంది. అంతర్జాతీయ ఆడిట్ మరియు హామీ, నైతికత విద్య మరియు ప్రభుత్వ రంగ అకౌంటింగ్ కోసం ప్రమాణాలు అన్ని అంతర్జాతీయ ఆడిట్ మరియు హామీ, నైతికత, విద్య మరియు ప్రభుత్వ రంగ అకౌంటింగ్ కోసం ప్రమాణాలు అన్ని అంతర్జాతీయ ఫెడరేషన్ ఆఫ్ అకౌంటెంట్స్ (IFAC) చే

మద్దతు ఇచ్చే స్వతంత్ర ప్రామాణిక సెట్టింగుల బోర్డులచే సెట్ చేయబడతాయి. అంతర్జాతీయ ఆడిటింగ్ మరియు అస్యూరెన్స్ స్టాండర్డ్ బోర్డు అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలను సెట్ చేస్తుంది. అంతర్జాతీయ ప్రభుత్వ రంగ అకౌంటింగ్ స్టాండర్స్ బోర్డు అప్రూవల్ ఆధారిత అంతర్జాతీయ ప్రభుత్వ రంగ అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలను సెట్ చేస్తుంది.

8.11.3. విద్యపరమైన శిక్షణ :

ప్రపంచవ్యాప్తంగా చాలా అకౌంటెంట్ మరియు ఆడిటర్ ఉద్యోగ స్థానాలకు కనీసం అకౌంటింగ్ లేదా సంబంధిత అంశంలో బ్యాచిలర్ డిగ్రీ అవసరం మరియు కొంతమంది యజమానులు మాస్టర్స్ డిగ్రీ ఉన్న వారిని ఇష్టపడతారు. ప్రొఫెషనల్ అకౌంటింగ్ బాడీలకు సభ్యత్వం కోసం అకౌంటింగ్‌లో డిగ్రీ కూడా అవసరం కావచ్చును లేదా అవసరాలను తీర్చడానికి ఉపయోగించవచ్చు.

8.11.4. వృత్తిపరమైన అర్హత :

వృత్తిపరమైన అకౌంటింగ్ అర్హతలలో చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్ హోదాలు మరియు సర్టిఫికేట్లు మరియు డిప్లొమాలతో సహా ఇతర అర్హతలు ఉంటాయి. స్కాట్లాండ్‌లో నిరంతర వృత్తిపరమైన అభివృద్ధిని పొందుతున్నారు మరియు కోడ్ ఆఫ్ ఎథిక్స్‌కు కట్టుబడి ఉంటారు. USA లో సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్‌గా చేరడానికి ఆవశ్యకతలు ప్రతి రాష్ట్రం యొక్క బోర్డ్ ఆఫ్ అకౌంటెన్సీచే సెట్ చేయబడతాయి మరియు సభ్యుల వృత్తిపరమైన ప్రవర్తనా నియమావళి మరియు బైలాస్‌కు కట్టుబడి ఉంటారని అంగీకరిస్తారు.

8.11.5. పరిశోధన :

అకౌంటెంట్ పరిశోధన అనేది అకౌంటింగ్ ప్రక్రియపై ఆర్థిక సంఘటనల ప్రభావాలు, ఆర్థిక సంఘటనలపై నివేదింపబడిన సమాచారం యొక్క ప్రభావాలు మరియు సంస్థలు మరియు సమాజంలో అకౌంటింగ్ పాత్రలపై పరిశోధన. ఇది ఫైనాన్షియల్ అకౌంటింగ్ ప్రాతలపై పరిశోధన. ఇది ఫైనాన్షియల్ అకౌంటింగ్, మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటింగ్ ఆడిటింగ్ మరియు పన్నులతో సహా విస్తృతమైన పరిశోధన రంగాలను కలిగిఉంటుంది.

అకౌంటింగ్ పరిశోధన, అకడమిక్ పరిశోధకులు మరియు ప్రాక్టీస్ చేసే అకౌంటెంట్లచే నిర్వహించబడుతుంది. అకడమిక్ అకౌంటింగ్ పరిశోధనలో మెథడాలజీలు అర్కైవల్ పరిశోధనను కలిగి ఉంటాయి. ఇది రిపోజిటరీ నుండి సేకరించబడిన అబ్జెక్టివ్ డేటాను పరిశీలిస్తుంది. విశ్లేషణాత్మక పరిశోధన ఇది పరిశోధకుడు సబ్జెక్టులకు చికిత్సలను నిర్వహించడం లేదా గణిత పరంగా ఆలోచనలను ధృవీకరించే చర్యలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వివరణాత్మక పరిశోధన ఇది ఎకౌంటింగ్ సాధనలో భాష, వ్యాఖ్యానం మరియు అవగాహన యొక్క పాత్రను నొక్కి చెబుతుంది.

8.12. కుంభకోణం :

2001వ సంవత్సరంలో ఎన్రాన్, ఆడిటింగ్ సంస్థ ఆర్థర్ అండర్సన్, టెలికమ్యూనికేషన్స్ కంపెనీ వరల్డ్‌కామ్, క్వెస్ట్ మరియు సన్ భీమ్. ఇతర ప్రసిద్ధి సంస్థలతో కూడిన ఆర్థిక సమాచార మోసాల శ్రేణిని చూసింది. ఈ సమస్యలు అకౌంటింగ్

ప్రమాణాలు, ఆడిటింగ్ నిబంధనలు మరియు కార్పొరేట్ గవర్నెన్స్ సూత్రాల ప్రభావాన్ని సమీక్షించవలసిన అవసరాన్ని హైలెట్ చేశారు. కొన్ని సందర్భాలలో నిర్వహణ మెరుగైన ఆర్థిక పనితీరును సూచించడానికి ఆర్థిక నివేదికలలో చూపిన గణాంకాలను తారుమారు చేసింది.

ఎన్రాన్ కుంభకోణం ఆర్థిక నివేదికల విశ్వసనీయతను మెరుగుపరచడానికి నూతన నిబంధనల అభివృద్ధిని తీవ్రంగా ప్రభావితం చేసింది మరియు కంపెనీల ఆర్థిక వాస్తవికతలను మరియు ఆడిటింగ్ సంస్థల నిష్పాక్షికత మరియు స్వతంత్రను చూపించే అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలను కలిగి ఉండటం యొక్క ప్రాముఖ్యత గురించి ప్రజలకు అవగాహన పెరిగింది.

అమెరికన్ చరిత్రలో అతి పెద్ద దివాలా పునర్వ్యవస్థీకరణతో పాటు ఎన్రాన్ కుంభకోణం నిస్సందేహంగా అతిపెద్ద ఆడిట్ వైఫల్యం, ఆర్థర్ అండర్సన్ యొక్క రద్దుకు కారణమైనది.

8.13. మోసం మరియు లోపాలు :

అకౌంటింగ్ మోసం అనేది యాజమాన్య లేదా ఉద్యోగులు అకౌంటెంట్ రికార్డులలో ఉద్దేశపూర్వక తప్పుగా పేర్కొనడం లేదా తప్పిపోవడం, ఇందులో మోసపూరిత ఉపయోగం ఉంటుంది. ఇది నేర ప్రవృత్తి చర్య మరియు పౌర హింసను ఉల్లంఘించడం. ఇది ముఖ్యంగా మూడవ పక్షాలతో కుమ్మక్కై ఉండవచ్చును.

అకౌంటింగ్ లోపం అనేది అకౌంటింగ్ రికార్డులలో అనుకోకుండా తప్పుగా పేర్కొనడం లేదా తప్పడం. ఉదాహరణకు వాస్తవాలను తప్పుగా అర్థం చేసుకోవడం, డేటాను ప్రాసెస్ చేయడంలో తప్పులు లేదా తప్పుడు అంచనాలకు దారి తీసే పర్యవేక్షకులు.

8.14. అకౌంటింగ్ ప్రయోజనాలు :

అకౌంటింగ్ గోల్డెన్ స్టాండర్డ్స్ ప్రకారం ఆర్థిక లావాదేవీల ఖాతాలను నిర్వహించడం వలన అనేక ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. అవి:

8.14.1 వ్యాపార రికార్డులు :

ప్రభుత్వ మరియు ప్రభుత్వేతర సంస్థలు వ్యాపార రికార్డులను నిర్వహించడం ఆయా సంస్థల విజయానికి కీలకంగా ఉంటుంది.

8.14.2. లావాదేవిల రికార్డింగ్ :

లావాదేవిలా రికార్డింగ్ అనునది అకౌంటింగ్ మీ యొక్క వ్యాపార లావాదేవిలన్నీ సురక్షితమైన ప్రదేశంలో, సరియైన క్రమంలో మరియు మరీ ముఖ్యంగా క్రమపద్ధతిలో రికార్డు చేయబడుతుందని నిర్ధారిస్తుంది.

8.14.3. మూలధన స్టేట్‌మెంట్ తయారీ :

అకౌంటింగ్ యొక్క బంగారు చట్టాలను అనుసరిస్తే, ఆర్థిక లావాదేవిలు సరిగా చేయబడతాయి. అకౌంటింగ్ సరిగ్గా జరిగితే లాభనష్టాల ఖాతాలు, ట్రేడింగ్ ఖాతాలు మరియు బ్యాలెన్స్ షీట్లు లాంటి ఆర్థిక నివేదికలు అన్నీ వేగంగా సృష్టించబడతాయి.

8.14.4. ఆర్థిక ఫలితాల పోలిక :

బంగారు సూత్రాల ప్రకారం అకౌంటింగ్ ఆర్థిక ఫలితాలను ఒక సంవత్సరం నుండి మరొక సంవత్సరానికి సరిపోల్చడం సులభం చేస్తుంది. సంవత్సరానికి ఆర్థిక ఫలితాలను పోల్చడం మరింత సరళంగా మరియు నమ్మదగినదిగా మారుతుంది.

8.14.5. సాక్ష్యం :

చట్టపరమైన కేసులలో సాక్ష్యం అనేది ఒక ముఖ్యమైన అంశంగా ఉంటుంది. చట్టపరమైన కేసులలో సులభంగా రిఫరెన్స్ కోసం వ్యాపార విషయాలను పద్ధతి నమోదు చేయాలి మరియు వ్యవస్థీకృత పద్ధతిలో దాఖలు చేయాలి.

8.14.6. రెగ్యులేటరి సమ్మతి :

రెగ్యులేటరి బాడీలకు లోబడి ఉండటానికి సంస్థలకు అకౌంటింగ్ కీలకం. ముఖ్యంగా అకౌంటింగ్ యొక్క మూడు గోల్డెన్ రూల్స్ ఉన్నాయి. అవి:

- స్వీకర్తకు డెబిట్ చేయండి. ఇచ్చేవారికి క్రెడిట్ చేయండి.
- డెబిట్ అనగా వచ్చేది, క్రెడిట్ అనగా బయటకు వెళ్ళేది.
- అన్ని ఖర్చులు మరియు నష్టాలను డెబిట్ చేయుట ద్వారా మరియు అన్ని ఆదాయాలను మరియు లాభాలను క్రెడిట్ చేయుట.

ముఖ్యంగా పై మూడు నియమాల ద్వారా నిర్దేశించబడిన ఆధారం లేకుండా నియంత్రణ సమ్మతిని సాధించడం కష్టమౌతుంది.

8.14.7. పన్ను సమస్యలతో సహాయ పడుతుంది :

ప్రభుత్వ మరియు ప్రైవేట్ రంగాలలోని పన్ను సమస్యలను పరిష్కరించుటకు సహాయపడుతుంది. పేలవమైన అకౌంటింగ్ ప్రక్రియ వలన ఏర్పడే పన్ను కొరత ప్రభుత్వ అధికారుల నుండి తీవ్రమైన జరిమానాలకు దారితీయవచ్చును. ఇవి ఆయా సంస్థల కంపెనీల ఇమేజ్ మరియు బ్రాండ్ విలువకు హాని కలిగిస్తుంది.

8.14.8. వ్యాపార అంచనా :

వ్యాపార అంచనా వేయుటకు అకౌంటింగ్ విధానం ఉపయోగపడుతుంది. సాలిడ్ అకౌంటింగ్ విధానం తప్పు వ్యాపార వాల్యుయేషన్‌కు సహాయపడుతుంది. ఇది కంపెనీ మరింత పెట్టుబడిని ఆకర్షించడానికి మరియు విస్తరించడానికి అనుమతిస్తుంది.

8.14.9. బడ్జెటింగ్ మరియు భవిష్యత్తు అంచనాలు :

సౌండ్ అకౌంటింగ్ సూత్రాలపై నిర్మించబడిన ఒక మంచి బడ్జెట్ ఏ కంపెనీ విస్తరించాలని చూస్తున్నా దానికి గట్టి ప్రాతిప్రదికగా ఉపయోగపడుతుంది.

8.15. ముగింపు :

అకౌంటింగ్ ఉనికి ప్రారంభం నుండి మెసెపొటోమియా నాగరికతల నుండి గుర్తించవచ్చును. ముఖ్యంగా లూకా పాసియోలీ అకౌంటింగ్ వ్యవస్థాపకుడు. డబుల్ ఎంట్రీ బుక్ కీపింగ్ గురించి ప్రస్తావించిన మొదటి వ్యక్తి. ఇది నేడు ఉపయోగపడుతున్నది. 19వ శతాబ్దంలో, స్కాట్లాండ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెన్సి యొక్క ఆధునిక వృత్తికి జన్మనిచ్చింది. అకౌంటింగ్ అనునది ఆర్థిక సంస్థలకు సంబంధించిన ఆర్థిక మరియు ఆర్థికేతర సమాచారం యొక్క పూర్తి కొలమానం. ఇది ప్రాసెసింగ్ మరియు భాగస్వామ్యాన్ని సూచిస్తుంది. సామాన్యుని మాటలలో, అకౌంటింగ్ అనునది ఆర్థిక లావాదేవిలను ట్రాక్ చేయడానికి వాటిని పద్ధతిగా రికార్డు చేయడం. సంస్థ యొక్క ప్రస్తుత ఆర్థిక పరిస్థితి యొక్క ఖచ్చితమైన చిత్రాన్ని అందించడానికి ఇటీవలి లావాదేవిలతో తాజాగా ఖాతాలను నిర్వచించడానికి కూడా అకౌంటింగ్ అవసరం.

8.16. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1) అకౌంటింగ్ అనగానేమి ? అకౌంటింగ్ ఆధారాన్ని మరియు అకౌంటింగ్ రంగాలను వివరించండి ?

2) ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ అనగానేమి ? ప్రమేయాలను విశ్లేషించండి ?

3) అకౌంటింగ్ విధానంపై సమగ్రంగా చర్చించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1) అకౌంటింగ్ సంస్థలను గురించి వివరించండి ?

2) ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ యొక్క ప్రమేయాలను విశదీకరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు:

1) అకౌంటింగ్ చరిత్ర

2) మూలధన అకౌంట్

3) స్టాండర్డ్ సెట్టర్స్ అనగానేమి ?

8.17. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. ఎర్నెస్ట్, జేమ్స్, (2014). "HOA అకౌంటింగ్ యొక్క 3 పద్ధతులు మరియు అవి ఆర్థిక నివేదికలను ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయి".

2. ట్రేస్, రెగ్ (1982). రెవెన్యూ రూలింగ్ 74-607; ఫ్లెమింగో రిసార్ట్, ఇంక్ వి. యునైటెడ్ స్టేట్స్. 664 2 F.2d.

3. వెబర్, రిచర్డ్ P మరియు WC స్టివెన్సన్ (1981). "అకౌంటింగ్ జర్నల్ మరియు డిపార్ట్‌మెంట్ క్వాలిటి యొక్క మూల్యాంకనాలు" ది అకౌంటింగ్ రివ్యూ 56 (3): 596-612.

4. దివాన్, జస్విత్. అకౌంటింగ్ భావనలు మరియు థియరీస్ లండన్. పిపి 001-002.

5. రాబ్సన్, కీత్ (1992). "అకౌంటింగ్ నంబర్స్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్: యాక్షన్ ఎట్ ఎ డిస్టెన్స్ అండ్ ది డెవలప్‌మెంట్ ఆఫ్ అకౌంటింగ్" అకౌంటింగ్, ఆర్గనైజేషన్స్ అండ్ సొసైటీ 17(7): 685-708.

6. పార్కర్, LM (1989). 'మధ్యయుగ వ్యాపారులు ఇంటర్నేషనల్ చేంజ్ ఏజెంట్స్: ఎ కంపారిజన్ విత్ ట్వెంటియత్ సెంచరీ ఇంటర్నేషనల్ అకౌంటింగ్ ఫర్మ్స్". ది అకౌంటింగ్ హిస్టోరియన్స్ జర్నల్స్, 16(2) (1987): 107-18.

పాఠం - 9

ఆడిటర్ యొక్క స్వభావం, అర్థం మరియు రకాలు

NATURE, MEANING AND TYPES OF AUDIT

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

9.0. ఉద్దేశ్యాలు

9.1 పరిచయం

9.2 ఆడిట్ అనగానేమి

9.3 ఆడిట్ వివరణ

9.4 ఆడిట్ ఎవరు చేస్తారు

9.5 ఆడిటింగ్ దశలు

9.5.1. మొదటి దశ

9.5.2. రెండవ దశ

9.5.3. మూడవ దశ

9.5.4. నాలుగవ దశ

9.6. ఆడిటర్ల అర్హతలు

9.7. ఆడిటింగ్ యొక్క నిర్వచనాలు

9.7.1. లారెన్స్ ఆర్ డిక్సీ

9.7.2. టేలర్ మరయు పెర్రీ

9.7.3. FRM డి పౌలా

9.7.4. ఆచార్య మోంట్ గోమెరీ

9.7.5. స్పైసర్ మరియు పెగ్లర్

9.7.6. ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా (ICAI)

9.8. ఆడిటింగ్ యొక్క లక్ష్యాలు

9.8.1. ప్రాథమిక లక్ష్యం

9.8.2. ద్వితీయ లక్ష్యం

9.9. ఆడిటింగ్ పరిధి

9.10. ఆర్థిక నివేదికల సమాచారం

9.10.1. నివేదికలు

9.10.2. సమర్థత

9.11. ఆడిటింగ్ యొక్క ప్రధాన రకాలు

9.11.1. అంతర్గత తనిఖీలు

9.11.2. బాహ్య తనిఖీలు

9.11.3. అంతర్గత రెవెన్యూ సర్వీస్ (IRS)

9.11.4. వ్యయ ఆడిట్

9.11.5. బాహ్య ఆడిటర్

9.11.6. కన్సల్టెంట్ ఆడిటర్లు

9.11.7. నాణ్యమైన ఆడిటింగ్

9.11.8. ప్రాజెక్ట్ ఆడిట్

9.11.9. ఆపరేషన్స్ ఆడిట్

9.11.10. ఫోర్సెనిక్ ఆడిట్

9.12. ముగింపు

9.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

9.14. ఆచూకి గ్రంథాలు

9.0 ఉద్దేశ్యాలు :

- ఆడిట్ అనునది ఏదైనా సంస్థ యొక్క ఆర్థిక సమాచారం యొక్క స్వతంత్ర పరిశీలన.
- ముఖ్యంగా లాభం ఆధారితంగా లేదా కాకపోయినా, దాని పరిమాణం లేదా చట్టపరమైన రూపంతో సంబంధం లేకుండా దాని పై అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తీకరించడానికి ఉపయోగపడుతుంది.
- పురాతన కాలం నుండి ఆడిటింగ్ అనునది ఒక రక్షిత చర్య మరియు అప్పటి నుండి ప్రభుత్వ మరియు కార్పొరేట్ రంగాలలో అనేక ప్రాంతాలను ఆవరించేలా విస్తరించింది.
- ఆడిట్ అనునది ఆర్థిక సమాచారాన్ని తప్పుగా పేర్కొనడానికి పన్ను విధింపు, బిల్లులు లేకుండా అమ్మకం, కొనుగోలు, ఇతర రకాల మోసాలతో వ్యక్తిగత లాభం కోసం ఆర్థిక సమాచారాన్ని దోపిడి చేసే అధికారం ఉన్న అనేక సంస్థలకు ఆడిటింగ్ చట్టపరమైన అవసరంగా మారింది.
- సాంప్రదాయంగా, ఆడిట్‌లు ప్రధానంగా ఆర్థిక వ్యవస్థలు మరియు కంపెనీ లేదా వ్యాపారం యొక్క ఆర్థిక రికార్డులను గురించి పూర్తి సమాచారం ఆడిటింగ్ ద్వారా లభిస్తుంది.

9.1 పరిచయం :

ఆడిట్ అనే పదం లాటిన్ పదం "ఆడిరే" నుండి ఉద్భవించింది. దీని అర్థం వినడం. తొలినాళ్ళలో ఒక వ్యక్తి అకౌంటింగ్ చదివిన ఖాతాలను తనిఖీ చేయడానికి వినేవాడు. ఆయనను ఆడిటర్‌గా పిలిచేవారు. ఆడిటింగ్ అనేది అకౌంటింగ్ అంత పాతది మరియు మెసెపోటేమియా, గ్రీస్, ఈజిప్ట్, రోమ్, యుకే మరియు భారతదేశం లాంటి అన్ని పురాతన సంస్కృతులలో ఆడిట్ సంకేతాలున్నాయి. కౌటిల్యుడు రచించిన అర్థశాస్త్రం ప్రభుత్వ విత్తం యొక్క అకౌంటింగ్ మరియు ఆడిటింగ్ కోసం వివరణాత్మక నియమాలను వివరించింది. తప్పులు మరియు మోసాలను గుర్తించడం మరియు నిరోధించడం ఆడిటింగ్ యొక్క అసలు లక్ష్యం. 18వ శతాబ్దంలో పారిశ్రామిక విప్లవం తరువాత జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీల పెరుగుదలతో యాజమాన్యం మరియు నిర్వహణ వేరుగా పెరిగింది. యజమానులుగా ఉన్న వాటాదారులకు ఉద్యోగులుగా ఉన్న డైరక్టర్ల బోర్డు ద్వారా నిర్వహించబడే కంపెనీ ఖాతాలపై స్వతంత్ర నిపుణుడి నుండి నివేదిక అవసరం. ఆడిట్ యొక్క లక్ష్యం మారింది మరియు తప్పులు మరియు మోసాలను గుర్తించడం కంటే ఖాతాలు నిజమైనవి మరియు న్యాయమైనవి కూడా అని నిర్ధారించడానికి ఆడిట్ అంచనా వేయబడినది.

9.2 ఆడిట్ అనగానేమి ?

వ్యాపార రంగంలో ఆడిట్‌ను అత్యంత ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. ఒక కంపెనీ లేదా సంస్థకు సంబంధించిన రకరకాల అకౌంట్ బుక్స్ (ఖాతా పుస్తకాలు) పరిశీలన చేయడమే ఆడిటింగ్. ఈ ప్రక్రియను గుర్తింపు పొందిన నమోదిత ఆడిటర్ నిర్వహిస్తారు. ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేసిన విషయాలను, నిజంగా సరిపోలుతున్నాయా లేదా అన్న అంశాన్ని ఆడిటింగ్ చేయడం ద్వారా తెలుసుకోవడం. ఇందుకోసం సరుకు నిల్వచేసిన చోటకు ప్రత్యక్షంగా కూడా వెళ్ళి పరిశీలన జరుపుతారు. అలాగే బ్యాంకు అకౌంట్‌లో నమోదు చేసిన ఆర్థిక లావాదేవిలకు ఏమన్నా తేడాలుంటే ఆడిటింగ్‌లో బయటపడుతుంది. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, ఒక కంపెనీ సమర్ధించిన ఫైనాన్షియల్ స్టేట్మెంట్స్ ఖచ్చితత్వాన్ని తెలుసుకునేందుకు జరిగే ప్రక్రియను ఆడిటింగ్ అంటారు.

9.3 ఆడిట్ వివరణ :

ఆడిటింగ్ రెండు రకాలుగా జరుగుతుంది. ఒకటేమో అంతర్గత ఆడిటింగ్. అనగా ఇక్కడ కంపెనీకి చెందిన ఉన్నతాధికారులు లేదా ఫైనాన్స్ హెడ్ నిర్వహించే ఆడిటింగ్, మరొకటేమో బహిర్గత ఆడిటింగ్. దీనిని ఒక స్వతంత్ర ఆడిటర్‌చే గానీ, ఒక ఆడిటింగ్ ఏజెన్సీచే గాని జరిపిస్తారు. బహిర్గత ఆడిటర్ ద్వారా ఆడిటింగ్ జరిపించేందుకు ముఖ్య ఉద్దేశ్యం ఏమిటంటే, ఒక కంపెనీలో ఎలాంటి అవకతవకలు జరగలేదని, అలాగే ఏవిధమైన అవకతవకలు జరగలేదని నిర్ధారణ చేసుకునేందుకు ఇది తోడ్పడుతుంది.

అన్ని ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు సంస్థలు వాటి టర్నోవర్ ఆధారంగా ఆడిటింగ్ జరిపించాల్సి ఉంటుంది. ప్రతి ప్రభుత్వ లిమిటెడ్ కంపెనీ, లిస్టెడ్ కంపెనీ తప్పనిసరిగా ప్రతి '3' నెలల (త్రైమాసిక) ఫలితాలను ఆడిటింగ్ జరిపించాల్సి ఉంటుంది. ప్రస్తుతం భారతదేశంలో రూ.1 కోటి టర్నోవర్ దాటిన కంపెనీలు, రూ.25 లక్షల చెల్లింపులు కలిగిన ప్రొఫెషనల్స్ స్వతంత్ర ఆడిటర్ ద్వారా తమ ఖాతాల ఆడిటింగ్ జరిపించాల్సి ఉంటుంది.

9.4 ఆడిట్ ఎవరు చేస్తారు :

ఆడిట్ నిర్వహించడానికి ప్రతి దేశంలో కొన్ని నిబంధనలు ఉంటాయి. మన దేశంలో ఆడిటింగ్ నిర్వహించేందుకు క్వాలిఫైడ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్ (CA) లకు అధికారం ఉంటుంది. ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా (ICAI) కు కూడా ఏ సంస్థ ఆడిటింగ్ అయిన సరే నిర్వహించే వెసులుబాటు ఉంటుంది.

9.5. ఆడిటింగ్ దశలు :

ఏ సంస్థలో ఆడిటింగ్ జరగాలన్నా ముఖ్యంగా నాలుగు ప్రధాన దశలు ఉంటాయి. అవి:

9.5.1. మొదటి దశ :

ఆడిటర్‌కు నియామక పత్రం ఇవ్వాల్సి ఉంటుంది.

9.5.2. రెండవ దశ :

ఆడిట్ నిర్వహించాల్సిన విభాగం వివరాలు, దానిని ఎంత కాలంలో పూర్తి చేయాలో చెప్పే తుది గడువు వివరాలు ఉంటాయి. కంపెనీ స్థాయిని బట్టి ఒక ఆడిటర్‌ను ఒక విభాగానికి లేదా మొత్తం కంపెనీ ఆడింటింగ్‌కు నియమించవచ్చును. ఈ ఆడిటింగ్ ప్రక్రియ కంపెనీ సైజును బట్టి ఒక రోజు నుండి వారం రోజులు కూడా పట్టవచ్చును. ఇంకొన్ని సందర్భాలలో మరింత అధిక సమయం పట్టే అవకాశం ఉంటుంది.

9.5.3. మూడవ దశ :

ఆడిట్ జరుగుతున్నప్పుడు ఆ వివరాలను ఒక క్రమ పద్ధతిలో నమోదు చేసుకుంటారు. అవకతవకలు జరిగినట్లు అనిపిస్తే వాటిని ప్రత్యేకంగా గుర్తించి కంపెనీ వివరణ కోరతారు.

9.5.4. నాలుగవ దశ :

మొత్తంగా తాను నిర్వహించిన ఆడిట్ వివరాలు, కనుగొన్న విషయాలు, ఎక్కడైనా లోపాలు ఉన్నట్లు గమనిస్తే ఆ విషయాలను కూడా నమోదు చేస్తూ ఒక ఆడిట్ రిపోర్టును సమర్పిస్తారు.

9.6. ఆడిటర్ల అర్హతలు :

కంపెనీల చట్టం-1913 కూడా మొట్టమొదటి సారిగా ఆడిటర్ల అర్హతను నిర్దేశించినది. 1956 వ సంవత్సరంలో అమలులోకి వచ్చింది. ఆడిట్ మరియు ఆడిటర్లకు సంబంధించి చట్టంలో వివరణాత్మక నిబంధనలు రూపొందించబడినాయి. ఈ చట్టం కంపెనీల తప్పనిసరి చట్టబద్దమైన ఆడిట్ మరియు ఆడిటర్ నియామకాలు, ఆడిటర్ అర్హతలు, వ్యయ ఆడిట్, వ్యయ ఆడిటర్ల నియామకం, ప్రభుత్వ ఆడిట్, ప్రత్యేక ఆడిట్ మొదలైన వాటికి సంబంధించిన నిబంధనలను అందిస్తుంది. కంపెనీల చట్టం-1956, కంపెనీల చట్టం-2013 లో భర్తీ చేయబడినది. చాప్టర్ X కంపెనీల చట్టం-2013 (సెకన్లు 139-148) ఆడిట్ మరియు ఆడిటర్లకు సంబంధించిన నిబంధనలతో వ్యవహరిస్తుంది.

9.7. ఆడిటింగ్ యొక్క నిర్వచనాలు :

ఆడిటర్ అనే పదానికి ఖచ్చితమైన నిర్వచనం ఇవ్వడం కష్టమైన, వాస్తవానికి దాని అర్థం మరియు ఉపయోగం కేవలం నగదు తనిఖీకి మాత్రమే పరిమితం చేయబడినది మరియు ఖాతాల నిర్వహణకు బాధ్యత వహించే వ్యక్తి అన్నింటిని సరిగా లెక్కించారో లేదో ఆడిటర్ నిర్ధారించాల్సి ఉంటుంది. నగదు రశీదులు అతని సూత్రం తరుపున చెల్లింపు. కానీ ఆడిట్ అనే పదం విస్తృత వినియోగాన్ని కలిగి ఉన్నది మరియు ఆడిట్ అర్థం ఇప్పుడు ఖాతాల పుస్తకాల పరిశీలన ద్వారా మరియు దాని అంతిమ లక్ష్యం బ్యాలెన్స్ షీట్ మరియు కంపెనీ యొక్క లాభం మరియు నష్టాల ఖాతా ద్వారా వెల్లడించబడిన ఆర్థిక స్థితిని ధృవీకరించడం. కొంతమంది రచయితలు ఇచ్చిన ఆడిట్ నిర్వచనాలలో ముఖ్యమైనవి. అవి:

9.7.1. లారెన్స్ ఆర్ డిక్సీ :

ఆడిట్ అనేది అకౌంటింగ్ రికార్డుల పరిశీలన, అవి సరిగ్గా మరియు పూర్తిగా అవి సంబంధిత లావాదేవీలను ప్రతిబింబిస్తున్నాయో లేదో నిర్ధారించండి.

9.7.2. టేలర్ మరయు పెర్రీ :

ఆడిట్ అనేది నిర్దిష్ట సాక్ష్యాల పరిశీలనతో కూడిన కొన్ని గణాంకాల స్టేట్‌మెంట్‌ల దర్యాప్తుగా నిర్వచించబడినది. తద్వారా ఆడిటర్ స్టేట్‌మెంట్ పై నివేదికను రూపొందించడానికి వీలు కల్పిస్తుంది.

9.7.3. FRM డి పౌలా :

ఆడిట్ అనేది బ్యాలెన్స్ షీట్ మరియు లాభ నష్టాల ఖాతాల పరిశీలనను సూచిస్తుంది. దానికి సంబంధించిన ఖాతాల పుస్తకాలు మరియు వోచర్‌లతో పాటు ఇతరులచే తయారు చేయబడిన ఆడిటర్ తనను తాను సంతృప్తి పరచుకోగలడం మరియు నిజాయితీగా నివేదించగలదు. అతని అభిప్రాయం ప్రకారం అటువంటి బ్యాలెన్స్ షీట్ సరిగ్గా రూపొందించబడినది. తద్వారా అతనికి అందించిన సమాచారం మరియు వివరణల ప్రకారం మరియు పుస్తకాలు చూపిన విధంగా నిర్దిష్ట ఆందోళన స్థితి యొక్క నిజమైన మరియు సరియైన అభిప్రాయాన్ని ప్రదర్శించడానికి.

9.7.4. ఆచార్య మోంట్ గోమెరీ :

ఆడిటింగ్ అనేది వ్యాపారం లేదా ఇతర సంస్థ యొక్క పుస్తకాలు మరియు రికార్డుల యొక్క క్రమబద్ధమైన పరిశీలన, దాని ఆర్థిక కార్యకలాపాలు మరియు దాని ఫలితాలకు సంబంధించిన వాస్తవాలను నిర్ధారించడానికి లేదా ధృవీకరించడానికి మరియు నివేదించడానికి.

9.7.5. స్పైసర్ మరియు పెగ్లర్ :

వ్యాపారం యొక్క ఖాతాల పుస్తకాలు మరియు వోచర్‌ల యొక్క అటువంటి పరిశీలన ఆడిటర్ చేయండి. ఆడిటర్ బ్యాలెన్స్ షీట్ సరిగ్గా రూపొందించబడినదని సంతృప్తి చెందడానికి వీలు కల్పిస్తుంది. తద్వారా వ్యాపారం యొక్క రాష్ట్ర వ్యవహారాలపై నిజమైన మరియు న్యాయమైన వీక్షణను అందిస్తుంది మరియు లాభ మరియు నష్టాల ఖాతా అతనికి అందించిన అత్యుత్తమ సమాచారం మరియు వివరణల ప్రకారం పుస్తకాలు చూపిన విధంగా ఆర్థిక కాలానికి సంబంధించిన లాభ లేదా నష్టాల యొక్క నిజమైన మరియు న్యాయమైన వీక్షణను ఇస్తుందా లేదా, లేకుంటే అతను ఏ విషయంలో సంతృప్తి చెందలేదు.

9.7.6. ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా (ICAI) :

ఆడిటింగ్ అనునది ఒక నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం డేటా, స్టేట్‌మెంట్‌లు, రికార్డులు, కార్యకలాపాలు మరియు పనితీరు యొక్క క్రమబద్ధమైన మరియు స్వతంత్ర పరిశీలనగా నిర్వచించబడినది. ఏదైనా ఆడిటింగ్ పరిస్థితిలో ఆడిటర్ పరిశీలన కోసం తన ముందు ఉన్న ప్రతిపాదనలను గ్రహించి గుర్తిస్తారు, సాక్ష్యాలను సేకరిస్తారు, వాటిని మూల్యాంకనం చేస్తాడు. దీని ఆధారంగా తన ఆడిట్ నివేదిక ద్వారా తెలియజేయబడిన తీర్పును రూపొందిస్తారు.

9.8. ఆడిటింగ్ యొక్క లక్ష్యాలు :

ఆడిటింగ్ యొక్క లక్ష్యాలను రెండు భాగాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. అవి:

1) ప్రాథమిక లక్ష్యం

2) ద్వితీయ లేదా యాదృచ్ఛిక లక్ష్యం

9.8.1. ప్రాథమిక లక్ష్యం :

ఆడిటర్ యొక్క ప్రాథమిక లక్ష్యం ఏమిటంటే, బ్యాలెన్స్ షీట్ కంపెనీ వ్యవహారాలపై నిజమైన మరియు న్యాయమైన వీక్షణను మరియు ఆర్థిక సంవత్సరానికి సంబంధించిన లాభ లేదా నష్టాల యొక్క సరియైన గణాంకాలను ఇస్తుందో లేదో యజమానాలకు నివేదించడం.

9.8.2. ద్వితీయ లక్ష్యం :

ప్రధాన లక్ష్యం యొక్క సంతృప్తికి ఇది యాదృచ్ఛికమైనది కాబట్టి దీనిని యాదృచ్ఛిక లక్ష్యం అని కూడా పిలుస్తారు. ఆడిటింగ్ యొక్క యాదృచ్ఛిక లక్ష్యాలను ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

- మోసాలను గుర్తించడం మరియు నిరోధించడం
- లోపాలను గుర్తించడం మరియు నిరోధించడం

స్వతంత్ర ఆర్థిక ఆడిటింగ్ యొక్క యాదృచ్ఛిక లక్ష్యం వలె మెటీరియల్ మోసాలు మరియు లోపాలను గుర్తించడం అనేది ఆర్థిక నివేదికలు నిజమైన మరియు న్యాయమైన అభిప్రాయాన్ని ఇస్తాయో లేదా నిర్ణయించే ప్రధాన లక్ష్యం నుండి ప్రవహిస్తుంది. ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా జారీ చేసిన ఆడిటింగ్ పద్దతులపై ప్రకటన పేర్కొన్నది. ఆర్థిక స్థితిని తప్పుగా పేర్కొనడానికి ఆడిట్ క్రింద ఉన్న ఖాతాలలో మోసాలు లేదా లోపాలు ఉండే అవకాశం ఉన్నందున ఆడిటర్ దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి. మోసం అనేది మోసం చేయాలనే ఉద్దేశ్యంతో ఆర్థిక సమాచారాన్ని ఉద్దేశపూర్వకంగా తప్పుగా సూచించడానికి సూచిస్తుంది. ఖాతాల తారుమారు, నగదు దుర్వినియోగం మరియు వస్తువుల దుర్వినియోగం రూపంలో మోసాలు జరుగుతాయి. ఏవైనా మోసాలను గుర్తించడం మరియు అవి పునరావృతం కాకుండా నిరోధించడం ఆడిటర్‌కు చాలా ముఖ్యమైనది. అకౌంటింగ్ సూత్రాల అజ్ఞానం కారణంగా ఉత్పన్నమయ్యే అర్థిక సమాచారంలో అనుకోకుండా పొరపాట్లు అనగా సూత్ర దోషాలు లేదా అకౌంటింగ్ సిబ్బంది నిర్లక్ష్యం కారణంగా తలెత్తే లోపం ముఖ్యంగా క్లరికల్ తప్పులు.

9.9. ఆడిటింగ్ పరిధి :

ఆడిట్ పరిధి అనగా ఆడిట్ యొక్క లోతు, నియంత్రణ చేయవలసిన అంశాలు మొదలైన వాటిని నిర్ధారిస్తుంది. ఆడిట్ పరిధి అనునది ఆడిట్ యొక్క స్వభావం, ఆడిట్ యొక్క లక్ష్యాలు మరియు నిశ్చితార్ధం యొక్క నిబంధనలు, వర్తించే చట్టాల అవసరం మరియు ఆడిటింగ్ ప్రమాణంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అయితే నిశ్చితార్థం యొక్క నిబంధనలు చట్టం ద్వారా లేదా ఆడిటింగ్ ప్రమాణం ద్వారా సూచించబడిన విషయాలకు సంబంధించి ఆడిట్ యొక్క పరిధిని పరిమితం చేయలేవు. ఆడిట్ లక్ష్యాలకు సంబంధించినంత వరకు సంస్థ యొక్క అన్ని అంశాలను తగినంతగా నియంత్రణ చేయడానికి ఆడిట్ నిర్వహించబడాలి.

ఉదాహరణకు, చట్టబద్దమైన ఆడిట్ చేస్తున్నప్పుడు ఆర్థిక నివేదికలపై అభిప్రాయాన్ని ఏర్పరచడానికి, అంతర్గత అకౌంటింగ్ రికార్డులు మరియు ఇతర మూలాధార డేటాలో ఉన్న సమాచారం విశ్వసనీయమైనది మరియు ఆర్థిక నివేదికల తయారీకి ప్రాతిపదికగా సరిపోతుందా అనే విషయంలో ఆడిటర్ సహేతంగా సంతృప్తి చెందాలి. తన అభిప్రాయాన్ని తెలియజేస్తూ, చట్టబద్దమైన అవసరాలకు లోబడి ఆర్థిక నివేదికలలో సంబంధిత సమాచారం సరిగ్గా బహిర్గతం చేయబడినదో లేదో కూడా ఆడిటర్ నిర్ణయించాలి.

ఆడిటర్ దీని ద్వారా అంతర్లీన అకౌంటింగ్ రికార్డులు మరియు ఇతర సమాచార డేటాలో ఉన్న సమాచారం యొక్క విశ్వసనీయత మరియు సంవృద్ధిని అంచనా వేస్తాడు.

ఆడిటర్ ఆధారపడదలచిన అకౌంటింగ్ విధానాలు మరియు అంతర్గత నియంత్రణల అధ్యయనం మరియు మూల్యాంకనం చేయడం మరియు ఇతర ఆడిటింగ్ విధానాలు స్వభావం పరిధి మరియు సమయాన్ని నిర్ణయించడానికి ఆ అంతర్గత నియంత్రణలను పరీక్షించడం మరియు అకౌంటింగ్ లావాదేవిల యొక్క ఇతర పరీక్షలు, విచారణలు, ఇతర ధృవీకరణ విధానాలను నిర్వహించడం మరియు నిర్దిష్ట పరిస్థితులలో అతను సముచితంగా భావించే ఖాతా నిల్వలు.

9.10. ఆర్థిక నివేదికల సమాచారం :

ఆర్థిక నివేదికలలో సంబంధిత సమాచారం సక్రమంగా బహిర్గతం చేయబడినదో లేదో ఆడిటర్ నిర్ణయిస్తారు. దానిని ఈ క్రింది విధంగా వర్గీకరించవచ్చును. అవి:

9.10.1. నివేదికలు :

ఆర్థిక నివేదికలను అంతర్గత అకౌంటింగ్ రికార్డులు మరియు ఇతర మూలాధార డేటాతో పోల్చడం ద్వారా వారు అందులో నమోదు చేయబడిన లావాదేవిలు మరియు ఈవెంట్‌లను సరియైన విధంగా సంగ్రహిస్తారో లేదో చూడటానికి ఉపయోగపడుతుంది.

9.10.2. సమర్థత :

తదనుగుణంగా ఆర్థిక నివేదికలను సిద్ధం చేయడంలో మేనేజ్‌మెంట్ చేసిన తీర్పులను పరిగణనలోకి తీసుకుంటే, ఆడిటర్, అకౌంటింగ్ విధానాల ఎంపిక మరియు స్థిరమైన అప్లికేషన్, సమాచారం వర్గీకరించబడిన విధానం మరియు బహిర్గతం యొక్క సమర్థతను అంచనా వేస్తారు.

9.11. ఆడిటింగ్ యొక్క ప్రధాన రకాలు :

ఆర్థిక తనిఖీలను ఎవరు నిర్వహిస్తారనే దానిపై ఆధారపడి ఆడిట్‌ను ప్రధానమైన రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. అవి:

9.11.1. అంతర్గత తనిఖీలు :

అంతర్గత ఆడిట్ అనునది ఏదైన ఒక కంపెనీలో భాగమైన అర్హత కలిగిని ఆడిటర్ లేదా అకౌంటింగ్‌చే నిర్వహించబడే ఆడిట్. ఈ ఆడిట్ వ్యాపార చట్టాలు మరియు నిబంధనలకు అనుగుణంగా ఉన్నదని మరియు ఆర్థిక సమాచారాన్ని ఖచ్చితంగా రికార్డు చేస్తుందని నిర్ధారించడంలో సహాయపడుతుంది. ఈ అంతర్గత ఆడిట్‌ను క్రమం తప్పకుండా చేయడం వలన రిస్క్ మేనేజ్‌మెంట్‌ను నిర్ధారిస్తుంది. మోసం, వ్యర్థం లేదా ఆర్థిక దుర్వినియోగం లాంటి సంభావ్య సమస్యల నుండి కాపాడుతుంది.

ముఖ్యంగా ఆడిట్‌లను వారం వారీ, నెల వారీ లేదా వార్షిక ప్రాతిపదికన నిర్వహించవచ్చును. పరిస్థితులు వ్యాపార డిమాండ్‌లను బాగా సరిపోయే ఎజెండా పై ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఈ అంతర్గత ఆడిట్‌ల సమయంలో ముందుగా ఏ విభాగం ఆడిట్ చేయాలనుకుంటున్నారో గుర్తించాలి. ఆ తరువాత, ఎంచుకున్న ఆడిటర్ ఆ విభాగం యొక్క అంతర్గత నియంత్రణ ప్రక్రియపై ఎక్కువ సమాచారాన్ని సేకరిస్తారు. ముఖ్యంగా ఫీల్డ్ వర్క్ పరీక్షలను నిర్వహిస్తారు. మూల్యాంకనం పూర్తయిన తరువాత ఫీల్డ్ వర్క్ పరీక్షను నిర్వహిస్తారు. ఆ విధంగా మూల్యాంకనం పూర్తి అయిన తరువాత, ఆడిటర్ అధికారిక ఆడిటర్ నివేదికను సిద్ధం చేస్తారు. ఏవైన సమస్యలకు సంబంధించి మేనేజ్‌మెంట్ అనుసరించి, సాధ్యమయ్యే పరిష్కారాలను సూచిస్తారు.

9.11.2. బాహ్య తనిఖీలు :

బాహ్య ఆడిట్ అనునది స్వతంత్ర, మూడవ పక్షం ప్రొఫెషనల్ చేసిన ఆయా కంపెనీల ఆర్థిక నివేదికల ఆడిట్. ఈ రకమైన ఆడిట్‌లు అంతర్గత ఆడిట్‌ల కంటే నిష్పక్షపాతంగా మరియు నమ్మదగినవి కాబట్టి చాలా సహాయకారిగా ఉంటాయి.

వ్యాపారంలో రోజువారీ పని సంబంధాలను ప్రభావితం చేయకుండా, ఆడిట్ సమయంలో కనుగొనబడిన సమస్యల గురించి బాహ్య ఆడిటర్‌లు నిజాయితీగా ఉంటారు. బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క ముఖ్య బాధ్యతలు ఆడిట్ విధానానికి ప్రణాళిక చేయడం మరియు అమలు చేయడం, ఖాతాలు మరియు ఆర్థిక నివేదికలను పరిశీలించడం, వ్యాపార నష్టాలను విశ్లేషించడం, ఆడిట్ నివేదికలను సిద్ధం చేయడం మరియు వారి క్లయిట్ యొక్క నిర్వహణ విభాగంతో ముగింపు అవుతుంది.

9.11.3. అంతర్గత రెవెన్యూ సర్వీస్ (IRS) :

అంతర్గత రెవెన్యూ సర్వీస్ (IRS) ఆడిట్‌లు లేదా పన్ను తనిఖీలు, పన్ను చట్టాలకు అనుగుణంగా ఆర్థిక డేటా నివేదించ బడుతుందని నిర్ధారించడానికి వ్యాపారానికి నిర్వహించబడే ప్రభుత్వ సమీక్షలు.

కొన్నిసార్లు అంతర్గత రెవెన్యూ సర్వీస్ ఆడిట్‌లు యాదృచ్ఛికంగా నిర్వహించబడతాయి. అయితే చాలా తరచుగా IRS అసాధారణమైన తగ్గింపులు లేదా అసాధారణ ఆదాయ వనరుల లాంటి అనుమానాస్పద కార్యచరణ ఆధారంగా వ్యాపారాలను ఎంచుకొంటుంది. ఏదైన ఒక సంస్థ లేదా కంపెనీకి ఎంపిక చేయబడితే, ఆడిట్ మెయిల్ ద్వారా, IRS కార్యాలయాలలో లేదా వ్యాపార రంగంలో నిర్వహించబడుతుంది.

మెయిల్ ఆడిట్‌లు IRS నుండి, మనం స్వీకరించే మరియు ఇ-మెయిట్ ద్వారా పంపించే డాక్యుమెంటేషన్ అభ్యర్థనలు, ఆఫీస్ ఆడిట్‌లు లోతైన మరియు వ్యక్తిగత ఇంటర్యూలను కలిగి ఉంటాయి.

ఇక్కడ IRS ఏజెంట్లు పన్ను రిటర్న్‌లను సమీక్షిస్తారు మరియు మూలధన రిపోర్టింగ్‌ను చట్టబద్ధం చేయడానికి సంబంధిత సమాచారాన్ని పరిశీలిస్తారు. వ్యాపార ప్రాంగణంలో ఫీల్డ్ ఆడిట్‌లు, ఆఫీస్ ఆడిట్‌లు మాదిరిగానే ఉంటాయి. అయితే IRS ఏజెంట్లు వ్యాపార స్థలం మరియు అక్కడ జరిగే ప్రక్రియల ఆధారంగా కూడా అంచనా వేస్తారు.

9.11.4. వ్యయ ఆడిట్ :

వ్యయ అకౌంటింగ్ అనునది మెటీరియల్, శ్రమ లేదా ఇతర వ్యయ వస్తువుల వినియోగాన్ని కొలిచే ఖాతాల ఆధారంగా, ఏదైనా వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తి లేదా ఉత్పత్తి ఖర్చును ధృవీకరించే ప్రక్రియ. సరళంగా చెప్పాలంటే వ్యయ ఆడిట్ అనే పదం అనగా ఖర్చు ఖాతాలు మరియు రికార్డుల యొక్క క్రమబద్ధమైన మరియు ఖచ్చితమైన ధృవీకరించే మరియు వ్యయ అకౌంటింగ్ లక్ష్యాలను కట్టుబడి ఉన్నాయో లేదో తనిఖీ చేయడం. ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ కాస్ట్ అండ్ మేనేజ్‌మెంట్ అకౌంటెంట్స్ ప్రకారం ఉత్పత్తి ధర చేరుకుందని నిర్ధారించడానికి వ్యయ అకౌంటింగ్ రికార్డుల పరిశీలన మరియు వాస్తవాల ధృవీకరణ.

చాలా దేశాలలో, ఒక ఆడిట్ తప్పనిసరిగా పాలక సంస్థలచే స్థాపించబడిన సాధారణంగా ఆమోదించబడిన ప్రమాణాలకు కట్టుబడి ఉండాలి. ఈ ప్రమాణాలు మూడవ పక్షాలు లేదా బాహ్య వినియోగదారులకు ఆర్థిక నివేదికలు లేదా ఆడిటర్ అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేసే ఇతర విషయాలపై ఆడిటర్ అభిప్రాయంపై ఆధారపడవచ్చునని హామీ ఇస్తాయి. అందువలన ఆడిట్ ఖచ్చితంగా మరియు ఖచ్చితమైనదిగా ఉండాలి.

9.11.5. బాహ్య ఆడిటర్ :

బాహ్య ఆడిటర్ లేదా చట్టబద్ధమైన ఆడిటర్ అనేది సంస్థ యొక్క ఆర్థిక నివేదికలు మోసం లేదా లోపం కారణంగా మెటీరియల్ వృధా కాకుండా ఉన్నాయా అనే దానిపై అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తీకరించడానికి ఆడిట్‌కు లోబడి క్లయింట్ నిమగ్నమైన ఒక స్వతంత్ర సంస్థ. ప్రభుత్వ వర్తకం చేసే కంపెనీల కోసం, ఆర్థిక నివేదికలపై అంతర్గత నియంత్రణ ప్రభావంపై బాహ్య ఆడిటర్లు కూడా అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేయాల్సి ఉంటుంది. ఆర్థిక నివేదికలకు సంబంధించిన లేదా సంబంధం లేని ఇతర అంగీకార ప్రక్రియలను నిర్వహించడానికి బాహ్య ఆడిటర్లు కూడా నిమగ్నమై ఉండవచ్చును. మరీ ముఖ్యంగా బాహ్య ఆడిటర్లు ఆడిట్ చేయబడిన కంపెనీ ద్వారా నిమగ్నమై మరియు చెల్లించబడినప్పటికి, స్వతంత్రంగా పరిగణించబడాలి మరియు మూడవ పక్షంగా ఉండాలి.

9.11.6. కన్సల్టెంట్ ఆడిటర్లు :

కన్సల్టెంట్ ఆడిటర్లు సంస్థ యొక్క ఆడిటింగ్ ప్రమాణాలను అనుసరించి ఆడిట్ చేయడానికి సంస్థ ద్వారా ఒప్పందం కుదుర్చుకున్న బాహ్య సిబ్బంది. ఇది వారి స్వంత ఆడిటింగ్ ప్రమాణాలను అనుసరించే బాహ్య ఆడిటర్ నుండి భిన్నంగా ఉంటుంది. ముఖ్యంగా కన్సల్టెంట్ ఆడిటర్ స్వతంత్రంగా లేదా అంతర్గత ఆడిటర్‌లను కలిగి ఉన్న ఆడిట్ బృంధంలో భాగంగా పని చేయవచ్చును. కొన్ని ప్రాంతాలను ఆడిట్ చేయడానికి సంస్థకు తగినంత నైపుణ్యం లేనప్పుడు లేదా సిబ్బంది అందుబాటులో లేనప్పుడు సిబ్బందిని పెంచడానికి కన్సల్టెంట్ ఆడిటర్లను ఉపయోగిస్తారు.

9.11.7. నాణ్యమైన ఆడిటింగ్ :

నాణ్యమైన తనిఖీలు అబ్జెక్టివ్ సాక్ష్యాలను సమీక్షించడం ద్వారా ప్రమాణాలకు అనగుణంగా ఉన్నట్లు ధృవీకరించడానికి నాణ్యత తనిఖీలు నిర్వహించబడతాయి. నాణ్యత తనిఖీల వ్యవస్థ నాణ్యత నిర్వహణ వ్యవస్థ యొక్క ప్రభావాన్ని ధృవీకరించవచ్చును. ఇది ISO-9001 లాంటి ధృవపత్రాలలో భాగం. అవసరమైన ప్రక్రియలకు అనుగుణంగా ఉండే ఆబ్జెక్టివ్ సాక్ష్యాల ఉనికిని ధృవీకరించడానికి ప్రక్రియలు ఎంత విజయవంతంగా అమలు చేయబడినదో అంచనా వేయడానికి మరియు ఏదైనా నిర్వహించబడిన లక్ష్య స్థాయిలను సాధించడం యొక్క ప్రభావాన్ని నిర్ధారించడానికి నాణ్యత తనిఖీలు అవసరం. సమస్యాత్మక ప్రాంతాలను తగ్గించడం మరియు తొలగించడం గురించి సాక్ష్యాలను అందించడానికి నాణ్యమైన ఆడిట్‌లు కూడా అవసరం. ఇవి సంస్థలో నిరంతర అభివృద్ధిని సాధించడానికి ఒక ప్రయోగాత్మక నిర్వహణ సాధనం.

9.11.8. ప్రాజెక్ట్ ఆడిట్ :

ప్రాజెక్ట్ జీవిత చక్రంలో ఎదురయ్యే సమస్యలు ఆందోళనలు మరియు సవాళ్ళను వెలికి తీసే అవకాశాన్ని ప్రాజెక్ట్ ఆడిట్ అందిస్తుంది. ఒక ఆడిట్ ప్రాజెక్ట్ మేనేజర్, ప్రాజెక్ట్ స్పాన్సర్స్ మరియు ప్రాజెక్ట్ టీమ్‌లకు పని బాగా జరిగినదో, అలాగే ప్రాజెక్ట్‌ను విజయవంతంగా పూర్తి చేయడానికి ఏమి మెరుగుపరచాలి అనే దాని గురించి మధ్యంతర విక్షణను అందిస్తుంది. ప్రాజెక్ట్ ముగింపులో చేసినట్లయితే, ఫోరెన్సిక్ సమీక్షను అందించడం ద్వారా భవిష్యత్తు ప్రాజెక్ట్‌ల కోసం విజయవంతమైన సూత్రాలను, ప్రమాణాలను అభివృద్ధి చేయడానికి ఆడిట్‌ను ఉపయోగించవచ్చును. ప్రాజెక్టులోని ఏ అంశాలు విజయవంతంగా నిర్వహించబడినాయి మరియు ఏవి సవాళ్ళను అందించాయో ఈ సమీక్ష గుర్తిస్తుంది. ఫలితంగా, భవిష్యత్తులో ప్రాజెక్టులలో అవే తప్పులు పునరావృతం కాకుండా ఉండటానికి సంస్థ ఏమి చేయాలో గుర్తించడంలో సహాయపడుతుంది.

9.11.9. ఆపరేషన్స్ ఆడిట్ :

కార్యకలాపాల ఆడిట్ అనునది క్లయింట్ యొక్క వ్యాపారం యొక్క కార్యకలాపాలను పరిశీలించడం. ఈ ఆడిట్‌లో క్లయింట్ నిర్వహణ దాని లక్ష్యాన్ని సాధించే కార్యకలాపాల యొక్క సామర్థ్యం, ప్రభావం మరియు ఆర్థిక వ్యవస్థను క్షుణ్ణంగా పరిశీలిస్తారు. అంతర్గత నియంత్రణల యొక్క సంతృప్తికరమైన వ్యవస్థను పాటించడం ద్వారా నిర్వహణ దాని లక్ష్యాలను సాధించదు. కాబట్టి కార్యచరణ ఆడిట్ అంతర్గత నియంత్రణల సమస్యలకు మించి ఉంటుంది. కార్యనిర్వహణ ఆడిట్‌లు వాణిజ్య పరంగా అసంబద్ధమైన ఏదైనా విషయాలను కవర్ చేస్తాయి.

9.11.10. ఫోర్సెనిక్ ఆడిట్ :

ఇది ఇన్వెస్టిగేటివ్ ఆడిట్‌ను సూచిస్తుంది. దీనిలో అకౌంటింగ్ మరియు ఇన్వెస్టిగేటివ్ రెండింటిలో నైపుణ్యం కలిగిన అకౌంటెంట్లు మోసాలు, తప్పిపోయిన డబ్బు మరియు నిర్లక్ష్యాలను వెలికి తీసేందుకు ప్రయత్నిస్తారు.

9.12. ముగింపు :

వ్యాపార రంగంలో ఆడిట్‌కు అత్యంత ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. ఒక కంపెనీ లేదా సంస్థ, ప్రభుత్వం మొదలగు వాటికి సంబంధించిన రకరకాల అకౌంట్స్ (ఖాతా పుస్తకాలు) పరిశీలన చేయడమే ఆడిటింగ్. ఈ ప్రక్రియను గుర్తింపు పొందిన నమోదిత ఆడిటర్ నిర్వహిస్తాడు. ముఖ్యంగా ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేసిన విషయాలను, అసలు లెక్కలకు సరిపోతున్నాయా లేదా అనే అంశాన్ని ఆడిటింగ్ చేయడం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చును. ముఖ్యంగా ఇందుకోసం సరుకు నిల్వ చేసిన ప్రదేశానికి వెళ్ళి ప్రత్యక్షంగా కూడా వెళ్ళి పరిశీలన జరుపుతారు. అదేవిధంగా బ్యాంక్ అకౌంట్‌లో నమోదు చేసిన ఆర్థిక లావాదేవిలకు, సంస్థ లేదా ప్రభుత్వం యొక్క సంస్థలు తమ యొక్క అకౌంట్ పుస్తకాలలో చూపే లావాదేవిలకు ఏమన్నా తేడాలుంటే ఆడిటింగ్‌లో బయటపడుతుంది. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, ఒక కంపెనీ లేదా సంస్థ సమర్పించిన ఫైనాన్షియల్ స్టేట్‌మెంట్‌ల ఖచ్చితత్వాన్ని తెలుసుకుని ముందుకు జరిగే ప్రక్రియను ఆడిటింగ్ అని అంటారు.

9.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆడిట్ అనగానేమి ? నిర్వచనం, దశలను వివరించండి ?

2) ఆడిట్ అనగానేమి ? ఆడిట్ వివరణను ఆడిట్ యొక్క లక్ష్యాలను వివరించండి ?

3) భారతదేశ ఆడిట్‌పై విశ్లేషణాత్మక వ్యాసాన్ని వ్రాయండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆడిటింగ్ రకాలను తెలియజేయండి ?

2) ఆడిటింగ్ యొక్క నిర్వచనాలను వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) అంతర్గత రెవిన్యూ సర్వీస్

2) ఆడిటింగ్ యొక్క దశలను వివరించండి ?

3) ఆడిట్ అనగానేమి ?

9.14. ఆచూకి గ్రంథాలు :

1. గుప్తా, కమల్ (2004). సమకాలీన ఆడిటింగ్. మెక్‌గ్రా హిల్. P. 1095.
2. లోయెబ్, స్టిఫెన్ ఇ; షామూ, ఆదిల్ ఇ (1989). "డేటా ఆడిట్: ఆడిటింగ్‌లో దాని స్థానం". పరిశోధనలో జవాబుదారితనం 1(1): 23-32.
3. పవర్, మైఖైల్ (1998). ఆడిట్ సొసైటి: వెరిఫికేషన్ యొక్క ఆచారాలు, ఆక్స్‌ఫర్డ్. ఆక్స్‌ఫర్డ్ యూనివర్శిటి ప్రెస్.
4. డెరిక్ మాథ్యుస్, (2006). ఆడిటింగ్ చరిత్ర: 19వ శతాబ్దం నుండి ఇప్పటివరకు మారుతున్న ఆడిట్ ప్రక్రియ. రూట్ లెడ్జ్-టేలర్ మరియు ఫ్రాన్సిస్ గ్రూప్ P. 6.
5. లడ్డా, R.L. అకౌంటింట్ యొక్క ప్రాథమిక అంశాలు, షోలాపూర్: లక్ష్మి బుక్ పబ్లికేషన్, P. 58.
6. మైఖేల్ చాట్‌ఫెల్డ్ (1974). "ఏ హిస్టరీ ఆఫ్ అకౌంటింగ్ థాట్". వ్యాపార చరిత్ర సమీక్ష. P. 49.
7. గిల్బర్ట్‌లు. జోసెఫ్ మరియు టెర్రి జె. ఎంగిల్ (2005). "ది యూజ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ సెల్ఫ్ అసెస్‌మెంట్ బై ఇండిపెండెంట్ ఆడిటర్స్". CPA జర్నల్. 10 మార్చి 2012.
8. హామీ, ఆడిటింగ్ ICAI - ది ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా చాప్టర్-1, వాల్యూమ్ 1, ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ చార్టర్డ్ అకౌంటెంట్స్ ఆఫ్ ఇండియా P. 1
9. అమత్. ఓ. (2008). ఆదాయాల నిర్వహణ మరియు ఆడిట్ సర్దుబాట్లు: IBEX 35 భాగాల యొక్క అనుభావిక అధ్యయనం.

పాఠం - 10

ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం

INDEPENDENT AUDIT

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

10.0. ఉద్దేశ్యాలు

10.1. పరిచయం

10.2. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అర్థం

10.3. అంతర్గత ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత

10.4 బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క స్వాతంత్ర్యం

10.5. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం యొక్క రకాలు

10.5.1. ప్రోగామింగ్ స్వాతంత్ర్యం

10.5.2. పరిశోధనాత్మక స్వాతంత్ర్యం

10.5.3. వివిధ ఆడిట్ ఎంగేజ్‌మెంట్‌లు

10.6. వివిధ ఆడిట్ సంస్థలలో సామర్థ్యం

10.6.1. నిజమైన స్వాతంత్ర్యం మరియు గ్రహించిన స్వాతంత్ర్యం

10.6.2. క్లయింట్‌తో సంబంధం

10.6.3. భాగస్వామి రోటేషన్ విధానాలు

10.7. అకౌంటెన్సీ వృత్తి నిర్మాణం

10.8. సేవా పరిమితులు

10.9. తోటి వారి అంచనా

10.10. ఆడిట్ కమిటీలు

10.11. ద్రవ్యలోటు-విమర్శ

10.12. భాగస్వామ్య ప్రమాణం

10.13. ముగింపు

10.14. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

10.15. ఆచూకి గ్రంథాలు

10.0. ఉద్దేశ్యాలు :

- భారతదేశంలో ఆర్థిక స్థిరత్వం, వృద్ధి సాధనకు ఖచ్చితమైన, విశ్లేషణాత్మక ఆడిట్ నివేదికలు ఎంతో ముఖ్యమైనది. ముఖ్యంగా అవి ప్రజలలో విశ్వాసాన్ని పెంపొందిస్తాయి.
- ఆర్థిక సేవల మార్కెట్‌లో సంక్లిష్టత పెరుగుతుంది. ప్రభుత్వ నిధుల కేటాయింపుల దీక్షతపై ప్రజల యొక్క అంచనాలు పెరిగాయి.
- భారతదేశం వేగంగా వృద్ధి చెందాలనుకుంటున్న తరుణంలో సంబంధిత వర్గాల ఆర్థిక పనితీరుపై నిపుణులు, స్వతంత్ర ఆడిటర్లు మరింత నమ్మకం కలిగించాల్సిన ఆవశ్యకత ఉన్నది.
- ఆర్థిక నిర్ణయాలలో అప్పటివరకు అందుబాటులో ఉన్న సమాచార ప్రాధాన్యం పెరిగింది. ముఖ్యంగా ఖచితత్వంలో పెంచిన సమాచారంతో నిర్ణయాలలో నాణ్యత లోపిస్తుంది.
- ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత నిష్పాక్షికమైన ఆడిట్ నివేదికలను సృష్టిస్తుంది మరియు పరిశ్రమ లేదా సంస్థలో వృత్తిపరమైన సంశయవాదాన్ని సమర్థిస్తుంది.
- ఆడిటర్ ఒక నిర్దిష్ట పరిస్థితిలో ఏవిధంగా వ్యవహరిస్తారు ? వాస్తవానికి స్వతంత్రంగా ఉన్న ఆడిటర్‌కు ప్రస్తుతం స్వతంత్రత లేకపోయినా, స్వతంత్ర నిర్ణయాలను తీసుకునే సామర్థ్యం ఉంటుంది.

10.1. పరిచయం :

ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం వారు ఆడిట్ చేస్తున్న సంస్థలపై ఎలాంటి ఆర్థిక ఆసక్తిని కలిగి ఉండదని నిర్ధారిస్తుంది. ఆడిట్ యొక్క అన్ని అంశాలలో ఆడిటర్ నిష్పక్షపాతంగా ఉండాలి. అయితే క్లయింట్ మరియు స్వతంత్ర ఆడిటర్ నివేదికపై ఆధారపడే వ్యక్తి యొక్క నిర్వహణ పట్ల న్యాయమైన నిబద్ధతను కూడా గుర్తించాలి.

స్వాతంత్ర్య ఆడిటర్ అవసరాలు 4 ప్రధాన ప్రమాణాలపై ఆధారపడి స్థాపించబడినవి. అవి:

- ఒక ఆడిటర్ వారి స్వంత పనిని ఆడిట్ చేయలేరు.
- ఒక ఆడిటర్ వారి క్లయింట్ కోసం నిర్వహణ పాత్రలో పాల్గొనలేదు.
- మధ్య భాగస్వామ్యం లేదా వ్యతిరేక ప్రయోజనాలను సృష్టించే సంబంధాలు క్లయింట్ మరియు ఆడిటర్ అనుమతించబడదు.
- తమ క్లయింట్ కోసం వాదించడానికి ఆడిటర్కు అనుమతిలేదు.

10.2. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అర్థం :

ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అనునది అంతర్గత ఆడిటర్ లేదా ఆడిట్ చేయబడే వ్యాపారంలో ఆర్థిక ఆసక్తిని కలిగి ఉన్న పార్టీల నుండి బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రతను సూచిస్తుంది. స్వాతంత్ర్యానికి సమగ్రత మరియు ఆడిట్ ప్రక్రియకు ఒక లక్ష్యం మరియు విధానం అవసరం.

10.3. అంతర్గత ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత :

అంతర్గత ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత అనగా ఆడిట్ ఫలితాల ద్వారా వారి ప్రయోజనాలకు హాని కలిగించే పార్టీల నుండి స్వాతంత్ర్యం. నిర్దిష్ట అంతర్గత నిర్వహణ సమస్యలు, సరిపోని రిస్క్ నిర్వహణ, సరిపోని అంతర్గత నియంత్రణలు మరియు పేలవమైన పాలన. ఆడిట్ యొక్క చార్టర్ మరియు ఆడిట్ కమిటీకి రిపోర్టింగ్ సాధారణంగా నిర్వహణ నుండి స్వాతంత్ర్యం అందిస్తుంది. సంస్థ యొక్క నీతి నియమావళి స్వాతంత్ర్య రూపం సరఫరాదారులు, క్లయింట్లు, మూడవ పార్టీలు మొదలైన వాటిపై మార్గదర్శకత్వం ఇవ్వడానికి సహాయపడుతుంది.

10.4 బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క స్వాతంత్ర్యం :

బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క స్వాతంత్ర్యం అనగా ఒక సంస్థ యొక్క ఆర్థిక నివేదికలలో ప్రచురించబడిన ఫలితాలపై ఆసక్తి ఉన్న పార్టీల నుండి స్వాతంత్ర్యం. క్లయింట్ కంపెనీ యొక్క ఆడిట్ కమిటీ నుండి మద్దతు మరియు సంబంధం, ఒప్పందం మరియు ప్రభుత్వ అకౌంటింగ్ ప్రమాణాలు లేదా కోడ్లకు సంబంధించిన ఒప్పంద రిఫరెన్స్ సాధారణంగా మేనేజ్మెంట్ నుండి స్వాతంత్ర్యం అందిస్తుంది.

పబ్లిక్ అకౌంటెంట్ వృత్తి యొక్క నీతి నియమావళి, స్వాతంత్ర్య ఫారమ్ సరఫరాలపై మార్గదర్శకత్వం ఇవ్వడానికి సహాయపడుతుంది. క్లయింట్లు, మూడవ పార్టీలు సంస్థ యొక్క నామమాత్రంగా స్వతంత్ర విభాగాలు ఆడిటింగ్ మరియు కన్సల్టింగ్ సేవలను అందించినప్పుడు అంతర్గత మరియు బాహ్య ఆందోళనలు మెలికలు తిరుగుతాయి.

అకౌంటింగ్ స్టాండర్డ్‌కు అనగుణంగా నిజమైన మరియు న్యాయమైన ధృక్కోణాన్ని ప్రదర్శించడానికి స్వతంత్ర మూలం నుండి వ్రాతపూర్వక సహేతుకమైన హామిని అందించడం ద్వారా ఆర్థిక నివేదికల విశ్వసనీయతను మెరుగుపరచడం ఆడిట్ యొక్క ఉద్దేశ్యం.

ఆడిట్ నివేదిక యొక్క వినియోగదారులు ఆడిటర్ ఇతర పార్టీలచే ప్రభావితమై ఉండవచ్చుని విశ్వసిస్తే, మరింత ప్రత్యేకంగా కంపెనీ నిర్వాహకులు మరియు డైరక్టర్లు లేదా విరుద్ధమైన ఆసక్తుల ద్వారా (ఉదాహరణకు, ఆడిటర్ ఆడిట్ చేయవలసిన కంపెనీలో వాటాను కలిగి ఉన్నట్లయితే) ఈ లక్ష్యం నెరవేరదు. సాంకేతిక సామర్థ్యంతో పాటు, ఆడిట్ అభిప్రాయం యొక్క విశ్వసనీయతను స్థాపించడంలో ఆడిటర్ స్వతంత్రత అత్యంత ముఖ్యమైన అంశం.

ఆడిటర్ స్వతంత్రను సాధారణంగా ఆడిటింగ్ వృత్తికి మూలస్తంభంగా సూచిస్తారు. ఎందుకనగా ఇది అకౌంటింగ్ వృత్తిపై ప్రజల విశ్వాసానికి పునాది. 2000వ సంవత్సరం నుండి, అధిక ప్రోఫైల్ అకౌంటింగ్ కుంభకోణాల తరంగం ఈ వృత్తిలో వెలుగులోకి వచ్చింది. ఇది ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం గురించి ప్రజల అవగాహనను ప్రతికూలంగా ప్రభావితం చేసింది.

10.5. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం యొక్క రకాలు :

ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత వ్యక్తమయ్యే ప్రధాన మార్గాలు ఉన్నాయి. అవి:

10.5.1. ప్రోగామింగ్ స్వాతంత్ర్యం :

ప్రోగామింగ్ స్వాతంత్ర్యం తప్పనిసరిగా ఆడిట్ నిర్వహించేటప్పుడు అత్యంత సరియైన వ్యూహాన్ని ఎంచుకునే ఆడిటర్ సామర్థ్యాన్ని రక్షిస్తుంది. ఆడిటర్లు వారు ఉత్తమంగా భావించే ఏ పద్ధతిలోనైనా పనిని సంప్రదించడానికి స్వేచ్ఛగా ఉండాలి. క్లయింట్ కంపెనీ వృద్ధిచెందటం మరియు నూతన కార్యకలాపాలను నిర్వహించడం వలన ఆడిటర్ యొక్క విధానం ఈ ఖాతాకు అనుగుణంగా ఉంటుంది. అదనంగా, ఆడిటింగ్ వృత్తి అనేది డైనమిక్ ఒకటి, నూతన సాంకేతికలు నిరంతరం అభివృద్ధి చెందుతున్నాయి మరియు అప్‌గ్రేడ్ చేయబడుతున్నాయి. వీటిని ఆడిటర్ ఉపయోగించాలని నిర్ణయించుకోవచ్చు. ఆడిటర్లు అమలు చేయాలని భావిస్తున్న వ్యూహం లేదా ప్రతిపాదిల పద్ధతులు ఏవిధంగానూ నిరోధించబడవు.

10.5.2. పరిశోధనాత్మక స్వాతంత్ర్యం :

ప్రోగామింగ్ స్వాతంత్ర్యం తగిన వ్యూహాలను ఎంచుకునే ఆడిటర్ల సామర్థ్యాన్ని రక్షిస్తుంది. పరిశోధనాత్మక స్వాతంత్ర్యం ఆడిటర్ యొక్క వ్యూహాలను వారు అవసరమైన రీతిలో అమలు చేయగల సామర్థ్యాన్ని రక్షిస్తుంది. ప్రాథమికంగా, ఆడిటర్లు అన్ని కంపెనీల సమాచారానికి అపరిమతి ప్రాప్యతను కలిగి ఉండాలి. కంపెనీ వ్యాపారం మరియు అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్‌కు సంబంధించిన ఏదైనా సందేహాలకు కంపెనీ తప్పనిసరిగా సమాధానం ఇవ్వాలి. ఆడిట్ సాక్ష్యాధారాల సేకరణ అనేది ముఖ్యమైన ప్రక్రియ, క్లయింట్ కంపెనీ ఏ విధంగానూ పరిమితం చేయలేము.

10.5.3. వివిధ ఆడిట్ ఎంగేజ్‌మెంట్‌లు :

ప్రతి రకమైన నిశ్చితార్థానికి స్వాతంత్ర్య అవసరాలు విభిన్నంగా ఉంటాయి. దానిని బహిర్గతం చేయాలా వద్దా అనేది ప్రధానమైనది.

- ☛ ఆడిట్ → ఆడిటర్ స్వతంత్రత అవసరం
- ☛ సమీక్ష → ఆడిటర్ స్వతంత్రత అవసరం
- ☛ సంకలనం → ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అవసరం లేదు. కానీ స్వాతంత్ర్యం యొక్క నిర్ణయం అవసరం.
- ☛ తయారీ ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అవసరం లేదు మరియు స్వాతంత్ర్య నిర్ధారణ అవసరం లేదు.
- ☛ స్టాండర్డ్స్ ఆఫ్ అటేస్టేషన్ ఎంగేజ్‌మెంట్స్ (SSAE) → ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యంపై స్టేట్‌మెంట్‌కు అనుగుణంగా ఇతర అటేస్టేషన్ ఎంగేజ్‌మెంట్‌లు అవసరం.

10.6. వివిధ ఆడిట్ సంస్థలలో సామర్థ్యం :

వేర్వేరు సంస్థలు వేర్వేరు స్వాతంత్ర్య మార్గదర్శకాలను కలిగి ఉంటాయి. ఇందులో కొన్ని ఇతరుల కన్నా కఠినంగా ఉంటాయి. స్వతంత్ర ఉల్లంఘనలు లేదా సమ్మతిని గుర్తించడానికి ఉపయోగించే సాఫ్ట్‌వేర్ రకాలు కూడా విభిన్నంగా ఉంటాయి. ప్రతి సంస్థ వారి స్వంత సాఫ్ట్‌వేర్‌ను కలిగి ఉండటానికి ఇష్టపడుతుంది.

10.6.1. నిజమైన స్వాతంత్ర్యం మరియు గ్రహించిన స్వాతంత్ర్యం :

స్వాతంత్ర్యానికి రెండు ముఖ్యమైన అంశాలు ఉన్నాయి. అవి: ఒకదానికొకటి వేరు చేయబడాలి ముఖ్యంగా వాస్తవానికి స్వాతంత్ర్యం మరియు ప్రదర్శనలో స్వాతంత్ర్యం (గ్రహించిన స్వాతంత్ర్యం) స్వాతంత్ర్య లక్ష్యాలను సాధించడానికి రెండు పదాలు కలిసి అవసరం. నిజమైన స్వాతంత్ర్యం అనునది ఆడిటర్ మానసిక స్థితికి సంబంధించినది. ఆడిటర్ ఒక నిర్దిష్ట పరిస్థితులలో ఎలా వ్యవహరిస్తారు, వాస్తవానికి స్వాతంత్ర్యంగా ఉన్న ఆడిటర్‌కు ప్రస్తుతం స్వతంత్రత లేకపోయినా, స్వతంత్ర నిర్ణయాలు తీసుకోగల సామర్థ్యం ఉంటుంది. అలాగే ఆడిటర్‌ను కంపెనీ డైరక్టర్లు రాజీపడే స్థితిలో ఉంచినట్లయితే, ఒక వ్యక్తి యొక్క మానసిక వైఖరి మరియు వ్యక్తిగత సమగ్రతను గమనించడం మరియు కొలవడం అసాధ్యం కాబట్టి, ఆడిటర్ నిజంగా స్వతంత్రుడా కాదా అని నిర్ణయించడంలో అనేక ఇబ్బందులు ఉన్నాయి. అదేవిధంగా, ఆడిటర్ యొక్క ఆబ్జెక్టివిటి ప్రశ్నకు అతీతంగా ఉండాలి, అయితే ఇది ఎలా హామీ ఇవ్వబడుతుంది మరియు కొలవబడుతుంది. కాని స్వతంత్రంగా కూడా కనిపిస్తుంది. ఆడిటర్ నిజానికి స్వతంత్రంగా ఉండి, ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కారకాలు సూచించినట్లయితే, ఆడిట్ నివేదిక నిజమైన మరియు న్యాయమైన వీక్షణను సూచించడని ప్రజలు నిర్ధారించే అవకాశం ఉన్నది.

10.6.2. క్లయింట్‌తో సంబంధం :

ఒక ఆడిటర్ అతను చెల్లించే రుసుము నుండి జీవనోపాధి పొందుతాడు. అందువలన ఈ ఆదాయానికి భంగం కలిగించడానికి అతను ఏమి చేయకూడదనుకోవడం అనుకోకుండా చేయబడుతుంది. ఇది ఖాతాదారుల రుసుములపై ఈవిధంగా ఆధారపడటం ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రతను ప్రభావితం చేయవచ్చును. ఆడిటర్ ఈ క్లయింట్ ఆదాయం వాటాదారులకు వారి భాద్యతల కంటే ముఖ్యమైనదని భావిస్తే, అతను వాటాదారుల ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఆడిట్ చేయకపోవచ్చును. ఫీజు ఆదాయం ఎంత పెద్దదైతే ఆడిటర్ తన బాధ్యతల నుండి తప్పించుకునే అవకాశం ఉంది మరియు స్వతంత్రం లేకుండా ఆడిట్ నిర్వహించవచ్చును. ఇది లెక్కల తారుమారుకు మరియు అకౌంటింగ్ ప్రమాణాల దోపిడికి దారితీయవచ్చును. స్వతంత్రం లేకుండా ఆడిట్ చేయడం ద్వారా వాటాదారులు తప్పుదోవపట్టవచ్చును. అందుకనగా ఆడిటర్ ఇప్పుడు డైరక్టర్లపై ఆధారపడతారు. ఆడిటర్ తమ స్వతంత్రతను కాపాడుకోవడానికి ప్రోత్సహించడానికి వారు డైరక్టర్ బోర్డు నుండి తప్పనిసరిగా రక్షించాలి. వారు తమ ఉద్యోగాన్ని కోల్పోయే ప్రమాదం లేకుండా ప్రకటనలు మరియు గణాంకాలను సవాలు చేయగలిగితే వారు పూర్తి స్వతంత్రతతో పనిచేసే అవకాశం ఉంటుంది. అంతిమంగా, క్లయింట్ ఆడిట్ అపాయింట్‌మెంట్‌లు మరియు రుసుములు నిర్ణయించినంత కాలం ఆడిటర్ పూర్తి స్వాతంత్రం పొందలేరు.

చాలా సందర్భాలలో ఆడిటర్‌లతో ఆడిట్ ఒప్పందాన్ని చర్చలు చేసేది డైరక్టర్లు. దీనివలన సమస్యలు తలెత్తవచ్చును. పునరావృత వ్యాపారాన్ని నిర్ధారించడానికి లేదా నూతన క్లయింట్‌లను పొందడానికి ఆడిట్ సంస్థలు కొన్ని సందర్భాలలో తక్కువ ధరలను డైరక్టర్లకు సూచిస్తాయి. పూర్తి విచారణ కోసం చెల్లించిన తగినంత ఆదాయం లేనందును సంస్థ ఆడిట్‌ను పూర్తిగా నిర్వహించలేకపోవచ్చును. ముఖ్యంగా మూలాలను కత్తిరించడం అనగా ఆడిట్ బృంధం అవసరమైన అన్ని సాక్ష్యాలు లేకుండా రిపోర్ట్ ఇస్తుందని దీని అర్థం. ఇది నివేదికల నాణ్యతను ప్రభావితం చేస్తుంది. ఇది వారి స్వతంత్రతను ప్రశ్నార్థం చేస్తుంది.

ఏ పరిస్థితులలో ఆడిటర్ క్లయింట్‌పై ఆధారపడతారు అనునది బహిరంగ ప్రశ్న. ముఖ్యంగా ఒక సంస్థ యొక్క ఆడిట్ సంస్థ అదనపు సేవలను అందించడంతో పాటు ఆడిట్ చేయడం సర్వసాధారణం. కంపెనీ పన్నుల చార్జీలను తగ్గించడంలో సహాయం చేయడం లేదా నూతన కంప్యూలర్ విధానాన్ని అమలు చేయడానికి కన్సల్టెంట్‌గా వ్యవహరించడం లాంటివి సాధారణంగా ఉదాహరణగా చెప్పవచ్చును. క్లయింట్‌లో ఈ అదనపు పని సంబంధాన్ని కలిగి ఉండటం వలన ఆడిట్ సంస్థ యొక్క స్వతంత్రత గురించి ప్రశ్నలు అడగబడతాయి.

ఆడిట్ రుసుములకు ప్రతీకారంగా నాన్-ఆడిట్ రుసుములు గణనీయంగా ఉన్నట్లయితే ఆడిటింగ్ ప్రమాణాలు రాజీపడే అవకాశం ఉన్నదనే అనుమానాలు తలెత్తుతాయి. సంస్థ ఇకపై నిష్పక్షపాతంగా ఉండదు. ఎందువలన అంటే కంపెనీ మెరుగైన పనితీరును కనబరచాలని కోరుకుంటుంది. తద్వారా ఇది వారి కన్సల్టెన్సీకి అదనపు రుసుమును సంపాదించడం కొనసాగించవచ్చును. దీని ముఖ్య అర్థం ఆడిట్ సంస్థ డైరక్టర్లపై ఆధారపడి ఉంటుందని మరియు వారు ఇకపై స్వతంత్రంగా పనిచేయరు.

10.6.3. భాగస్వామి రోటేషన్ విధానాలు :

ఇండోనేషియా స్టాక్ ఎక్స్చేంజ్‌లో జాబితా చేయబడిని కంపెనీలపై ఆడిటర్ రొటేషన్ మరియు ఆడిటర్ పదవీకాల ప్రభావాలను విశ్లేషించడానికి ఒక అధ్యయనం నిర్వహించబడినది. ఈ అధ్యయనం నుండి వచ్చిన ఫలితాల ఆధారంగా ఆడిటర్ రొటేషన్ ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యంపై గణనీయమైన ప్రభావాన్ని చూపుతుందని తెలియజేయబడినది. అయితే, ఆడిటర్ పదవీకాలం ఆడిటర్ స్వతంత్రతపై ప్రతికూల ప్రభావాన్ని చూపుతుంది. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యంపై స్వల్పకాలిక మరియు దీర్ఘకాలిక పదవీ కాలాల మధ్య ప్రభావంలో వ్యత్యాసాలను చూపించే ఆధారాలు ఉన్నాయి. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యంపై దీర్ఘకాలిక పదవీకాలం కలిగి ఉన్న ప్రతికూల ప్రభావాలకు ఉదాహరణగా ఆందోళన చెందుతున్న అభిప్రాయాన్ని జారీ చేయడం.

ఉదాహరణకు, ఒక ఆడిటర్ 10 సంవత్సరాలకు పైగా ఒక సంస్థను ఆడిట్ చేస్తుంటే, వారు కంపెనీలో ఉన్న పెద్ద సమస్యను తొలగించి, వారు కంపెనీతో సుపరిచితులని విశ్వసిస్తున్నందున స్వచ్ఛమైన ఓపీనియన్‌ను జారీ చేయవచ్చును.

10.7. అకౌంటెన్సీ వృత్తి నిర్మాణం :

ఆడిటర్ స్వతంత్రతలో ధరల పోటి ప్రధాన అంశం. 1970వ దశకం ముందు ఆడిట్ సంస్థలు తమ సేవలను ప్రకటించడానికి మరియు ఒప్పందాల కోసం బిడ్డింగ్ పోటీలలో పాల్గొనడానికి అనుమతించబడలేదు. ఈ పరిమితులు రద్దు చేయబడినప్పుడు అకౌంటెన్సీ సంస్థల మధ్య పోటీ బాగా పెరిగినది. ఆడిట్ ఫీజులను తగ్గించడానికి ఆడిట్ సంస్థలపై ఒత్తిడి తెచ్చింది. ఒప్పందాల కోసం పోటీ బిడ్డింగ్ కూడా ఆడిటర్ పని చేయు కాలాన్ని (గంటలలో) తగ్గింపును ప్రోత్సహించినది. ముఖ్యంగా ఖర్చులను తగ్గించుకునే ఒత్తిడి ఆడిట్ యొక్క నాణ్యతను దెబ్బతీస్తుంది. ఒక సంస్థ పోటీవలన బెదిరింపులకు గురిఅవుతున్నట్లు భావించినట్లయితే, క్లయింట్‌ను ఉంచుకోవడానికి ఖర్చులను మరింత తగ్గించుకోవడానికి వారు ఉపయోగపడవచ్చును. ఇది నిర్వహించిన ఆడిట్ యొక్క ప్రమాణాన్ని తగ్గించే ప్రమాదం ఉన్నవి మరియు వాటాదారులను తప్పుదారి పట్టించే ప్రమాదం ఉన్నది.

పెద్ద సంస్థల మధ్య పెరిగిన పోటీ అనగా కంపెనీ ఇమేజ్ చాలా ముఖ్యమైనది. పెద్ద క్లయింట్ యొక్క నష్టాన్ని ఏ ఆడిట్ సంస్థ ధరను వివరించడానికి ఇష్టపడదు. ఇది పెద్ద కంపెనీ డైరక్టర్లకు దాని ఆడిట్ సంస్థపై కమాండింగ్ స్థానాన్ని ఇస్తుంది. ముఖ్యంగా ఆడిట్ బృందం డైరక్టర్ల అవసరాలను తీర్చడానికి ఒత్తిడికి గురి అవుతారు. ఆవిధంగా చేయడం వలన వారి స్వతంత్రతను కోల్పోతారు.

10.8. సేవా పరిమితులు :

ఏ ఆడిటర్ ఖచ్చితంగా, స్వతంత్రంగా ఉండాలంటే ఆడిట్ క్లయింట్‌లకు ఏ ఇతర సలహా సేవలను అందించడానికి వారిని అనుమతించకూడదని ఆడిటర్ల అభిప్రాయం. ఈ ఆలోచన అమెరికాలో ఆడిటర్లచే చేయబడినది. ఒక క్లయింట్

యొక్క ఒప్పందంలో మొత్తం రాబడిలో అధికశాతం వాటాను కలిగి ఉన్న ఆడిట్ కంపెనీల నుండి ఉత్పన్నమయ్యే ఆసక్తి వైరుధ్యాలను తొలగించడానికి రూపొందించబడినది.

10.9. తోటి వారి అంచనా :

అకౌంటింగ్ సంస్థల యొక్క పిల్ సమీక్ష సంస్థలో స్వతంత్రతను కొనసాగించడంలో సహాయపడటంపై దృష్టిపెట్టినది. పిల్ రివ్యూ అనేది సంస్థ యొక్క నాణ్యత నియంత్రణ వ్యవస్థ యొక్క పునరావృత బాహ్య అంచనా, కొన్ని సార్లు దీనిని పర్యవేక్షణగా సూచిస్తారు. ఈ ప్రక్రియ సభ్యులు వృత్తిలో ఏకరూపతను మరింత ముందుకు తీసుకువెళ్ళడానికి సహాయపడుతుంది. జారీ చేయని వారి ఆడిటర్‌ల కోసం, సంస్థల ఆడిటింగ్ ప్రాక్టీస్ మరియు అకౌంటింగ్ విభాగానికి ప్రతి మూడు సంవత్సరాలకు ఒకసారి పిల్ సమీక్ష అవసరం.

10.10. ఆడిట్ కమిటీలు :

కంపెనీలకు ఆడిట్ కమిటీని ఏర్పాటు చేయాలనే సిఫార్సు మొదటి క్యాడ్‌బరీ నివేదిక-1972వ సంవత్సరంలో చేయబడినది. సంస్థలో మూడు నుండి ఐదుగురు నాన్-ఎగ్జిక్యూటివ్ డైరక్టర్ల సమూహం ఆడిట్ యొక్క అన్ని అంశాలపై నిజమైన లక్ష్య వీక్షణను అందించడానికి ఎంపిక చేయబడుతుంది. అంతర్గత నియంత్రణ వ్యవస్థల మూల్యాంకనం నుండి ఆడిట్ రుసుముపై సిఫార్సుల వరకు క్యాడ్‌బరీ నివేదిక నుండి, ఈ అభ్యాసం అమలు చేయబడినది. అయినప్పటికీ చాలామందికి నాన్-ఎగ్జిక్యూటివ్ డైరక్టర్ల తటస్థిత గురించి నమ్మకం లేదు.

10.11. ద్రవ్యలోటు-విమర్శ :

ఆడిట్ సంస్థ యొక్క ముఖ్య లక్ష్యం. భవిష్యత్‌లో సంస్థ యొక్క ఒప్పందం ముగిసిపోతే లేదా ఆడిటర్లు క్లయింట్ సిబ్బందితో వైరుధ్య సంబంధాలను ఏర్పరచుకునే అవకాశం తక్కువగా ఉంటే, ప్రస్తుత ఆడిటర్‌కు వారి క్లయింట్‌తో కుమ్మక్కయ్యేందుకు తక్కువ ప్రోత్సాహం ఉంటుందని వాదించబడినది. అదేవిధంగా, ప్రస్తుత ఆడిటర్‌లు త్వరలో భర్తీ చేయబడతారని తెలుసు కాబట్టి, వారు అధిక ప్రమాణాలను ప్రదర్శించే మరియు నిజమైన స్వాతంత్ర్యానికి ఉదాహరణగా ఉండే ఆడిట్ నివేదికలను రూపొందించడానికి మొగ్గు చూపుతారు మరియు నూతన ఆడిట్ బృందం ద్వారా ఎలాంటి లోపాలను బహిర్గతం చేయకూడదు.

అయితే, అనుభావిక సామర్థ్యం సాక్ష్యం మిశ్రమంగా ఉన్నది. ఆడిటర్ పదవి కాలం తక్కువగా ఉన్నప్పుడు మూలధన రిపోర్టింగ్ నాణ్యత తక్కువగా ఉంటుందని చాలా పరిశోధనలు సూచిస్తున్నాయి. అధిక నాణ్యమైన ఆడిట్‌ను చాలా పరిశోధనలు సూచిస్తున్నాయి. అధిక నాణ్యమైన ఆడిట్‌ను రూపొందించడానికి అవసరమైన క్లయింట్ నిర్దిష్టపరిజ్ఞానాన్ని పొందడం కష్టం మరియు ఖరీదైనది. అకౌంటింగ్ సంస్థలు మరియు వారి క్లయింట్లు లాబీయింగ్ చేసిన తరువాత

గరిష్ఠంగా 5 సంవత్సరాల క్లయింట్ సర్వీసింగ్ కాలానికి సంబంధించిన ప్రతిపాదనలు తీసివేయబడినాయి. విజయవంతమైన ఆడిట్‌ను నిర్వహించడానికి ఆడిటర్లు క్లయింట్ కార్యకలాపాలతో తమను తాము పరిచయం చేసుకోవడం చాలా ముఖ్యం అని మళ్ళీ నొక్కి చెప్పబడినది.

చిన్న ఆడిట్ సంస్థలకు భాగస్వామి పదవి కాలం మరియు ఆడిట్ నాణ్యత మధ్య సంబంధం మరింత ప్రభావంతంగా ఉండవచ్చని ఇటీవలి పరిశోధనలు సూచిస్తున్నాయి. అయితే 5 సంవత్సరాలు చాలా తక్కువ వ్యవధిలో ఉండవచ్చు. ఆడిట్ భాగస్వామి పదవి కాలం మరియు ఆడిట్ నాణ్యత మధ్య సంబంధం అతిశయోక్తి అని రుజువు చేయబడినది. ఆడిట్ భాగస్వామి చాలా కాలం పాటు అధికారంలో ఉన్నప్పుడు మాత్రమే మరల క్షీణిస్తుంది.

10.12. భాగస్వామ్య ప్రమాణం :

ప్రభుత్వ ఆడిటింగ్ ప్రాంతంలో దాని ISSAI-1000 ప్రమాణంలో INTOSAI భాగస్వామి భ్రమణాన్ని కూడా సిఫార్సు చేస్తుంది. ISQC-1 కి ముందే నిర్వచించిన వ్యవధి తరువాత లిస్టెడ్ కంపెనీల కోసం ఎంగేజ్‌మెంట్ పార్టనర్ రొటేషన్ అవసరం. ప్రభుత్వ రంగంలో ఈ అవసరం దీనికి వర్తించవచ్చును. ముఖ్యమైన ప్రజా ప్రయోజన సంస్థలు అయితే, ఆడిటర్ జనరల్ యొక్క నియామకాలు మరియు కార్యాలయ నిబంధనలను ఏర్పాటు చేసే చట్టం యొక్క భ్రమణాన్ని అసాధరణమైనదిగా చేయవచ్చును.

యూరోపియన్ యూనియన్‌లో 16-05-2002 న ఒక సిఫార్సును జారీ చేసింది. యూరోపియన్ యూనియన్‌లో చట్టబద్ధమైన ఆడిటర్ల స్వాతంత్ర్యం, ప్రాథమిక సూత్రాల సమితి, సిఫార్సుకు '7' సంవత్సరాల తరువాత లిస్టెడ్ క్లయింట్లపై భాగస్వామి రొటేషన్ మాత్రమే అవసరం. ఇది ముఖ్యంగా రెండు సంవత్సరాల తరువాత తిరిగి రావడానికి అనుమతిస్తుంది. ఇది జాబితా చేయబడిన క్లయింట్లకే కాకుండా సమూహ సందర్భంలో, ఇతర కీలకమైన ఆడిట్ భాగస్వాములకు విస్తరిస్తుంది.

యునైటెడ్ కింగ్‌డమ్‌లో ఆడిటింగ్ ప్రాక్టీసెస్ బోర్డు సవరించిన ఎథికల్ స్టాండర్డ్-3 ప్రకారం లాంగ్ అసోసియేషన్ విత్ ఆడిట్ ఎంగేజ్‌మెంట్ 15-12-2009. దీనిని ఈ క్రింది విధంగా వివరించవచ్చును.

- ఆడిట్ ఎంగేజ్‌మెంట్ పార్టనర్ గరిష్ఠ కాల వ్యవధి 5 సంవత్సరాలు ఉంటుంది.
- ఆ తరువాత ఆడిట్‌లో కనీసం 9 సంవత్సరాలు పాల్గొనలేదు.
- అదనంగా రెండు సంవత్సరాల వరకు గరిష్ఠ కాలం అనుమతించబడుతుంది.

10.13. ముగింపు :

స్వాతంత్ర ఆడిట్‌కు వారు ఆడిట్ చేస్తున్న సంస్థలపై ఎలాంటి ఆర్థిక ఆసక్తిని కలిగి ఉండరాదు. అతి ముఖ్యమైనది

ఆడిట్ యొక్క అన్ని అంశాలలో ఆడిటర్ నిష్పక్షపాతంగా ఉండాలి. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అనునది అంతర్గత ఆడిటర్ లేదా ఆడిట్ చేయబడే వ్యాపారంలో ఆర్థిక ఆసక్తిని కలిగి ఉన్న పార్టీల నుండి బాహ్య ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత అనగా ఆడిట్ ఫలితాల ద్వారా వారి ప్రయోజనాలకు హాని కలిగించే పార్టీల నుండి స్వాతంత్ర్యం పొందుటకు అవకాశం కలుగుతుంది. ఆడిటర్ స్వతంత్రతను సాధారణంగా ఆడిటింగ్ వృత్తికి మూలస్తంభంగా సూచిస్తారు. ఎందుకంటే అది అకౌంటింగ్ వృత్తిపై ప్రజల విశ్వాసానికి పునాది. ఆడిటర్ యొక్క స్వతంత్రత వ్యక్తమయ్యే మార్గాలను ఈ పాఠ్య భాగంలో వివరించడమైనది. దేశంలోని ఆడిటింగ్ సంస్థలు వేరువేరు స్వాతంత్ర్య మార్గదర్శకాలను కలిగి ఉంటాయి. ఇందులో కొన్ని ఇతరుల కన్నా కఠినంగా ఉంటాయి. స్వతంత్ర ఉల్లంఘనలు గుర్తించడానికి ఉపయోగించే విధానాలు, సాఫ్ట్‌వేర్‌లు రకరకాలుగా ఉంటాయి. ఆవిధంగా ప్రతి సంస్థ వారి స్వంత సాఫ్ట్‌వేర్‌ను కలిగి ఉండటానికి ఇష్టపడుతుంది. ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం యొక్క అస్పష్టతకు ప్రధాన కారణమైన ఆధునిక అకౌంటింగ్ యొక్క ఆత్మాశ్రయ స్వభావం అని నమ్ముతారు. చట్టం కంటే సంభావిత ఫ్రేమ్‌వర్క్‌ను ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా దీనిని స్పష్టం చేయవచ్చును.

10.14. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అనగానేమి ? వాటి రకాలను వివరించండి ?

2) ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం అర్థ వివరణ ? వివిధ ఆడిట్ సంస్థలలో స్వాతంత్ర్యాన్ని వివరించండి ?

3) ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యాన్ని వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) ఆడిటర్ స్వాతంత్ర్యం యొక్క వివిధ రకాలను వివరించండి ?

2) ఆడిట్ సంస్థల సామర్థ్యాన్ని వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) బాహ్య ఆడిటర్

2) అకౌంటింగ్ వృత్తి నిర్మాణం

3) భాగస్వామ్య ప్రమాణం

10.15. ఆధార గ్రంథాలు :

1. Bob Vause, (2008). Guide to Analysing Companies, Fifth Edition; Bloomberg Press.
2. Mautz, RK & Sharaf, H.A. (1961). The Philosophy of Auditing; American Accounting Association.
3. Baker, R. (2005). The Varying Concept of Auditor Independence: Shifting with the Prevailing Environment. The CPA Journal.
4. Dunn, J. (1996). Auditing Theory and Practice. 2nd ed. Practice Hall.
5. Myers, James N; Myers, Linda A.; Omer, Thomas C. (2003). Exploring the term of the Auditor - Client Relationship and The Quality of Earnings: A Case for Mandatory Auditor Rotation ?" The Accounting Review, 78(3): 779-799.
6. Azizkhani, A. Monroe, G. & Shailler, G. (2013). Audit Partener Tenure and Cast of Equity Capital Auditing: Journal of Practice and Theory; 32(1): 183-202.

పాఠం - 11

భారతదేశ కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్

CONTROLLER AND AUDITOR GENERAL OF INDIA

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం :

11.0. ఉద్దేశ్యాలు

11.1. పరిచయం

11.2. రాజ్యాంగంలో కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్

11.2.1. ఆర్టికల్ 148

11.2.2. ఆర్టికల్ 148(1)

11.2.3. ఆర్టికల్ 148(2)

11.2.4. ఆర్టికల్ 148(3)

11.2.5. ఆర్టికల్ 148(4)

11.2.6. ఆర్టికల్ 148(5)

11.2.7. ఆర్టికల్ 148(6)

11.2.8. ఆర్టికల్ 149

11.2.9. ఆర్టికల్ 150

11.2.10. ఆర్టికల్ 151

11.3. కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా (కాగ్) యొక్క విధులు

11.4. రాష్ట్రపతికి సమర్పించే ఆడిట్ నివేదిక

11.5. ఆడిట్‌ల పరిధి

11.6. కాగ్ సూచించిన సంస్కరణలు

11.7. స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపు

11.8. బొగ్గు గనుల కేటాయింపు

11.9. మేత కుంభకోణం

11.10. కృష్ణా-గోదావరి (KG) D-6 గ్యాస్ బ్లాక్ కుంభకోణం

11.11. కాగ్-ప్రభుత్వ అకౌంట్ల కమిటీ (PAC)

11.12. ముగింపు

11.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

11.14 ఆచూకి గ్రంథాలు

11.0 ఉద్దేశ్యాలు :

- కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా అనునది భారతదేశంలో రాజ్యాంగ అధికారం గల సంస్థ, ఇది భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 148 ప్రకారం స్థాపించబడినది.
- కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఖర్చులు, ఖాతాలను తనిఖీ చేసి కేంద్రానికి సంబంధించిన నివేదికను రాష్ట్రపతికి, రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన నివేదికను ఆయా రాష్ట్రాల గవర్నర్‌లకు సమర్పించడం కాగ్ యొక్క ప్రధాన విధి.
- కేంద్ర, రాష్ట్రాల ఆదాయాలు, సంఘటిత నిధుల నుండి చేసిన ఖర్చులను తనిఖీ చేయడం.
- కంటిన్‌జెన్సీ నిధుల నుండి చేసిన ఖర్చులను తనిఖీ చేయడం.
- ప్రభుత్వ శాఖలకు సంబంధించిన వ్యాపారం, ఉత్పత్తి, లాభాలు, నష్టాల లెక్కలను తనిఖీ చేయడం.
- వ్యాపారం, ఉత్పత్తి, లాభం మరియు నష్టాల ఖాతాలు మరియు బ్యాలెన్స్ షీట్లు, ఏదైనా ప్రభుత్వ శాఖలలో ఉంచబడిన ఇతర అనుబంధ ఖాతాలు, ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు లేదా విభాగాలలో ఉంచబడిన నిల్వల ఖాతాలను పరిశీలిస్తుంది.

11.1. పరిచయం :

భారతదేశ కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ (కాగ్) ప్రజాధనానికి కాపలాదారుడిగా, కేంద్ర, రాష్ట్ర స్థాయిలో దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థకు రక్షకుడిగా వ్యవహరిస్తారు. భారతదేశ ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో సుప్రీంకోర్టు, ఎన్నికల సంఘం, యూనియన్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమీషన్ మాదిరి 'కాగ్' ప్రజాస్వామ్యానికి రక్షణ కవచం లాంటివారు.

1753వ సంవత్సరంలో ది ఇండియన్ ఆడిట్ అండ్ అకౌంట్ డిపార్ట్‌మెంట్‌ను ప్రారంభించారు. 1858వ సంవత్సరంలో విక్టోరియా మహారాణి ప్రకటన ద్వారా మన దేశంలో మొదటిసారిగా అకౌంటెంట్ జనరల్ పదవిని ఏర్పాటు చేశారు. 1919వ సంవత్సరం నాటికి మాంటేగ్ ఛేమ్స్ ఫర్డ్ సంస్కరణల చట్టం ద్వారా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కాగ్‌కు చట్టబద్దత కల్పించినది.

30-05-1949 న డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ రాజ్యాంగ పరిషత్‌లో ప్రసంగిస్తూ కాగ్ పదవిని గురించి ఈక్రింది విధంగా పేర్కొన్నారు.

పార్లమెంట్ ఆమోదించే వ్యయాలు పరిధిని దాటుతున్నాయా, మార్పుచేర్పులేమైనా చోటు చేసుకున్నాయా అనే విషయాన్ని పరిశీలించే కాగ్ భారత రాజ్యాంగంలోనే అత్యంత ముఖ్యమైన అధికారి. ఆ అధికారి నిర్వహించే విధులు న్యాయాధికారి విధుల కంటే ముఖ్యమైనవి.

రాజ్యాంగ రూపకల్పన సమయంలో "ఆడిటర్ జనరల్" పదవిని మాత్రమే పేర్కొన్నారు. T.T. కృష్ణమూర్తి ప్రవేశపెట్టిన తీర్మానాన్ని అనుసరించి కంప్ట్రోలర్ పదాన్ని చేర్చారు.

కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటల్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా అనేది భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్-148 ప్రకారం స్థాపించబడినది. స్వయం ప్రతిపత్తి సంస్థలు మరియు ప్రభుత్వం ద్వారా గణనీయమైన ఆర్థిక సహాయం అందించే కార్పొరేషన్‌లతో సహా భారత ప్రభుత్వం మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల యొక్క అన్ని రశీదులు మరియు వ్యయాలను ఆడిట్ చేయడానికి వారికి అధికారం ఉన్నది. కాగ్ ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలోని కార్పొరేషన్‌ల చట్టబద్దమైన ఆడిటర్ కూడా ప్రభుత్వం కనీసం 51.0 % ఈక్విటి వాటా లేదా ప్రస్తుత ప్రభుత్వ కంపెనీల అనుబంధ కంపెనీలను కలిగి ఉన్న ప్రభుత్వ కంపెనీల అనుబంధ ఆడిట్‌ను నిర్వహిస్తోంది. కాగ్ యొక్క నివేదికలు పార్లమెంట్ లేదా రాష్ట్రాల శాసనసభల ముందు ఉంచబడతాయి. భారత పార్లమెంట్ మరియు రాష్ట్ర శాసనసభలలో ప్రత్యేక కమిటీలు అయిన పబ్లిక్ అకౌంట్స్ కమిటీ మరియు పబ్లిక్ అండర్‌టేకింగ్‌లపై కమిటీలు చర్చకు తీసుకోబడతాయి. కాగ్ భారతీయ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ విభాగానికి అధిపతిగా కూడా ఉన్నది. దీని యొక్క వ్యవహారాలు భారతీయ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ సర్వీస్ అధికారులచే నిర్వహించబడతాయి.

11.2. రాజ్యాంగంలో కంప్ట్రోలర్ & ఆడిటర్ జనరల్ :

భారత రాజ్యాంగంలోని 5వ భాగంలో ఆర్టికల్-148 నుండి 151ల మధ్య కాగ్ పదవి గురించి వివరించబడినది. అవి:

11.2.1. ఆర్టికల్ 148 :

సాధారణంగా ఇండియన్ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ సర్వీస్ IAAS లో 10 సంవత్సరాలకు పైగా అనుభవం ఉండి ప్రభుత్వ కార్యాకలాపాలలో నిష్ణాతుడైన వ్యక్తిని కాగ్ గా నియమిస్తారు.

11.2.2. ఆర్టికల్ 148(1) :

రాష్ట్రపతి స్వయంగా సంతకం చేసిన, అధికార ముద్ర గల రాజపత్రం ద్వారా కాగ్‌ను నియమిస్తారు. సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తిలను తొలగించే పద్ధతులలోనే కాగ్‌ను కూడా తొలగించాలి.

11.2.3. ఆర్టికల్ 148(2) :

కాగ్‌గా నియమితులైన వ్యక్తి రాష్ట్రపతి లేదా రాష్ట్రపతి నియమించిన అధికారి సమక్షంలో మూడవ షెడ్యూల్‌లో పేర్కొన్న విధంగా ప్రమాణం చేస్తారు. "శాసనం ద్వారా ఏర్పడిన భారత రాజ్యాంగం పట్ల యధార్థ శ్రద్ద నిష్టలను కలిగి ఉంటాను, దేశ సార్వభౌమత్వాన్ని, అఖండతను సమర్ధిస్తారు, భావ రాగ ద్వేషాలకు అతీతంగా బాధ్యతలను నిర్వహిస్తాను. రాజ్యాంగాన్ని, చట్టాలను నిలబెడతాను" అని ప్రమాణం చేస్తారు. రాజ్యాంగ బద్ద సంస్థల అధికారాలలో కాగ్ మాత్రమే ఈ విధంగా ప్రమాణం చేస్తారు.

11.2.4. ఆర్టికల్ 148(3) :

కాగ్ సర్వీస్ నిబంధనలు, జీతభత్యాలను పార్లమెంట్ నిర్ణయిస్తుంది. సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తితో సమానమైన వేతనాన్ని పొందుతారు. వీరి పదవీకాలం 6 సంవత్సరాలు లేదా 65 సంవత్సరాల వయస్సు వరకు పదవిలో ఉంటారు. జీతం నెలకు రూ.2,50,00 లు.

11.2.5. ఆర్టికల్ 148(4) :

కాగ్ గా పని చేసిన వ్యక్తి పదవీ విరమణ అనంతరం కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలలో ఏవిధమైన పదవులను చేపట్టరాదు.

11.2.6. ఆర్టికల్ 148(5) :

రాష్ట్రపతి కాగ్‌ను సంప్రదించిన తరువాతే ఇండియన్ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ విభాగంలో ఉద్యోగుల నియామక నిబంధనలను రూపొందిస్తారు.

11.2.7. ఆర్టికల్ 148(6) :

కాగ్‌కు సంబంధించిన నిర్వహణ ఖర్చులు, జీతభత్యాలు. పెన్షన్ లాంటివి భారత సంఘటన నిధి నుండి చెల్లిస్తారు.

11.2.8. ఆర్టికల్ 149 :

పార్లమెంట్ నిర్వహించిన అధికార విధులను కాగ్ నిర్వహిస్తారు. దీనికి సంబంధించిన చట్టాన్ని భారత పార్లమెంట్ 1971వ సంవత్సరంలో రూపొందించినది.

11.2.9. ఆర్టికల్ 150 :

కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల జమాఖర్చులు కాగ్ సలహాపై రాష్ట్రపతి నిర్ణయించిన నమూనాలో ఉండాలి.

11.2.10. ఆర్టికల్ 151 :

కాగ్ వార్షిక నివేధికను జాతీయ స్థాయిలో రాష్ట్రపతి రాష్ట్రాలలో సంబంధిత రాష్ట్ర గవర్నర్‌లకు సమర్పిస్తారు.

11.3. కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియా (కాగ్) యొక్క విధులు :

భారత రాజ్యాంగంలోని నిబంధనల ప్రకారం, కాగ్ (DPC అనగా డ్యూటీలు, అధికారాలు మరియు సేవా నిబంధనలు) చట్టం 1971వ సంవత్సరంలో రూపొందిచబడినది. వివిధ నిబంధనల ప్రకారం, కాగ్ యొక్క విధులు, వీటి ఆడిట్‌ను కలిగి ఉంటాయి.

- కన్సాలిడేట్ ఫండ్ ఆఫ్ ఇండియా మరియు లేజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీని కలిగి ఉన్న రాష్ట్రం మరియు కేంద్రపాలిత ప్రాంతం నుండి రశీదులు మరియు ఖర్చులు.
- వ్యాపారం, తయారీ, లాభం మరియు నష్టాల ఖాతాలను మరియు బ్యాలెన్స్ షీట్లు మరియు ప్రధాన ప్రభుత్వ శాఖలలో అందజేసినా అనుబంధ ఖాతాలు, ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు లేదా విభాగాలలో ఉంచబడిన ఇతర అనుబంధ ఖాతాలు ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు లేదా విభాగాలలో ఉంచబడిన దుకాణాలు మరియు స్టాక్‌ల ఖాతాలు.
- కంపెనీల చట్టం, 2009వ సంవత్సరంలోని నిబంధనల ప్రకారం ప్రభుత్వ కంపెనీలు.
- సంబంధిత చట్టంలోని నిబంధనలకు అనుగుణంగా పార్లమెంట్ చేసిన చట్టాల ద్వారా లేదా దాని క్రింద స్థాపించబడిన కార్పొరేషన్లు.
- కేంద్ర మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఏకీకృత నిధుల నుండి అధికారులు మరియు సంస్థల గణనీయంగా నిధులు సమకూరుస్తాయి.
- ఎవరైనా లేదా అధికారం కన్సాలిడేట్ ఫండ్ నుండి గణనీయమైన ఆర్థిక సహాయం చేయకపోయినా ఆడిట్‌ను కాగ్‌కు అప్పగించబడవచ్చును.
- నిర్దిష్ట ప్రయోజనాల కోసం సంస్థలు మరియు అధికారులకు ప్రభుత్వం ఇచ్చే గ్రాంట్‌లు మరియు ఋణాలు.
- టెక్నికల్ గైడెన్స్ మరియు మరియు సపోర్ట్ క్రింద పంచాయితీ రాజ్ సంస్థలు మరియు పట్టణ స్థానిక సంస్థల యొక్క విశ్వసనీయ ఆడిట్‌లు
- కేంద్ర ప్రభుత్వ జమా ఖర్చులకు సంబంధించిన ఆడిట్ రిపోర్ట్‌లను రాష్ట్రపతికి సమర్పిస్తారు. రాష్ట్రపతి వాటిని పార్లమెంట్‌కు అందజేస్తారు.
- రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు జమా ఖర్చులకు సంబంధించిన రిపోర్ట్‌లను కాగ్ గవర్నర్‌కు సమర్పిస్తే, గవర్నర్ వాటిని రాష్ట్ర శాసనసభకు అందజేస్తారు.
- ఋణాలు, క్షీణోపాంత నిధులు, డిపాజిట్లు, అడ్వాన్సుల చెల్లింపుల వర్తకం లాంటి వ్యవహారాలకు సంబంధించిన కేంద్ర, రాష్ట్ర లావాదేవిలను ఆడిట్ చేస్తారు.

11.4 రాష్ట్రపతికి సమర్పించే ఆడిట్ నివేదిక :

కాగ్ రాష్ట్రపతి సమర్పించే ఆడిట్ నివేదికలను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. అవి:

ఎ) వినియోగ ఖాతాల నివేదిక

బి) ఆర్థిక ఖాతాల నివేదిక

సి) ప్రభుత్వ ఆధీన సంస్థల నివేదిక

- రాబడులు, విక్రయం, నిల్వలు లాంటి వ్యవహారాల కంటే వ్యయానికి సంబంధించిన ఆడిట్‌లో కాగ్‌కు ఎక్కువ స్వేచ్ఛ ఉంటుంది.
- ప్రభుత్వ వ్యయంలో వివేకం, శ్రద్ధ, మితవ్యయం లాంటి మంచి లక్షణాలు మరియు వ్యర్థం, దుబారా లాంటి చెడు లక్షణాల గురించి కాగ్ వ్యాఖ్యానిస్తారు.
- భారత రాజ్యాంగంలో కాగ్‌ను కంప్ట్రోలర్ ఆడిటర్ జనరల్‌గా పరిగణించినప్పటికి, ఆచారణలో కేవలం ఆడిటర్ జనరల్‌గానే వ్యవహరిస్తారు.
- మన దేశంలో ఉన్న షుమారు 1400 కార్పొరేషన్‌ల ఖాతాలను కాగ్ తనిఖీ చేస్తుంది.
- కాగ్ నివేదికలను శవపంచనామాగా పేర్కొంటారు.
- కాగ్‌కు సమర్పించిన నివేదికలను ప్రభుత్వ ఖాతాల సంఘం, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల సంఘం సమీక్షిస్తాయి. ప్రభుత్వ ఖాతాల సంఘానికి కాగ్‌ను తత్వవేత్తగా, స్నేహితుడిగా మరియు మార్గదర్శకుడిగా వ్యవహరిస్తారు.

11.5. ఆడిట్‌ల పరిధి :

భారతదేశంలోని ప్రభుత్వ ఖాతాల (రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఖాతాలలో సహా) ఆడిట్ భారతదేశం యొక్క కాగ్‌కు అప్పగించబడినది. కాగ్ యూనియన్ లేదా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కన్సాలిడేట్ ఫండ్ నుండి భారతదేశం లోపల లేదా వెలుపల చేసిన అన్ని ఖర్చులను ఆడిట్ చేయడానికి అధికారం కలిగి ఉన్నారు. సంఘటిత నిధులు మరియు యూనియన్ మరియు రాష్ట్రాల పబ్లిక్ ఖాతా మరియు ఆకస్మిక నిధులకు సంబంధించిన అన్ని లావాదేవిలు ప్రత్యేకంగా, ఆడిట్‌లో ఇవి ఉంటాయి.

- ఋణాలు, డిపాజిట్లు చెల్లింపులు వ్యాపారం మరియు తయారీకి సంబంధించిన లావాదేవీలు
- రాష్ట్రపతి లేదా గవర్నర్ ఆదేశానుసారం ఉంచబడిన లాభం మరియు నష్టాల ఖాతాలు మరియు బ్యాలెన్స్ షీట్‌లు.
- రశీదులు మరియు స్టాక్ ఖాతాలు కంపెనీ చట్టం ప్రకారం ప్రభుత్వ కంపెనీల ఖాతాల పుస్తకాలను కూడా కాగ్ ఆడిట్ చేస్తుంది.

అదనంగా, కాగ్ ప్రభుత్వంలోని వివిధ విధులు మరియు విభాగాల పనితీరు మరియు సమ్మతి ఆడిట్‌లను కూడా నిర్వహిస్తుంది. ఇటీవల, నూతన రైళ్ళ పరిచయం పై నేపథ్య సమీక్షలో భాగంగా కాగ్, సిల్దా మరియు హౌరా స్టేషన్‌లలో ఉద్భవించిన మరియు ముగించే ఎంపిక చేసిన రైళ్ళలో ఆడిటర్ల బృందాన్ని నియమించింది. వాటి పరిచయం యొక్క ఆవశ్యకతను అంచనా వేసింది.

ఐక్యరాజ్యసమితి (UNO) బోర్డ్ ఆఫ్ ఆడిటర్స్ చైర్మన్‌గా కాగ్ ఎన్నికైంది. కాగ్ "11" UN సంస్థలకు బాహ్య ఆడిటర్‌గా నియమించబడినది. వాటిని ఈక్రింది విధంగా వివరించవచ్చును. అవి:

- ప్రపంచ మేధో సంపత్తి సంస్థ (WIPO)
- ఐక్యరాజ్యసమితి సెక్రటేరియట్ (Volume-1)
- ఐక్యరాజ్యసమితి పిల్లల నిధి (UNICEF)
- ఐక్యరాజ్యసమితి ఎస్క్రో (ఇరాక్) ఖాతా
- ఐక్యరాజ్యసమితి జాయింట్ స్టాఫ్ పెన్షన్ ఫండ్ (UNJSPF)
- వ్యూహాత్మక వారసత్వ ప్రణాళిక (SHP)
- యునైటుడ్ నేషన్స్ కాంపెన్సేషన్ కమీషన్ (UNCC)
- ఇంటర్నేషనల్ ట్రేడ్ సెంటర్ (ITC). క్యాపిటల్ మాస్టర్ ప్లాన్ (CMP)
- యునైటెడ్ నేషన్స్ ఆఫీస్ ఫర్ ప్రాజెక్ట్ సర్వీసెస్ (UNOPS)
- ఇన్ఫర్మేషన్ కమ్యూనికేషన్ టెక్నాలజీ
- ఉమేజా

11.6. కాగ్ సూచించిన సంస్కరణలు :

కాగ్‌గా, వినోద్‌రాయ్ మెగా అవినీతిని, ప్రత్యేకించి 2G స్పెక్ట్రమ్ కేసు, కామన్‌వెల్త్ గేమ్స్ కుంభకోణం, బొగ్గు గనుల కేటాయింపు కుంభకోణం మరియు ఇతరులను బహిర్గతం చేసే నివేదికల కోసం నిరంతరం వెలుగులో ఉన్నారు. నవంబర్ 2009లో కాగ్‌గా, వినోద్‌రాయ్ అన్ని ప్రైవేట్ మరియు ప్రభుత్వ భాగస్వాములు (PPP), పంచాయితీ రాజ్ సంస్థలు మరియు సొసైటీలు, ప్రభుత్వ నిధులను కాగ్ పరిధిలోకి తీసుకొనిరావడానికి 1971వ సంవత్సరంలో ఆడిట్ చట్టాన్ని సవరించాలని ప్రభుత్వాన్ని అభ్యర్థించారు. ఆడిట్ చట్టం క్రింద సమాచారాన్ని పొందేందుకు కాగ్ అధికారాలను మరింత పెంచాలని సవరణ ప్రతిపాదించింది.

11.7. స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపు :

లైసెన్స్‌ల సమస్య మరియు 2G స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపుపై కాగ్ నివేదిక భారీ వివాదానికి దారితీసింది. UPA ప్రభుత్వం వలన రూ.1,766/- బిలియన్ల ఊహాజనిత నష్టం జరిగిందని నివేదిక అంచనా వేసింది. దర్యాప్తు సంస్థ CBI 02-04-2011 న దాఖలు చేసిన చార్జిషీట్‌లో, సంస్థ నష్టాన్ని రూ.310/- బిలియన్లుగా పేర్కొన్నది.

02-02-2012న భారత సుప్రీంకోర్టు ప్రజాప్రయోజన వ్యాజ్యంపై స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపు రాజ్యాంగ విరుద్దం మరియు ఏకపక్షం అని ప్రకటించి, జారీచేసిన మొత్తం '122' లైసెన్స్‌ను రద్దు చేయడంతో లాభం, నష్టం మరియు నష్టం లేని ఊహాగానాలకు స్వస్తి పలికారు. 2008వ సంవత్సరంలో ప్రధాన నిందుతుడు A. రాజా (అప్పటి UPA ప్రభుత్వంలో కమ్యూనికేషన్స్ మరియు ఐటి శాఖ మంత్రి) హయాంలో A. రాజా ప్రభుత్వ ఖజానా ఖర్చుతో కొన్ని కంపెనీలకు అనుకూలంగా ఉండాలని కోరుకున్నారు. మరియు వాస్తవంగా ముఖ్యమైన జాతీయ ఆస్థిని బహుమతిగా ఇచ్చారు అని కోర్టు పేర్కొన్నది.

అయితే 2G స్పెక్ట్రమ్ కేసులో ప్రధాన నిందితులు A. రాజా, కనిమొళితో సహా నిందుతులందరినీ నిర్దోషులుగా ప్రకటిస్తూ 21-12-2017న న్యూఢిల్లీ లోని ప్రత్యేక న్యాయస్థానం తీర్పు వెలువరించింది. ఆ 7 సంవత్సరాలలో నిందితులను వ్యతిరేకంగా CBI ఎలాంటి సాక్ష్యాలను కనుగొనలేకపోయింది. ఈ తీర్పు ప్రకారం కొంతమంది వ్యక్తులు కొన్ని ఎంపిక చేసిన వాస్తవాలను కళాత్మకంగా అమర్చడం ద్వారా మరియు ఖగోళ శాస్త్ర స్థాయిలకు గుర్తించలేని విషయాలను అతిశయోక్తి చేయడం ద్వారా స్కామ్‌ను సృష్టించారు.

11.8. బొగ్గు గనుల కేటాయింపు :

బొగ్గు గనుల కేటాయింపుపై 2012 కాగ్ నివేదిక భారీ మీడియా మరియు రాజకీయ ప్రతిస్పందనలతో పాటు ప్రజల ఆగ్రహాన్ని పొందింది. 2012వ సంవత్సరపు పార్లమెంట్ వర్షాకాల సమావేశాల సందర్భంగా, ప్రధానమంత్రి రాజీనామా చేయాలని డిమాండ్ చేస్తూ, ఈ సమస్యపై ప్రభుత్వం వ్యవహరిస్తున్న తీరును నిరసిస్తూ, పార్లమెంట్‌లో చర్చకు నిరాకరించిన BJP (భారతీయ జనతా పార్టీ).

కాంపిటేటివ్ బిడ్డింగ్ ప్రక్రియ ద్వారా బొగ్గు బ్లాకులను కేటాయించే అధికారం ప్రభుత్వానికి ఉందని కాగ్ నివేదిక విమర్శించింది. ఫలితంగా పబ్లిక్ సెక్టారు ఎంటర్‌ప్రైజేస్ (PSE) లు మరియు ప్రైవేట్ సంస్థలు రెండూ తమ వద్ద ఉన్న దానికంటే తక్కువ చెల్లించాయి. కాగ్ ముసాయిదా నివేదికలో కేటాయింపుదారులకు విండ్ ఫాల్ లాభం రూ.10,673 బిలియన్లు అని అంచనా వేసింది. పార్లమెంట్‌లో సమర్పించబడిన కాగ్ తుది నివేదిక ఈ సంఖ్యను రూ.1,856 బిలియన్లుగా పేర్కొన్నది.

బొగ్గు బ్లాకులను మరింత సమర్ధవంతంగా కేటాయించి తద్వారా ప్రభుత్వానికి మరింత ఆదాయం వచ్చేదని తొలి కాగ్ నివేదిక సూచించగా, బొగ్గు కేటాయింపులలో అవినీతి చోటుచేసుకుందని ఏ ఒక్క పాయింట్ కూడా సూచించ లేదు. 2012 వ సంవత్సరంలో BJP (భారతీయ జనతా పార్టీ) ఫిర్యాదు పై స్పందించిన సెంట్రల్ విజిలెన్స్ కమీషన్ (CVC) ఈ వ్యవహారంపై దర్యాప్తు చేయాల్సిందిగా CBI ని ఆదేశించింది. CBI 12 భారతీయ కంపెనీలను FIR లో పేర్కొన్నది.

ఇది నేర పరిశోధనలో మొదటి దశ ఈ FIR లు వారి నికర విలువను ఎక్కువగా చూపించాయని ముందుగా బొగ్గు కేటాయింపులను వెల్లడించడంలో విఫలమయ్యాయని మరియు బొగ్గు కేటాయింపులను అభివృద్ధి చేయకుండా హోర్డింగ్ చేశారని ఆరోపించారు.

11.9. మేత కుంభకోణం :

డిసెంబర్ 1995వ సంవత్సరంలో కాగ్ నివేదిక కారణంగా ఈ కుంభకోణం మొదటిసారిగా బహిర్గతమైనది. బీహార్ పశుసంవర్ధక శాఖలో పశుగ్రాసం మరియు ఔషధాల ఉనికిలో లేని సరఫరాలకు వ్యతిరేకంగా రూ.9.5 బిలియన్ల ప్రభుత్వ నిధులను మోసపూరితంగా ఉపసంహరించుకున్నట్లు నివేదిక ఆరోపించినది. తదనంతరం పాట్నా హైకోర్టు ఆదేశాల ఆధారంగా CBI ఈ కేసును దర్యాప్తు చేసింది మరియు 63 కేసులను నమోదు చేసింది.

11.10. కృష్ణా-గోదావరి (KG) D-6 గ్యాస్ బ్లాక్ కుంభకోణం :

కాగ్ యొక్క 2011 నివేదికలో పేర్కొన్న గ్యాస్ ఉత్పత్తి మరియు ఉల్లంఘనల కారణంగా చమురు మంత్రిత్వ శాఖ ముఖేష్ అంబానీ కంపెనీపై రూ. 7,000 కోట్ల జరిమానా విధించింది. BP (భారత్ పెట్రోలియం) తో ఒప్పందంలో కంపెనీ US $ 7.2 బిలియన్ల వాటాను చమురు మంత్రిత్వ శాఖ ఆమోదించలేదు. రిలయన్స్ గ్రూప్ ఆఫ్ ఇండస్ట్రీస్ ఒత్తిడి కారణంగా మంత్రిత్వ శాఖ నుండి సైన్స్ & టెక్నాలజీ మంత్రిత్వ శాఖకు మార్చబడినది. ఒక సంవత్సరం పాటు ఆడిట్‌ను నిలిపివేసిన తరువాత మరుసటి సంవత్సరం ఏప్రిల్‌లో కాగ్‌ను ప్రారంభించడానికి RIL అనుమతించింది. కానీ పరిష్కరించని సమస్యలు మరలా KG బేసిన్‌లో ఆడిట్‌ను నిలిపివేశాయి. KG D-6 లో ఖర్చులో ఎక్కువ భాగం ప్రైవేట్ ప్లేయర్ ద్వారా తిరిగి పొందబడినది మరియు ధర పెరుగుదల లాభదాయకంగా ఉంటుంది. KG D-6 నుండి 90.0 శాతం రశీదులు ఇప్పటివరకు ఖర్చుగా బుక్ చేయబడ్డాయి మరియు మిగిలిన10.0 శాతంలో కేవలం 1.0 శాతం మాత్రమే ప్రభుత్వానికి చెల్లించబడినది మరియు మిగిలిన 9.0 శాతం ఆపరేటర్‌కు లాభంగా వచ్చింది.

11.11. కాగ్-ప్రభుత్వ అకౌంట్ల కమిటీ PAC :

- PAC అనునది పార్లమెంటరి స్టాండింగ్ కమిటీ. దీనిని భారతదేశ ప్రభుత్వ చట్టం - 1919 ప్రకారం ఏర్పాటుచేయబడినది.
- కాగ్ ఆడిట్ రిపోర్టులను కేంద్ర, రాష్ట్రాలలోని పబ్లిక్ అకౌంట్ కమిటీకి అందచేయడం జరుగుతుంది.
- ముఖ్యంగా 3 కాగ్ రిపోర్టులను PAC వారు పరిశీలించడం జరుగుతుంది. అవి:
    - అకౌంట్ల నిర్వహణపై ఆడిట్ రిపోర్ట్
    - ఆర్థిక అకౌంట్లపై రిపోర్ట్
    - ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలపై కాగ్ రిపోర్ట్‌లను PAC పరిశీలిస్తుంది.
- కేంద్ర ప్రభుత్వ స్థాయిలో కాగ్ రిపోర్ట్‌లను కాగ్ అధ్యక్షుడు పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశపెడతారు.

11.12. ముగింపు :

కాగ్ అనేది పార్లమెంట్ నివేదించే రాజ్యాంగకరమైన అధికారం ఈ సంస్థ చాలా వరకు తటస్థంగా ఉంటుంది. ఇది దాని కార్యాలయాల అంతర్గత నియంత్రణలు మరియు అంతర్గత ఆడిట్ యొక్క బలమైన యంత్రాంగాన్ని కలిగి ఉన్నది. సివిల్ ఆడిట్, రైల్వే ఆడిట్, డిఫెన్స్ ఆడిట్, కమర్షియల్ ఆడిట్ లని పిలువబడే ప్రతి ఫీల్డ్ ఆడిట్ కార్యాలయాలు తమ స్వంత అంతర్గత ఆడిట్ బృందాలను నేరుగా ప్రిన్సిపల్ అకౌంటెంట్ జనరల్ లేదా అకౌంటెంట్ జనరల్, సీనియర్ ఇండియన్ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ సర్వీస్ అధికారులకు నివేదించాయి. భారతదేశ కాగ్ పరిపాలన నియంత్రణంలో రాష్ట్రాలు మరియు యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా యొక్క ఆడిట్‌కు బాధ్యత వహించే అన్ని ఫీల్డ్ ఆఫీసుల కార్యాకలాపాలు మరియు విధులను ఆడిట్ చేయడానికి ప్రిన్సిపాల్ అకౌంటెంట్ జనరల్ ర్యాంకులో ఇండియన్ ఆడిట్ మరియు అకౌంట్స్ సర్వీస్ అధికారి నేతృత్వంలో కాగ్ కార్యాలయంలో డైరక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇన్‌స్పెక్టర్ ఉంటారు. ఈవిధంగా కాగ్ ఒక సంస్థగా, భారతదేశ కాగ్ పారదర్శకంగా మరియు క్రియాత్మకంగా ఉండే బలమైన అంతర్గత వ్యవస్థలు మరియు నియంత్రణలను కలిగి ఉన్నది. ప్రభుత్వ రంగ ఆడిటింగ్ మరియు అకౌంటింగ్‌లో జాతీయ మరియు అంతర్జాతీయ ఉత్తమ అభ్యాసాలను ప్రారంభించడం మరియు ప్రభుత్వ విత్తం మరియు గవర్నర్‌లపై స్వతంత్ర, విశ్వసనీయ, సమతల్య మరియు సమయానుకూల నివేదికల కోసం గుర్తింపు పొందడం అనే దాని దృష్టితో, కాగ్ భారతదేశ ప్రభుత్వ నిధులను సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకునేలా చేస్తుంది మరియు ఉద్దేశించిన ప్రయోజనాల కోసం "గార్డినల్ ఆఫ్ పబ్లిక్ పర్స్" గా పిలువబడుతున్నది.

11.13. మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు :

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) భారతదేశ కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ పై వ్యాసాన్ని వ్రాయండి ?

2) భారతదేశ కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ యొక్క విధులను, పరిధిని విశ్లేషించండి ?

3) కాగ్ అనగానేమి ? దాని విధులను, కాగ్ నివేదికలను మరియు సంస్కరణలను వివరించండి ?

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు :

1) కాగ్ యొక్క పరిధిని వివరించండి ?

2) కాగ్ అనగానేమి ? దాని విధులను మరియు వివిధ రకాల స్కామ్‌లను వివరించండి ?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు :

1) బొగ్గు గనుల కేటాయింపు

2) స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపు

3) ఆడిట్ పరిధి

11.14. ఆధార గ్రంథాలు :

1. అరుణ్, B.S. (2012). కాగ్ యాక్టివిజం థమ్స్ అప్ పొందుతుంది. డెక్కన్ హెరాల్డ్.

2. టెలికమ్యూనికేషన్స్ శాఖ (కమ్యూనికేషన్స్ మరియు ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ మంత్రిత్వ శాఖ) ద్వారా లైసెన్సుల జారీ మరియు 2G స్పెక్ట్రమ్ కేటాయింపు యొక్క పనితీరు 2014.

3. సింగ్, షాలిని (8 ఆగస్టు 2012). 2G వేలం క్యాబినేట్ నిర్ణయం సున్నా నష్టం సిద్ధాంతాన్ని కూల్చివేసింది. ది హిందూ చెన్నై, భారతదేశం, ఆగస్టు 2012.

4. బ్రోచర్: కంప్ట్రోలర్ అండ్ ఆడిటర్ జనరల్ (డ్యూటీస్, పవర్స్ & కండీషన్స్ ఆఫ్ సర్వీస్) యాక్ట్ 1871. P 25. 05-05-2011.

5. కాగ్. భారతదేశ రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 148. 28-12-2011.

6. మమతా బెనర్జీ ప్రవేశపెట్టిన రైళ్ళలో కంప్ట్రోలర్ మరియు ఆడిటర్ జనరల్ లెన్స్. టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా 12-07-2012.

7. యునైటెడ్ నేషన్స్ ప్యానల్ ఆఫ్ ఎక్స్టర్నల్ ఆడిటర్స్ ఐక్యరాజ్యసమితి. 24-10-2017.

పాఠం - 12

కోశ విధానము

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం

12.0 ఉద్దేశాలు

12.1 ఉపోద్ఘాతం

12.2 కోశ విధానం పై వివిధ అభిప్రాయాలు

12.3 అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో కోశ విధాన లక్ష్యాలు

12.4 అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధానాల లక్ష్యాలు

12.5 కోశ సాధనాలు - పనితీరు

12.6 కోశ విధానం ద్వారా ఆర్థిక సుస్థిరత

12.7 ప్రణాళికా బద్ధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కాశ విధానం

12.8 సారాంశం

12.9 ముఖ్య పదాలు

12.10 స్వయం సమీక్ష ప్రశ్నలు

.11 చదవవలసిన పుస్తకాలు

12.0 ఉద్దేశాలు

ఈ పాఠ్యభాగం చదివిన తరువాత మీరు ఈ క్రింది విషయాలపట్ల అవగాహన పెరగాలి.

ఎ) కోశ విధానంపై సనాతన, ఆధునిక అర్థ శాస్త్ర వేత్తల అభిప్రాయాలు, కోశ విధాన లక్ష్యాలను వివరింపగలగాలి.

బి) అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంలో కోశ విధాన లక్ష్యాలను సవివిరంగా వివరింపగలగాలి.

సి) వివిధ కోశ సాధనాల ద్వారా ఆర్థిక సుస్థిరత ఏ విధంగా సాధించబడుతుందో సవివరంగా విశ్లేషించాలి.

డి) ప్రణాళికా బద్ధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశవిధాన పనితీరును సమీక్షింపగలగాలి.

12.1 ఉపోద్ఘాతం :

ఈ మధ్య కాలంలో కోశ విధాన సిద్ధాంతాలలో వచ్చినటువంటి విప్లవాత్మక మార్పులు బహుశ అర్థశాస్త్రంలో ఏ ఇతర శాఖలలోనూ వచ్చివుండవు. ఆ విధంగా వచ్చిన సరిక్రొత్త మార్పులు ఆర్థికంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకే పరిమితం కావటం విశేషం. అయితే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల కోశవిధానానికి సంబంధించిన సమగ్ర సిద్ధాంతమేదీ ఇంత వరకు రూపొందించక పోవటం శోచనీయం.

ప్రపంచ ఆర్థిక మాంధ్యం (1930) ఏర్పడక ముందు కోశ విధానమనే పదము ఎక్కువ వాడుకలోకి రాలేదు. కొన్ని సందర్భాలలో ఆ పదాన్ని వాడినప్పటికీ అది ప్రభుత్వ ఖజానా లేక ట్రెజరీకి సంబంధించినదిగా పరిమిత అర్థంతో వాడబడింది. అంతేకాక కోశవిధానమంటే కేవలం పన్నులకు సంబంధించిన విధానమనే పరిమిత అర్థంతో వాడబడింది. అయితే నేడు కోశ విధానమనగా ప్రభుత్వ పన్నుల, వ్యయ, రుణ విధానాలను గురించి వివరించే విధానమనే విస్తృత అర్థంతో వాడుతున్నాము.

కోశ విధానాల లక్ష్యాలు అభివృద్ధి చెందుతున్న, అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ఒకేలా వుండవు. దేశ ఆర్థికాభివృద్ధి గురించి చర్చించిటమే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధాన లక్ష్యంగా వుంటుంది. ఆర్థిక సుస్థిరతను సాధించటం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో కోశ విధాన లక్ష్యం అని చెప్పవచ్చును.

కోశ విధాన సాధనాలనగా పన్నులు, ప్రభుత్వ వ్యయం, ప్రభుత్వ రుణము, రుణ యాజమాన్యము మొదలగునవి అని చెప్పవచ్చును. ఈ కోశ సాధనాలు దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి, ఆర్థిక సుస్థిరతకు ఏ విధంగా పనిచేస్తాయో చర్చించాల్సిన అవసరం కలదు. ప్రణాళికా బద్ధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశవిధానం కీలకపాత్రను నిర్వహించి దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి దోహదపడాల్సి వుంటుంది.

కోశ విధానమనగా ప్రభుత్వం తన వ్యయం, ఆదాయాల ద్వారా సత్ఫలితాలను అనుకున్న విధంగా సాధించి వీలైనంత వరకు జాతీయాదాయము, ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితలపై దుష్ప్రభావాలను తప్పించగలిగిన విధానము అని చెప్పవచ్చును.

1930 ఆర్థికమాంద్యానికి పూర్వం సంతులిత బడ్జెట్ విధానాన్ని అవలంబించటం వలన పన్నులు విధించటం ఆదాయం కోసమే అనే దురభిప్రాయం ఉండేది. ఆర్థిక మాంద్య ప్రభావ ఫలితంగా నిరుద్యోగిత బాగా పెరిగి కోశ విధానంలో అనేక మార్పులు వచ్చాయి. ముఖ్యంగా కీన్స్ తన ఉద్యోగితా సిద్ధాంతంలో కోశ విధానం గురించి విశదీకరించాడు. ఈ గ్రంథంలో కీన్స్ ఆర్థిక మాంద్యాన్ని నిర్మూలించి, ఆర్థిక వ్యవస్థలో తిరిగి సమతౌల్య పరిస్థితిని నెలకొల్పవలెనంటే ప్రభుత్వ వ్యయ, పన్నుల విధానాలను ప్రణాళికా బద్ధంగా రూపొందించాలని సూచించాడు. ఆ విధానం ఆదాయము, ధరలు, ఉద్యోగితా స్థాయిలలో లాభదాయకమైన మార్పులకు దోహదకారిగా వుండవలెననే అభిప్రాయాన్ని వెలిబుచ్చాడు. ద్రవ్య విధానం కంటే కోశ విధాన దృక్పథం విశాలమైనందున కోశ విధానం ద్వారానే ఆర్థిక పరిస్థితిని చక్కబరచగలమనే విశ్వాసం కూడా పెరిగింది.

కోశ విధాన ప్రాముఖ్యత పెరుగుటకు గల కారణాలు :

1. ప్రభుత్వ సహాయం లేకుండా ప్రైవేటు రంగంలో ఆర్థిక మాంద్యాన్ని నివారించటం దుర్లభం.
2. ప్రభుత్వ కోశ విధానం ప్రైవేటు రంగానికి చేదోడు, వాదోడుగా ఉండి ఆర్థిక మాంద్యాన్ని నివారిస్తుందనే అభిప్రాయం వ్యక్తీకరించబడింది.

12.2. కోశ విధానంపై వివిధ అభిప్రాయాలు :

సనాతన ఆర్థిక వేత్తలకు స్వేచ్ఛావాదం పై నమ్మకం ఉన్నందున ప్రతి సప్లయి తన డిమాండును తానే సృష్టించుకుంటుంది. అని బి.సే చెప్పిన మార్కెట్ సిద్ధాంతాన్ని సమర్థించారు. కాబట్టి ఆర్థిక వ్యవస్థలో నిరుద్యోగమనే సమస్య ఉండదని కూడా భావించారు. ఆర్థిక వస్థలో ఏవైనా సమస్యలు స్వల్పకాలంలో తలెత్తినప్పటికీ దీర్ఘ కాలంలో అన్ని సమస్యలు ప్రభుత్వ ప్రమేయం లేకుండానే వాటంతటవే స్దుబాటవుతాయని సనాతన ఆర్థిక వేత్తలు భావించారు. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థపై ఆధారపడటం వలన వ్యక్తులకు పూర్తి స్వేచ్ఛ వుంటుంది. బట్టి ఆర్థికపరమైన విషయాలలో ప్రభుత్వ జోక్యం వుండదు. మారుతున్న పరిస్థితులను బట్టి తమ ఆర్థిక నిర్ణయాలను కూడా మార్చుకుంటారు. బట్టి ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఎల్లప్పుడూ సమతౌల్య పరిస్థితే వుంటుందని భావించినారు.

అందువల్లనే వారు ఏ ప్రభుత్వమైతే అతి తక్కువ వ్యయాన్ని ఖర్చుచేసి, అతి తక్కువ పన్నులు విధిస్తుందో అట్టి ప్రభుత్వం త్తమమైనదని భావించారు. దీనిని 'దృఢవిత్తం' అని సనాతన అర్థశాస్త్ర వేత్తలు పిలిచినారు.

అంతేకాక సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు సంతులిత బడ్జెట్‌నే ప్రతిపాదించారు. కాబట్టి మిగులు బడ్జెట్ లేక లోటు బడ్జెట్ అవసరం లేదని ప్రభుత్వ రాబడి, వ్యయం ఎల్లప్పుడూ సమానంగా వుంటాయని భావించారు.

సంతులిత బడ్జెట్ ప్రకారం

ఎ) ప్రభుత్వం అతి తక్కువ పన్నులు విధించి, వీలైనంత తక్కువ వ్యయం చేయాలి.

బి) పన్నులు కనిష్ఠంగా ఉండి ఉత్పత్తిపై చెడు పరిణామాలు కలుగజేయకుండా వుండాలి.

సి) ప్రతి ప్రభుత్వ వ్యయం అనుద్పాదకమని సనాతన ఆర్థికవేత్తల నమ్మకం

డి) ఏ ప్రభుత్వమూ అప్పులపై ఆధారపడగూడదని, అప్పులు తిరిగి చెల్లించటం, వడ్డీ కట్టటం వలన ఉత్పత్తిపై దుష్పరిణామాలు కలుగవచ్చునని కూడా నమ్మినారు.

ఇ) సంతులిత బడ్జెట్ నవలంభించినచో ప్రభుత్వ వ్యయం దుబారా అవ్వటమే కాకుండా ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యోల్బణ పరిణామాలు ఏర్పడవచ్చును.

అయితే నేటి పరిస్థితులకు ఈ ధృఢవిత్త సిద్ధాంతం వర్తించదని చెప్పవచ్చును. సనాతన ఆర్థిక వేత్తల సిద్ధాంతాలన్నీ కొన్ని నిర్దుష్ట ప్రమేయాలపై ఆధారపడినాయి. ఆ ప్రమేయాలేవీ నేడు లేనందున ఈ సిద్ధాంతం (1930 నాటికే) వర్తించదని రుజువైనది.

కోశవిధానంపై ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయము :

దీనినే 'నష్టపూరక విత్తం' అని కీన్స్ పిలవగా, పరిపూరకవిత్తం అని ఎ.పి. లెర్నర్ పిలిచాడు. సనాతన ఆర్థిక వేత్తలతో ఏకీభవించని ఆధునిక అర్థశాస్త్ర వేత్తలు ఈ సరిక్రొత్త విధానాన్ని రూపొందించటం జరిగినది. ముఖ్యంగా 1930 ఆర్థిక మాంద్యంవలన ప్రభావితులైన వీరు సరిక్రొత్త కోశ విధానం అవసరమని భావించి ఈ పరిపూరక విత్తం అనే సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు.

ఆర్థిక మాంద్యంగానీ, ద్రవ్యోల్బణంగానీ ఏర్పడినపుడు దానిని తొలగించేందులకు మనం చేపట్టే ఆర్థిక కార్యకలాపాలనే పరిపూరక విత్తం అని పిలుస్తాము. ఈ పరిపూరక విత్తాన్ని రూపొందించిన ఎ.పి. లెర్నర్ "చాంపియన్ ఆఫ్ ఫంక్షనల్ ఫైనాన్సు" గా పిలువబడినాడు.

ఎ.పి. లెర్నర్ ప్రకారం బడ్జెట్ నిర్వర్తించాల్సిన విధులు :

ఎ) పన్నుల విధింపు ధ్యేయం కేవలం ప్రభుత్వం ఆదాయం పొందేందులకే కాదు. తద్వారా ప్రజల చేతుల్లో తక్కువ ధనాన్ని వుంచటమే పన్నుల విధింపు యొక్క ధ్యేయం

బి) ప్రభుత్వం రుణాలు సేకరించటం ద్రవ్యాన్ని పెంచుకోవటానికి కాదు. ప్రజల దగ్గర అధిక బాండ్లు, తక్కువ ద్రవ్యం వుండటమే ప్రభుత్వ ధ్యేయం.

సి) అంతర్గత అప్పులు తీసుకోవటం కేవలం పరిపూర్ణ ఉద్యోగిత సాధించటానికే.

డి) ఎ.పి. లెర్నర్ ప్రకారం పన్నులు విధించటం, వ్యయం చేయటం, రుణాలు తీసుకోవటం, అప్పులివ్వటం, కొనటం, మరియు అమ్మటం మొదలగునవి ప్రభుత్వం చేతిలోగల ఆరు ముఖ్య కోశసాధనాలుగా పేర్కొనవచ్చును.

రాజా. జె. చెల్లయ్య - కోశవిధానంపై అభిప్రాయం : ప్రభుత్వ విత్త విధానంలో 'పరిపూరక విత్తం' అనేది ఒక విప్లవమని ప్రభుత్వ విత్తంపై విశేష కృషి చేసిన రాజా. జె. చెల్లయ్య పేర్కొన్నాడు. ప్రభుత్వ వ్యయం ప్రత్యక్ష ప్రయోజనాలు పొందేందులకు కాకుండా, పరోక్షంగా వుద్యోగితా స్థాయిపై దాని వలన ప్రయోజనాలు పొందేందులకు అని కూడా చెల్లయ్య భావించాడు. అదే విధంగా అంచనావేసిన వ్యయాన్ని తట్టుకునేందులకు ప్రభుత్వం రాబడి వసూలు చేయబడదు, అయితే ద్రవ్యోల్బణ సమయంలోవలే సార్థక డిమాండును తగ్గించేందులకు మాత్రమే ప్రభుత్వరాబడి వసూలు చేయబడుతుందని చెల్లయ్య అభిప్రాయం.

కోశ విధాన లక్ష్యాలు : ఆయా దేశ పరిస్థితులమ బట్టి ప్రతి దేశం తన కోశ విధానా లక్ష్యాలను నిర్దేశించుకొని వాటి సాధనకై కృషి చేస్తుంది. సాధారణంగా కోశ విధాన ముఖ్య ఉద్దేశాలు ఈ క్రింది విధంగా వుంటాయి.

ఎ) ఉత్పత్తి కారకాల ఉత్పాదకతా సామర్థ్యాన్ని పెంపొందించుట.

బి) ఆదాయ, సంపదల మధ్యగల వ్యత్యాసాలను తొలగించుట.

సి) ధరలలో స్థిరత్వాన్ని సాధించటం.

డి) సంపూర్ణ ఉద్యోగితా స్థాయిని సాధించుట.

ఈ పై లక్ష్యాలను కూలంకషంగా పరిశీలించినపుడు ఒకదానికొక్కటి పరస్పర విరుద్ధంగా కూడా అనిపించవచ్చును. ఉదాహరణకు ఆదాయ, సంపదల సమాన పంపిణి లక్ష్యాలు, ఆర్థిక సామర్థ్యం, ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించవలెననే లక్ష్యం పరస్పర విరుద్ధంగా కనిపించవచ్చును. సమాన ఆదాయ, సంపద పంపిణీ జరగాలంటే ధనవంతుల నుండి పేదవారికి ఆదాయాన్ని బదిలీ చేసే పన్నుల విధానం అవసరం. కాని అప్పుడు పన్నుల భారం వలన ధనికుల ఉపాంత పొదుపు శక్తి తగ్గి, పెట్టుబడి రేటు కూడా తగ్గవచ్చును. అందువలన ఆర్థికాభివృద్ధిపై హానికర ప్రభావం కూడా ఉండవచ్చును. కాబట్టి ఈ లక్ష్య సాధనలో వీలైనంత వరకు దుష్పరిణామాలను తగ్గించి, సత్ఫలితాలను పెంపొందించేందులకు ప్రయత్నించాలి.

12.3. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో కోశ విధానాల లక్ష్యాలు :

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో వెనుకబడిన తనం అనే సమస్య ఉండదు. ఆర్థిక సుస్థిరతనేర్పరచి, ఆర్థికాభివృద్ధిని పోషించటం కోశ విధాన ముఖ్య ఉద్దేశాలు. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ఆర్థికమాంద్యం తరచుగా ఏర్పడి ఆర్థిక సుస్థిరతను దెబ్బతీస్తుంది. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో సార్థక డిమాండును పెంచి, కొనుగోలు శక్తిని పెంచి, తద్వారా ఆర్థిక కార్యకలాపాలన్నింటినీ సమతౌల్య పరిస్థితికి తీసుకువచ్చేందులకు కోశవిధానం పనిచేస్తుంది.

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో తరచుగా ఏర్పడే వ్యాపార చక్రాల వలన స్వల్పకాలిక ఆర్థిక అస్థిరత ఏర్పడుతుంది. ఈ అస్థిరతను కోశ విధానం ద్వారా తొలగించవచ్చును. ఈ దేశాలలో స్వల్పకాలిక ఆర్థిక అస్థిరతతోపాటు, దీర్ఘ కాలిక ఆర్థిక అస్థిరత కూడా ఏర్పడుతుంది. ఈ దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక అస్థిరత గురించి హారడ్, డోమర్‌లు తమ వృద్ధి నమూనాలో విపులంగా వివరించారు. ఆదాయం మూలధనం కన్నా తగ్గినపుడు ఆర్థిక అస్థిరత ఏర్పడుతుందని వారభిప్రాయం. మూలధనం ఆర్థికాభివృద్ధికి అత్యంత కీలకమైనదని చెప్పవచ్చును. మూలధన సంచయనానికి ముఖ్యంగా రెండు లక్షణాలున్నాయి.

ఎ) పెట్టుబడి, ఆదాయం పెంచుట

బి) మూలధన పరిమాణాన్ని పెంచి ఉత్పాదక శక్తిని పెంచుట.

వస్తు రూపక లేక వాస్తవిక ఆదాయం మూలధన రానికి సమానంగా ఉండనందున దీర్ఘకాలిక అస్థిరత ఏర్పడుతుంది. అటువంటప్పుడు దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక మాంద్యము లేదా దీర్ఘకాలిక ద్రవ్యోల్బణము ఏర్పడవచ్చును. ఈ అస్థిరతను తొలగించటానికి కోశ విధానము చాలా అవసరము.

ప్రత్యేకించి 1936లో కీన్స్ ఉద్యోగితా సిద్ధాంతం ముద్రించబడినప్పటి నుండీ కోశ విధానం వ్యాపార చక్రాలను నివారించే ముఖ్య సాధనంగా వర్ణింపబడింది. అలానే ఆర్థిక కార్యకలాపాలలో ప్రభుత్వ జోక్యం ద్వారా పరిపూర్ణ ఉద్యోగిత కూడా సాధించటానికి కోశవిధానం చాలా అవసరమని పేర్కొనబడింది. అభివృద్ధిచెందిన దేశాలలో సైతం సంక్షేమ కార్యక్రమాలను చేపట్టాలంటే లోటు ద్రవ్య విధానం ద్వారా భారీగా ప్రభుత్వ వ్యయం పెట్టాల్సి ఉంటుంది.

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో కూడా ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడినపుడు ప్రయివేటు వ్యయం కొరత వచ్చినపుడు లోటు బడ్జెట్ తప్పనిసరి అవుతుంది. అలానే మిగులు బడ్జెట్ ద్వారా ద్రవ్యోల్బణం అరికట్టబడుతుంది.

ఆర్థిక మాంద్యం : ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడినపుడు తప్పనిసరిగా పెద్ద మొత్తంలో వ్యయం చేయవలసి వుంటుంది, నిరంతరంగా ద్రవ్యాన్ని ఆర్థిక వ్యవస్థలోకి తెచ్చి తద్వారా వినియోగ వస్తువులకు ప్రయివేటు డిమాండును పెంచాలి. తద్వారా సార్థక డిమాండు కూడా పెరుగుతుంది. అప్పుడు పెట్టుబడి దారులు పెద్ద మొత్తంలో పెట్టుబడి పెట్టి అదనపు ఉద్యోగావకాశాలను, ఆదాయాలను అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో పెంచాల్సి ఉంటుంది. సార్థక డిమాండు పెరిగి ఆర్థిక వ్యవస్థ ఆర్థిక మాంద్యం నుండి ఆర్థిక సుస్థిరత స్థానానికి చేరుకుంటుంది.

ద్రవ్యోల్బణం : అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ద్రవ్యోల్బణం ఏర్పడినపుడు ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని తగ్గించినంత మాత్రాన ఆర్థిక సుస్థిరత ఏర్పడదు. వ్యయం పెరుగుతున్న ఈ రోజుల్లో ప్రభుత్వం వ్యయాన్ని తగ్గించుకోవటం అనేది ఆచరణలో సాధ్యం కాదు. కాబట్టి వినియోగ

వస్తువుల డిమాండు తగ్గించేందులకు భారీ పన్నులు విధించాల్సి వుంటుంది. పన్నుల రేట్లు తగ్గించటం, ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని తగ్గించటం లాంటి చర్యలు అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ఏక కాలంలో జరిగినప్పుడే ద్రవ్యోల్బణం నివారింపబడుతుంది.

.4. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధాన లక్ష్యాలు :

ఆర్థికంగా వెనుకబడిన దేశాలలో కోశ విధానం ఆర్థిక, సాంఘిక విధానాలకు అనుగుణంగా ఉండవలెను. ఈ దేశాలలో వెనుకబాటుతనాన్ని నిర్మూలించి, తలసరి ఆదాయాన్ని, ప్రజల జీవన ప్రమాణాలను పెంచటం, వుద్యోగావకాశాలను పెంపొందించటం, పొదుపు పెట్టుబడి స్థాయిలను పెంచటం, వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులను పెంచటం, ఉద్యోగావకాశాలను పెంపొందించటం మొదలైనవి ముఖ్య లక్షణాలుగా పేర్కొనవచ్చును. దాని కనుగుణంగా ఈ క్రింది లక్ష్యాలతో అభివృద్ధి చెందుతున్న లేదా వెనుకబడిన దేశాలు తమ కోశ విధానాన్ని రూపొందించుకుంటాయి.

ఈ లక్ష్యాలను సాధించాలంటే కోశ విధానం సాధారణంగా అనుసరించే లక్ష్యాలను కూడా పరిశీలించాల్సి ఉంటుంది.

ఎ) వనరుల కేటాయింపు

బి) సామర్థ్యాన్ని పెంచుట

సి) ఆర్థికాభివృద్ధి

డి) ఆర్థిక స్థిరత్వము

ఇ) అభిలషనీయమైన ఆదాయపంపిణీ మొదలగునవి.

అభివృద్ధి చెందిన, చెందుతున్న దేశాల లక్ష్యాలలో అంతగా భేదం లేనప్పటికీ, ఆయా దేశాలలో కోశ విధానం అవలంభించే పద్ధతులు భిన్నంగా ఉంటాయి. ఆర్థికాభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో మూలధనము, నైపుణ్యంగల శ్రామికశక్తి, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, పొదుపు, పెట్టుబడి కొరత వుండదు. కానీ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆర్థికాభివృద్ధికి కావలసిన వనరులు, సాధనాలు అన్నీ కొరతగా ఉంటాయి. అందువలన ప్రభుత్వ కోశ విధానం ఆర్థికాభివృద్ధిని శీఘ్రతరం చేసేందులకు గల అడ్డంకులన్నీ తొలగించే విధంగా ఉండాలి.

వెనుకబడిన దేశాలలో వినియోగం ఎక్కువ, పొదుపు రేటు తక్కువగా ఉంటుంది. అందువలన మూలధన రూపకల్పనను పెంచవలసిన ఆవశ్యకత కూడా ఉన్నది. అందువలన ఈ దేశాలలో పెట్టుబడి రేటు కూడా తక్కువగా వుంటుంది. కాబట్టి జాతీయాదాయాన్ని పెంచవలెనంటే, పెట్టుబడిని పెంచి, ఉత్పత్తిని వృద్ధి చేసే కోశ విధానం అవసరం. దీనికి తోడు తరచుగా తలెత్తే ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులను కూడా అదుపుచేయాల్సిన ఆవశ్యకత కలదు.

వెనుకబడిన దేశాలలో కోశ విధాన ప్రత్యేక లక్ష్యాలు :

ఎ) దీర్ఘకాలిక పేదరికం

బి) దీర్ఘకాలిక నిరుద్యోగం

సి) దీర్ఘకాలిక వెనుకబాటు తనం (ఆర్థిక, సాంఘిక విషయాలలో)

డి) ఆదాయ, సంపదలలో విపరీతమైన వ్యత్యాసాలు

అందువలన వెనుకబడిన దేశాల ప్రభుత్వాలు ఆర్థికాభివృద్ధిని వేగవంతం చేసేందులకు క్రింది కోశ విధాన సాధనాలను అనుసరించాల్సి ఉంటుంది.

ఎ) పన్నులు

బి) ప్రభుత్వ వ్యయం

సి) ప్రభుత్వ రుణాలు మొదలగునవి.

డి) ప్రభుత్వ వ్యయం

సి) ప్రభుత్వ రుణాలు మొదలగునవి

ఈ సాధనాల సహాయంతో ముఖ్యంగా

ఎ) ఉద్యోగాలను, ఉద్యోగావకాశాలను సృష్టించటం

బి) మూలధన రూపకల్పన

సి) సంక్షేమ చర్యలు

డి) ఆర్థిక సుస్థిరత మొదలగునవి

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఈ క్రింది లక్ష్యాలను సాధించేందులకు తగిన కృషి జరగాల్సి వుంటుంది.

1) కోశ విధానం ద్వారా వనరుల తరలింపు : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సహజ వనరులు సమృద్ధిగానే ఉంటాయి. అయితే ఆ వనరులను పూర్తిగా వినియోగించకపోవటం, లేక దుర్వినియోగ పరచటం లేదా అసలు వినియోగించకపోవటం జరుగుతుంది. కాబట్టి ప్రభుత్వం ముఖ్యంగా ఈ క్రింది విషయాలపట్ల శ్రద్ధ కనబరచాలి.

ఎ) ముందుగా వనరులు ఎక్కడ ఉన్నాయో (సహజవనరులు, మానవ వనరులు ద్రవ్య వనరులు) గ్రహించాలి.

బి) ఆ వనరులను ప్రభుత్వం ఉమ్మడిగా సమీకరించగలగాలి.

సి) అలా తరలించి, సమీకరించిన వనరులను మూలధన రూపకల్పనకు వినియోగించాలి.

డి) అలా సేకరించిన కోశ మరియు ద్రవ్య వనరులను పెట్టుబడి రంగంలో అవసరమైన మార్గాలలోకి తరలించాలి.

ఇ) ముఖ్యంగా అభివృద్ధికి అవసరమైన ఆర్థిక అవస్థాపనా సదుపాయాలను పెంచి తద్వారా వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక అభివృద్ధిలకు మార్గాన్ని సుగమనం చేయాలి.

ఉదా : ఎ) రైల్వేల నిర్మాణం

బి) విద్యుశ్చక్తికి ప్రాజెక్టులు

సి) కమ్యూనికేషన్ల అభివృద్ధి

డి) నీటి పారుదల

ఇ) రవాణా సదుపాయాలను వృద్ధి చేయటం

ఎఫ్) సాంఘిక అవస్థాపనా సదుపాయాలను కూడా సమానంగా అభివృద్ధి చేసేందులకు తగిన పెట్టుబడి పెట్టాలి.

ఉదా : విద్య, వైద్యం, సురక్షిత త్రాగునీరు మరియు పారిశుద్ధ్యం

జి) కోశ సాధనాలను వినియోగించి నిధుల దుర్వినియోగాన్ని అరికట్టడం.

హెచ్) ప్రైవేటు రంగంలోనికి కూడా వనరుల తరలింపు జరిగేటట్లు చూడటం.

ఐ) పన్నులు. ప్రభుత్వ రుణాలు, స్వదేశీ పొదుపు, ప్రభుత్వ రంగ సంస్థల నుండి వచ్చే ఆదాయం.

జె) లోటు ద్రవ్య విధానము మొదలగు మార్గాల ద్వారా ప్రభుత్వం తనకు కావలసిన కోశ వనరులను సమకూర్చుకుంటుంది.

2) మూలధన రూపకల్పన మరియు ఆర్థిక వృద్ధి : మూలధన రూపకల్పన మరియు ఆర్థిక వృద్ధి కోశ విధానం యొక్క మరో రెండు ముఖ్య ఉద్దేశాలుగా చెప్పవచ్చును. మూలధన వనరుల లభ్యతను బట్టే ఆదేశ అభివృద్ధి నిర్ణయింపబడుతుంది. ముఖ్యంగా ప్రభుత్వ రంగంలో మూలదన రూపకల్పన ద్వారా పెట్టుబడి పెట్టి దేశ అభివృద్ధికి కృషి చేయాలి. నిరుత్సాహంగా ప్రైవేటు రంగంలో కూడా మూలధన రూపకల్పన చేయాల్సిన అవసరం వున్నది. దీర్ఘకాలంలో ప్రతిఫలాలనిచ్చే, భారీ వ్యయంతో కూడుకున్న భారీ పరిశ్రమల స్థాపనకు ప్రభుత్వ రంగమే పూనుకోవాలి. ప్రైవేటు రంగంలో సాధారణంగా ఇలాంటి కార్యక్రమాలు చేపట్టేందులకు వ్యక్తులు ముందుకు రారు. కాబట్టి ప్రభుత్వం ఈ విధమైన నిర్ణయాన్ని తీసుకోవాల్సి ఉంటుంది. ప్రభుత్వ రంగంలోని కీలక పరిశ్రమల అభివృద్ధిపట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించాల్సి ఉంటుంది. ప్రైవేటు రంగంలో కూడా పరిశ్రమల స్థాపన జరిగేటట్లు ప్రభుత్వం కృషిచేసి తద్వారా ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితా స్థాయిలను పెంచేందులకు కృషి చేయాలి.

ప్రభుత్వ ప్రైవేటు రంగాలలో పారిశ్రామికాభివృద్ధిని ప్రోత్సహించేందులకు కావలసిన సాంఘిక, ఆర్థిక అవస్థాపనా సదుపాయాలపై కూడా పెద్ద మొత్తంలో వ్యయం చేయాల్సి ఉన్నది.

పరిశోధన మరియు అభివృద్ధిలపట్ల అత్యంత శ్రద్ధ కనబరచాలి. దేశ అభివృద్ధికి అత్యంత అవసరమైన ఈ అంశంపై పెట్టుబడులు పెట్టవలసి ఉంటుంది.

ప్రొఫెసర్ రాగ్నార్ నర్క్స్ భావించినట్లు అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో మూలధన రూపకల్పన ద్వారా ప్రభుత్వ విత్తం క్రొత్త ప్రాధాన్యత సంతరించుకున్నది.

3) వనరుల పున: కేటాయింపు : ఆర్థికాభివృద్ధికి అరుదైన వనరులను హేతు బద్ధంగా కేటాయించాల్సి వుంటుంది. అందుకనుగుణంగా వనరులను వినియోగంపై తగ్గించి పెట్టుబడి కార్యక్రమాలకు పెంచాల్సిన అవసరం కలదు. జాతీయాదాయంలో పొదుపు శాతం పెంచాల్సి ఉంటుంది. వివిధ పరిశ్రమల మధ్య వనరులను సమర్థవంతంగా వినియోగించి గరిష్ట ప్రయోజనం పొందేందులకు కృషి చేయాలి.

విలాస వస్తువులపై అధికపన్ను విధించాలి. అయితే మూలధన వస్తువులను తయారు చేసే పరిశ్రమలకు పన్నుల మినహాయింపులు, రాయితీలు ఇవ్వాల్సి ఉంటుంది. అలానే నిత్యావసర వస్తువులపై దిగుమతి సుంకాలు తక్కువగా, విలాస వస్తువులపై అధికంగా విధించాల్సి ఉంటుంది.

4) సంతులిత ప్రాంతీయాభివృద్ధి : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో సాధారణంగా ప్రాంతీయ అసమానతలుంటాయి. కాబట్టి వాటిని తొలగించే విధంగా వనరులు కేటాయించి ప్రాంతీయ సమానతలకు పూనుకోవాలి. ముఖ్యంగా గ్రామీణ రంగంలో ప్రజలు నిరక్షరాస్యత, పేదరికం, నిరుద్యోగం మొదలగు సమస్యలతో బాధపడుతుంటారు. కాబట్టి అన్ని ప్రాంతాలతో పాటు, అన్నివర్గాల వారిని కూడా అభివృద్ధి పరచేవిధంగా కోశ విధానం కృషి చేయాలి.

5) పారిశ్రామికాభివృద్ధి ఆశక్యకత : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ప్రాంతీయ అసమానతలను తొలగించాలంటే పారిశ్రామికాభివృద్ధి అత్యవసరం అని చెప్పవచ్చును. తద్వారా ఆయా ప్రాంతాలలో వుత్పత్తిని, ఉద్యోగావకాశాలను పెంచవచ్చు. ప్రజల జీవన ప్రమాణాలను కూడా పెంచవచ్చును. అలానే పారిశ్రామికాభివృద్ధిని సాధించటమే కాక వ్యవసాయ, పారిశ్రామికాభివృద్ధుల మధ్య సంతులిత వృద్ధి సాధించాల్సి ఉంటుంది.

6) సామాజిక న్యాయం : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆదాయ, సంపదల మధ్యగల అసమానతలను కూడా తొలగించాల్సి వుంటుంది. తద్వారా ఆర్థికాభివృద్ధి ఫలితాలను అందరికీ సమానంగా పంచాలి. సంపద, ఆదాయం కేవలం కొద్దిమంది చేతుల్లోనే పరిమితం కాకుండా ప్రజలందరి మధ్యా సమానంగా పంపిణీ చేసే ప్రయత్నం చేయాలి. ధనిక, పేద తారతమ్యాలను తొలగించి అందరికీ కనీస అవసరాలను తీర్చేందులకు కృషి చేయాలి. సమాజ సంక్షేమ కార్యక్రమాలపై అధికంగా వ్యయం చేయాల్సిన అవసరం వున్నది.

7) ఉద్యోగాల సృష్టి : అధిక మూలధనం వ్యయం చేస్తే అధిక వుద్యోగావకాశాలు వెంటనే ఏర్పడవు. కాబట్టి కోశ విధానం ద్వారా తక్షణమే వుద్యోగ అవకాశాలను పెంచి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో పేద ప్రజల ఉపాధి కల్పించాలి. మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వం 'ఉద్యోగం

గ్యారంటీ పథకం' అప్పటి ప్రధాని శ్రీ వి.పి. సింగ్ ఆధ్వర్యంలో ప్రారంభించి తద్వారా వుత్పాదక వుపాధి సదుపాయాలను మెరుగుపరచింది. తద్వారా వుపాధి సదుపాయాలకు కోశ విధానాన్ని వినియోగించదని తెలియుచున్నది.

చిన్న తరహా పరిశ్రమలకు రాయితీలు, గ్రామీణ, కుటీర పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహకాలు ఇచ్చి తద్వారా ఉపాధి అవకాశాలను పెంచేందులకు కృషి జరుగుతున్నది. ముఖ్యంగా శ్రమ సాంద్రత పద్ధతినసరించే పరిశ్రమలను ప్రారంభించి తక్కువ మూలధనాన్ని, ఎక్కువ శ్రమను వినియోగించుకోవాలి.

8) ఆర్థిక సుస్థిరత : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో తరచుగా ఆర్థిక మాంద్యం, ద్రవ్యోల్బణం ఏర్పడి ఆర్థిక అస్థిరతను తెస్తున్నాయి. కాబట్టి వ్యాపార చక్రాలను నివారించి, ఆర్థిక సుస్థిరత, పరిపూర్ణ ఉద్యోగితలను సాధించాల్సిన అవసరం చాలా వున్నది. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో అసలే అభివృద్ధి అంతంత మాత్రంగా ఉంటుంది. దానికి తోడు అస్థిరత కూడా తోడయితే సమస్యలు మరింత తీవ్రతరమవుతాయి.

9) జనాభా మరియు వనరుల మధ్య సమన్వయం : అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో పెరుగుతున్న జనాభా దేశ అభివృద్ధికి పెద్ద అవరోధంగా నిలిచింది. అయితే వనరులు మాత్రం కొరతగా వుంటాయి. ఉన్న వనరులను సద్వినియోగ పరచుకోవటం కూడా జరగదు. కాబట్టి పెరుగుతున్న జనాభాను అరికట్టి వనరులన్నీ పూర్తిగా సద్వినియోగపరచుకుని తద్వారా దేశాభివృద్ధి సాధించేందులకు ప్రయత్నం చేయాలి.

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల కోశ విధాన లక్ష్యాలు డాక్టరు చెల్లయ్య అభిప్రాయం :

ఎ) పెట్టుబడి రేటును పెంచుతూ వివిధ కోశ సాధనాల ద్వారా వాస్తవిక వినియోగాన్ని తనిఖీ చేయాల్సిన అవసరం గలదు.

బి) అత్యవసరమనుకున్న సామాజిక కార్యక్రమాల్లోని పెట్టుబడులు ప్రవహించేటట్లు చేయాలి.

సి) ఆర్థిక ప్రణాళికా ధ్యేయాలననుసరించి ప్రజల కొనుగోలు శక్తిని నియంత్రించటం జరగాలి.

డి) ప్రజల దీర్ఘ కాలిక అవసరాల దృష్ట్యా ఆదాయ, సంపదల పంపిణీని సవరించాలి.

రాజా జె. చెల్లయ్య అభిప్రాయం ప్రకారం పన్నులు, ప్రభుత్వ రుణాలు, లోటు ద్రవ్య విధానాలను వినియోగించి ఈ క్రింది లక్ష్యాలను సాధించటానికి వెనుకబడిన దేశాలు కృషి చేయాలి.

ఎ) వినియోగంపై నియంత్రణలు మరియు వినియోగాన్ని నిగ్రహించుకోవటం.

బి) వినియోగం నుండి పెట్టుబడికి వనరులను వ్యాప్తి చేయటం.

సి) పొదుపు, పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించేందులకు కొన్ని ప్రోత్సామకాలను కల్పించటం

డి) పెట్టుబడి తరహాలో మార్పులు తెచ్చి తద్వారా మూలధన రూప కల్పన చేయాలి.

ఇ) ప్రైవేటు రంగం నుండి దేశ ఖజానాలోకి వనరులను తరలించి తద్వారా ప్రభుత్వ రంగ పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించాలి.

ఎఫ్) ఆదాయ, సంపదల మధ్య వ్యత్యాసాలను తొలగించాలి.

12.5. కోశ సాధనాలు - పనితీరు

కోశవిధానాన్ని అమలు పరచేందులకు ప్రభుత్వానికి పదునైన విత్త సాధనాలు కూడా అవసరం. వాటిలో ముఖ్యమైనవి.

ఎ) పన్నులు

బి) ప్రభుత్వవ్యయం

సి) ప్రభుత్వ రుణం

డి) రుణ యాజమాన్యం

ఇ) లోటు ద్రవ్య విధానం

ఎ) పన్నులు : కోశ సాధనాలలో అతి ముఖ్యమైనవి పన్నులు. పన్నులు ఈ క్రింది రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును.

ఎ) ప్రత్యక్ష పన్నులు

బి) పరోక్ష పన్నులు

ప్రజల ఆదాయాలమీద, సంస్థల ఆదాయాలమీద వ్యక్తిగత ఆదాయ పన్ను, కార్పొరేషన్ పన్నులు చెల్లించబడతాయి. వీటిని ప్రత్యక్ష పన్నులు అంటాము. ధనికుల మీద అధిక భారాన్ని మోపే ఈ పన్నుల వల్ల ఆదాయ, వ్యత్యాసాలు కొంత వరకు తగ్గించాలి. ఈ పన్నుల భారం వేరే వ్యక్తుల మీదకు తరలించే అవకాశం లేదు.

వస్తు సేవల మీద విధించే ఎక్సైజ్ సుంకాలు, కస్టమ్స్ సుంకాలవలన పరోక్షంగా ప్రభుత్వం కొన్ని పన్నులు విధించుచున్నది. సాధారణంగా ఈ పన్నులు ధరలతో కలిసి వుంటాయి. కాబట్టి ఎంత పన్ను చెల్లిస్తున్నామనే విషయం పన్ను చెల్లింపుదారులకు కూడా తెలియదు, వ్యాపారస్తులు, ఉత్పత్తి దారుల మీద విధించబడే ఈ పన్నులు పరోక్షంగా వినియోగదారులమీదకు తరలించబడతాయి.

పన్నుల ఉద్దేశాలు :

ఎ) ఆదాయ, వ్యత్యాసాలను తొలగించటం.

బి) విలాస వస్తువులపై అధికపన్ను, నిత్యావసర వస్తువులపై తక్కువ పన్నులు విధింపబడతాయి.

సి) వినియోగాన్ని తగ్గించి పెట్టుబడిని పెంచటం

డి) ప్రభుత్వానికి కావలసిన విత్తాన్ని పన్నుల రూపంలో సమకూర్చుకోవటం

ఇ) సమానత్వం, వ్యాకోచిత, పొదుపు, ప్రయోజనం, పన్ను చెల్లించే శక్తి, చెల్లింపుదారులకు వీలు, సమన్వయం, దేశమంతటా ఒకే పన్ను రేటు మొదలగు నియమాలననుసరించి పన్ను విధింపు జరగాలి.

ఎఫ్) పన్నుల ఎగవేత లేకుండా, అందరూ విధిగా పన్ను చెల్లించాలి.

ద్రవ్యోల్బణ సమయంలో అధిక పన్నులు, ఆర్థిక మాంధ్యం వచ్చినపుడు తక్కువ పన్నులు విధించాలి. తద్వారా ఆర్థిక అస్థిరతను నివారించి సుస్థిరతను ఏర్పాటు చేయవచ్చును. ప్రజలచేతిలో పెట్టుబడి పెట్టేందులకు, కనీస అవసరాలను తీర్చేందులకు సరిపడా వనరులుంచే విధంగా పన్నుల విధానాన్ని తీర్చిదిద్దాలి.

బి) ప్రభుత్వ వ్యయం : ద్రవ్యోల్బణ సమయంలో ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని వీలైనంత వరకు అదుపుచేసి, తద్వారా ద్రవ్యోల్బణాన్ని నియంత్రించాలి. అయితే నిత్యావసర వస్తువుల ధరలు పెరిగినప్పుడు ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు తగ్గకుండా అవసరమైతే ఉద్యోగులకు కరువు భత్యం, నిత్యావసర వస్తువుల దిగుమతులపై మాత్రం ప్రభుత్వం వ్యయం చేయాల్సి వుంటుంది. పేద ప్రజలకు కొద్దిగా సబ్సిడీలివ్వాల్సి వుంటుంది. మొత్తం మీద ద్రవ్యోల్బణ సమయంలో ద్రవ్య సప్లయి ఏమాత్రం పెరగకూడదు. కాబట్టి ప్రభుత్వ వ్యయం కూడా చాలా మితంగా వినియోగించాలి. అభివృద్ధికి కీలకమైన, ముఖ్యమైన కొన్ని విధులను నిర్వర్తించటానికి మాత్రమే ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని వినియోగించాల్సి ఉంటుంది.

ఆర్థిక మాంధ్యం వచ్చినపుడు మాత్రం ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని పెంచి తద్వారా, మందకొడిగా వున్న ఉత్పత్తి, ఉపాధి సదుపాయాలను పెంచాల్సిన అవసరం వున్నది. తద్వారా ప్రజల ఆదాయాలను, కొనుగోలు శక్తిని, సార్థక డిమాండును, ధరలను, లాభాలను పెంచవచ్చు. ప్రభుత్వం సబ్సిడీలిచ్చి, పెట్టుబడిదారులు వుత్పత్తి కార్యక్రమాలను, ప్రజలు స్వయం ఉపాధి కార్యక్రమాలను చేపట్టాల్సిన అవసరం వున్నది.

అయితే ప్రభుత్వ వ్యయాన్ని వినియోగంపై కాక ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలపై వెచ్చిస్తే అధిక ప్రయోజనం దక్కుతుంది. ప్రభుత్వ వ్యయం విపరీతంగా పెరిగితే ద్రవ్యోల్బణం పెరిగే ప్రమాదం వున్నది. అందువలన ప్రభుత్వ వ్యయం సమర్థవంతంగా ఉత్పాదక కార్యక్రమాల మీదే వ్యయం చేయాల్సి వుంటుంది.

సి) **ప్రభుత్వ రుణం :** వ్యక్తుల వలే ప్రభుత్వం కూడా ఒక్కో సందర్భంలో రుణం తీసుకోవలసి వుంటుంది. ఈ రుణాలు రెండు విధాలుగా వుంటాయి.

1) అంతర్గత రుణాలు 2) బహిర్గత రుణాలు

1) అంతర్గత రుణాలు : వ్యక్తుల నుండి, బాంకుల నుండి, ఆర్థిక సంస్థల నుండి, యల్.ఐ.సి.ల నుండి జీవిత భీమా సంస్థల నుండి, రిజర్వు బాంకు నుండి ఈ రుణాలు సేకరించవచ్చును. షరతులు లేకుండా ఈ రుణాలను ప్రభుత్వం స్వీకరించవచ్చును.

2) బహిర్గత రుణాలు : అంతర్జాతీయ బాంకుల నుండి, విదేశాల నుండి పెద్ద మొత్తంలో రుణాలు సేకరించవచ్చును. ఆంక్షలు, షరతులకు లోబడి ఈ రుణాలు తీసుకోవలసి వుంటుంది.

ద్రవ్యోల్బణ సమయంలో ప్రజల దగ్గరున్న అధిక మొత్తాన్ని ప్రభుత్వం చేతిలోకి తెచ్చుకునేందులకు అంతర్గత రుణాలను స్వీకరిస్తుంది. ఆర్థిక మాంద్యం వచ్చినపుడు విదేశీ రుణాలు, అంతర్జాతీయ రుణాలు కూడా స్వీకరించవచ్చును.

డి) రుణ యాజమాన్యము : ప్రభుత్వ రుణాల రూపంలో అప్పులు తీసుకోవటం, తిరిగి చెల్లించే తీరు ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఎటువంటి చెడు ప్రభావాన్ని కలిగించకుండా వుండేటట్లు చూసుకోవాల్సిన బాధ్యత ప్రభుత్వానిదే అని చెప్పవచ్చును. రుణ వ్యవహారాలన్నీ ద్రవ్యోల్బణ, ఆర్థిక మాంధ్యాలను దేశం నుండి తొలగించి ఆర్థిక సుస్థిరతను ఏర్పాటు చేసేందులకు కృషి చేయుటమే రుణ యాజమాన్యం అంటారు. ఈ సందర్భంగా ప్రభుత్వం కొన్ని నియమాలు పాటించాల్సి వుంటుంది.

రుణ యాజమాన్య నియమాలు :

ఎ) ప్రభుత్వ రుణాలపై వడ్డీ రేటు తక్కువగా వుండాలి.

బి) పెట్టుబడి అవసరాలను తీర్చగలగాలి.

సి) స్వల్పకాలిక రుణాలను దీర్ఘకాలిక రుణాలుగా మార్చుట.

డి) ప్రభుత్వ రుణ విధానం, కోశ, ద్రవ్య విధానాలతో సమన్వయ పరచుట.

ఇ) వీలైనంత పరిమితంగా కఠిన షరతులు విధించే విదేశీ రుణాలను తీసుకొనుట.

స్వదేశీ రుణాలను ఆర్థిక మాంధ్యం సమయంలో ప్రభుత్వం తిరిగి చెల్లిస్తే ప్రజల వినియోగ శక్తి, సార్థక డిమాండులను పెంచుకొనవచ్చును. విదేశీ రుణాలను తిరిగి చెల్లించినపుడు ఆ డబ్బు దేశం దాటి వెళుతుంది. కాబట్టి మనదేశ అభివృద్ధికి ఏ విధంగానూ ఉపకరించదు. అదే స్వదేశీరుణాలు తిరిగి చెల్లిస్తే ఆ డబ్బు స్వదేశంలోనే వుంటుంది కాబట్టి ఎటువంటి ఇబ్బందీ వుండదు.

అలానే రుణ భారం భావితరాలకు తరలించటం పట్ల చాలా జాగ్రత్తగా వ్యవహరించాల్సి వుంటుంది. ఏమైనప్పటికి రుణ యాజమాన్యం కూడా దేశంలో ఆర్థిక సుస్థిరత ఏర్పరచేందులకు సహకరించాలి. వీలైనంత కనిష్ట రుణంతో గరిష్ట సామాజిక ప్రయోజనం వుండే విధంగా జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి.

ఇ) లోటు ద్రవ్య విధానం : ప్రభుత్వ ఆదాయ వనరులలో కొరత ఏర్పడినపుడు, ఆ కొరతను నివారించేందులకు ప్రభుత్వం రిజర్వుబాంకు ద్వారా లోటు ద్రవ్య (డెఫిసిట్ ఫైనాన్సింగ్) విధానానికి పూనుకుంటుంది. ప్రభుత్వ వ్యయం ప్రభుత్వ ఆదాయాన్ని మించి వున్నపుడు ప్రభుత్వం లోటు ద్రవ్య విధానాన్ని ఈ క్రింది విధంగా ఉపయోగిస్తుంది.

ఎ) కేంద్ర బాంకునుండి అప్పులు తీసుకొనుట

బి) కేంద్ర (రిజర్వు) బాంకు కూడబెట్టిన కాష్ బాలెన్సెస్‌ను ప్రభుత్వం డ్రా చేయటం.

సి) కేంద్ర బాంకు డబ్బును క్రొత్తగా ముద్రించి ఆర్థిక వ్యవస్థలోకి పంపించటం.

పై పద్ధతుల్లో ఏ పద్ధతిని అవలంభించయినా క్రొత్త ద్రవ్యాన్ని సృష్టించి తద్వారా ప్రభుత్వం లోటును పూరించుకొనవచ్చును. ఆర్.ఎన్ త్రిపాఠి అభిప్రాయం ప్రకారం ప్రభుత్వ బడ్జెట్‌లో ఆదాయ వ్యయాల మధ్య వ్యత్యాసాన్ని తొలగించేందులకు ప్రభుత్వం ద్రవ్య సప్లయిని పైన పేర్కొన్న మార్గాల ద్వారా పెంచటాన్ని లోటు ద్రవ్య విధానం అంటాము. జె.ఎమ్. కీన్స్ ఆర్థిక మాంధ్యాన్ని నివారించి ఉత్పత్తి, ఉద్యోగావకాశాలను పెంచేందులకు వాడే కోశ సాధనంగా పేర్కొన్నాడు.

యుద్ధ సమయంలో, ప్రకృతి వైపరీత్యాలు సంభవించినపుడు ఈ లోటు ద్రవ్య విధానాన్ని మోతాదు మించకుండా వాడాల్సి వుంటుంది. అత్యవసర పరిస్థితులలోనే వాడాల్సిన ఈ సాధనాన్ని లోటు వచ్చినప్పుడెల్లా వాడితే ద్రవ్యోల్బణాన్ని పెంచుతుంది.

లోటు ద్రవ్య విధానం అగ్నివలే మంచి సేవకుడు, అయితే చెడు యజమాని, కాబట్టి అతిగా ద్రవ్యాన్ని ముద్రించి ద్రవ్యోల్బణాన్ని ఆహ్వానించకుండా కొన్ని పరిమితులకు లోబడి ఈ సాధనాన్ని వినియోగించాల్సి వుంటుంది.

12.6 కోశ విధానం ద్వారా ఆర్థిక సుస్థిరత :

కీన్స్ సిద్ధాంతం ప్రకారం ఒక వ్యక్తి చేసే వ్యయం వేరొక వ్యక్తికి ఆదాయమవుతుంది. ప్రతి వ్యక్తి తన ఆదాయాన్ని వినియోగ వస్తువుల కొనుగోలుపై గానీ లేక సేవలపై గానీ వ్యయం చేయవచ్చు. లేదా ఉత్పత్తిని పెంచేందులకు పెట్టుబడి వస్తువులపై కూడా వ్యయం చేయవచ్చును. $Y= C+I$

వ్యక్తుల మొత్తం వ్యయము (Y) = వినియోగ వస్తువులు (C) + పెట్టుబడి వస్తువులు (I)

ఆర్థిక సుస్థిరతకు సమిష్టి సప్లయి, సమిష్టి డిమాండులు కూడా సమానంగా వుండాలి. పొదుపు పెట్టుబడులు కూడా సమానంగా వుండాలి. సార్థక డిమాండు ఉంటే పరిపూర్ణ ఉద్యోగితను కూడా సాధించ వచ్చును.

తద్వారా దేశంలో ఆర్థిక సుస్థిరత చోటుచేసుకుంటుంది.

సార్థక డిమాండు (Ed) = జాతీయాదాయం (Y) = జాతీయోత్పత్తి విలువ = మొత్తం వ్యయము = వినియోగ వస్తువులపై వ్యయము + పెట్టుబడి వస్తువులపై వ్యయం.

$E_d = y = C + 1$

ఒక్కో సందర్భంలో ఆదాయాన్ని వినియోగం వస్తువులపై కానీ, పొదుపు (S) పై కానీ వ్యయం చేయవచ్చు.

కాబట్టి

$Y = C + S$ అని కూడా చెప్పవచ్చును.

$Y = C + I$ .... (1)

$Y = C + S$ .... (2)

1) మరియు 2) సమీకరణాల నుండి

$\not{C} + I = \not{C} + S$

పెట్టుబడి (1) = పొదుపు (S)

మొదటి దశలో ఆదాయాన్ని వినియోగాన్ని (C) మరియు పెట్టుబడి (I) వస్తువులపై వ్యయం చేయబడుతుంది. రెండవ దశలో ఆదాయం ఇంకా పెరిగినపుడు వినియోగ వస్తువులపై (C) మరియు పొదుపు (S) పై వినియోగించబడుతుందని, చివరకు పొదుపు, పెట్టుబడులు సమానమవుతాయని పై సమీకరణాలు చెబుతున్నాయి. అప్పుడు పరిపూర్ణ ఉద్యోగిత ఏర్పడి, ఆర్థిక సుస్థిరత సాధించబడుతుంది.

ఆర్థిక అస్థిరత ఏర్పడే పరిస్థితులు : ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యోల్బణం, ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడినపుడు ఆర్థిక అస్థిరత చోటు చేసుకుంటుంది. కీన్స్ అభిప్రాయం ప్రకారం ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్య పరిస్థితిలో ఉండాలంటే ప్రజలు పొందే ఆదాయం (Y), వినియోగ వస్తువులు (C), పెట్టుబడి వస్తువులపై (I) పై పెట్టే వ్యయంతో సమానమవుతుంది. ఈ పరిస్థితిని క్రింది రేఖా చిత్రం ద్వారా తెలియజేయ వచ్చును.

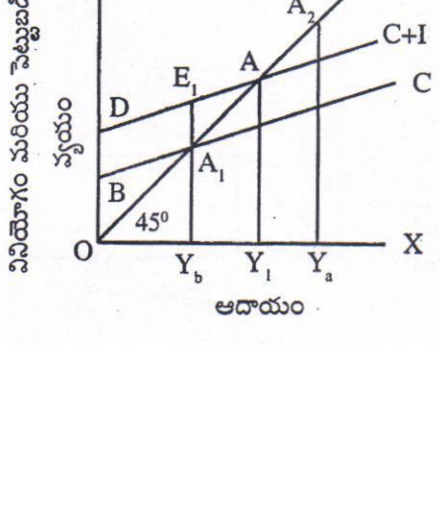

పై పటంలో X అక్షంపై ఆదాయం, Y అక్షంపై వినియోగ వస్తువులు మరియు పెట్టుబడి వస్తువులు తీసుకొనబడినాయి. C రేఖ వినియోగ వస్తువులపై వ్యయాన్ని C+1 రేఖ వినియోగ పెట్టుబడి వస్తువులపై వ్యయాన్ని తెల్పుతున్నాయి. ఆదాయం 'O' అయినప్పటికీ, వినియోగ వ్యయం తప్పనిసరిగా కొంత వుంటుంది. కాబట్టి వినియోగ రేఖ మూలం నుండి కాక Y అక్షంకు కొంచెం పై భాగం నుండి మొదలవుతుంది. Z రేఖ ఆదాయం క్రమేపీ పెరుగుతున్నట్లు తెలియజేస్తున్నది. కాబట్టి దీనిని ఆదాయరేఖ (Z) అంటాము.

ఆర్థిక సుస్థిరత : Z రేఖ C+1 రేఖను A అనే బిందువు వద్ద ఖండించింది. ఇక్కడ Y = C+1

సమిష్టి సప్లయి = సమిష్టి డిమాండు = సార్థక డిమాండు = పరిపూర్ణ వుద్యోగిత

పొదుపు = పెట్టుబడి

కాబట్టి OY_1 ఆదాయం వద్ద దేశంలో ఆర్థిక సుస్థిరత వున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఆర్థిక అస్థిరత :

ఎ) ద్రవ్యోల్బణం : OYb ఆదాయం వద్ద C+1 రేఖ ఆదాయరేఖ (Z) కంటే పైవైపున వున్నది. కాబట్టి $E_1 A_1$ మేరకు ఆదాయం కంటే వినియోగ, పెట్టుబడి వస్తువుల పై వ్యయం అధికంగా వున్నవని చెప్పవచ్చును.

C+1 > Z,

పొదుపు తగ్గినందున S<I

సమష్టి సప్లయి < సమిష్టి డిమాండు

అధిక డిమాండువలన సమిష్టి సప్లయి తక్కువగా వుంటుంది. తద్వారా ధరలు కూడా విపరీతంగా పెరిగి ద్రవ్యోల్బణం ఏర్పడుతుంది. అసమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. దీనినే ఆర్థిక అస్థిరత అంటారు.

బి) ఆర్థిక మాంద్యం : Oya ఆదాయం వద్ద C+1 రేఖ కంటే ఆదాయరేఖ (Z) పై వైపున వున్నది. కాబట్టి $E_2 A_2$ మేరకు ఆదాయం వినియోగ పెట్టుబడి వస్తువులు (C+1) పై వ్యయం కంటే అధికంగా వున్నదని తెలియుచున్నది.

C+1 < Z

పొదుపు పెరిగినందున

S>1 అవుతుంది.

సమిష్టి సప్లయి < సమిష్టి డిమాండు.

సార్థక డిమాండు లోపిస్తుంది. పెరిగిన ఆదాయాన్ని వినియోగ, పెట్టుబడి వస్తువులపై వ్యయం చేయకుండా పొదుపుకు ప్రాధాన్యత నివ్వటం అస్థిరతకు దారి తీస్తుంది. ఈ పరిస్థితిలో ఆర్థిక మాంద్యం చోటు చేసుకుంటుంది. నిరుద్యోగం కూడా ఏర్పడుతుంది. ఆర్థిక కార్య కలాపాలన్నీ మందకొడిగా తయారవుతాయి. కాబట్టి ఈ పరిస్థితిని కూడా ఆర్థిక అస్థిరత అని పిలవవచ్చును.

కోశ విధానం ద్వారా ఆర్థిక సుస్థిరత సాధించుట : ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడినపుడు, దేశంలో ఆర్థిక సుస్థిరతను ఎలా ఏర్పాటు చేయాలి? అనే అంశంపై కీన్స్ విశేషమైన కృషి చేశాడు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో నష్ట పూరక లేక పరిపూరక విత్తం ద్వారా గుణక ప్రభావంతో ఏ విధంగా సమతౌల్య పరిస్థితిని తీసుకురావచ్చో పరిశీలించాల్సిన అవసరం గలదు.

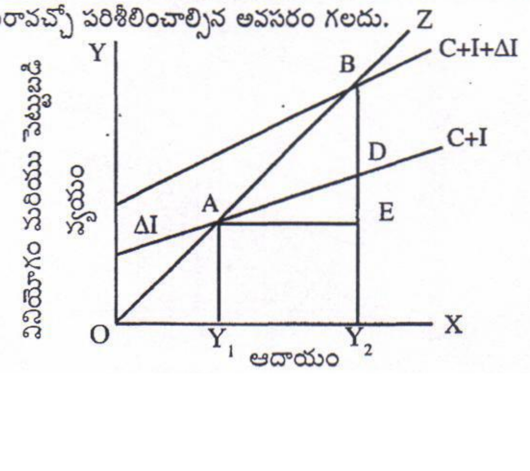

ΔI = ప్రభుత్వ వ్యయ పెరుగుదల

పై పటంలో చూపిన విధంగా C+I రేఖ వినియోగం మరియు పెట్టుబడి వస్తువులపై వ్యయాన్ని తెల్పుతుంది. C+I రేఖకు అదనంగా కొంత పెట్టుబడిని కలిపి C+I+ I రేఖను కూడా గీయాల్సి వుంటుంది. C+I రేఖకు C+I+ I రేఖ సమాన దూరంలో వుండి ఎక్కడ చూసినా ప్రభుత్వ వ్యయంలోని పెరుగుదల సమానమని తెలియజేస్తున్నది.

ఆదాయం OY_1 ఉన్నప్పుడు ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్య పరిస్థితిలో వున్నట్లు తెలియుచున్నది. OY_1 ఆదాయాలలోనికి లోపు వ్యయం ఆదాయాన్ని మించి ద్రవ్యోల్బణాన్ని సూచిస్తున్నది. OY_1 ఆదాయాన్ని మించితే ఆదాయం వ్యయం కంటే అధికంగా వుండి ఆర్థిక మాంద్యాన్ని సూచిస్తున్నది. ఇదే విషయం మొదటి రేఖా చిత్రంలో కూడా సూచించబడింది.

కీన్స్ పరిపూరక లేక నష్ట పూరక విత్త సిద్ధాంతం అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో ఆర్థిక మాంద్యాన్ని నివారించేందులకు మాత్రం చక్కగా వుపకరిస్తుంది. అయితే అభివృద్ధి చెందిన లేక చెందుతున్న దేశాలలో ద్రవ్యోల్బణాన్ని ఏ విధంగా అరికట్టవచ్చునే ప్రశ్నకు సంతృప్తికర సమాధానాన్నివ్వలేదు. కాబట్టి పరిపూరక విత్త సిద్ధాంతం ఆర్థిక అస్థిరతలో మాంధాన్ని మాత్రమే నివారించగలదు. కానీ ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులలో ఏవిధంగా పనిచేస్తుందో వివరణ ఇవ్వబడలేదు.

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో తరచుగా ఆదాయం వ్యయాన్ని మించి పెరగటం వలన ఉపాంత వినియోగశక్తి (MPC) తగ్గి, ఉపాంత పొదుపు శక్తి పెరగటం జరుగుతుంది. కాబట్టి కీన్స్ వివరించిన విధంగా ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడుతుంది.

ఆర్థిక మాంద్యాన్ని ఎలా ఎదుర్కొనాలి? : కీన్స్ ఈ అంశం మీద ఎక్కువ శ్రద్ధ కనబరచాడు. 1930లలో ప్రపంచ వ్యాప్తంగా వచ్చిన ఆర్థిక మాంధ్యం అతని సమకాలిక సమస్య కాబట్టి పూర్తి అవగాహనతో ఆర్థిక మాంద్యాన్ని ఎదుర్కొనేందులకు కోశసాధనాలు ఏ విధంగా పనిచేయాలో విశదీకరించినాడు. ఆ పరిస్థితులలో ప్రభుత్వం ఆర్థిక మాంద్యాన్ని నివారించేందులకుగాను అదనపు పెట్టుబడిని (I) పెట్టి, గుణక ప్రభావంతో ఆదాయాన్ని ఏ విధంగా పెంచి ఆర్థిక సుస్థిరతను ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చునో చక్కగా వివరించినాడు.

ఆదాయం వ్యయాన్ని మించినపుడు ఆర్థిక మాంధ్యం మొదలవుతుంది. ప్రభుత్వం తన కోశ సాధనాలతో ఆర్థిక మాంధ్యాన్ని నివారించి సమతౌల్య పరిస్థితిని ఏర్పాటు చేసేందులకు కృషి చేస్తుంది. ప్రభుత్వం తన పెట్టుబడి వ్యయాన్ని (I) పెంచి, తద్వారా కొన్ని ప్రజాహిత లేక ప్రజోపయోగ కార్యక్రమాలను చేపడుతుంది. ఈ వ్యయాన్ని లోటు ద్రవ్య విధానం ద్వారా పొందవచ్చును. కాబట్టి ఆదాయం OY_1 నుండి OY_2 స్థాయికి గుణక ప్రభావం వలన పెరుగుతుంది. గుణక ప్రభావంతో పెరిగిన ఆదాయాన్ని OY_2- OY_1 గా అనగా Y_1Y_2 గా రెండవ రేఖా చిత్రంలో సూచించినాము. పెరిగిన ఈ ఆదాయాన్ని X అక్షానికి సమాంతరంగా AE గా కూడా సూచించవచ్చును. లేదా Y అక్షానికి సమాంతరంగా BE గా కూడా సూచించవచ్చును.

రెండవ రేఖా చిత్రంలో పెట్టుబడి వ్యయాన్ని BD మేరకు పెంచగా, ఆదాయం పెరుగుదల BE గా సూచించబడింది. కాబట్టి BE=AE అని చెప్పవచ్చును.

అంతే కాక C+1 రేఖ వాలు ఉపాంత వినియోగశక్తి (MPC) ని సూచిస్తున్నది. ఉదాహరణకు MPC విలువ 75% అని భావిస్తే $\frac{75}{100}=\frac{3}{4}$ అవుతుంది. కీన్స్ ప్రకారం గుణకం విలువ ఈ క్రింది విధంగా లెక్కించవచ్చును.

$$K=\frac{1}{1-MPC}=\frac{1}{MPC}=\frac{1}{1-\frac{3}{4}}$$

$$=\frac{1}{\frac{4-3}{4}}=\frac{1}{\frac{1}{4}}=\frac{1}{1}x\frac{4}{1}=4$$

K = గుణకం

MPC - ఉపాంత వినియోగశక్తి

MPS - ఉపాంత పొదుపు శక్తి

MPC విలువ ఎక్కువగా వుంటే గుణకం విలువ కూడా ఎక్కువగా వుంటుంది. MPC విలువ తగ్గినపుడు గుణకం విలువ కూడా తగ్గుతుంది. కాబట్టి గుణకం విలువ, MPC రెండూ ధనాత్మక సంబంధం కలిగియున్నాయని తెలియుచున్నది. గుణకం MPC రెండూ రుణాత్మక సంబంధం కలిగియున్నాయని కూడా తెలియుచున్నది. పై ఉదాహరణను బట్టి గుణక సిద్ధాంతం ప్రకారం ఆదాయంలో నాలుగింతలు పెరుగుదల వున్నట్లు తెలియుచున్నది. రేఖా చిత్రంలో కూడా BE విలువ BD కి నాలుగింతలున్నట్లుగా సూచించబడినది.

12.7. ప్రణాళికా బద్ధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధానం :

1951 ప్రణాళికల ద్వారా దేశ అభివృద్ధి సాధించేందులకు మన దేశంలో అవిరళ కృషి జరుగుతున్నది. సాంఘిక వస్తువుల నందించేందులకు కావలసిన పెట్టుబడిని సమకూర్చేందులకు, జాతీయ ప్రాధాన్యతను బట్టి వనరులను కేటాయించేందులకు, ప్రైవేటు పొదుపు, పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించేందులకు, ఆర్థిక సుస్థిరతలను ఏర్పాటు చేసేందులకు కోశ విధానం బహుముఖ పాత్రను నిర్వర్తించాలని ఏడవ ప్రణాళికా కాలంలో ప్లానింగ్ కమీషన్ పేర్కొన్నది.

మన దేశంలో కోశ విధానం ముఖ్యంగా రెండు విధాలుగా దేశ అభివృద్ధిని ప్రభావితం చేస్తున్నది.

ఎ) ఆర్థికాభివృద్ధికి కావలసిన వనరులను తరలించటం

బి) వనరుల కేటాయింపులో సమర్ధతను మెరుగుపరచటం

కోశ విధానం - వనరుల తరలింపు : పన్నుల రాబడిని పెంచుకోవటంలో మన దేశం అవిరళ కృషి చేస్తున్నది. 1950-51లో ప్రణాళికలు ప్రారంభించినపుడు పన్ను - స్థూల జాతీయోత్పత్తి నిష్పత్తి కేవలం **6.0%** మాత్రమే వున్నది. **1991-92** నాటికి ఈ నిష్పత్తి **15.7%**కు పెరిగింది. కానీ **2000-01**లో **14.6%**కు తగ్గింది. తక్కువ తలసరి ఆదాయంగల మనదేశం వంటి దేశాల్లో కూడా పన్నుల రాబడిని గణనీయంగా పెంచగల్గటం కోశ విధాన విజయంగా పేర్కొనవచ్చును. అలానే ఆదాయపన్ను మరియు భూమి రెవిన్యూలు గణనీయంగా పెరిగాయి. మన స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో ప్రత్యక్ష పన్నుల ద్వారా వచ్చిన రాబడి **4.1%** వరకు వున్నది. అయితే పన్నుల ఎగవేతకూడా భారీగా పెరగటం శోచనీయం. స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో నల్లధనం దాదాపు **40%** వరకు వున్నట్లు తెలియుచున్నది. వ్యవసాయ ఆదాయాలపై పన్నులు లేకపోవటం వలన మిగులు ఆదాయాన్ని వ్యవసాయ ఆదాయంగా చూపించుకొని చాలా మంది వ్యాపార వేత్తలు, అక్రమార్జనలుగల వుద్యోగులు, వ్యక్తిగత ఆదాయ పన్ను నుండి మినహాయింపు పొందుతున్నారు. ఇంకా స్టాక్ బ్రోకర్లు వివిధ వృత్తుల్లో వున్నవారు, ప్రభుత్వ అధికారులు మరియు రాజకీయ వేత్తలు పన్నుల ఎగవేతకు పూనుకుంటున్నారు. పలుకుబడిగల వ్యక్తులు పన్నుల ఎగవేతకు ప్రయత్నిస్తున్నారు. కాబట్టి ప్రభుత్వం కఠిన చర్యలు తీసుకోవాల్సి వుంటుంది. దీనికిగాను ప్రతి బడ్జెట్‌లోను కొన్ని పథకాలు ప్రత్యేకంగా నల్లధనాన్ని రూపుమాపేందులకు ప్రవేశపెట్టబడుతున్నాయి. ఇంకా పన్నుల విధానంలో మార్పులకు సంబంధించి **1991**లో నియమించిన పన్నుల సంస్కరణ కమిటీ రాజా జె. చెల్లయ్య ఆధ్వర్యంలో విలువైన సూచనలు చేసింది. అలానే 2002లో వచ్చిన కేల్కార్ కమిటీ కూడా పన్నుల విధానంలో కొన్ని విప్లవాత్మకమైన మార్పులు ప్రతిపాదించింది.

పెరుగుతున్న పొదుపు రేటు : నాల్గవ ప్రణాళికా కాలం నుండి ప్లానింగ్ కమీషన్ ప్రజల పొదుపు రేటును పెంచేందులకు గణనీయమైన కృషి జరుగుతున్నది. 1980లో స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో ప్రజల పొదుపు **3.4%** మాత్రమే వున్నది. గత కొద్ది సంవత్సరాలుగా ప్రజల పొదుపు రేటు స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో బాగా తగ్గింది. **1998-99, 1999-2000** మరియు **2000-01** సంవత్సరాలలో రుణాత్మకంగా వున్నట్లు కూడా తెలియుచున్నది. వ్యయం విపరీతంగా పెరగటం ఆదాయ తరలింపులో ఉన్న బలహీనతల వలన ప్రజల పొదుపురేటు అసంతృప్తి కరంగా వున్నది.

పెరుగుతున్న నష్టాలు : కేంద్ర ప్రభుత్వ సంస్థలు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సంస్థలు నష్టాల బాటలో నడవటం వలన ప్రభుత్వాలకు రావలసిన రాబడి చాలా వరకు తగ్గుతున్నది. ఒక ప్రక్క పెరుగుతున్న వ్యయం, మరో ప్రక్క ఖాయిలాపడిన పరిశ్రమల వల్ల ప్రభుత్వ ఖజానాకు భారాన్ని మోపుతున్నాయి.

కోశవిధానం మరియు కేటాయింపులలో సమర్థత : ఒక దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి వనరుల కేటాయింపు చాలా అవసరము. సమర్థవంతమైన, హేతుబద్ధమైన వనరుల కేటాయింపు ద్వారా దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిని పెంచవచ్చును. పన్నుల విధానం ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలపై రుణాత్మక ప్రభావాన్ని కలుగజేయకుండా చూడాలి. 2000-01లో పరోక్ష పన్నుల శాతం మొత్తం పన్నుల రాబడిలో 72% కు పెరిగింది. ఈ మొత్తం 1990-91లో కేవలం 84% మాత్రమే వున్నది. కాబట్టి ప్రభుత్వానికి రాబడి నందించటంలో పరోక్ష పన్నులు కీలక పాత్రను నిర్వహిస్తున్నాయని తెలియుచున్నది.

కోశవిధానం - సమానత్వం : కోశ విధానం ద్వారా మన దేశంలో సమానత్వాన్ని సాధిస్తుందనటంలో చాలా సందేహాలున్నాయి. గత అయిదు దశాబ్దాలు ప్రణాళికా విధానంలో ప్రత్యక్ష పన్నుల వాటా మొత్తం పన్నుల రాబడిలో 40% నుండి 28% వరకు తగ్గింది. వ్యక్తిగత ఆదాయపన్నుల వాటా 21% నుండి 9% కు తగ్గింది. హెచ్.హెచ్. హిన్‌రిచ్‌స్ చాలా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో మొత్తం పన్నుల రాబడికి ప్రత్యక్ష పన్నుల రాబడి పెరుగుతున్నట్లు పేర్కొన్నాడు. అయితే మన దేశంలో ఇందుకు వ్యతిరేక ధోరణి కన్పిస్తున్నది. ఈ విషయంలో భారతదేశ అనుభవం గురించి రాజా జె. చెల్లయ్య వివరంగా అధ్యయనం చేశాడు. ధనికుల మీద పన్నుల భారాన్ని మోపటం పట్ల ప్రభుత్వం నిర్లిప్తంగా వుందని పేర్కొన్నాడు.

రాజా జె. చెల్లయ్య మరియు ఆర్. ఎన్ లాల్‌లు పరోక్ష పన్నుల భారం మనదేశ ప్రజల కుటుంబ వ్యయం మీద బాగా వున్నదని పేర్కొన్నారు. ఆదాయం పెరిగే కొలది పరోక్షపన్నుల భారం కూడా అధికంగా వుండి పురోగామి పన్ను విధానాన్ని సూచిస్తున్నదని పేర్కొన్నారు.

1985 - దీర్ఘ కాలిక కోశ విధానము : 7వ ప్రణాళికతో పాటుగా దీర్ఘ కాలిక కోశ విధానాన్ని ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. డిసెంబర్, 19, 1985న ఈ దీర్ఘకాలిక కోశ విధానం ప్రకటింపబడింది. ద్రవ్యోల్బణాన్ని కనిష్ట స్థాయికి తేవటమే ముఖ్య ధ్యేయంగా పేర్కొన వచ్చును.

ప్రభుత్వం ఆశించిన ప్రయోజనాలు :

ఎ) సంవత్సరిక బడ్జెట్ ఒక నిర్దుష్ట దిశ దశను కల్పించాలి.

బి) ప్రభుత్వం పరిపాలనపై విధించిన భౌతిక నియంత్రణలను క్రమేపీ తగ్గించి సిద్ధాంతపరమైన ద్రవ్య విధానాలకు కావలసిన పరిస్థితులను యేర్పాటు చేయాలి.

సి) మనదేశం లాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంలో కోశ విధానం, ద్రవ్య విధానం, పారిశ్రామిక విధానం మరియు వాణిజ్య విధానం కలిపి సమన్వయపరుస్తూ ఆర్థిక విధానాన్ని సమర్థవంతంగా సమన్వయం చేయాలి.

డి) దీర్ఘ కాలిక కోశ విధానం ఏడవ పంచవర్ష ప్రణాళిక లక్ష్యాలు మరియు సంవత్సరిక బడ్జెట్‌లకు మధ్య బ్రిడ్జిగా పని చేయాలని నిర్ణయించబడింది. ఏడువ ప్రణాళికా కాలంలో ప్రణాళికేతర వ్యయం లక్ష్యాన్నిమించి పెరిగిపోయింది. ముఖ్యంగా రక్షణ వ్యయం, వడ్డీ చెల్లింపులు మరియు ఆహారం మరియు ఎరువుల సబ్సిడీలు లక్ష్యాలను మించి విపరీతంగా పెరిగిపోయాయి. స్వదేశీ రుణాలు కూడా లక్ష్యాలను మించి విపరీతంగా పెరిగిపోయాయి. స్వదేశీ రుణాలు కూడా లక్ష్యాలను మించి పెరిగిపోయింది. బడ్జెట్‌ల లోటు కూడా విపరీతంగా పెరిగిపోయింది.

దీర్ఘకాలిక కోశ విధానం - విమర్శ : సి.టి. కురియన్, మన సమస్య వనరులే కాదు. వనరులను ప్రభుత్వ రంగంలోకి మరల్చుటం ఇష్టంలేకే ఈ సమస్య తలెత్తిందని భావించాడు. భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థకు వనరుల సంక్షోభం లేదు. అయితే సమస్యంతా కోశ సంక్షోభమే అని కురియన్ విమర్శించాడు.

ప్రత్యక్ష పన్నుల విధానాన్ని వ్యవస్థీకరించింది. వివిధ రంగాల మధ్యగల అసమానతలను తొలగించటానికి ఈ దీర్ఘకాలిక కోశ విధానం బాగా వుపయోగపడుతుంది. గతంలో ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలు అభివృద్ధి ప్రణాళికలకు సరిపడినంత వనరులను సంపాదించలేక పోయాయి.

1991 కోశ సంక్షోభం : 1980ల నుండి అన్ని ముఖ్యమైన కోశ సూచికలు అసమానతలు సూచించాయి. రెవిన్యూ లోటు, స్థూల కోశ లోటు, ప్రాథమిక లోటు క్రమేపీ పెరుగుదల సూచించాయి. ఆదాయ, వ్యయాల మధ్య అంతరం విపరీతంగా పెరిగిపోయింది. ట్రెజరీ బిల్లుల ద్వారా లోటును పూరించుకోవటం జరుగుతున్నది. అంతర్గత రుణాలు, బహిర్గత రుణాలు కూడా బాగా పెరిగాయి. ప్రణాళికేతర వ్యయం విపరీతంగా పెరిగిపోయింది.

కోశ సర్దుబాటు : 1991-92 బడ్జెట్‌లో కోశ అసమానతలను తొలగించేందుకు అనేక చర్యలు తీసుకొనబడినాయి. 1990-91 ఫిస్కల్ లోటు స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో 6.6% ఉన్నప్పటికీ 1991-92 నాటికి 4.8%కు తగ్గించబడింది. క్రమేపీ తగ్గించేందులకు అనేక చర్యలు చేపట్టబడినాయి. 1998-99లో 5.0%కు 1999-2000లో 5.4%కు, 2000-01లో 5.5%కు పెరిగింది.

వడ్డీ చెల్లింపులు : ఈ మొత్తం 1991-92లో రు. 24, 955 కోట్లు వుండగా 1996-97లో రు. 50,478 కోట్లు 2000-01లో రు. 97,432 కోట్లకు పెరిగి ఆందోళన కల్గిస్తున్నది. కాబట్టి రుణాలను తగ్గించేందులకు, అనేక వ్యయ నియంత్రణలు చేపట్టబడినాయి.

సబ్సిడీ తగ్గింపు : 1990-91లో సబ్సిడీల మొత్తం రు. 9,581 కోట్లు వున్నప్పటికీ 2000-01కి ఈ మొత్తం రు. 26,480 కోట్లకు పెరిగింది. 1992లో ఎగుమతుల సబ్సిడీ కూడా తగ్గించబడింది. 2000-01 నాటికి ఆహార సబ్సిడీ కూడా తగ్గించబడింది. అయితే ఎరువుల సబ్సిడీ ఓటు బాంకుతో ముడిపడివున్నందున అంతగా తగ్గించలేదు.

బడ్జెట్ ద్వారా ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలకు సపోర్టు తగ్గించటం : ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలపై ప్రణాళికా పెట్టుబడి పెట్టటం తగ్గించబడింది. నష్టాల్లో వున్న సంస్థలను మూయాలని నిర్ణయింపబడింది.

నూతన కోశ విధాన అంశాలు :

ఎ) పన్నుల వ్యవస్థలో, పన్నుల సూత్రాలను సరళీకృతం చేసేందులకు ఒక పద్ధతి ప్రకారం చర్యలు తీసుకోబడినాయి.

బి) ప్రత్యక్ష పన్నులను రేట్లను రీజనబుల్‌గా చేయటం, పన్నుల పరిపాలన, అమలులో కూడా ఇది జాగ్రత్తలు తీసుకొని తద్వారా ఆదాయాన్ని పెంచటం.

సి) స్థిరమైన మరియు పన్నుల రేట్ల విధానంలో సానుకూలమైన మార్పులు చేయటం.

డి) వనరుల కేటాయింపు, పన్నుల ద్వారా సమానత్వం సాధించం అనే అంశాలకు ప్రాధాన్యత నివ్వటం.

ఇ) కోశ సాధనాల యాజమాన్యంలో జాగ్రత్తలు పాటించటం.

ఎఫ్) పన్నుల పరిపాలనలో చెల్లింపు దారులను పీడించే పరిస్థితిపోవాలి.

జి) కోశ, ద్రవ్య విధానాలమధ్య లింకు ఏర్పాటు చేయటం

హెచ్) ప్రభుత్వ వ్యయ నియంత్రణకు సరిక్రొత్త చర్యలు

ఐ) రుణ భారాన్ని తగ్గించే ప్రయత్నం చేయటం

రాష్ట్రాల్లో కూడా కోశ సంస్కరణలు : ఆంధ్ర ప్రదేశ్, అస్సాం, హిమాచల్ ప్రదేశ్, జమ్ము కాశ్మీర్, మధ్య ప్రదేశ్, మణిపూర్, మిజోరమ్, నాగాలాండ్, ఒరిస్సా, పంజాబు, రాజస్థాన్, సిక్కిం, ఉత్తర ప్రదేశ్ మొదలగు రాష్ట్రాలలో కోశ సంస్కరణల పథకాలు విస్తృత స్థాయిలో చేపట్టి తద్వారా రెవిన్యూ బడ్జెట్‌లో లోటును తగ్గించుకునే ప్రయత్నం జరుగుతున్నది.

కోశ బాధ్యత మరియు బడ్జెట్ మేనేజిమెంట్ (FRBM) బిల్లు : జనవరి, 2000 సంవత్సరంలో ఈ అంశానికి సంబంధించిన బిల్లు తయారు చేయబడింది. ఈ బిల్లు డిసెంబర్, 2000లో లోక్‌సభలో ప్రవేశపెట్టబడింది. ఈ బిల్లులో కొన్ని కోశ సర్దుబాట్లు, కోశ క్రమ శిక్షణా చర్యలు కూడా తీసుకొనబడినాయి.

కేంద్ర - రాష్ట్ర -ఆర్థిక సంబంధాలు : కేంద్ర - రాష్ట్ర సంబంధాలు పటిష్ట పరచేందులకు కొన్ని చర్యలు తీసుకొనబడినాయి. అధిక వ్యయం, తక్కువ ఆదాయంతో రాష్ట్రాలు అనేక ఆర్థిక ఇబ్బందులకుగురై కేంద్ర నుండి నిధులు, అప్పులు పెద్ద మొత్తం డిమాండు చేస్తున్నాయి. రాష్ట్రాలు కూడా ఆర్థిక కోశక్రమశిక్షణ పాటించేందులకు అనేక చర్యలు చేపట్టబడినాయి.

ప్రణాళికా కాలంలో కోశ విధానం - సమీక్ష :

ఎ) రెవిన్యూ, మూలధన రాబడులు, రెవిన్యూ, మూలధన ఎకౌంట్లు వ్యయాలు క్రమేపీ పెరుగుతున్నాయి.

బి) రాష్ట్రాలు తమ అభివృద్ధికి కావలసిన వనరులను తామే సమకూర్చుకోలేక పోతున్నాయి.

సి) వ్యవసాయ ఆదాయాలపై పన్ను వసూలు పట్ల రాష్ట్రాలు శ్రద్ధ వహించటల్లేదు.

డి) కేంద్ర బడ్జెట్‌లోటు రిజర్వు బాంకు నుండి రుణాలు తీసుకొని పూరించబడుతున్నది.

ఇ) లోటు ద్రవ్య విధానాన్ని క్రమేపీ తగ్గించే ప్రయత్నం జరుగుతున్నది.

ఎఫ్) రూపాయల రూపంలో రెవిన్యూ రాబడి పెరిగింది కానీ రూపాయి విలువ తగ్గటం వలన వ్యయం క్రమేపీ పెరుగుతున్నది.

జి) వ్యయ దుర్వినియోగం, అవినీతి, నల్లధనం మొదలగు వాటిని రూపుమాపటంలో ప్రభుత్వం వైఫల్యం చెందింది.

కోశ విధాన పరిమితులు :

ఎ) వ్యవస్థీకృత సర్దుబాట్లు చేయటంలో కోశ విధానం ఒక్కటే సరిపోదు.

బి) ద్రవ్య ప్రవాహ పంపిణీలో సర్దుబాట్లు చేయలేకపోవటం.

సి) ఆర్థిక అస్థిరతను నివారించటంలో వైఫల్యం.

డి) అభిలషనీయ బడ్జెట్ పరిమాణానికి తగినట్లు కోశ చర్యలు చేపట్టడంలో అనేక ఇబ్బందులు.

ఇ) కోశ విధానం వూహించినట్లు గుణక ప్రభావం అంతగా కన్పించట్లేదు.

ఎఫ్) కఠినకోశ క్రమశిక్షణా చర్యలను సమర్థవంతంగా పాటించాలి.

జి) పన్నుల ఎగవేత, పన్నుల సిద్ధాంతాల్లో లోపాలు, పన్నుల మినహాయింపులలో తగిన జాగ్రత్తలు పాటించాలి. లేకపోతే ప్రభుత్వ పన్నుల రాబడి తగ్గటమే కాక ఆర్థిక అసమానతలు కూడా పెరిగిపోతాయి.

హెచ్) ద్రవ్య విధానం కోశ విధానంతో సమన్వయ పరచి రెండూ కలిసి పని చేయటం ద్వారానే సత్ఫలితాలు సాధించగలం.

12.8 సారాంశం :

సనాతన ఆర్థిక వేత్తలు కోశ విధానానికి అంతగా ప్రాముఖ్యత నివ్వకపోయినా, క్రమేపీ ముఖ్యంగా 1930 ప్రపంచ ఆర్థిక మాంద్యం తరువాత కోశ విధాన ప్రాధాన్యత పెరుగుతూ వచ్చింది. పన్నులు, ప్రభుత్వ వ్యయం, ప్రభుత్వ రుణం, రుణ యాజమాన్యం, లోటు ద్రవ్య విధానం మొదలగు సాధనాల ద్వారా కోశ విధానం ఆర్థిక సుస్థిరతకు అవిరళ కృషి సల్పుతున్నది. ముఖ్యంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో ఆర్థికాభివృద్ధి, పరిపూర్ణ ఉద్యోగిత, ఆర్థిక సుస్థిరత, ఆదాయ, సంపదల వ్యత్యాసాల తొలగింపు మొదలగు లక్ష్యాలను సాధించేందులకు కోశ విధానం ఎంతగానో సహకరిస్తుంది. కోశ విధానం పని తీరు అభివృద్ధి చెందిన, చెందుతున్న దేశాలలో వేరు వేరుగా వుంటుంది. కీన్స్, ఎ.పి. లెర్నర్ మొదలగు మేధావులు పూరక విత్తం ద్వారా కోశ విధానం ఏ విధంగా ఆర్థిక సుస్థిరతకు కృషి చేస్తుందనే విషయాన్ని కూలం కషటంగా చర్చించారు. మన ప్రణాళికా కాలంలో కూడా కోశ విధానం ద్వారా దేశాభివృద్ధికి అవిరళ కృషి జరుగుచున్నది. ముఖ్యంగా 1990ల నుండి కోశ క్రమశిక్షణా చర్యలు సమర్థవంతంగా చేపట్టబడినాయి. కోశ విధానం ద్వారా సత్ఫలితాలు సాధించాలంటే మిగిలిన ఆర్థిక విధానాలు ముఖ్యంగా ద్రవ్య విధానంతో కలిసి సమైక్యంగా పనిచేసిననాడే సాధ్యపడుతుంది.

12.9 ముఖ్య పదాలు

1.	ఆర్థిక సుస్థిరత	-	ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్య పరిస్థితిలో వుండటం
2.	గుణకము	-	పెట్టుబడి వలన ఎన్ని రెట్లు ఆదాయం పెరుగుతుందో తెలియజేస్తుంది.
3.	సార్థక డిమాండు	-	సమిష్టి సప్లయి, సమిష్టి డిమాండు సమానంగా ఉన్నపుడు సార్థక డిమాండు ఏర్పడుతుంది.
4.	ఆర్థిక అస్థిరత	-	ద్రవ్యోల్బణం, ఆర్థిక మాంద్యం లాంటి వ్యాపార చక్రలు ఏర్పడి అసమతౌల్య పరిస్థితి ఏర్పడటం.

12.10. స్వయం సమీక్ష ప్రశ్నలు :

1. కోశ విధానంపై సనాతన, ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయాలను వివరించి కోశ విధానాల లక్ష్యాలను వివరింపుము.
2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ లక్ష్యాలను, కోశ విధాన తీరును విశదీకరింపుము.
3. ఆర్థిక సుస్థిరతను సాధించేందులకు కోశ విధానం ఏ విధంగా పనిచేస్తుందో సవివరంగా వివరింపుము.
4. ప్రణాళికా బద్ధంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధాన పనితీరును విమర్శనాత్మకంగా చర్చింపుము.

అభ్యాసాలు :

1) కోశ విధానంపై సనాతన ఆర్థిక వేత్తల భావనలు
2) కీన్స్ పూరక విత్తం
3) అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో కోశ విధాన లక్ష్యాలు
4) ఆర్థిక సుస్థిరత - కీన్స్ వివరణ
5) లోటు ద్రవ్య విధానం
6) గుణక ప్రభావం
7) 1991లో కోశ సంక్షోభం
8) ఋణ యాజమాన్యం
9) కోశ క్రమ శిక్షణ
10) కోశ విధాన పరిమితులు

12.11 చదవవలసిన పుస్తకాలు :

1. A. Musgrave & B. Musgrave : Public Finance in Theory and Practice
2. Chelliah R.J. : Fiscal Policy in under developed countries
3. Mishra & Puri : Indian Economy
4. Tripathy R.N. : Public Finance in Under Developed Countries
5. Mishra B. : Fiscal Policy in the concept of planning
6. RBI : Report on currency and Finance various issues.

డా॥ వై. ఇందిరాకుమారి

204EC21

M.A DEGREE EXAMIANTIONS,

Second Semester

Economics

Paper-IV – PUBLIC FINANCE ADMISTRATION

Time : Three hours Maximum : 70 marks

Answer ALL questions.

All questions carry equal marks.

1. (a) Discuss the meaning of deficit financing and explain the effects of deficit of deficit financing.

Or

(b) Explain the preparations of Indian central budget.

2. (a) Explain briefly various taxes available for state government for mobilization of resources

Or

(b) What are the main sources of revenue of central government of Indian? Discuss in brieref.

3. (a) What are the main anomalies of union-state financial suitable relations? Suggest suitable measures to overcome these anomalies.

Or

(b) Discuss the recommendations of Sarkaria Commission in brief.

4. (a) Describe the main duties and power of Controller and Auditor General of India.

Or

(b) Explain structure and function of union finance ministry.

5. (a) Explains in detail Built-in-Stabilizer or Automatic-Stabilizer.

Or

(b) Discuss the impact of fiscal reforms on economic development.